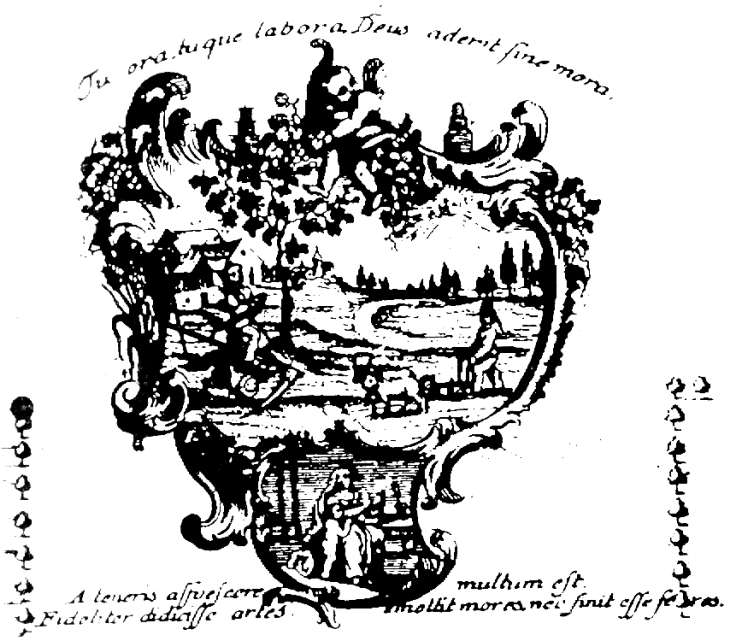

Szarvasi

KRÓNIKA

32. szám * 2018

Szarvas Város Baráti Körének vezetősége és kitüntetettjei

Balról: Uhljár Zita, a Kulturális Bizottság elnöke, Hodálik Pál alpolgármester, Fodor Mariann, a Kulturális Bizottság tagja, Tusjak Lászlóné ügyvezető elnök. A kitüntetettek: Forschner Rudolf, Ágoston Béla, Bencsik János, Korbely György, Nagy Béla, Molnár Gergő. A Baráti Kör elnöke: Zsapkáné Csasztvan Zsuzsanna.

Szarvasi Krónika

Közművelődési és helytörténeti folyóirat

32. szám * 2018

Szerkesztőbizottság

Brlás Attila
Dr. Búzás László
Dr. Kutas Ferenc
Dr. Lipcsei Imre
Dr. Molitorisz Pál
Paraszt Attiláné
Dr. Reszkető Péter
Tatai László

Olvasószerkesztő

Sztrehovszki Zsuzsa

Felelős szerkesztő

Dr. Kutas Ferenc

Kiadja a Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma.
Levélcím: 5540 Szarvas, Hársfa u. 4. Telefon 66/214 149
E-mail: kutasferenc@kutasferenc.hu
Honlap: szarvasikronika.szarvasnet.hu
Adószám: 18370834-1-04
Számlaszám: 53900014-13000622
Felelős kiadó: Dr. Demeter László.
Készült Szarvason a Digitális Kalamáris Gyorsnyomdában 250 példányban.
Engedélyszám: III/KUL/154/BÉ/19889, HU ISSN 0239-023X.
Megjelenik minden évben egy alkalommal, május hónapban.

Jelenidőben

Országos kitüntetések

Magyar Érdemrend Tisztikeresztje

Babák Mihály polgármester

A 70. életévét betöltött Babák Mihály közel ötven esztendeje szolgálja különböző posztokon szülővárosát, Szarvast, valamint tizenhat éven át végzett parlamenti munkájával hazánk fejlődéséért is fáradhatatlanul dolgozott és dolgozik ma is. Több diploma megszerzése mellett, a tanulmányok folytatásával egy időben dolgozott állami vállalatnál, szövetkezetnél; majd éveken át a szarvasi városüzemeltető cég igazgatóhelyettese volt. 1998 óta Szarvas polgármestere.

Az elmúlt közel két évtizedben az egészségügy, az oktatás új vagy megújult létesítményekkel gazdagodott. Teljes közműlefedettség mellett közel 100 kilométernyi kerékpárút épült. A kezdő vállalkozások megerősödéséhez inkubátorház létesült. Az 1998-ban átvett város gazdálkodása az elmúlt másfél évtizedben mindig biztos alapokon állt, az uniós pályázatoknál soha nem jelentett akadályt az önerő hiánya. Polgármestersége idején több mint kétszáz projekt valósult meg a néhány százezer forintos rendezvénytől a milliárdos beruházásokig.

Megépült a Szarvasi Víziszínház, amely most, a hatodik évadban már országos jelentőségű, szakmai rangja a határokon is átível. A városközpont-rehabilitáció révén Szarvas Békés megye nyugati kapuja egyben a Viharsarok új gyöngyszeme is lett.

Számos törvényjavaslat gazdájaként több cikluson át volt a magyar országgyűlés egyik legaktívabb képviselője, a Költségvetési Bizottság tagjaként részt vállalt az új szemléletű nemzetgazdaság és költségvetés megteremtésében.

A Köz Szolgálatáért Érdemjel arany fokozata

Paluskáné Udvarhelyi Judit aljegyző

Csabacsűdön él, de a gimnáziumi évei révén Szarvashoz is kötődik. Közszolgálati pályafutását 1975-ben a Csabacsűdi Községi Tanácsnál kezdte adóügyi ügyintézőként. 1981-ben nappali tagozaton szerzett igazgatásszervezői oklevelet, ezt követően ismét a Csabacsűdi Községi Tanácsnál dolgozott igazgatási főelőadóként, majd igazgatási csoportvezetőként**.** 1996-ban választották

meg Csabacsűd jegyzőjévé, ezt a tisztséget tíz évig töltötte be. 2006. március 16. óta Szarvas aljegyzője. A szarvasi hivatali szerkezetből következően a legkülönbözőbb területek irányítása, felügyelete tartozik munkájához: a testületi ülések előkészítésének felügyeletétől kezdve a közterület-felügyelet, a mezőőri szolgálat. A városi közbiztonságért felelős szervezeti egység irányítását is ellátja, ő a választási irodavezető-helyettese, a kistérségi munkaszervezet törvényes feladat-ellátásának ellenőre, irányítója. Különleges munkabírása, helyzetfelismerése, kiemelkedő problémamegoldó képessége a hivatalvezetés nélkülözhetetlen szereplőjévé tette.

Hadtudományi Emlékérem

Takács Miklós elnök-vezérigazgató

A Nemzeti és Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar dékánja a polgári és katonai repülés területén, az Aerotechnikai M&T Budapest Repüléstechnikai és Szolgáltató Zrt. elnök-vezérigazgatójaként huzamos időn át végzett önzetlen támogató tevékenysége, elkötelezett hagyományápoló munkássága, szakmai-közéleti fórumokon mutatott aktivitása elismeréséül az Emlékéremmel köszönetét fejezi ki.

Dr. Gyalog Sándor Emlékplakett 2016

Hódsági Tamás vállalkozó

A Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara alakuló küldöttgyűlése 1994-ben Hódsági Tamást választotta meg első elnökének. Nevéhez fűződik a rendszerváltást követően létrejött új kamarai törvény alapján a köztestületi megyei kamarai rendszer működésének megszervezése. 1999-től az önkéntes tagságú kamarai rendszer létrejöttekor a küldöttek ismét bizalmat szavaztak neki. Személyéhez köthető a kamarai szolgáltatási rendszer megerősítése, új szolgáltatások bevezetésének kezdeményezése. Megbízatásának lejártáig aktív tagja volt a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Elnökségének, képviselte az országos kamarát a Közbeszerzések Tanácsában. A Békés Megyei Iparszövetség alelnöke, a Békés Megyei Területfejlesztési Tanács alelnöke, a Dél-Alföldi Regionális Képzési Tanács tagja, Szarvas Város Önkormányzat Gazdasági és Közbeszerzési Bizottság tagja. Három évtizeden keresztül a Szarvasi Vas- Fémipari Szövetkezet meghatározó vezetője volt. Ez irányú tevékenységét jutalmazta a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Emlékplakettjével.

2017-ben Víz-Hal-Ember Közhasznú Alapítvány harmadízben osztott ki elismeréseket a halászat, a víz és a társadalmi szerepvállalás jegyében.

Ember a Vízért

Alföldvíz Regionális Vízközmű Szolgáltató Zrt.

A régió legnagyobb víziközmű-szolgáltatója Békés megye mellett Csongrád, Bács-Kiskun és Hajdú-Bihar megyében 131 településen van jelen. Szolgáltatásaival több, mint 700 ezer ember mindennapjaiban játszik fontos szerepet. A száz százalékig nemzeti tulajdonú társaság célja a szolgáltatási területen élő lakosság természetes, egészséges ivóvízzel való ellátása, valamint a keletkezett szennyvíz elvezetése és kezelése oly módon, hogy az visszakerülve a természetbe ne okozzon károkat a természetes körforgásban, illetve ne jelentsen terhelést környezetének.

Ember a Halért

Nemes Attila ügyvezető igazgató

A kitüntetést az alapítvány Nemes Attilának, a Körös-Vidéki Horgász Egyesületek Szövetsége ügyvezető igazgatójának ítélte. A halászati szakmérnök 2007 óta dolgozik a horgász szektorban, munkáját a környezet-tudatosság, az emberek és az újdonságok iránti nyitottság, a következetesség és az innováció jellemzi. Szakterületei közé tartozik a horgászati célú halgazdálkodás, a horgászmozgalom, a horgászturizmus, a sporthorgászat, a tógazdasági haltenyésztés, a vízi élővilág és ökológia és a vízminőség védelme.

Ember az Emberért

Szarvasi Polgárőr Egyesület

Az 1993-ban alakult szervezet mintegy 50 tagot számlál, évente pedig átlagosan 6500–7000 munkaórát töltenek az utakon. Valamennyi városi rendezvényen elvégzik a rendezvénybiztosítással kapcsolatos teendőket, ezzel nagy terheket és költségeket levéve a rendezvények szervezőiről. Ha kell, jelzést adnak a családsegítő szolgálatnak, télen pedig fokozottan figyelnek a hajléktalanokra, ill. felkérésre bűnmegelőzési előadásokat tartanak. Mottójuk: „Segítsünk és figyeljünk egymásra”.

Pro Aquacultura Hungariae

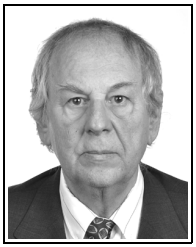

Csengeri István 1949-ben született Tiszafüreden. 1967-ben szerezett érettségi bizonyítványt a tiszafüredi Kossuth Lajos Gimnáziumban. Egyetemi tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán végezte, 1973-ban okleveles vegyész képesítést nyert. 1973-ban a szarvasi Haltenyésztési Kutató Állomáson tudományos gyakornokként kezdte a halak takarmányozásához kapcsolódó kérdések kutatását Szalay Mihály igazgató irányításával. Első jelentős eredményei a halak zsírsav anyagcseréje témakörben születtek. Tudományos kutatásának eredményeit számos hazai és nemzetközi tudományos fórumon, kiadványban ismertette. Több hazai és külföldi egyetemen, intézetben tartott alap- és továbbképző előadásokat. Jelenleg a NAIK HAKI (Szarvas) nyugalmazott tudományos munkatársaként is aktív kutató. Részt vesz a korábbi pályázatai eredményinek feldolgozásában, és közreműködik a munkatársaival közösen kidolgozott találmány szabadalmaztatási eljárásában. A „Pro Aquacultura Hungariae" kitüntetéssel több mint négy évtizedes, a magyar halászat és haltenyésztés fejlődésében, a halhús mint egészséges emberi táplálékforrás népszerűsítésében végzett tevékenységét, valamint kutatói és oktatói munkáját ismerték el.

Miniszteri Elismerő Oklevél

Bozánné Békefi Emese igazgató-helyettes, tudományos munkatárs

Dr Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter az 1956-os Forradalom és Szabadságharc Emléknapja alkalmából Elismerő Oklevelet adományozott Bozánné Békefi Emesének a (NAIK HAKI) igazgató-helyettesének, tudományos munkatársának. Kutatómunkája során (halfogyasztási szokások felmérése, az akvakultúra-fejlesztés helyzetének és trendjének felmérése, az akvakultúra társadalmi elfogadottságának felmérése) számos hazai és nemzetközi projektben vesz részt, valamint szakmai rendezvények, továbbképzési és szaktanácsadási programok szervezőjeként, illetve szakmai szervezetek tagjaként aktív szereplője a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásainak elterjesztésében. A kitüntetést az e téren végzett kiváló munkájáért, a Halászat című szakfolyóirat szerkesztéséért, közéleti és szakírói tevékenységéért kapta meg.

Enikő-díj

Gyermekkert Oktatóközpont

A Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (KOKOSZ) Enikő-díj Kuratóriuma 2017. szeptember 6-i ülésén hozott döntésével a Gál Ferenc Főiskola Szarvasi Gyakorlóintézményében működő Gyermekkert Oktatóközpont munkáját Enikő-díj kitüntetéssel ismerte el. A főiskola Gyakorlóintézményeként három évtizedes tevékeny munkájával segítette a leendő pedagógusok magas szakmai színvonalú felkészítését, és szolgálta a köznevelés ügyét, a környezeti nevelés pedagógiájának innovatív megközelítését. Az intézmény példaértékű működésével, fejlesztésével, nevelőtestületének folyamatos képzésével, programfejlesztő munkájával érdemelte ki az elismerést. Több szakmai kiadvány, országosan terjesztett szakirodalom fémjelzi az intézmény pedagógiai munkáját. A Gyakorló, a Földművelésügyi Minisztérium, az Oktatási Hivatal bázisintézménye, minősített referenciaintézmény, amely a megyében egyedüli gyakorlóintézményként szolgálja Békés megye köznevelés ügyét.

Megyei kitüntetések

Karácsony Sándor Emlékérem

Kondacs Mihályné Podmaniczky Mária
ny. főiskolai adjunktus, koordinátor

Kondacs Mihályné 2013 óta tagja a debreceni Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek. Már abban az évben két arcképvázlatot írt a *Pedagógusok arcképcsarnoka* c. sorozat aktuális kötetébe, másik huszonkettő írására nyerte meg a szarvasiakat, illetve a környéken élőket. Az eltelt négy év alatt összesen hat arcképvázlatot írt önállóan, négyben társszerzőként működött közre, háromban pedig rövid visszaemlékezéssel gazdagította a köteteket. Az elmúlt időszakban több mint 30 arcképvázlatírót sikerült megnyernie. Ő az életrajzírások szarvasi koordinátora. Tevékenységük során Szarvas város minden oktatási-nevelési szintjét felölelik: óvodák, általános és középiskolák, főiskolai-egyetemi karok. Külön említést érdemel, hogy nemcsak személyesen támogatja a kiadványt adományaival, hanem szervezőmunkájának

eredményeként a kötet kiadásának anyagi támogatásában részt vesznek: a város önkormányzata, iskolák, öregdiákok, egyházak és magánszemélyek. A helyi sajtóban, televízióban vagy előadások tartásával mutatja be, népszerűsíti a Pedagógusok arcképcsarnokát, támogatta a kötet Értéktárba kerülését.

Békés Megye Kisebbségéért

Nobik Erzsébet ny. lelkész

1940-ben született Szarvason, a helyi Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett 1958-ban. Érettségi után jelentkezett az Evangélikus Teológiai Akadémiára. 1977. március 27-én iktatták szolgálatba, a csabacsűdi evangélikus gyülekezet lelkészi állását töltötte be. Kezdeményezésére újították fel az evangélikus templom tetőszerkezetét. Teológiai gyakorlati szolgálatait is szlovák gyülekezetekben végezte. Ily módon gyakorolhatta a közép-szlovákiai nyelvjárást, mely egyben a szarvasiak sajátja is. 58 évi lelkészi pályája során szolgált Galgagyörkön, Váckisújfaluban, Kondoroson, Csabacsűdön és szülővárosában, Szarvason az Evangélikus Új- és Ótemplomban egyaránt. Az Ótemplomban parókusi és igazgató lelkészi rangban végezte szolgálatát. Nevéhez fűződik az Ótemplom 1988-ban történő felújítása a felszentelés 200. évfordulóján. Bekapcsolódott a Magyarországi Szlovákok Szövetsége és az Országos Szlovák Önkormányzat munkájába. Az utóbbi felkérésére és a Magyarországi Evangélikus Egyház megbízásából sok éven át végzett utazó lelkészi szolgálatot az ország szlovákok lakta településein, ahol nem volt szlovák nyelvet beszélő lelkész. Máig élő kapcsolatot épített ki szlovákiai, romániai és vajdasági evangélikus gyülekezetekkel. Rendszeres szervezője és lebonyolítója volt a nyári szlovák evangélikus hitéleti gyermek-táboroknak. Szarvason – havi rendszerességgel – ma is ő tartja a szlovák nyelvű istentiszteleteket, az alföldi szlovákok által beszélt nyelvjárásban prédikál. Ha helyettesíteni hívják – immáron nyugalmazott lelkészként – magyar nyelvű szolgálatokat is vállal.

Szarvas Város kitüntetettjei

Városnap, 2017. július 23.

Szarvas Városért

Kohut Andrásné, a Székely M. Szakképző Iskola igazgatója

Szarvas Város Barátainak Köre

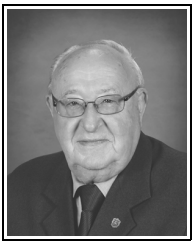

Lohr Gyula önkormányzati képviselő (posztumusz)

Közszolgálati Díj

Bencsik Ferencné adócsoport-vezető

Benyóné Török Éva, a Benka Ált. Iskola gazdaságvezetője

Gombár Mihályné személyzeti és munkaügyi ügyintéző

Horváthné Dr. Kepenyes Edit jogi főreferens

Pedagógiai Díj

Dankóné Szűcs Éva Szlovák Ált. Iskola

Elekes Istvánné Szűcs Margit, Székely M. Szk.

Dr. Kaiser Imréné, a 2. Sz. Ált. Iskola ny. pedagógusa

Dobruczky Istvánné 2. Sz. Isk. (posztumusz)

Podani Mihályné Gyakorló Óvoda (posztumusz)

Közegészségügyi Díj

Bobvos Pálné ny. szülésznő

Csapó Julianna hospice szakápoló

Dr. Kovács Béláné orvos-asszisztens

Pekár Mihályné sebészeti asszisztens

Vas Béláné orvos asszisztens

Szarvas Város Kulturális életéért

Baginé Tóth Erika könyvtárigazgató

Dernovics Péter szervező, ötletgazda

Himerné Duló Erika pedagógus

Uhljar Mátyásné népi iparművész

A ligeti pavilon zenekarainak tagjai 1964–1983

Abonyi Zoltán, †Bagi Pál, Détár Antal, Dezső László, Dömötör Béla, Dr. Hudák János, †Falusi László, Gyuris János, Hetényi István, Kécskei Imre, Komár János, Kovács Pál, Kriska György, Lapis Pál, †Liska János, Máté Endre, Nagy Péter, Peres Mihály, Petényi Szilárd, Plenter Béla, Ruzicska Andor, †Szász Tihamér, †Sztankovics Péter, Banicz Erika, Zahorecz János, †Zvara Róbert

Szociális Tevékenységért

Gombár Györgyné ifjúságsegítő; önkormányzati képviselő

Szurominé Bánfi Éva, a Gyermek-jóléti Központ munkatársa

Németh Andrásné vezető gondozó

Dr. Kozma György nőgyógyász; ügyvezető

Gazdaságfejlesztésért

Szín Csaba Cool4u Kft. tulajdonos

Ótemplomi Szeretetszolgálat Napraforgó Klubja

Védelmünkért Díj

Bohák János tűzoltó alezredes

Kovács Bence polgárőr vez. tag

Müller Zsolt rendőr főtörm.

Strobbel József tűzoltó őrnagy

Tűzoltó-parancsnokság

Szarvas Város ifjú tehetsége

Frankó Dániel, Benka Ált. Iskola

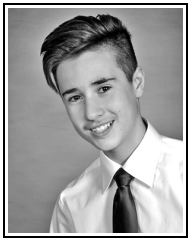

Lázár Dániel Zsolt Benka Ált. Iskola

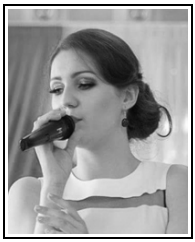

Mulholand Sadie Vajda Péter Ev. Gimn.

Sinka Imre Dominik Szlovák Ált. Iskola

Urbancsok Anett, Vajda P. Ev. Gimn.

A Legsokoldalúbb Diák

Himer Tünde Réka
Benka Gyula Ev. Általános Iskola

Szobor-díj
Szarvasért

Hartay Csaba költő, író

1977-ben született. Gyermekkorát Szarvason töltötte, és ma is a városban él. A szeghalmi gimnáziumban érettségizett, itt kezdett verseket írni. Első verseskötete tizenkilenc éves korában jelent meg Szarvason a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára sorozat első köteteként. A bizalom töretlen munkakedvvel párosult, kétévente jöttek az újabb könyvek. Eddig nyolc kötete jelent meg. A 2008-as verseskönyve, a *Nyúlzug* a szarvasi tájba kalauzolja el olvasóját, mintegy összefoglalója a szépen formálódó életműnek. Három prózakötetével új hangként jelent meg a helyi és a magyar irodalomban. A *Leröpül a hülye fejetek* harsány szókimondásával kortársainak szabados szellemét idézi fel; a *Nem boci!* fanyar humorával mélységesen szomorú könyv a magyar valóságról; a *Holtág* egy érett író vallomása az életről, egy nagyapa és unokája lélektani mélységgel ábrázolt kapcsolatáról. Olivér és nagyapja mesés története a csakazértis-életről az egyik legszebb, legmegrázóbb halálvízió, amit valaha leírtak – írja egyik méltatója. Számos rangos kitüntetéssel ismerték el eddigi munkásságát. Verseivel, regényeivel beemelte Szarvast a magyar irodalomba – ezt díjazta a Szarvasért Alapítvány.

Polgármesteri Elismerő Oklevél

Dr. Kutas Ferenc ny. középiskolai tanár, szerkesztő

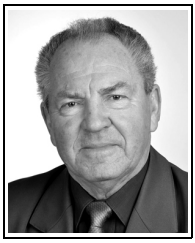

1989-től felelős szerkesztője az évente egy alkalommal megjelenő Szarvasi Krónika című periodikának, amelynek ebben az évben jelenik meg 32. száma. A Krónika értékes tanulmányaival dokumentálja és megörökíti a város jelenének fontos eseményeit, feltárja a múlt feledésbe merült történetét. Bemutatja a város nagyjainak életét, a mindennapok történelmét tevékenységükkel alakító polgárait. Alapítója és felelős szerkesztője a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára sorozatnak. A sorozat eddig megjelent 21 kötete tartalmazza a helyi irodalom néhány alkotását, Magyarország történelmének helyi vonatkozásait. Hasonmás kiadásaival maradandó irodalomtörténeti értékeket hoz létre. Dr. Kutas Ferenc a Szarvasi Krónika és annak Kiskönyvtára szerkesztőjeként – munkatársaival együtt – hozzájárul Szarvas város történetének feldolgozásához és bemutatásához.

Túzoktollas Emléklap

Dr. Moitorisz Pál ny. városi vezető ügyész

A Tessedik Öreggazdász Egyesület Elnöksége második alkalommal adományoz dr. Molitorisz Pálnak Túzoktollas Emléklapot. A nyugalmazott városi vezető ügyész, helytörténész az Egyesület céljai érdekében kifejtett sokoldalú, színvonalas publikációs tevékenységet végzett. Az Egyesület 80 éves jubileumára kiadott könyv társszerkesztője, az Agrártörténeti füzetek eddig megjelent számai harmadának szerkesztője vagy szerzője, több szám lektora. A Szarvasi agrárszakképzés arcképcsarnoka I. kötetének társszerkesztője. Munkáival gazdagította a szarvasi agrárképzés történetének tárházát.

A Cervinus Teátrum Nívódíja

Nagy Szilvia díszlet és jelmeztervező

2014 óta tagja a Cervinus Teátrumalkotó közösségének Munkái: **Nagyszínpad –** Csodaszarvas: jelmez; Lili bárónő: jelmez; Valahol Európában: díszlet és jelmez; Hotel Menthol: díszlet és jelmez. **Kamaraterem –** Jóccakát Mama: díszlet és jelmez; Szigorúan tilos: jelmez. Kollégái és a színház vezetése is számít munkájára, kivételes szakmai tudására és emberségére. Elhívatottsága példaértékű, az általa tervezett és megvalósított látványvilág nagyban hozzájárul a produkciók és a színház sikeréhez.

Emléklap
kiváló közösségi munkáért

A Tessedik Öreggazdász Egyesület Elnöksége szokásos évi közgyűlésén Emléklappal ismerte el évek óta végzett kiváló közösségi munkáját az arra érdemes tagjainak: dr. Bukovinszky Lászlónak, Jansik Tamásnénak, Komár Pálnak, Kovács Pálnak, dr. Molitorisz Pálnak és dr. Szitó Jánosnak.

Az Év sportolója

Varga Vivien

A Szarvas és Vidéke olvasói évente szavazhatnak az év legjobb sportolóira. A legtöbb szavazatot kapott nő és férfi az Év sportolója címet kapja.

2017-ben a nők közt első:
Varga Vivien aerobik versenyző.

A fiúk közt első:
Opavszky Márk kajakos.

Opavszky Márk

Szarvas város legjobb sportolói 2017-ben

Fotó: Tatai László

Balról: Nyerges Richárd (kajakos), Szántosi Dávid (asztaliteniszező), Opavszky Márk (kajakos), Mester Zsófia (kézilabdás), Kovács Zsanett (táncos), jobbra fent Varga Vivien (aerobikos)

Jó tanuló – jó sportoló

Frankó Dániel, Ev. Benka Gyula Ált. Iskola

Sindel Márk, Vajda Péter Ev. Gimnázium

Egykori sportolók, sportvezetők jutalmazása Szarvason végzett sportmunkájukért

Zsapka János röplabdázó, a Szarvasi Röplabdás Sport Egyesület vezetője; Szirony Pálné testnevelő tanár, röplabda játékos-edző; Szabó Katalin testnevelő tanár, edző, atléta, kosárlabdázó; Dr. Lipcsei Imre testnevelő tanár, labdarúgó, edző, szakosztályvezető; Fazekas Erzsébet, az MTTSZ Szabadidős és Lövész Klub vezetője, szervező; Bodnár István kajakozó, sportvezető.

Szarvas Város Baráti Körének díjai

Szarvasért Emlékplakett ezüst fokozata

Ágoston Béla zeneközelítő

A hazai jazz, világzenei és underground rock-élet különleges alakja. Szarvason született, itt járt általános iskolába és gimnáziumba is. Kozák Lajos tanítványaként kezdte zenei pályáját. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen 1992-ben szerzett diplomát ének-zene karvezetés szakon. 2012-ben az ELTE ének-zene mesterszakán végzett. Zeneszerző, zenetanár, fő hangszere a szaxofon. Számtalan speciális hangszer megszólaltatója, – például a havasi kürt – de zongorázik, vonós hangszereken is játszik – igazi polihisztor. Az elmúlt évtizedekben több zenekarban is közreműködött. Saját zenekarai: az Ágoston Kvartett, az Agostones. Legnépszerűbb együttese a Zuboly, amely 2005-ben alakult. Zenéjük a Broken Etno – ez a zenekar által alkotott stílus. Nemzetközi fesztiválok állandó meghívott előadója. A Szarvasi Vízi Színházban az Egri Gárdonyi Géza és a Dunaújvárosi Bartók Béla Színház Tánctagozatai mutatták be a „Szaffi" és „A Cigánybáró" című táncjátékot, amelynek zenéjét Ágoston Béla szerezte.

Forschner Rudolf mesterszakács

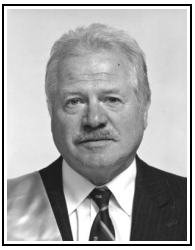

1946-ban Szarvason született, tanulmányait itt folytatta, szakmájának alapjait is itt szerezte. 1966-ban került el Szarvasról. Ezután Magyarországon és külföldön is számos helyen tevékenykedett a gasztronómia területén. Társadalmi tevékenysége rendkívül széleskörű. Tagja többek közt az Első Magyar Fehérasztal Lovagrend Nagytanácsának, a Bajai Halfőző Bajnokok Egyesületének, a Budavári Szt. György Borrendnek. Ötletgazdája, szervezője a Kárpátmedencei Halászléfőző Magyar Bajnokságnak. Egyik legaktívabb tagja Szarvas Város Baráti Köre Egyesület budapesti csoportjának. Rendezvényein fényképez, ételt készít, filmes eseményeket rögzít. Szakmai tapasztalatait átadva segítette városunk gasztronómiai rendezvényeit. Lokálpatrióta tevékenységei megkérdőjelezhetetlenek. A szegény sorsú szarvasi családok megsegítésére tekintélyes összegű alaptőkével alapítványt létesített. Ötlete és anyagi hozzájárulása révén az 1848-as szabadságharcunk szarvasi elesetteinek neveivel hősök táblája került városunk emlékművére. Segítette Szarvas gasztronómiai rendezvényeit, többek közt a Halas napokat. Díjakat alapított, zászlót adományozott, magas

rangú szakmai szervezet kitüntetéseit járta ki az arra érdemes szarvasi aktivistáknak, szakiskolát támogatott. Látványosan, értékes tartalommal foglalta könyvbe szűkebb hazánk étkezési kultúráját és hagyományait. Érdemeit számos kitüntetéssel ismerték el.

Szarvasért Emlékplakett bronz fokozata

Bencsik János testnevelő tanár

Békésszentandráson született. 1974-ben a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett. Szegeden a JGYTF-en földrajz-testnevelés szakon végzett 1979-ben. 1981-ben a Testnevelési Főiskola labdarúgó edzői tanfolyamát végezte el, később ugyanott úszóoktatói képesítést szerzett. A szegedi főiskola földrajz tanszékén országjárásvezetői képesítést szerzett. 1979-től a szarvasi 1. Sz. Ált. Iskolában és jogutódjában testnevelést és földrajzot tanított. 1993-ban a Diákolimpia labdarúgás országos döntőjében az 1. Sz. Ált. Iskola labdarúgó csapatával II. helyezést ért el. 1994-ben az országos Góliát Kupán szintén II. helyet szerzett tízéves tanulóival. Később, több korosztályt felnevelve, 2005-ben országos V., 2007-ben pedig országos II. helyezett lett. 1994 óta minden év júniusában Spanyolországba, nemzetközi utánpótlás tornára visz fiatal labdarúgókat Szarvasról és a környékről. 2008 óta a Szarvasi Diáksport Bizottság körzetfelelőse és a Békés Megyei Diáksport Egyesület elnökségi tagja. Több sportágban szervezi a szarvasi körzet diákolimpiai versenyeit.

Korbely István festőművész

1960-ban született Szarvason. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének és a Békéstáji Művészeti Társaságnak. Rendszeresen részt vesz hazai és nemzetközi művésztelepeken. Az országban több helyen festőkurzust tart, többek között Szentendrén, Nagykanizsán és Pécsett. Szarvason a Ruzicskay Alkotókör művészeti vezetője. Alkotásai megtalálhatóak magángyűjteményekben és galériákban egyaránt. Mesterének Gerzson Pált és Aknay Jánost tartja. Fontosabb kiállításai: Szarvas, Budapest, Veszprém, Békéscsaba, Debrecen, Miskolc, Pécs. Ausztria, Spanyolország, Olaszország, Németország, Franciaország, Kína.

Ars poeticája: „Alkotói törekvésem a kutatás:a színek, árnyalatok végtelen lehetőségeinek a felfedezése. Vallom, hogy a festészet egyfajta kommunikáció, néző és alkotó között létrejött néma áramlás. Fontos számomra, hogy tiszta és őszinte legyen a kifejezés képi világomban."

Szarvasért Emléklap

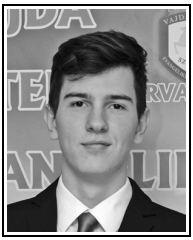

Nagy Béla

Molnár Gergő

Nagy Béla és Molnár Gergő 2014-ben kezdte meg tanulmányait a Vajda Péter Evangélikus Gimnáziumban, egy osztályba járnak. Sok közös vonásuk van, mindketten több szempontból is tehetséges diákok. Kilencedikes korukban kapcsolódtak be az iskolai színjátszó kör munkájába, amellyel megyei és országos sikereket értek el. Az első évben a Festival d'Italiano országos fesztiválon olasz nyelvű színdarab kategóriában második, ugyanezen a versenyen 10. évfolyamban harmadik helyezést értek el. 10. és 11. évfolyamosként a Békéscsabai Jókai Színházban az Ádámok és Évák Fesztiválon a legjobb előadás díját nyerték, először a Big Báng, második alkalommal a Líra király című klasszikus művek átdolgozásának előadásával. A Big Báng című darabbal a Székesfehérváron megrendezett Paál István Országos Színjátszófesztiválról a legjobb dramaturgia díjával tértek haza.

Mindketten több sportágban jeleskednek, Béla kosárlabdában, röplabdában és asztaliteniszben. Legjobb eredményei: kosárlabdában 2015-ben megyei diákolimpia harmadik helyezés, asztaliteniszben 2017-ben az országos diákolimpián első helyezett. Gergő sportágai az úszás, a röplabda és a sárkányhajó. A 2016-ban megrendezett 24 órás úszáson 56 km-t úszott, amivel a mezőny legtöbbet teljesítő tagja volt. 2017 nyarán a Franciaországban megrendezett sárkányhajó világbajnokságon egy első és egy második helyezést ért el csapatával. Mindketten tagjai az iskolai röplabdacsapatnak, amellyel 2017-ben az országos diákolimpián ötödik helyezést, a strandröplabda országos diákolimpián második helyezést értek el. Mindkét fiú testnevelő tanári pályára készül.

A város legnagyobb adófizetői

Január 20-án a város 50 legnagyobb adófizető cégének vezetőit, képviselőit fogadták a város vezetői és Képviselő-testületének tagjai. Elismerő oklevéllel, az első háromnak emléktárggyal köszönték meg, hogy adóforintjaikkal hozzájárultak a város fejlődéséhez.

A név- és rangsor a következő:

Gallicoop Zrt., Pioneer Hi-bred Termelési és Szolgáltató Zrt., Szarvasi Vas-Fémipari Zrt., Cool4u Kft., E.ON Tiszántúli Áramhálózati Zrt., Tesco-global Áruházak Zrt., Nagyrét Farm Kft., Aufwind Schmack Első Biogáz, Alföldi-Hús Zrt., Szarvasi Medicago Kft., E.ON energiakereskedelmi Kft., Goldfood Kft., Oryza Kft., Szerencsejáték Zrt., Telenor Magyarország Zrt., Swietelsky Magyarország Kft., Katech Zrt., Geomark Kft., Alföldvíz Zrt., Kereskedelmi és Hitelbank Zrt., Liget Hotel Kft., Pulyka Profit Kft., OTP Bank Nyrt., Magyar telekom Nyrt., Kardosi Agrár Kft., Lidl Magyarország Bt., Biohungaricum Kft., Szarvasi Agrár Zrt., MOL Nyrt., Szarvasi Szakorvosi Kft., Lau Federn Plusz Kft., Szarvasi Általános Informatikai Kft., Szirén Ruházati Kft., Spar Magyarország Kereskedelmi Kft., Haltáp Kft., Vesper Kft., Magyar Posta Zrt., Szarvas és Vidéke Takarékszövetkezet, E.ON Energiaszolgáltató Kft., Penny Market Kft., Szarvasi Unitrans Kft., Szarvas Lux Kft., Shell Hungary Zrt., Work-Metall Kft., Laktárius Kft., Invitel Távközlési Zrt., Barex Kft., Vodafone Magyarország Zrt., Erste Bank Hungary Nyrt., Szarvas Coop Zrt.

Molnár András, a Vas-Fémipari Zrt. gyárigazgatója, Babák Mihály polgármester, Erdélyi István a Gallicoop Zrt. elnök-vezérigazgatója

Dr. Búzás László

Az én történelmem

Életrajzi epizódok 4. rész

A harmadik rész a Szarvasi Krónika 31. számában jelent meg. A szerző az iskoláiról és pályakezdéséről számolt be. Pedagógus pályára lépett. A tanítóképzőben ismerte meg későbbi feleségét, aki Pusztapón kapott állást.

Udvarlás

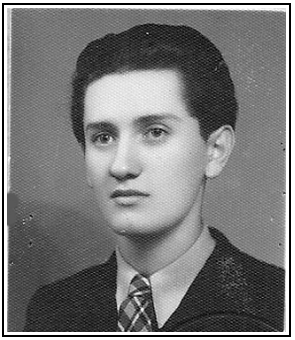

Leendő feleségem, *Erzsébet* egy kastélyépületben, a toronyszobában kapott lakást. Itt kerestem fel 1952 márciusában. Megbeszéltük, hogy a következő tanévet, ha lehet, már együtt fogjuk kezdeni. Ezért áprilisban anyámmal leánykérésre mentünk. Ez volt az eljegyzés. Az esküvőt májusra terveztük.

Egy szombati napon a városházán esketett össze az anyakönyvvezető. Másnap tartottuk meg az egyházi esküvőt, este pedig a lakodalmat. Anyám egy menyasszonyi ruhát, én pedig egy fekete öltönyt kértem kölcsön, abban esküdtünk.

A templomban nagyapám javaslatára a Miatyánk megzenésített formáját játszották. A plébános úr, aki engem jól ismert, gyönyörű beszédet tartott, mivel gyermekkoromban nap mint nap ministráltam neki. Maga a lakodalom egy vacsorából állt. Tyúkhúsleves, sült hús és birkapörkölt volt a menü. A birkát, apám ismerős hentese az udvaron, nagy bográcsban főzte. A vacsora közben a plébános elmondta, hogy bár papnak szeretett volna taníttatni, de így is jó, mert nagy szükség van a

katolikus tanítókra. A vacsora végén tortát szolgáltunk fel, és egy háromtagú cigányzenekar muzsikált. Hajnalig szólt a zene, majd mindenki hazament.

Mi három napig még együtt maradtunk, mert ennyi szabadságot kaptunk az igazgatóságtól. Ezt követően visszamentünk tanítani. Még egy hónap volt a tanév befejezéséig. A nyarat már együtt töltöttük, hol az ő szüleinél, hol az enyéimnél.

Költözködés szomszéd községbe

A nyarat együtt töltöttem a feleségemmel. Ekkor még három hétre Szegedre mentem a Pedagógiai Főiskolára. Ugyanis jelentkeztem a főiskola levelező tagozatára matematika-fizika szakra. A szokás az volt, hogy az elsősöket behívták egy rövid nyári kurzusra. Itt megismerhettük a főiskola belső rendjét, a tanulandó tárgyakat és az oktatókat. Hétvégeken színházba és moziba jártunk. Mivel nagy meleg volt, a Tiszában is fürödtünk. A tanév csak szeptemberben kezdődött. Félévenként vizsgáztunk és 1955 nyarán letettem az államvizsgát. Így kaptam tanári diplomát.

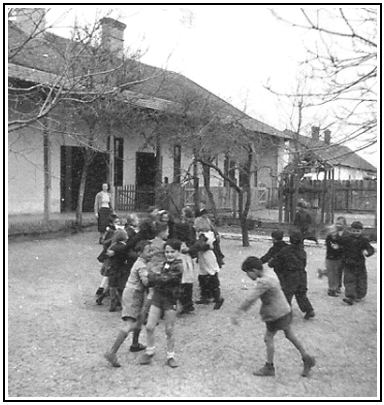

Erzsébet az osztályával

Otthon eközben mindkettőnket áthelyeztek a szomszéd községbe, Békésszentandrásra. Itt az egyik iskolaépület szolgálati lakásába költözhettünk be. A Községi Tanács kitakarítva, frissen festve adta át nekünk ezt a kétszobás, konyhás, előszobás lakást. Ezért fel is kerestük a tanácselnököt, és megköszöntük ezt a fogadtatást. Ő nagyon barátságos volt. Elmondta, hogy nagyon örül a tantestület fiatalításának. Úgy tapasztalja, hogy a fiatal pedagógusok szívesen mennek tanyasi és községi iskolákba tanítani. Főleg a kisdobos és úttörő szervezetbe, a pedagógus szakszervezetbe, a népfrontba és a nőtanácsba várja a pedagógusokat. Engem a kisdobos és úttörő szervezet vezetésével bíztak meg. Feleségem a nőtanács tevékenységébe kapcsolódott be, de hamar ráunt, és kimaradt.

Erzsébet a lakás melletti tanteremben tanított első és második osztályt kisfelmenős rendszerben. Ez azt jelenti, hogy két év után adta át az osztályt másik tanítónak.

Az első otthonunk

Anyósom révén sikerült a konyhát bebútorozni. Hétköznap a napközi konyhája látott el étellel. A vasárnapi ebédet sokáig egy petroforon főztük. Az

első ebédünk lecsó volt, amit azóta is nagyon szeretek. Egy év múlva sikerült konyhai tűzhelyet vennünk. Szerencsére az iskola udvarán állt egy nagy, kiszáradt diófa. Ezt kitermeltük, és lett konyhai tüzelőnk. A lakást kölcsön kapott heverővel, asztallal és két székkel bútoroztuk be. Vártuk a telet, mely hamarosan megérkezett. Fűteni kellett a szobát. Volt egy beépített kemence. Vettem egy kocsi szalmát, és minden reggel befűtöttem. Ez egész nap sugározta a meleget, és éjszaka sem fáztunk.

Az egyik szomszéd családdal igen jó viszonyba kerültünk. Reggelire tőlük hoztam a tejet. Esténként pedig feleségem gyakran telepedett be hozzájuk, és az ottani meleg kemencénél várt engem. Én a dolgozók esti iskolájában is tanítottam. Ez este hét és tíz óra között volt. A nejem félt este egyedül otthon lenni, így az esti óráim után mentem érte. A két asszony sokat segített egymásnak. Mi korrepetáltuk elsős lányukat, az asszony pedig tanítgatta feleségemet a főzésre és a sütésre. Időnként közös ebédet is készítettek. Mi férfiak pedig örömmel fogyasztottuk a finom falatokat.

A tél folyamán egyszer egy vadász szülőtől lőtt vadnyulat kaptunk. A szomszédom nyúzta meg. Az iskola és a lakás környékét igyekeztem rendben tartani. A szomszéd ebben is segítségemre volt. Együtt javítottuk a rozoga kerítést, ő kaszálta a füvet.

A központi iskolában

Én a felső tagozaton tanítottam. Ezek az osztályok nyolc tanteremben voltak elhelyezve. Azért nyolc, mert külön osztályba jártak a lányok és külön a fiúk. Termeik nyolc iskolaegységben kaptak elhelyezést. Ezek az iskolák a községben több ponton helyezkedtek el. Délelőtt óránként váltottuk egymást, hogy a szakos oktatást biztosítsuk. A délelőtt folyamán három vagy négy iskolaegységhez siettünk. Ez így ment három éven keresztül.

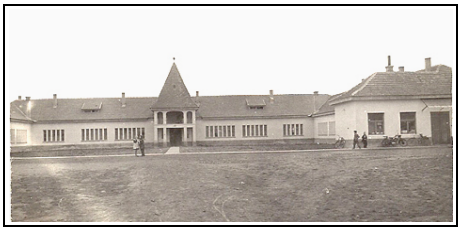

A kastély-iskola

A negyedik évet már központi helyen kezdtük. Megkaptuk a belterületen fekvő kastélyépületet a hozzá tartozó épületekkel együtt. Itt alakítottuk ki a nyolc osztálytermet, a napközi helyiséget, a konyhát az ebédlővel, sőt, tornatermet is kialakítottunk, az udvaron pedig sportpálya létesült. Itt külön igazgatói iroda és tanári szoba lett. Ebben az időben vezette be a minisztérium az iskolákban az öt plusz egyes heti rendet. Ez abból állt, hogy öt nap elméleti oktatás után a hatodikon gyakorlati foglalkozást kellett tartanunk. Mi a fiúknak mezőgazdasági gyakorlatot tartottunk. A lányoknak kézimunkát, varrást és szőnyegszövést azért iktattunk

Fizikaórán

be, mert ebben a községben működött egy szőnyeggyár. Ezzel a gyár dolgozóinak utánpótlását segítettük.

A fiúk az iskola hatalmas kertjében végezték munkájukat. Itt tanultak meg fát ültetni, palántálni és veteményezni. Ástak és kapáltak is. A termés jelentős részét a napközi konyhájának adtuk**.** Szaktárgyaimnak megfelelően itt már szertárat is kaptam. Főleg a fizikai eszközöket gyarapítottuk. Sok kézi készítésű kísérleti eszközünk volt.

A kisdobos- és úttörőélet

A társadalmi tevékenységet megosztottuk a tantestület tagjaival. Én a kisdobos és úttörő szervezet vezetője lettem. A fiú csapat volt az enyém, melynek neve Hunyadi János lett. A lány csapat Zrínyi Ilona nevét kapta, és egy kolléganő lett a vezetője. A csapat rajokból állt, a rajok vezetője a mindenkori osztályfőnök. A raj őrsökre bomlott, ezek vezetői a legaktívabb gyerekek voltak. A Körös-parton fürödtünk, és úszni tanítottuk az úttörőket. Csónakban evezni is megtanultak. Farsang idején jelmezbált rendeztünk a művelődési házban. A legszebb és legötletesebb jelmezeket díjaztuk. Közben táncolhattak a gyerekek. Nyaranta úttörőtáborban vettünk részt. Fonyód-Bélatelep területén vertünk sátrat. A tábor felszerelését a járási úttörő elnökség adta, és a kiadásokat is fedezte. Élelmezésünket az önként vállaló szülők biztosították. Sokat játszottunk, sportoltunk, fürödtünk, hajókiránduláson is

részt vettünk. Nekem ez a tábor azért is emlékezetes, mert életemben ekkor láttam először a Balatont. A másik, ugyancsak emlékezetes táborunk a Mátrában volt. Egy domboldalon építettük meg a tábort. Ez egy erdős, fás, füves, ligetes terület volt. Alattunk Síkfőkút falu terült el. Itt vásároltuk meg az étkezéshez szükséges nyersanyagot. Egy tó is volt itt, ebben fürödtünk a nagy melegben. Az itthon maradtaknak helyi nyári tábort rendeztünk.

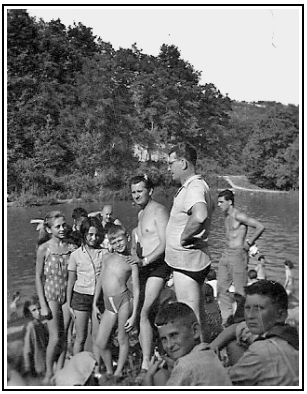

A síkfőkúti tónál

Az úttörő élet vidám programjai ellenére a szülők nehezen fogadták el az új szervezetet, az egyenruhát. Az idősebb pedagógusok, akik korábban cserkész- vagy leventeoktatók voltak, szintén nem szimpatizáltak. Az iskolákban viszont elvárás volt, hogy működjön.

1956

1956 szeptemberében még viszonylag nyugodtan kezdtük a tanítást. A rádióból és az újságból értesültünk az eseményekről. Bizakodtunk, felháborodtunk, aggódtunk, attól függően, mit mondtak a hírek. Október 23-án Budapesten kitört a forradalom, és a népmegmozdulások az egész országban elkezdődtek. Nálunk is nagygyűlést rendeztek, és községi nemzeti tanácsot választottak, majd a munkahelyeken ugyanígy történt.

Igazgató Laurenczy Jenő, osztályfőnök Búzás László

Iskolánk tantestülete szintén létrehozta ezt. Négy tagot választottunk, azokat, akik a legaktívabbak voltak ezekben a hetekben. Feladataikat jegyzőkönyvben vezették. Elhatározták és rögzítették, hogy megszüntetik az orosz nyelv tanítását, a történelemkönyveket összegyűjtik, mert a bennük leírtak nem fedik a valóságot. Bevezetik a kötelező hitoktatást, az úttörő szervezet helyébe visszaállítják a cserkészetet. Legfőbb kívánságunk az volt, hogy az orosz katonák hagyják el az országunkat. Ügyeltünk arra, hogy a tanulók szélsőséges cselekedetekben ne vegyenek részt. A rendre és nyugalomra az újonnan alakult nemzetőrség vigyázott. A vadászoktól begyűjtött puskák voltak a fegyvereik. Két éjszaka én is vállaltam a községben felügyeletet, mint nemzetőr, de többet nem, mert nappal tanítanom kellett. Nálunk semmi különös nem történt ezekben a napokban. November 5-én nagy lett az ijedelem. Létrejött *Kádár János* kormánya, a kivonuló szovjet katonák visszafordultak. A magyar rádió elnémult, napokig csak zenét sugárzott. Aki tehette, a Szabad Európa rádiót hallgatta, s onnan értesült az eseményekről. A nemzeti tanácsok megszűntek, a régi vezetők visszajöttek, következett a megtorlás.

1957, a bosszúállás éve

Megjelentek községünkben is a pufajkások, akik az erőszak minden eszközét alkalmazhatták. Helybeliek voltak, vagy a szomszéd településről küldték őket. Önként jelentkeztek, néhányan közülük korábban a forradalom mellett álltak, és nemzetőrök voltak. Ők kísérték a letartóztatott embereket a járási kapitányságra. Tantestületünkből a négy nemzeti bizottsági tagot vitték el. Kettőjüket kétnapi kihallgatás után hazaengedték, ők azonnal visszajöttek tanítani. A másik kettőből az egyiket bíróság elé állították, és néhány hónapra lecsukták. A negyediket, aki egy hölgy volt, a kistarcsai gyűjtőhelyre vitték, de ő is nemsokára szabadult.

A pedagógus szakszervezet igyekezett segíteni azoknak, akiket valamilyen sérelem ért. Így ajánlották nekünk, hogy egy orosz szakos és egy földrajz-rajz szakos tanárt helyeztessünk át hozzánk, mielőtt elbocsátanák őket jelenlegi munkahelyükről koholt vádak alapján a forradalomban való részvételük miatt. Velük két jól felkészült oktatót nyertünk. Sajnos csak két évig voltak nálunk, az egyikük Budapestre költözött, a másik szülővárosába. Volt még egy mentőakciónk. A megyei művelődési osztály segítségével befogadtuk a községbe egy tanár feleségét és kislányát. Ez a tanár a forradalom ideje alatt a megyei nemzeti bizottság elnöke volt, és a bíróság néhány évre elítélte. A családja a megyeszékhelyen nemkívánatosnak minősült. Az asszony óvónő volt, nálunk is ilyen munkakörbe került, és szükséglakást is kapott. Békességben, nyugalomban két évet tudott nálunk tölteni.

A folytatás a Szarvasi Krónika 33. számában olvasható.

Köztünk él

Most jön a századik!

Közelkép Laci bácsiról

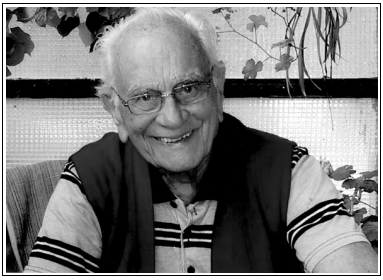

Lépten-nyomon találkozhatunk vele Szarvas utcáin. Napközben kerékpáron suhan, üdvöli az ismerősöket, és hajt tovább. A reggeli, vagy délelőtti órákban – ha az időjárás megengedi – az Erzsébet-liget felé veszi az irányt. Begördül a köröndre, és elvégzi napi gimnasztikai gyakorlatait.

Napjait tevékenyen tölti. Jön-megy, a család számára szükséges ügyeket intézi, bevásárol. Élénk családi és társadalmi életet él. Tagja a Vajdás Öregdiákok Baráti Körének és Szarvas Város Baráti Körének is. Feleségével együtt részt vesznek ezek rendezvényein. Volt Franciaországban a kisebbik lányánál. A karácsonyi ünnepeket Budapesten a nagyobbik lányánál töltötték. Náluk a nagy lakásban elférnek a családtagok – mind a tizenöten.

Ha kérdezik, szívesen beszél a régi időkről. Mesélt diákéveiről öregdiák társainak a Vajdás Öregdiákok közgyűlésén ***Én is voltam vajdás diák*** *címmel. Emlékeit megörökítette a* ***Pedagógusok Arcképcsarnoka*** *2017-ben megjelent kötete, ebben egykori tanáráról, Margócsy Gyuláról beszélt;* ***életút-riportot*** *készített vele a helyi televízió.*

Most, hogy közeledik a századik életévéhez, vállalkozott arra, hogy megörökítsük tartalmas életének legérdekesebb emlékeit. A Kossuth téri „hatvanlakásban" élnek feleségével, Margitkával egy első emeleti lakásban. Itt ültünk le beszélgetni életéről.

* * *

Boldog volt a gyermekkorom!

Az Erdélyből származó családom sorsát Trianon megpecsételte. Nagyszalontán éltek a szüleim, nagyszüleim és az egész rokonságunk. A románok bejövetele miatt a szűkebb család két gyerekkel Magyarországra jött. Én már itt születtem Mezőberényben 1919. május 30-án, itt jegyeztek be hivatalosan az anyakönyvbe. Egy évet ott töltöttünk, a húgom is Mezőberényben született.

Szüleim

Nagyszalonta: Tildi néném! *Tőle balra testvére, Gyula bácsi, jobbra egy rokon.*

Bár Mezőerényben születtem, mégis nagyszalontainak érzem magam. Ennek oka gyermekkoromban kereshető.

A nagy műveltségű, latin-francia szakos tanári végzettséggel rendelkező Édesapám Nagykőrösön állomásfőnök lett, ezért az ötgyerekes családunk Nagykőrösre költözött. Nagyon boldog volt a gyermekkorom!

Nagyszüleim Nagyszalontán éltek, de nemcsak ők, a nagynéném is. A nagynéném, *Tildi néni* elvesztette újszülött gyermekét. Drága jó Tildi néném! Ő és férje – aki román származású ember, Nagyszalontán volt gimnáziumi tanár –, engem szerettek volna örökbe fogadni. Édesapám kijelentette: „Nem akarok oláh gyereket nevelni a fiamból!" Ezért Nagykőrösön kezdtem járni iskolába, de minden nagyobb ünnepet (húsvét, karácsony) és a szünetet is Nagyszalontán töltöttük.

Nagyszalontán a Kálvin utcában laktunk. Csodálaton nyarakat töltöttem ott! Román gyerekek nem voltak a városban, nem is tudtam megtanulni románul, mert nem voltak játszótársaim. A nyári szünetben *Medgyesi tanító bácsi* foglalkozott velem, tanított is. Szinte minden vasárnap meglátogattuk a Csonka-tornyot, a város központjában a Nagyvásártér közelében a református templomot. A lakosság többsége református vallású volt. Nagyszalontának már a 30-as években uszodája volt, sokat jártunk oda.

Öten voltunk testvérek. Bátyáim is Nagykőrösön jártak iskolába, és ott is érettségiztek, a húgaim közül is az egyik. A másik Nagyszalontán volt középiskolás – akkor már visszakaptuk Észak-Erdélyt –, az orvosi egyetemet pedig Szegeden végezte.

Minden jól történt, ahogy történt!

Én a Nagykőrösi Arany János Gimnáziumban kezdtem meg a középiskolai tanulmányaimat. Nem mondhatom, hogy nagyon szorgalmas gyerek voltam. Mégis, ma már visszagondolva úgy érzem, minden jól történt, ahogy történt!

Nyársapátról vonattal utaztam be Nagykőrösre az Arany János Gimnáziumba. Délután már kettőkor menni kellett haza a vonattal. Se sportkörre, se szakkörre nem volt sem időm, sem lehetőségem maradni. Nem éreztem jól magam.

5. osztályos koromban, amikor egy alkalommal hetes voltam, számomra megrázó dolog történt. A hetesnek az volt a feladata, hogy szünetben kizavarja a gyerekeket, kinyissa az ablakokat, kiszellőztessen. Az ablakokat kinyitottam, a gyerekek meg járkáltak, írták a puskákat. Kötelességem lett volna kiküldeni őket. A szél becsapta az ablakszárnyat, kitörte a nagy ablak üvegét. A magyar szakos tanárunk volt az osztályfőnökünk. Utólag úgy gondolom, nem nagyon szimpatizált velem.

Megkezdődött az óra, bejött az osztályfőnök: – Ki volt a hetes? Felálltam. Odarohant, nagy pofont készült adni, én meg elugrottam, ő meg beesett a padba. – Megtámadott, renitens! – kiabálta, és kirohant.

Az igazgató behívatta az Apámat. Azt mondta, vegyenek ki, mert különben a második félévben kicsapnak az iskolából.

Ez februárban történt. Édesapám nagyon haragudott rám, és a tanároknak adott igazat. Anyámnak öt testvére volt, köztük Gabi bácsi, aki Budapesten a MÁV Északi Főműhelyében dolgozott. Oda akart Apám küldeni inasnak. A nagyszülők és a nagynéném közölték, vállalják a taníttatásom anyagi vonzatát.

Nem tudom, Gabi bácsi honnan vette elő szarvasi kapcsolatait, de személyesen vitt el a községbe, mert csak ez a gimnázium vett át.

A Szarvasi Vajda Péter Evangélikus Gimnáziumban

Akkor idejöttem Szarvasra. Már nem tudom, hogy hívták azt a tanár bácsit, akinél volt egy kiadó szoba, odakerültem. Pártfogásba vett, és mint magántanuló levizsgáztam.

A következő tanévben, bár az internátus tele volt, felvettek. Az internátus vezetője *Pálos György* tanár úr volt. Akkor az internátus körülbelül 30–35 fővel működött. Az étkezési épület termébe kecskelábú asztalokat tettek, mellette padokra ülhettünk, így étkeztünk. Az ételek házi jellegűek voltak.

Margócsy Gyula

7. osztályos voltam, amikor *Margócsy Gyula* mint segédtanár került az internátusba. Nekem Margócsy Gyula tanár úr kedves jó barátom lett és maradt élete végéig. Az internátusban felügyelő tanárként a felsősökhöz lett beosztva. Nem rég került ki az egyetemről, és csak három évvel volt idősebb, mint mi. Úgy érezte, hogy közénk, a fiatal tanítványai közé tartozik. Nagyon megértette a fiatalokat. Hozta a gramofonját, az új modern slágerlemezeket, az internátus hangos volt

*Karádi*tól, meg az egyéb népszerű slágerénekesektől. Akkor az internátus a Kossuth utcán – a tornaterem után, ami még most is megvan – folytatólagosan, magánházakban volt elhelyezve, a felsősök ott, az alsósok meg az udvarral szemben laktak. A felső osztályosok, a nagyobbak, mint én is, baráti kapcsolatban voltunk Gyulával. Az esti órákban kiszöktünk moziba, na meg egy kis kocsmázásra is, egyik sem volt engedélyezve. Az is megtörtént, hogy az internátus ablakán mentünk ki, és a Frecska-moziban kötöttünk ki. A mozitulajdonos leánya, *Frcska Cunci*, aki a későbbi feleségemnek osztálytársa volt, becsempészett bennünket az előadásokra. Jó párszor kiszöktünk, és elmentünk a Kovácsik-kocsmába, ott vagánykodtunk. Gyula ilyenkor kétségbeesve még a kocsmai számlánkat is kifizette, nehogy baj legyen. Nagyon megértő volt! Akkor már udvarolgattunk a lányoknak, éji zenét is adtunk. Gyula Szabolcs tanár úr lányának, *Otti*nak udvarolt. Májusban mentünk neki is éjjeli zenét adni. Vittük a gramofont, csendben és óvatosan felhelyeztük az ablak párkányára, és szólt a sláger.

Egy kedves, de szomorú élményünk is volt vele kapcsolatban. Akkoriban évenként ősszel Nemzetközi Vásárt rendeztek Budapesten. Egy alkalommal megszerveztük, és felmentünk a vásárra, Gyula volt a kísérő tanárunk. A vásárból lehetett rádióüzenetet küldeni az otthoniaknak, mi is küldtünk: *„Üdvözöljük, szeretettel köszöntjük a szarvasi gimnáziumi internista, briganti barátainkat!”* Meg sem gondoltuk, mit küldtünk. Amikor hazajöttünk, a felügyelő tanárunkat, Margócsy Gyulát fegyelmi elé állították, amiért nem vigyázott ránk: mi az, hogy „briganti”?!

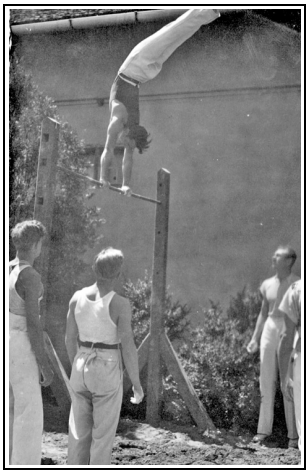

Óriáskör: ezt nem sok diák tudta megcsinálni

1939-ben érettségiztem, hazakerültem Erdélybe. A barátságunk Gyulával megmaradt. Amikor munkám kapcsán Szarvasra mehettem, mindig meglátogattam, nemegyszer ott marasztalt, és náluk aludtam.

Margócsy Gyula nagyszerű ember volt! Haverkodott velünk, azt mondta, én csak ideiglenesen vagyok ebben a faluban, de valójában soká maradt. Elvette *Ottiliát*, a rajz és földrajz szakos *Szabolcs tanár úr* leányát, és élete végéig itt maradt Szarvason.

Hálát adok Istennek, hogy ide kerültem Szarvasra! Kitüntetett sportolója lettem a gimnáziumnak. *Id. Oláh Miklós* testnevelő tanár a sportra ösztönzött bennünket, bár az utolsó évünkben nyugdíjba ment.

Esténként nem csavarogtam, a tornateremben éreztem jól magam. Szertornász voltam, a

szertornát szerettem. Nevezetes tornaünnepségeket tartottunk a sportpályán, a bemutatókhoz a tornaszereket kivittük a tornateremből, és közönség is volt.

Önképző körökre: irodalom-, gyorsírás- és tánckörre emlékszem. Az internátusban: imaóra, akik akartak, jártak. Voltak táncos összejövetelek a Körös-parton, üdülőben, meg a Városházán a tánciskolában. Táncpartnereim, szerelmeim *Kovácsik Dódika* meg *Dankó Margitka* voltak.

Nádor Jenő tanár úr történelmet tanított. Szigorú volt, feszesen kellett ülni, és ha valakinek ráütött a vállára, azonnali választ várt tőle.

Wágner Géza fizika-matematika szakos tanár, *Selmeczy*re magyarosította a nevét. Kedvenc tanárom volt, nagyon szeretett engem. Jól felszerelt fizika szertárral rendelkeztünk, segítettem neki a kísérletek bemutatásánál. Ha a Petőfi és a Budai Nagy Antal utca felé járok, mindig elmondok egy fohászt: Margócsy Gyula és Wágner tanár urak, nyugodjatok békében!

1939-ben érettségiztem. Egy rossz emlék: a latintanárunk, *Söjtöri Géza* a latin érettségin halt meg. Az állomásra kivonultunk ott vártuk, fogadtuk az Öregdiákokat, akik eljöttek a tanév végén és mi úgy néztünk reájuk mint a „félistenekre". Volt köztük olyan híres ember is, mint például *Raffay püspök*.

Az érettségi után az Erzsébet-ligetben a Pavilonban volt a bankettünk, ahol az Öregdiákok és a diákok is együtt ünnepeltek. Édesanyám jött el a bankettünkre. Wágner tanár úr odament hozzá: „Én szeretem az eminens tanulókat. A maga fia nem volt eminens diák, de az életben meg fogja állni a helyét." Nagy ambícióim voltak: bejárom a világot, nyelveket: németet, franciát tanulok!

A háború

Érettségi után kedvezményes jeggyel – édesapám vasutas volt – expressz vonattal utaztunk Németországba a Nagybátyámhoz a Fekete-erdőbe, ahol egy hetet töltöttünk. A vonatból láttuk a német katonavonatokat, katonákat harckocsikkal. Apám mondta: itt a háború!

1940-ben, amikor Észak-Erdély visszakerült, mi hazamentünk Nagyszalontára. Édesapám Nagyváradon lett állomásfőnök. Nagyváradon műszaki főiskolát kezdtem el, mellette dolgoztam. Csak a háború után, Szolnokon fejeztem be.

Nagyszalontán

A katonaságot nem vettem tragikusan – fiatal voltam – inkább csak mint egy kalandot, úgy fogadtam. Nagyszalontai nyaram egyikén, talán 15 éves voltam, amikor Tildi néném Rómából hozott

Szűz Mária-érmet tett a nyakamba: *A Szűzanya őrizzen meg!* Megőrzött!

1941. október 13. Ceglédre kellett bevonulnom, az újonckiképzésre. Majd Kecskemét, Kiskunfélegyháza következett, tartalékos tiszti iskola, amit elvégeztem. Hadapród őrmester lettem, és indultam a parancsnokságra jelentkezni, hogy megyek a keleti frontra. Összetalálkoztam *Fekete-Konkoly Barna* parancsnokkal, aki visszaküldött: *Apád vár otthon!* Ez „csoda" volt, hiszen a behívót ő írta alá.

Rövidesen újabb behívót kaptam. Szentegyháza falura vezényeltek, ott az arcvonalat töltöttük fel. Amikor innen hazajöttünk, parancsot kaptam, hogy menjek Miskolcra. A vonaton megismerkedtem egy katonával, aki ugyanoda ment, ahova én. Amikor Budapestre értünk, a társam azt mondta, dehogy megyünk a Nyugatiba! Megyünk színházba! Másnap kora hajnalban megérkeztünk Miskolcra, közölték velünk, hogy az alakulat elment, menjünk Salgótarjánba! Ott jelentkeztünk a parancsnoknál: betelt a létszám! Leszerelni! Leszerelő levelet kaptunk. A társam mondta: Ne szólj! Hazamegyünk! Hazamentem a családhoz. Ez újabb „csoda" volt. Egy hónapig sem voltam otthon, jött a parancs: általános mozgósítás!

A feleségemmel Marikával

A Dunántúlra vezényeltek, a védővonalhoz, Zirc térségébe. Jött a parancs – akinek családja van, menekítheti! Nekem már volt: 1943 októberében nősültem meg. Akkoriban gyakoriak voltak a gyors, „hadi" házasságok. Ceglédi asztalosmester lányát vettem feleségül. Ceglédről a várandós feleségemet, meg az anyósomat is a balatoni családi villába költöztettem. Apósom, aki jelentős tekintélyt szerzett magának a városban, nem jött velünk, otthon maradt, vigyázott a műhelyére, házára. (A balatoni nyaralót Tildi néni vette a család számára!) A húgomék is jöttek, de ők továbbmentek. Jött megint a Gondviselés! Ahogy visszamentem az alakulatomhoz, fájt nagyon a derekam. Megyek az orvoshoz, hát egy ceglédi ismerős orvos volt! Megvizsgált, kiírt: hazamehetsz a családodhoz! Akkor, 1945. január 8-án született a lányom, Mónika!

Menekülés

A családomat otthagytam, mert vissza kellett mennem az alakulatomhoz. Végeláthatatlan kocsisorok! A helybéliek ekhós szekerekkel menekültek az oroszok elől! Közben a nyilasok átvették a hatalmat. Nekem nem volt már hová visszamennem, mert nem találtam a csapattestemet. Légüres térbe

kerültem. Ez veszélyes helyzet volt. Katonai csendőrök járták a menekülők vonalát, és mindenkit ellenőriztek. Az elfogottak sorsa bizonytalan lett, a katonaszökevényeket lelőtték.

Közben Tito partizánjai elfoglalták Csáktornya vonalát. Egy katonatársamat és engem elfogtak a partizánok, és a csáktornyai várba fogságba vetettek. Csoportokba szedve elvitték a foglyokat. A társammal együtt egy kisebb csoporttal Letenye községbe kerültünk. Itt a parancsnok – nagy megkönnyebbülésünkre – elengedett. Hát ez is „csoda" volt. Hazaindultunk.

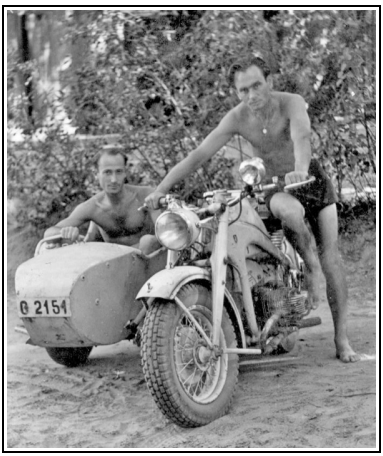

Útközben figyelmeztettek, vigyázzunk az oroszokkal, mert elvisznek Szibériába! Nagy sokára eljutottam Ceglédre az Apósomhoz. Májusban a feleségem és az anyósom is, karján a gyerekkel, megérkeztek.

Se ruhám, se állásom nem volt. A sógoromnak segédkeztem, egy motorbiciklit összeraktam, azzal Romániából hoztam élelmiszert. Időközben Észak-Erdélyt visszacsatolták Romániához.

Édesapám, aki közben nyugdíjas lett, 1947-ben családostul ismét átköltözött Magyarországra, Nagykőrösre. 1947 október közepén szívrohamban meghalt. Én elhatároztam: disszidálok!

Világot láttam

A „zöldhatáron" keresztül jutottam ki. Segítőkészek voltak a németek, így jutottam el a nagybátyámhoz Heidelbergbe. A karácsonyt náluk töltöttem. Az volt az elképzelésem, hogy összeszedem magam, és később a családomat is kihozom. Akkor még Németországban sem volt túl jó a helyzet, még nem volt Marshall-terv. Ezért úgy gondoltam, tovább megyek Franciaországba. Grenoble-i karbid gyárban kaptam munkát, a gépüzemben dolgoztam. Nem volt semmi problémám.

1949 ősze lett, kiderült, hogy a családot, a feleségemet és *Mónika* lányomat nem tudom kihozni. Rám tört a honvágy! Bementem az igazgatóhoz, mondtam: hazamegyek! Hova, börtönbe? – kérdezte az igazgató. – Nem bánom, akárhova, nem maradok! Kaptam vasúti jegyet is. Franciaországból Németországon keresztül Münchenbe utaztam – ott amerikaiak voltak. Bécsig eljutottam. Bécsben jelentkeztem a követségen, azt mondták, hosszadalmas a hazajutás.

Más megoldást kerestem, gondoltam hazaszökök. Az ebenfurth-i vonat –

tanácsolták – bejön Magyarországra, lelassít, majd újra kikanyarodik Ausztriába. Az esti vonattal kell menni, amikor alkonyodik, és amikor lassít Magyarországon, akkor kell kiugrani. Egy társam is akadt, egy tanárember volt. Mindenesetre veszélyes vállalkozás volt, már az ÁVO is működött. Amikor a vonat lassított, a csomagot kidobtuk, és kiugrottunk. Bár magas töltésen futott a vonat, szerencsére nem lett bajunk. Azt is tanácsolták, éjszaka húzódjunk meg a bokrokban, hajnalban kell kimenni az állomásra a győri vonathoz. Ott álltak az ÁVO-sok, mindenkit igazoltattak. Mi, fiatalok magabiztosan mentünk, egyszer csak azt éreztem, hogy egy asszony van mellettem egy gyerekkel. Megfogtuk egymás kezét, átvettem a csomag egy részét. Az igazoltató ismerte az asszonyt, kedvesen rámosolygott, és átmentünk. Fölszálltunk a vonatra, hazamentem éjszaka Ceglédre a családhoz.

Másnap bementem a rendőrségre, tudtam, nem bujkálhatok, korábban kerestek, tudták, hogy nyugatra mentem. A rendőrségről vonattal Szegedre kísértek. A Tisza Szállóban volt az ÁVÓ központ. Ott megvertek, és leíratták százszor is, mit csináltam kint. Sötétzárkába bezártak a pincébe, két hétig tartottak ott. Aztán átkísértek a Csillag börtönbe, bíróság elé állítottak, öt hónapra ítéltek el. Itt említem meg: évtizedekkel később a hegedűművész lányommal hangversenyre mentünk a Tisza Szállóba – furcsa érzés volt.

Az élet, a munka

A börtön után Ceglédre visszakerülve segédmunkás, majd gépkezelő lettem. Rendőri felügyelet alá helyeztek. Hónapokkal később egyszer zörgettek a kerítésen: egy ismerős volt, szólt, hogy tudna nekem munkát Szolnokon. Felvettek műszaki rajzolónak. Reggel korán mentem, későn este jöttem. Ezt a műszaki kirendeltséget megszüntették, Szolnokról Kecskemétre helyezték át.

Csoda történt! Behívtak a rendőrségre, közölték, megszüntetik a rendőri felügyeletet! Azért ez nem így volt, időnként igyekeztek rámijeszteni, hogy lássam, nem felejtettek el.

Kecskemétre jártam vonattal dolgozni. Kiskunfélegyházán laktanyát építettünk az oroszoknak. Munkásszállást, 31 forintos napidíjat kaptunk.

Cegléden megalakult a Mélyfúró Vállalat. Jelentkeztem az igazgatónál, *Harák Ferenc*nél, aki bányász volt és hithű kommunista. Felvett. Meleg vizű mélyfúrásokat végeztünk: Szentes, Cserkeszőlő, Berekfürdő, Algyő. Enyhülés következett a politikában. Nagy megkönnyebbülés volt számomra, amikor *Rákosi*t leváltották. *Nagy Imre* lett a miniszterelnök, aki megszüntette az internálótáborokat.

1956-ban Cegléd városában nagy volt a lelkesedés, kivonultunk a Kossuth-szoborhoz, később csak követtük az országos eseményeket. Harák Ferenc igazgató Nyársapátra ment a bátyámékhoz, a szőlőben húzta meg magát. Őt később Mongóliába küldték, új igazgatót kaptunk, aki nem kedvelt. Kirúg-

tak az állásomból, és megvádoltak, hogy 56-ban ezt és ezt csináltam, még kémgyanús is lettem. Hiába mondtam, semmit sem csináltam!

Egy évig állás nélkül voltam, majd Soltra felvettek a gépállomásra mérnöknek. Később Baján főmérnöknek alkalmaztak, de a mezőgazdasági munka nekem nem feküdt annyira. Szabadszálláson mezőgazdasági gépészképző szakiskola indult, jelentkeztem, és elkezdtem mechanikát tanítani. Közben összetalálkoztam Harák Ferivel. Az ANKER Beruházó vállalatnál volt: – Jössz hozzánk! – mondta! – Vizsgák következnek, nem hagyhatom ott őket, válaszoltam. Egy hét múlva népgazdasági érdekből áthelyeztek a Beruházó Vállalathoz. Abban a pillanatban tekintélyem lett! Most is „csoda" történt. Eldőlt a további sorsom! Bekerültem a „nagy beruházások" időszakába.

Dolgoztam a Tiszai Vegyikombinátban (1962-től), a Dunaújvárosi Papírgyárban (1966), a Szeged-algyői olajmezőkön (1970), a Paksi Atomerőmű alapjainak lerakásánál, (1970), majd a Százhalombattai Hőerőműnél (1975). Dunaújvárosban vízmű alakult, a kirendeltség vezetője lettem. Az én vezetésemmel épült fel a Regionális Vízmű. Onnan mentem nyugdíjba 1981-ben.

A család

Az első feleségemtől elváltam. A második házasságomat 1962-ben kötöttem *Kőrösi Gizikével*. Úgy érzem, hogy tökéletes volt a házasságunk. Dunaújvárosban laktunk. Szerencsénk volt, sikerült visszacserélni a lakást ismét dunaújvárosira. 1966 októberében megszületett *Lilla* lányunk. Zenei tehetsége korán kibontakozott, ezért lakást cseréltünk, és ismét Szegedre költöztünk. A Zeneművészeti Konzervatóriumot Szegeden végezte. Felvették a Budapesti Zeneművészeti Akadémiára. Ezt is elvégezte, hegedűművész lett!

Móni

Egyedül maradtam

Feleségem, *Gizike* a Zeneiskolában volt gazdasági vezető, 1986-ban meghalt. Móni lányom Budapesten él családjával, Lilla egy ideig a Nemzeti Színház zenei művészeti vezetője volt. Kapott egy jobb ajánlatot, Franciaországba ment, ott alapított családot.

Édesanyám Orosházára ment Gabriella húgomhoz, Piroska testvérem Zalaegerszegre költözött. Zoltán bátyám még 1969-ben hunyt el, Aladár pedig tőlem távol, Nyársapáton gazdálkodott.

Mint nyugdíjast a Mélyépítő Vállalatnál tanácsadóként alkalmaztak, szövetkezeteknél is voltam. A Szegedi Somogyi Könyvtárban mint olvasótermi felügyelő dolgoztam.

* * *

Az 1970-es években lehetőségem nyílt arra, hogy a Hittudományi Akadémiát levelező úton elvégezhessem. A három év hétvégi előadásokkal, vizsgákkal járt. Feleségem, Gizike hozzájárulásával, munka mellett végeztem el. Mint világi teológus a tudomány útján is megerősödtem hitemben, hogy Isten dicsőségére igyekezzek élni.

* * *

1995-ben a húgom és a férje, *Pálkó Gyurka* a Szarvasi Baráti Kör tagjaként eljöttek az évi közgyűlésre. Egymás mellett ültek *Dankó Margitká*val, régi szerelmemmel. A következő évben megint találkoztak. Elmondta, nekik, hogy egyedül él.

Az érettségi találkozóinkon, ha tehettem, mindig részt vettem, 1996-ban is eljöttem. Eszembe jutott Margitka, gondoltam, felkeresem. Éppen Németországban volt. Hagytam egy kártyát a szomszédban: „Szerettelek volna látni!" – írtam. Margitka csak egy hónap múlva jött haza. Válaszolt: – Ha szeretnél látni, gyere el!

* * *

Itt a feleség, Margitka vette át a szót.

– Egy hónapra hívtak ki Németországba, de három hónapig maradtam, egy magyar családnál házi tanítóskodtam. Amikor hazajöttem, mondta a szomszéd, hogy egy jóképű férfi keresett! Ő volt, Papp László. Amikor diákok voltunk, és egy táncmulatsággal összekötött bankettre elmentem, ahogy meglátott, rögtön felkért táncolni. Sok táncosom volt, de csak akkor dobogott

jobban a szívem, amikor vele táncoltam. Ha a testvérével találkoztam, és meghallottam a nevét, már akkor is szívdobogást kaptam.

Miután leérettségizett, Nagyváradra ment tanulni, aztán jött a háború. Elszakadtunk egymástól, mindketten mással kötöttünk házasságot.

* * *

– 21 éve találkoztunk újra – vette vissza a szót Papp László. – Néhányszor átjöttem Margitkához, aztán összeházasodtunk. Akkor 78 éves voltam. Azóta élünk együtt szeretetben. Igyekszem egészségesen élni. Reggelente gimnasztikázom, naponta kerékpározom. Ha jó az idő, sétálni megyünk.

Soha, semmiféle pártnak nem voltam tagja, de az újjászerveződött Vajdás Öregdiákok Egyesületének munkájába bekapcsolódtam, járunk a rendezvényeikre. Figyelemmel kísérjük a város ünnepségeit, fontosabb társadalmi eseményeit.

Szarvas város legnagyobb tisztelője, becsülője vagyok. Itt voltam diák, itt lettem felnőtt, innen indultam az ÉLETBE, és itt is szeretném befejezni.

Szarvas, 2018. március 1.

Papp László szavait lejegyezte:

Dr. Kutasné Szarka Judit

Két Müller a HAKI-ból, II.

Dr. Müller Ferenc: Életutam

Gyermekéveim

Édesapám *Müller Miklós* cipész és cipő felsőrészkészítő volt, aki Erdélyben született, Désen. Miután Erdélyt Romániához csatolták, édesapám átszökött Magyarországra, ahol megismerkedett édesanyámmal, a biharugrai születésű *Tóth Erzsébet*tel. Édesanyám paraszti családból származott. Nagybátyja *Szabó Pál*, aki az irodalomban alkotott maradandót.

Családom a megélhetésért sokat vándorolt, éppen ott laktunk, ahol édesapám munkát talált. 1939. január 5-én születtem Debrecenben, három testvérem közül *Miklós* bátyám 1934-ben Komádiban, *Tibor* bátyám 1935-ben Tiszapolgáron, húgom, *Amália* 1947-ben ugyancsak Debrecenben született.

1941-ben Erdély egy része – és így Dés is – visszakerült Magyarországhoz, mi pedig visszaköltöztünk apám szülővárosába, ahol apai nagyanyám, nagynéném és unokatestvéreim is éltek. Désen a legelőkelőbb cipészüzlete lett édesapámnak, aki több segéddel dolgozott. Ebben az időszakban viszonylag jól éltünk, és egészen a háború végéig ott maradtunk.

Édesapámat 1944-ben Kapuvárra vitték mint sorkatonát, és amikor már közeledett a front, mi is elindultunk édesanyámmal és két bátyámmal utána. Több mint kéthetes hányattatás után érkeztünk meg édesapámhoz, aki a menekülő sereggel már nem ment tovább Ausztriába. A Hansági mocsárvilágba menekültünk néhány másik családdal, ahonnan csak a front átvonulása után jöttünk vissza a településre. Egy évet még ott éltünk, majd újra Debrecenbe költöztünk.

Iskolás éveim, tanulmányaim

A gazdász focicsapat tagjai (balról 3. Ferenc)

Az elemi iskola első hat és nyolcadik osztályát Debrecenben, a hetediket Biharugrán végeztem. A 8. osztály elvégzése után Debrecenbe nyertem felvételt a középiskolába, de 1953 novemberében átjöttem Szarvasra, az Öntözéses Mezőgazdasági Technikumba, ahová bátyám, Tibor is járt.

Kitűnő eredménnyel végeztem el a technikumot, és jelentkeztem a budapesti Kertészeti Egyetemre, ahova felvettek. A nehéz anyagi körülményeim miatt, valamint azért, mert a családom Debrecenben élt, és bátyám, Tibor a Debreceni Mezőgazdasági Akadémiára járt, 1957 novemberében átjelentkeztem Debrecenbe, ahol 1961-ben jeles eredménnyel agrármérnöki diplomát szereztem.

Az 1957-ben végzett szarvasi gazdászok (a felső sorban jobbról 3. Müller Ferenc)

Kiemelkedő tanulmányi és sporteredményeim alapján – Tibor bátyám után – két alkalommal én is elnyertem a „Testi és szellemi kultúráért" vándordíjat, amit az egyetem legjobb sportolója és tanulója kapott meg.

Távolugrásban két Müller a dobogón: első helyezett Ferenc, második Tibor

A munka

Az egyetem elvégzése után – mivel a Debreceni Mezőgazdasági Akadémián számomra kijelölt gyakornoki álláshelyet nem kívántam betölteni – eljöttem Szarvasra, ahol a nagybátyám is dolgozott, a Kísérleti Halastavaknál. A szakma annyira megtetszett, hogy azonnal jelentkeztem munkára. Az akkori igazgató, *Szalay Mihály* a Földművelésügyi Minisztériumtól engedélyt kért gyakornokként való alkalmazásomhoz, amit meg is kapott. Így kerültem 1961. szeptember 4-én az akkori Kísérleti Halastavakhoz mint gyakornok. 1963 májusától üzemvezetőként dolgoztam egészen 1969-ig.

Ezt követően több évtizeden át, nyugdíjazásomig a Haltenyésztési Kutató Intézet (HAKI) néven működő intézetben tevékenykedtem mint a szak-

tanácsadási és ökonómiai csoport csoportvezető főmérnöke (1969–70); műszaki-gazdálkodási osztályvezető (1970–73); igazgatóhelyettes (1973–74); megbízott igazgató (1975. 01. 01–1975. 06. 30.); igazgató (1975–1991). 1991-től nyugdíjazásomig tudományos szaktanácsadóként dolgoztam.

Az Intézetnél folyó kísérleti munkákból különösen a „vizes forgó – tavas forgó" tett rám mély benyomást. A „halas – kacsás – pillangós – rizses" kultúraváltás biológiai és ökonómiai egységével a gyenge termőerejű szikes, rossz szerkezetű talajok jövedelmező hasznosításában várható perspektíváival foglalkoztam.

1972-ben doktori címet szereztem. 1974-től az intenzív holtághasznosítás lehetőségeit kutattam, a ketreces és átfolyóvizes kísérleti munkákat irányítottam.

Az Intézet alapjait és fejlődésének főbb irányait első igazgatónk, Szalay Mihály teremtette meg. Intézményünk 1975. január óta kapta meg „intézeti" státuszát, de már 1969 óta témavezetője a „Halhústermelés mennyiségi és minőségi fejlesztésére irányuló kutatási célprogram"- nak és 1975 óta a kacsatenyésztési kutatási programnak is.

A kutató munka személyi és tárgyi feltételeinek kialakításában döntő szerepe volt annak a dinamikus fejlesztésnek, amelyet nagyobbrészt a MÉM támogatásával, kisebb részben nemzetközi (FAO) támogatással, 1974–78 között az első, 1979–1981 közötti második UNDP/FAO fejlesztési programunk során hajtottunk végre. Ez idő alatt Intézetünk a FAO-nak nemzetközi kutató és oktatási központja lett. Évente 200–300 fejlődő országokból érkezett fiatal szakember továbbképzésében vettek részt a szarvasi kutatók. E program keretében szakembereink tanulmányúton és ösztöndíjas úton vettek részt. Több országban szakértői munkát végeztem – többek közt Kínában is.

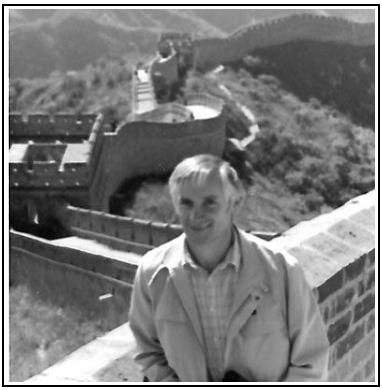

A kínai nagy falnál

Intézetünk minden évben megrendezte a HAKI Tudományos Napokat, ahol a kutatók beszámoltak a legújabb kutatási eredményeikről a gyakorlati szakembereknek és megjelentették az AQUAKULTURA HUNGARICA című kiadványt. Vezetésem alatt 1981-ben az Intézet elnyerte a „KIVÁLÓ INTÉZET" kitüntetést.

Nyugdíjazásom után megalapítottuk az AGRO-AQUA Kft-t, ahol tíz évig az Intézettől bérelt Iskolaföldi tavakon haltermelést végeztünk, valamint Európa egyik legnagyobb afrikai harcsatermelő SZARVAS-FISH Kft.-t. (Az eredményekről a Szarvasi Krónika 31. száma 51–52. oldalán olvashatnak.)

Tudományos közélet, díjak, elismerések

1972-ben megírtam doktori értekezésemet „Szikes talajok hasznosításának gazdaságossága vizes forgóval” címmel, melyet a Debreceni Agrártudományi Egyetemen „Summa cum laude” minősítéssel megvédtem.

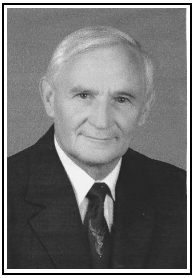

1984-ben „Korszerű haltermelési technológiák ökonómiai értékelése” címmel sikeresen megvédtem kandidátusi értekezésemet a Magyar Tudományos Akadémián. Sokáig tagja voltam az Intézet Tudományos Tanácsának és Programbizottságának, a MÉM-MTA Állattenyésztési Szakbizottságának, a szegedi Akadémiai Bizottság Állategészségügyi és Állattenyésztési Albizottságának, mindezek mellett az Agártudományi Egyesület Halászati Szakosztályának alelnöki tisztségét is évekig elláttam.

1978-ban a Debreceni Agrártudományi Egyetem Szarvasi Főiskolai Karán „Címzetes főiskolai tanári” címet kaptam, amely a Számviteli és Üzemszervezési Tanszéken tógazdálkodás témakör oktatására jogosított, 1981-ben a Debreceni Agrártudományi Egyetemen „Címzetes egyetemi tanár” címben részesültem.

1979-ben részt vettem a Fülöp-szigeti Tagbauanban megtartásra kerülő a „Ketreces és hálórekeszes haltenyésztés” című nemzetközi szemináriumon, ahol a magyarországi és kelet-európai ketreces haltenyésztés eredményeiről számoltam be, valamint tanulmányoztam több ország ketreces haltenyésztését, azok ökonómiai vizsgálatát.

Az Újhelyi-díj átvétele

1985-ben egy hónapig voltam Rómában a FAO központjában, az Aquakultúra Ökonómiai Vizsgálata témakörben dolgoztam, majd egy évvel később Lesothoban szintén egyhónapos szakmai kiküldetésben voltam.

1971-ben a „Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója” kitüntetésben részesültem, 1977-ben „Kiváló intézeti dolgozó” lettem, 1982-ben megkaptam a Munkaérdemrend ezüst fokozatú kitüntetését, 1995-ben Újhelyi Imre-díjban részesültem.

Hobbijaim, sport

Már általános iskolai tanulmányaim alatt is versenyszerűen sportoltam, Miklós bátyámat követve ökölvívó edzésre jártam, és az akkori edzőm

kiemelkedő jövőt jósolt. A szarvasi tanulmányaim miatt abbahagytam, és Tibor bátyámmal atletizálni kezdtem Szarvason. Kiemelkedő eredményt értem el távolugrásban, hármasugrásban és a 100 méteres síkfutásban.

A középiskola négy évében a szarvasi ifi focicsapatban, valamint a nagy csapatban is játszottam, még *Kerekes Pistá*val és az idősebb *Kerekes Béla*val is egy csapatban. Akkortájt ők legendás futballisták voltak, korábban magasabb osztályban játszottak. Abban az időben nagyon népszerű volt a labdarúgás Szarvason, nem volt ritkaság az 1500–2000 néző a meccseken.

Az Agráregyetemen folytattam az atletizálást, és versenyeket nyertem. Távolugrásban 6,90 m-rel, hármasugrásban 13,87 m-rel lettem első az agráregyetemi országos bajnokságon. Az első agráregyetemi verseny azért is volt emlékezetes, mert a távolugrást én nyertem meg, Tibor bátyám pedig a második helyezést érte el.

Csapatkapitány is voltam (Álló sor, jobbról 2.)

A szarvasi munkám kezdetén újra a focicsapatot erősítettem. Ebben az időben még a megyei bajnokságban szerepeltünk, amit sikerült megnyernünk. A következő évben az NB III Délkeleti csoportjában játszottunk. Bajnokságot nyertünk, így az NB II-be jutottunk. Sajnos a munkahelyi elfoglaltságom miatt a labdarúgást 1972-ben be kellett fejeznem.

Ezután elkezdtem teniszezni, és a szarvasi teniszcsapat tagjaként a bajnokságban megyei versenyeken, majd később a szenior bajnokságokon vettem részt.

Munkám és a sportoláson kívül a vadászat, vadgazdálkodás is érdekelt, 1974–2003 között Arborétum Vadász Társaság elnöke és két ciklusban az Országos Vadász Etikai Bizottság tagja voltam.

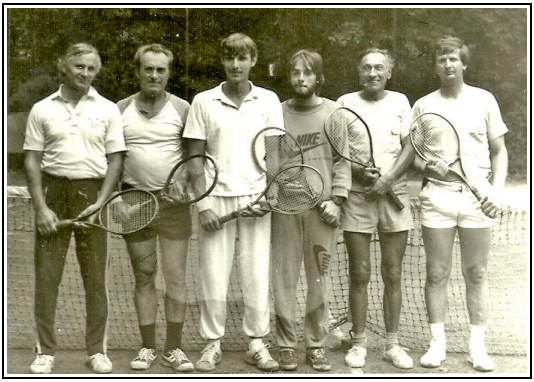

A szarvasi csapat 1995-ben (balról): Müller Ferenc, Sebő János, Bencsik Attila, Nikinstein Levente, Molnár Zoltán, Székács István

Családom

1963-ban megnősültem. Feleségem *Debreczeny Ildikó* szintén a Haltenyésztési Kutató Intézetnél dolgozott. Két gyermekünk született, *Anikó* 1964-ben, *Edit* 1966-ban. Anikó matematika-fizika szakos középiskolai tanár. Fia, *István* 1996-ban, lánya, *Lilla* pedig 2002-ben született.

Edit növényvédelmi szakmérnök. Három fia van: *Ádám* 1991-ben, *Gergely* 1994-ben, *Márton* 2002-ben született.

Nyugdíjasként szeretetben és boldogan élek családom körében.

2017. október: együtt a család. Mellettünk Anikó, mögötte Lilla. Lilla mellett Edit és férje, balról a fiú unokák: Ádám, Gergely, István és Márton.

.

Megjegyzés

(Dr. Müller Ferenc bátyjának, dr. Müller Tibornak életútja 2017-ben jelent meg a Szarvasi Krónika 31. számának 46-54. oldalán.

Szerkesztő: dr. Reszkető Péter.)

Dr. Hanyecz Katalin

Tíz év a Szarvasi Arborétum élén

Hogyan lettem igazgató?

Sokan, akiket megkérdeznek arról, miért azt a munkát választották, ahol dolgoznak, azt válaszolják, "…már gyermekkoromban érdekelt (pl.) a természet…"

Nos, azon túl, hogy az Arborétum utcában nőttem fel, ahol nyaranta rengeteg látogatót útbaigazítottunk, merre menjenek: „Ott a földúton egyenesen, aztán jobbra." (*Ma már az sem földút, hanem a Pepi sétány – szerzői megjegyzés.*) És azon is túl, hogy gyakorta tettünk „kirándulást" az Arborétumba a liba-laposi gyerekekkel, főként szelídgesztenye érés idején, pályaválasztásom mégis a gimnáziumi években dőlt el, méghozzá egy Kitaibel Pál-versenyen elért jó eredmény kapcsán. Az itt bemutatott esszém a Köröst ért termálvízszennyezésről és az azt követő halpusztulásról szólt. Kajakosként testközelből megtapasztalhattuk ezt az eseményt, sőt evezés közben készítettem a fotókat is, amelyekkel illusztráltam az előadást. A szépsége az, hogy e természeti katasztrófa oka éppen az arborétumi partvédelmi mű építése volt, amelynek elhúzódása miatt a nyári vízszintre való fölengedés megkésett, az alacsony vízszint pedig nem tudta hígítani a beérkező szennyezést. (*Később erről még szólok.)*

Tehát az ifjúságom kordában tartása *dr. Mészárosné Verók Mária* feladata lett, aki jótékony szigorával a biológia és a kémia irányába terelgetett. Persze mindez kevés volt – hiszen a csónakházi levegő sokkal jobban érdekelt, mint az összes egyéb tantárgy –, a Kertészeti Egyetemre nem vettek fel. Utólag még a „szerencsére" szót is ide tenném, mert az elkövetkező évek életem legszebb éveiként rögzültek.

Az „üres" évet a DATE Főiskola Kémia és Talajtan Tanszékén töltöttem két másik „hasonszőrű", felvételt nem nyert diákkal. Olyan volt, mintha mi is hallgatók lettünk volna, bejártunk az első évfolyamosok óráira, és természetesen együtt buliztunk velük esténként. Az ismételt felvételi – bár jobb lett, mint előző évben – szintén nem engedte, hogy Budapestre kerüljek,

viszont pontjaimmal felvettek az Egyetem Élelmiszertudományi Főiskolájára és a még megjelölt szarvasi Főiskolára is. A döntés rajtam állt: Szeged vagy Szarvas, a szívem pedig rögtön tudta a választ: Szarvas.

Három csodálatos év következett. Itt alakítottuk meg a főiskolai Zöld Kört, majd – tevékenységünk hivatalos rögzítéseként – bejegyeztettük a „Nimfea" Természetvédelmi Egyesületet. Az egyesületi munka során számos programot és több természetvédelmi tábort szerveztünk. A táborokban részt vevő gyerekek a mai napig emlegetik az ott szerzett élményeket.

Közben a növénytermesztő agrármérnök diplomámmal és egy jól sikerült különbözeti vizsgával – eredeti elhatározásom szerint – mégiscsak bekerültem a Kertészeti Egyetemre. A budapesti élet azonban nem igazán tetszett mindig szabad énemnek. A szarvasi Főiskolán pont akkor indult egy környezetgazdálkodási szak, amit igen magamnak valónak gondoltam. Hirtelen elhatározással a Kertészeti Egyetemen átiratkoztam a levelezős évfolyamra, így mellette elvégezhettem a környezetvédelmi szakot is.

Mindezek kiegészítéseként próbáltam munkát keresni. Voltam az Arborétumban is, de *Sipos Bandi bácsi,* az akkori igazgató eltanácsolt. Próbálkoztam több helyen, végül a Shell-kúton és a Zebrában dolgoztam mindaddig, míg rájöttem, hogy a benzinkút három éjszakás műszakja a Zebra Klub estéivel, valamint a vizsgaidőszak töméntelen vizsgájával nem bírható egy normál ember számára, így bejelentkeztem munkanélkülinek. Kb. egyéves munkanélküli életemet a nyelvtanulás és az Egyesület programjai tették mozgalmassá.

1994 nyarán újabb két diplomát vehettem át, és szerencsémre augusztusban máris bekerülhettem a *Tirják László* vezetésével frissen megalakult Természetvédelmi Igazgatóságra. Nagy lendülettel, remek kis csapattal fogtunk neki a feladatokhoz és a változatos munkához. 13 és fél évet dolgoztam itt, amely idő alatt nagy tapasztalatot és sok-sok ismerőst szereztem a szakmában. Voltam tájvédelmi felügyelő és élővilág-védelmi osztályvezető. Részt vettünk védetté nyilvánításokban, hatósági ügyekben, természetvédelmi szabványok és kezelési tervek kidolgozásában, valamint számos faj- és élőhelyvédelmi munkában. Emellett foglalkoztunk az idegenforgalom, az oktatás és a környezeti nevelés témakörével is.

Közben közigazgatási alap- és szakvizsgát tettem, megszereztem még egy természetvédelmi ökológus diplomát a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, Debrecenben, majd 2007-ben doktoráltam a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Karán. Témavezetőm *dr. Csima Péter,* a Tájvédelmi Tanszék vezetője nagy szaktudásával és baráti tanácsaival segített.

A Nemzeti Park Igazgatóságon végzett munka mellett rendszeresen vezettem csoportokat a Szarvasi Arborétumban, valamint részt vállaltam a civil életben. Több éven át a „Nimfea" Egyesület titkára voltam, majd

vezetőségi tagja lettem a Pósteleken működő Körös Klub Természetjáró Egyesületnek.

Az egyetemi megkeresés váratlanul ért. *Dr. Csemez Attila* a Tájépítészeti Kar akkori dékánja hívta fel a figyelmemet, hogy az Arborétum élére új igazgatót keresnek, és folyamatosan biztatott, hogy adjam be a pályázatomat. Egyáltalán nem gondoltam magamról, hogy ilyen pozícióba való lennék, de a dékán úr győzködése és a munkahelyi viszonyok alakulása úgy hozta, hogy mégis csak beadtam a pályázatot, amelynek elbírálása után már nem volt visszaút. 2008. január 3-i dátummal neveztek ki.

Munka az Arborétumban

A „félelmetes" első nap után szépen haladtak a dolgok. Rengeteg feladatot láttam, majd ezekre mindig újabbak és újabbak halmozódtak. Tudom, zömében miattam, hiszen a sok ötlet és az akarat belülről jön. Tíz év után már talán a „női vezető" kérdés sem irritál senkit. A sok munkának pedig eredménye is lett.

A pályázatokból közel 800 millió Ft támogatást szereztünk és építettünk be a kertbe, mellette pedig a jól szervezett munka és a bevételek visszaforgatása látványos fejlődést hozott.

Az állapotfelmérési, kutatási és tervezési szakasz során elkészült a kerttörténeti kutatás, megtörtént a pontos geodéziai- és vegetációfelmérés, megszülettek az első digitális térképek.

Az élőhelyfejlesztés elsősorban a kert ifjítására, az eredeti térszerkezet helyreállítására, nagyarányú növénytelepítésre, valamint különböző élőhelyek kialakítására irányult. Madárodúk, -etetők készültek, műfészkek kerültek a kertbe a pávák és a kertben rendszeresen megjelenő fehér gólyapár számára. Eredményeképpen a pávák száma – a látogatók örömére – megsokszorozódott, de a gólyák sajnos, azóta sem költenek nálunk.

Számos látogatóbarát beavatkozás is elkészült. Felújítottuk a büfét, a mosdót, az irodát, a szociális egységet, a növényárudát és az ajándékboltot. Elkészült a bejárati kapu, a beléptető rendszer és a fogadótér, megújult a kikötői szivattyúház és a partvédelmi kerítés. Padok, tájékoztató és irányító táblák, kiadványok jelentek meg, beindultak a programok és a nyári táborok.

Kiépült az öntözőrendszer, felújítottuk az Üvegházat és a Konténertelepet. Megvalósult a Vendégház és az irodaépület hőszigetelése, nyílászáró-cseréje, valamint az aprítékkal és farönkökkel üzemelő kazán telepítése, amelynek segítségével minden keletkező növényi hulladékot hasznosítunk.

2013-ban megnyitotta kapuit a Mini Magyarország Makettpark, amely új attrakcióként jelentősen fokozta a Szarvasra érkező látogatói forgalmat.

Közben a gép- és eszközparkot is sikerült kibővíteni, amire igen nagy szükség volt, hiszen a Parkerdő megnyitásával 65 hektárra nőtt a látogatható, fokozott fenntartást igénylő terület.

Szintén pályázati támogatás felhasználásával újjáépült a teljes kerítés a kert körül, 17 hektárra nőtt a kertben működő öntözőrendszer. A frekventált bejárati részen elbontattuk a régi épületeket, helyükön pedig felépült a

fűthető mosdó és foglalkoztató, amelyhez kültéri játékok kapcsolódnak.

A folyamatos telepítések számos új fajtával növelték a gyűjteményt, és tették színessé a kert különböző zugait. Kikerültek az új tájékoztató- és növénynévtáblák, valamint kiadványok és foglalkoztató füzetek készültek. Megújult a Vendégház belső tere és *Bolza Mariette* festménykiállítása.

Megnyílt *Pepi gróf* varázstanyája, ahol az interaktív kiállítás és az udvaron szaladgáló két emu az esős napokon is nagy élményt nyújt. Az Üvegházban ásványkiállítást, kaktusz- és pozsgásgyűjteményt valamint egy aktív teknősterráriumot lehet megtekinteni.

Az eredetileg oktatóbázisnak tervezett szolgálati lakásból kiszabadulós játék lett, amely tartalmas programot nyújt családok és kisebb baráti társaságok számára. Kiváló csapatépítő tevékenység.

Több mint kétéves ügyintézés után sikerült engedélyeztetni és hivatalossá tenni az Arborétum kikötőjét. Itt kanyarodnék vissza igazgatói pályafutásom elejére, hiszen amikor 1986-ban a vízszennyezés és a partvédelmi mű megépítésének körülményeit vizsgálgattam, nem gondoltam, hogy harminc év után még mindig ez az ügy fog kísérteni.

A partvédelem megépült, de a használatbavételi engedélyt akkoriban nem szerezték be. Sok-sok kézzel és írógéppel írt dokumentum áttekintése, új tervlapok elkészítése, valamint a hatóságok számos kívánalmainak való megfelelés után „életem szívásai” közé soroltam ezt az ügyet egy közel

kilenc és fél milliós áramszámla felbukkanásának hasonlóan hosszadalmas ügyintézésével együtt.

A kikötő közelében *Zsombori Árpád* képzőművész Tündöklő Kövek című kiállítását *Pártai Lucia* megkeresésének köszönhetjük. Mindig is érdekelt a meteorológia. Doktori védésemről hazafelé jövet a felhők szépségében révedezve gondoltam, hogy e másik szakma felé kellene fordulni. Ezt az ötletet akkor elvetettem, de továbbra is itt motoszkál bennem, és miután a megkeresésből barátság lett, szerepel is mindennapi tevékenységeim között.

Úgy gondolom, sohasem késő olyan új dolgok felé nyitni, amelyek beleillenek az Arborétum adta lehetőségekbe. Ezért foglalkozunk a meteorológia mellett a sporttal és az egészséges életmóddal is.

A folyamatos fejlődés, az attrakciók, a látogatóbarát beavatkozások és programok jelentősen megemelték az idelátogatók számát, és fellendítették a Szarvasi Arborétum hírét, amely mind szakmailag, mind turisztikai szempontból meghatározó Magyarországon. A látogatói létszám 2016-ban átlépte az évi százezer, 2017-ben pedig a százhúszezer főt. A növekvő tendencia fenntartása és a további sikerek elérése mind a jövő feladata, amit a húsz dolgozó megfeszített, lelkiismeretes munkája és a vezetés töretlen lendülete tud elérni.

A 2018-as év idegenforgalmi szezonjának kezdetén a helyzet egyáltalán nem egyszerű, az egyetemi háttér továbbra is megkeseríti mindennapjainkat. Mondhatnám, hogy megszoktuk már, és ennél úgysem lehet rosszabb, de sajnos, mindig lehetett rosszabb. Amikor utolsó erőnkig küzdünk és a munkaidőt nem figyelve dolgozunk minden egyes nap azért, hogy a növekvő bevétel visszaforgatásával fenntartsuk vagy esetleg tovább fejlesszük, szépítsük a kertet, nagyon rosszul tud esni, amikor mindezt elveszik. A sok munka nem töri meg az embert, de az igazságtalanság nagyon, ezért gyakorta vívódunk azon, hogy egyáltalán van-e értelme a munkánknak. Persze, jön a tavasz, és most is millió tervvel várjuk, és jönnek a gyerekcsoportok is, akiket vezetni kész csoda! Amikor nem lehet lépni, mert minden gyerek az én kezemet akarja fogni séta közben, az mindenért kárpótol. És olyankor látszik, érződik, hogy igenis, van értelme!

A háttér, a család

Szarvasiként, Szarvason tenni jó. Aki szereti a helyet, ahol lakik, szereti a szagokat, hangokat, embereket, mosolyogva kezdi a reggelt. Valószínűleg szerencsém volt azzal, hogy mindig a Körös közelében lehettem. Ez meghatározó volt, és most is az. Amikor próbáltam elmenni Szarvasról, nem sikerült, és most is nagyon fontos a napi feladatok után hazamenni, beleszagolni a levegőbe, és érezni a Körös szagát. Amikor szétnézek, minden negatív napi esemény után arra gondolok, hogy ez a miénk, ezt nem veheti el senki. Amíg szemem, fülem és orrom van, ez az enyém.

És a család. Nem vagyok „egyszerű" ember ezzel a nagy hajtással, nem is szeretik, hogy „hajcsár" vagyok, és azt sem, hogy a fejemben egyszerre millió dolog kergetőzik, így a mondataim egyik témáról a másikra ugranak úgy, hogy közben senki sem tudja követni. A fáradtságomon igyekszem úrrá lenni, és példát mutatni a sport terén, viszont a munka jelentős részét hazaviszem. Párom hasonló gondokkal küzd munkája során, amit próbálunk legalább elmondani egymásnak, mert időnként a mindig éhes és egész nap anyát váró gyerekek nem hagyják. De ennek is örülni kell! Nem tudom, hogy az „anya" szó hányszor hangzik el esténként, de ez jó. A nagyok már nagyok, mindjárt 22 és 18 évesek, alakul saját életük, ettől függetlenül kellek nekik, és ez is nagyon jó. A kicsi még csak harmadikos, Ő pedig nem hagyja, hogy öregedjünk.

És a szüleink, akik segítsége nélkül nem ment volna.

A kis családom! Nekik köszönhetem, hogy még mindig az Arborétumban dolgozom.

Szemelvények a szarvasi oktatás történetéből

Rekviem egy iskoláért

Özv. Fertigné Ploy Hermin igazgató-tanítónő

A szarvasi állami elemi iskola története

2. rész

Az 1. részben, a Szarvasi Krónika 31. számában az iskola előtörténetét és szerkezetét ismertette a szerző.

Az iskola tanítótestülete

Míg társulati volt az elemi iskola, annak négy osztályát összevonva tanította mindenkor egy-egy tanítónő. A legelső tanítónők egyike *Breh Berta*, aki Szarvason lakik. Ő eleinte az elemi iskolában tanított, azután a polgári iskolában, és a tanítás és nevelés terén nagy érdemeket szerzett. Az államosításig működött tanítónők névsorát felsorolni hosszadalmas lenne, így még csak annak nevét említem, ki a társulati iskola utolsó és az állami iskola első tanítója volt: *Holéczy Mária*[1]. Őt átvette az állam a társulattól, ugyanakkor Orosházáról áthelyezte özv. Fertigné Ploy Hermint, s így az 1905–6. év két tanerővel, két-két osztály összevonásával nyílt meg *Weinberger Fanni* polgári iskolai igazgató igazgatása mellett. Eleinte ugyanis a két állami iskolának közös igazgatója volt.

A növendékek száma (ekkor 66) évről-évre növekedett, úgy hogy a vallás és közoktatási miniszter úr 1913-ban megszervezte a harmadik tanítói állást, és kinevezte *Szabadosné Dely Máriát*, 1916-ban pedig a negyedik állásra *Salacz Kornéliát*, és ezen időtől minden osztály külön vezetés alatt állott.

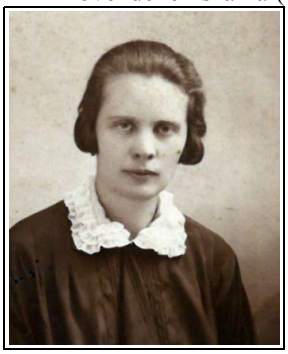

Glück Ilona tanítónő

1917-ben szétválasztották a két intézetet, és ekkor az elemi iskola igazgatásával özv. Fertigné Ploy Hermin lett megbízva. Ugyanezen évben Salacz Kornélia férjhezmenetele miatt *Glück Ilonát*[2] nevezte ki a vallás és közoktatási miniszter úr, ki állását 1917. november 17-én foglalta el.

---

[1] Holéczy Mária 1901-től tanított a társulati iskolában, 1904–1934-ig az állami elemi iskolában. Nyugalomba vonulásakor a Szarvasi Közlöny 1934 szeptemberi számában búcsúztatta.

[2] Glück Ilona (1896–1974) tanítónő. 1917-től tanított az állami elemi iskolában. 1921- ben házasságot kötött Kovács Károly ármentesítő társulati mérnökkel. 1924-ben megözvegyült. Ettől kezdve özv. Kovácsné Glück Ilona néven szerepel az anyakönyvekben.

1918-ban Szabadosné Dely Máriát áthelyezték Pozsonyszentgyörgyre, s helyébe a már több ízben helyettesül alkalmazott *özv. Nemesné Szoltsányi Szeréna* került, ki állását 1918. január 21-én foglalta el.

Országunk nagy részének megszállása következtében sok tanító vesztette el állását, ki a megmaradt magyar területen igyekezett elhelyezkedni, s így a szarvasi állami elemi iskola tanítótestületének tagjai is megszaporodtak. 1919. január havában *Dóri Bazil László* újbányai áll. tanító lett áthelyezve iskolánkhoz, de mivel Szarvason lakást kapni nem tudott, ideiglenesen Kalocsára osztották be, és Szarvason csak 1919. október 14-én foglalta el állását.

Ugyancsak 1919. március havában *Hamen Zsigmond* nagytapolcsányi ig. tanítót helyezték át iskolánkhoz, ki azonban állását nem foglalta el, s egyáltalán nem jelentkezett.

Ezen okból 1919 decemberében a román katonai kormánybiztos *Csapó Piroska* helyettes tanítónőt nevezte ki ideiglenes jelleggel, ki 1919. december 2-án foglalta el állását. A románok kivonulása után a magyar kormánybiztos szintén ideiglenesen megerősítette Csapó Piroska kinevezését, és a kir. tanfelügyelő a tanév végéig jóváhagyta.

Csapó Piroska 1920 nyarán férjhez ment, és helyébe a miniszter úr 1920-21 évre húgát, *Csapó Máriát* bízta meg helyettesi minőséggel, ki állását 1920. augusztus 20-án foglalta el. 1920-ban az oláh hűségeskü megtagadása miatt[3] került iskolánkhoz mint beosztott tanító *Kelemen Ödön* Csenátfaluról, ki április 20-án foglalta el állását.

Ugyanezen évben *Rázusné Völgyi Paula* fehértemplomi és *Páll Mária* magyarszovátai tanítónő is be lett osztva iskolánkhoz. Előbbi június 8-án, utóbbi július 10-én jelentkezett. Mindkettő szintén a hűségeskü megtagadása miatt volt kénytelen otthagyni állomáshelyét.

1920-ban még *Piliszky Lajos* orosházi tanítót is a szarvasi állami elemi iskolához helyezték át, ki november 5-én jelentkezett, november 10-én azonban bevonult katonai szolgálatra. Leszerelése után, 1921. március 16-án újból jelentkezett, de mivel az állami elemi iskolánál foglalkozást nem kaphatott, a kir. tanfelügyelő az ág. h. ev. iskolához osztotta be folytatólagosan szolgálattételre.

1920–21-ben tehát kilenc tanerős volt iskolánk. Minden osztály párhuzamos volt, s nyolc tanerőt foglalt le, Csapó Mária pedig több osztályban tanított melléktárgyakat.

1921. szeptember 8-án Glück Ilona házasságra lépett *Kovács Károly* ármentesítő társulati mérnökkel, állását azonban továbbra is megtartotta.

---

[3] Az elszakított országrészekben maradt tanítóknak a román államra kellett hűségesküt tenni, ha meg akarták őrizni állásukat.

Csapó Mária csak 1920–21. év végéig maradhatott iskolánknál, mert megfelelő foglalkozást, külön osztályt nem kaphatott.

Az 1922–23-ban beállott létszámapasztás következtében az I. osztály nem volt párhuzamosítható, így Páll Mária osztály nélkül maradt, s bár október 16-tól helyettesítette a súlyosan megbetegedett özv. Nemesné Szoltsányi Szerénát, 1923. január havában mégis áthelyezték Budapestre, hol a „Magyar Egyesület a Lánykereskedelem Ellen"-nél nyert alkalmazást. Ezen ügybuzgó, szakképzett tanítónő távozásával nagy veszteség érte az iskolát. Két és fél évig volt tanítótestületünk tagja.

Özv. Nemesné Szoltsányi Szeréna 1922. október 16-tól – súlyos megbetegedése miatt – 1923. január 1-ig szabadságot kapott, s mivel állapota nem javult, kénytelen volt szabadságának meghosszabbítását kérni. Április 16-án újból megkezdte működését, de két heti tanítás után állapota oly súlyosra fordult, hogy újból október végéig kapott szabadságot, és november 1-től végelbánás alá vonták. Távozása mély fájdalommal töltötte el kartársait és növendékeit. Tehetséges, szorgalmas tanerőt veszített benne az iskola, ki túlzott lelkiismeretességgel teljesítette kötelességét, és betegsége talán nem válik végzetessé, ha korábban kér szabadságot. A pihenés, kórházi kezelés sem hozott így már számára gyógyulást, 1924. április 23-án visszaadta nemes, jó lelkét Teremtőjének.

Az 1924-ik esztendő más szomorúságot is hozott iskolánkra. A sokat betegeskedő, ideggyenge Rázusné Völgyi Paula kénytelen volt május 1-től a tanév végéig szabadságot és azután nyugdíjazását kérni, melyet 1925. január 1-től meg is kapott, s ez alkalommal a VII-ik fizetési osztályba nevezte ki a vallás és közoktatásügyi miniszter úr. Rázusné megérdemelte ezen előléptetést. Buzgó, kötelességtudó tanárnő volt, ki sokszor, igen sokszor betegen is eljött az iskolába. Szerény, jóságos modorával úgy növendékei mind kartársai szeretetét érdemelte ki, kik őszintén fájlalták az iskolától való elválását, hol három és fél évet töltött.

1925 június havában Dóri Bazil László beadta áthelyezése iránti kérvényét, és augusztusban Kiskundorozsmára távozott, hol az állami elemi iskolánál nyert alkalmazást. Ekkor ugyanis a háború következtében beállott létszámapasztás miatt egy tanerő úgyis fölöslegessé vált iskolánknál.

1924–25 óta tehát ismét négy tanerős az iskola. Tagjai: özv. Fertigné Ploy Hermin ig. tanító, Holéczy Mária, özv. Kovácsné és Kelemen Ödön, valamennyien véglegesített, rendes tanítók.

Holéczy Mária, ki az iskola államosítása előtt is tanította az akkor összevont négy osztályt, 1926-ban töltötte be tanítói működésének 25-ik esztendejét. Ezen ritka pedagógiai tudással rendelkező, minden tekintetben kiváló tanítónő jubileumát az iskola tanítótestülete, az akkori és a volt növendékek a társadalom bevonásával igen lelkesen ünnepelte meg.

Kelemen Ödön beosztását 1925-ben áthelyezéssé módosította a vallás és közoktatási miniszter úr, és jelenlegi állomáshelyén megerősítette. 1928-ban töltötte be állami szolgálati idejének 30-ik esztendejét, előzőleg felekezeti iskolánál működött két évig. Igen szorgalmas, kötelességtudó tanerőnek bizonyult az itt töltött 9 év alatt, ki férfi létére is a leánygyermekek szerető, gondos nevelője. 1923 óta a község törzskönyvvezetője.

Özv. Kovácsné Glück Ilona osztályával az 1920-as években

Özv. Kovácsné 12 év óta működik iskolánknál. 1924-ben özveggyé lett. Ügyes, lelkiismeretes, jó tanítónő, ki – bár szervezetét igen megviselte a nagy csapás, mely férje halálával érte – mégis mindenkor híven teljesíti kötelességét. Az 1926–27. tanévben kénytelen volt betegség miatt fél évi szabadságot kérni, mely idő alatt *Kelemen Margit* okl. tanítónő helyettesítette nagy ügybuzgalommal.

Hitoktatók

Az iskola államosítása óta a növendékek hitoktatói a következők voltak:
ág. h. ev. hitoktatók: Margócsy Gyula, Placskó István, *Lukácsik Mihály*, Kelló Gusztáv, özv. Fertigné Ploy Hermin, *Dankó Soma, Gazsó Pál, Benczúr Mihály,* özv. Nemesné Szoltsányi Szeréna, Kelemen Ödön, *Droba Márton.* 1925 óta *Szlovák Miklós* a kinevezett hitoktató, ki páratlan odaadással és szeretettel teljesíti kötelességét.

Fetzer József apátúr

Római katolikus hitoktatók: *Szirtes Antal, Zahoray József*, Fetzer József[4], *Klinghammer Miklós*, *Herbály István, Rózsa Jenő, Iványi György.* 1928–29-ben *Takácsy Dénes*, ki az itt töltött egy év alatt igen megszerettette magát növendékeivel.

A református növendékek 1921–22-ig az ág. h. ev. növendékekkel együtt részesültek vallásoktatásban. 1922–23 óta Kelemen Ödön áll. tanító és ref. kántor végzi a vallástanítást.

Izraelita hitoktatók voltak: *Sipos Lipót, dr. Borzodi József, Glück Zsigmond, dr. Drechsler Miksa, dr. Friedmann Ernő, Mezei Sándor,* ismét Glück Zsigmond és *Berger Jenő.*

A növendékek létszáma

Az államosítás első esztendejében, az 1904–1905-ös tanévben 66 növendéke volt az iskola négy osztályának. A létszám évről-évre növekedett. A háborús években, amikor a sok felekezeti tanító bevonulása miatt több iskolában szünetelt a tanítás, és sok menekült család gyermeke is beiratkozott, a 300-at is meghaladta. A háborús évek következményeképpen minden iskolában tapasztalható létszámcsökkenés, mely országos jellegű volt, az állami elemi iskolában is beállott, és 1924–25-ben csak 132 növendéke volt.

Azóta évről évre ismét lassú emelkedőben van a létszám.

A polgáritól való különválás óta növendékek száma[5]:

1917-18-ban	281	1923-24-ben	157
1918-19-ben	320	1924-25-ben	132
1919-20-ban	318	1925-26-ban	133
1920-21-ben	313	1926-27-ben	153
1921-22-ben	285	1927-28-ban	158
1922-23-ban	201	1928-29-ben	170

Vége a második résznek. A Szarvasi Krónika 33. számában folytatjuk. A 3. részben az iskola működését mutatja be a szerző.

Özv. Fertigné Ploy Hermin szövegét szerkesztette,
képekkel és jegyzetekkel ellátta:
dr. Kutas Ferenc.

[4] Fetzer József (1884–1979). 1915-től 1962-ig volt a szarvasi római katolikus parókia vezetője, plébánosa, esperese és apátura.

[5] Az egységes leányiskola növendékeinek száma 1891-ben 14, 1900-ban 30 volt. Ifj. Dr. Neumann Jenő: Szarvas nagyközség története 1922, 317. o.

A lila színező ceruza

Fertig néni emlékére

– Kedves gyermekeim – kezdte el a foglalkozást Fertig néni. – Ma körvonallal határolt tárgyakat fogunk rajzolni. Ilyen tárgy a játékkarika, a pettyes labda meg a hóember is, mert három körvonallal ez is kialakítható. Soroljatok még néhány ilyen tárgyat!
– Ilyen az óra lapja, a léggömb, van kerek tálca, a zománcos fedő is kerek, meg a rézpénzecskék is – soroltuk.
– Ügyesek vagytok – kaptuk meg a dicséretet. Egy bátortalan hang hozzátette: ilyen kör alakú a kabátom gombja is, két kis lyuk is van rajta.
– Az én inggombomon négy lyuk van – replikázott egy fiúhang.
Valamennyien odakaptunk köpenyünk, blúzaink gombjaihoz, de ez nem minden gombra vonatkozott.

Ez a kis mosolyt fakasztó kitérő jót tett az egész osztály munkakedvének. Egy kis derű után együtt rajzoltunk a levegőbe egy játékkarikát. Néhányszor az ellenkező irányban haladva levegőbe, az óralap kettesétől kezdve határozott lendülettel készült a körvonal.
– És most a rajzfüzetben folytassuk! Középre egy nagyobb tárgy kerüljön, a lap üres részére még helyezzetek el néhány tárgyat tetszésetek szerint!

Búzás Zsuzsika
I. osztályos tanuló

Megkezdődött a munka. Én egy hóembert választottam, mert három körvonalból lehetett megrajzolni. Igaz, az alap kissé krumpli alakú lett, de Fertig néni megértette, hogy a törzs és a fej karikáinak súlya okozta ezt a változást. Aztán a hóember fejére került kalapként egy kis fazék rajza, megkapta szemeit, orrát, végül a seprűjét. Mindezt azzal a lila színessel húztam ki. Tanító nénim el is nevezte lila hóembernek.

Megszerettem ezt a felényire lekopott lila színest. A többiek a hosszabb irónokat kedvelték. Én a rövid, lila színű színest kotortam elő a közös dobozból. Már máskor is használtam. Éreztem a varázsát. Szinte rabul ejtett, mágikusan hatott rám. A színe olyan volt, mint tavasszal a kertünkben virágzó orgonabokor fürtjei.

A Tanító néni megdicsérte munkámat, de nem a lila szín miatt, hanem mert több tárgyat is rajzoltam, jól rendeztem el őket, a helyet jól kihasználtam. Ezen az órán sok társam kapott elismerő szavakat a padsorok között lépegető Fertig nénitől, sőt rajzaikat is bemutatta az osztálynak.

Rajzóra után a kishetes összeszedte, majd a szekrénybe rakta a füzeteket. Ezután a padsorok közt végigmenvén bedobtuk színezőinket a közös dobozba. Koppanva hullt bele a néhány eltompult színes. A kis lila színező azonban a doboz helyett a zsebembe került.

Ez a lila színező szinte megbabonázott. Nem tudom, miért is kellett ez nekem, hiszen a legtöbb szín nekem is megvolt, még a lila is, de az nagyon sötét színű volt.

Boldogságom azonban rövid ideig tartott. Ez az elcsent színes egyszerűen fájni, égetni kezdett, nem lelte a helyét. Zsebemből a táskámba került. A tolltartó sem volt biztos hely. Otthon azonnal észrevette volna anya a kis idegen holmit. Aznap nem ízlett az ebéd. Nagyszüleim csodálkoztak, hogy Zsuzsi hallgat, elmaradt az iskolai élet beszámolója. A házi feladatomat is csak-csak *valahogy* írtam meg. A lila színező elvette az erőmet és a kedvemet. Már nem örültem neki. Este lefekvéskor a párnám alá rejtettem.

Anya házi teendői közben is észrevette lehangolódásomat. Megtapogatta homlokom, elővette a lázmérőt, de az semmit sem jelzett. Éjjel állítólag nyugtalanul aludtam, és reggel korábban ébredtem a megszokottnál.

Akkor már kész tervvel készültem az iskolába. Mi lesz, ha Fertig néni nem találja a lila színest? Ő tudja, hogy csak én használtam, és biztosan el is tompult. Meg kell majd faragnia. Eldobni nem mertem, másképpen kell tőle megszabadulnom.

Valami azt súgta, jóvá kell tenni mindent, de hogyan? A hetesek korábban érkeznek reggelente. Az lenne a legjobb, ha te is ezt tennéd, súgtam magamnak. Előzd meg őket! Akkor még üres a tanterem, a pedellus bácsi hetesnek fog nézni téged. Ha belépsz a tanterembe, tedd azt, amit a szíved súg majd!

Megfogadtam ezt a jó tanácsot. Kész tervvel, a megszokottnál valamivel korábban indultam reggel a suliba. Zsebemben vittem félelmem tárgyát. Sőt, egy kis füllentéssel is megtetéztem izgalmamat. Azt mondtam otthon, hogy az egyik hetes pajtásomat kell reggel kisegítenem. Még ez a füllentés is rám nehezedett! Sietős léptekkel igyekeztem a suliba, hogy a heteseket megelőzzem. A pedellus bácsi mosolya, és az, hogy elsőnek érkeztem, sokat segített gyermeki vívódásomon. Hát még az, hogy lilára maszatolt tenyeremből az asztalon lévő ceruzás dobozba ejthettem a lila színezőt!

Szigeti Györgyné
ny. tanítónő

Tisztán éreztem a tanterem csendjét. Mély lélegzetvétel után simogató nyugalom vett körül. Boldoggá tett az a mentő gondolat, hogy mindez az én titkom maradt, senki nem tud róla. Legnagyobb örömöm

az volt, hogy mindent jóvá tehettem, és így Fertig néni már nem csalódhatott volna bennem. Hiszen ő is arra tanította tanítványait, különösen a fiúkat, de minket lányokat is, hogy az előforduló csúfolódást, durvaságot bocsánatkéréssel, békejobb nyújtással kell lezárni.

Csak ilyen szeretettel építhetjük osztályunkban az őszinte barátságot. Ezért kell minden tévedésünket, minden botlásunkat azonnal jóvá tenni.

Ez az első osztályos emlékem máig elevenen él bennem. Mára már kedves emlékké szelídült, de tanulságát pedagógus pályámon is sokszor hasznosítani tudtam.

Hálás szeretettel – közel 90 év távlatából – Fertig néni emlékének adózva írta egykori elsős tanítványa.

Szarvas, 2017. június 10.

Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna
nyugdíjas tanítónő

I. o. 1934/1935, ünnepség anyák napján.
Fent: középen a varázsló, a lányok pipacsok. A fiúk középen tücskök,
lent: törpikék.
Álló sorban jobbról harmadik Búzás Zsuzsa.

II. osztály 1935/1936
Tanítónő dr. Kovácsné Glück Ilona
Felülről 2. sor, jobb oldalról: második Sárkány Angyalka (később Dr.); harmadik Mikolay Edit (Demeter Istvánné); negyedik Búzás Zsuzsa (Szigeti Györgyné); Kovácsnétól balra második Garai Ilona (Valach Jánosné)

Szebegyinszkiné Makan Zsuzsa

Az Örménykúti Iskola története

1854–1948

Az 1800-as évek második felében Szarvas külterületén jött létre az Örménykúti Iskola. Célom ezen iskola keletkezésének, fejlődésének, történetének bemutatása 1948-ig. Munkám vezérfonala az a nagy könyv lesz, melyet 1854-től 1948-ig vezettek ebben az iskolában. Ezt is megismerheti az olvasó.

Fellapozva ablak nyílik múltunk egy darabjára, az olvasók közül sokan ismerhetnek benne felmenőikre. Láthatjuk, megérthetjük belőle, hogyan éltek, gondolkodtak, dolgoztak a több mint másfél évszázaddal ezelőtt Szarvas külterületén, az attól mintegy 22 kilométerre élő örménykútiak.

E lapokból feltárul előttünk az Örménykúti Iskola történetének egy nagyon jelentős szakasza, megközelítően egy évszázad. Benne az iskola esetenként Örményzugi Iskolaként szerepel.

* * *

A fent említett iskolakönyv 46x30 cm nagyságú, 115 nem számozott lapos, magyarul vezetett adatok, jegyzőkönyvek, történetek összessége. Tehát nemcsak anyakönyvi napló, sokkal több annál.

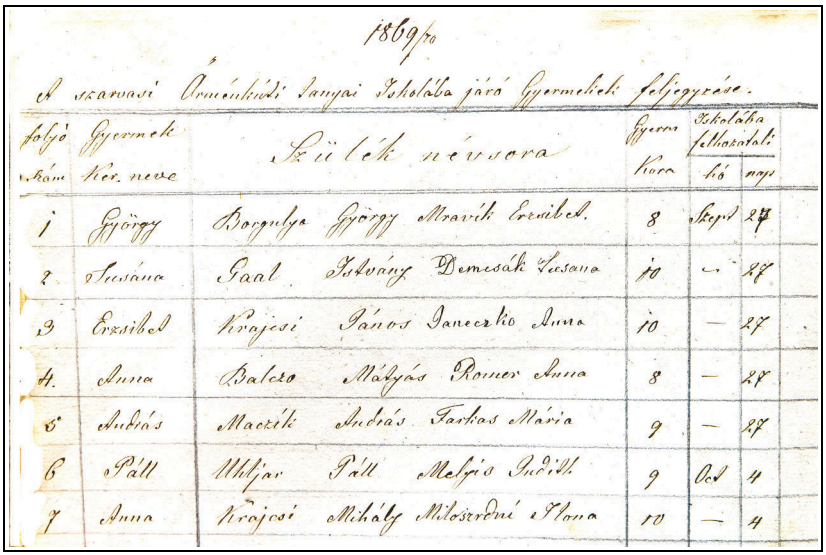

1869/70

A szarvasi Örménkúti tanyai Iskolába járó Gyermekek feljegyzése.

folyó szám	Gyermek Ker. neve	Szülék névsora	Gyerm. Kora	Iskolába felhozatali hó	nap
1	György	Borgulya György Mravík Erzsibet.	8	Szept	27
2	Susána	Gaal István Demesák Susana	10	—	27
3	Erzsibet	Krajcsi János Janeczko Anna	10	—	27
4.	Anna	Balczo Mátyás Romer Anna	8	—	27
5	András	Maczík András Farkas Mária	9	—	27
6	Páll	Uhljar Páll Melyis Judith	9	Oct	4
7	Anna	Krajcsi Mihály Miloszrdni Ilona	10	—	4

Az első fennmaradt feljegyzés az iskola tanulóiról 1869/70-ből

A benne foglaltak négy részre tagolhatók: az iskolával kapcsolatos ese-

mények, történések; jegyzőkönyvek kurátorok választásáról; az iskolakör pénzügyi kimutatásai; anyakönyvi napló. Az utolsó kivételével ezek a részek nem különülnek el egymástól élesen. A könyv vezetése 1895-ig részletes. A mindenkori tanító vezette, ő volt az egyetlen, aki ezt hitelesen tehette. A benne rögzítettek nem időrendben szerepelnek.

Anyakönyv

Az Örménykúti Iskolában az tanulókról részletes adatokat az 1869/70-es tanévtől vezettek az iskola könyvében. Módja a következő: sorszám, a gyermek keresztneve, szülők neve, a gyermek kora, iskolába felhozatal: hó, nap. 1873-tól a gyermek születési adatai is szerepeltek, a sort az észrevétel rovat zárta.

A beíratás nagyrészt szeptemberben történt, de vannak októberi, novemberi, sőt decemberi beíratások is.

Az észrevétel rovatba 1876/77-es tanévig csak egy-egy beírás szerepel, mint pl. endrődi. Ettől az évtől a konfirmálást is feltüntették, de vannak más megjegyzések is. Ilyenek: elhalt, otthon jár, év közben kilépett, római katolikus, városba ment.

1881/82-től bővült a személyes adatok sora. Kimutatásban a gyermek teljes neve, apa keresztneve, anya neve szerepel, új az iskolában töltött idő években, a tanuló osztálya és a feltűnő testi vagy lelki baja. Ettől van vezetve a tanyaszám is. Ez évtől találjuk meg a „tanítványul volt gyermekek" tanulásbani szorgalmát és erkölcsi viseletét is. Megállapította a tanító, hogy át- vagy át nem helyezhető, és ott szerepel az egész évi osztálya (osztályzata). Jegyezte a tanuló kiválóságait is. Megtalálható még betegség miatti, engedélyezett ill. nem engedélyezett mulasztási kimutatás is.

Tanulásbani szorgalom ismérvei: kitartó, lankadó, emelkedő;
erkölcsi viselete: jó, kifogás alá eső;

egész évi érdemlett osztály: dicséretes, jó, elégséges, elégtelen;

a kiválóság rovatban nagyrészt tantárgyak neve, pl.:számtan, ének, irály, de gyakran a „mindenben" szó olvasható.

Az 1885/86-os évben lelhetjük fel a könyvben először az „Anya-könyv" elnevezést. A nyilvántartásba ettől kezdve bekerült a gyermek vallása is.

A tanulásbani szorgalom értékelése árnyaltabb lett: dicséretes, jó, kitartó, emelkedő, lankadó, változó, alig kielégítő, hanyag;

érdemjegyek: jeles, jó, elégséges, alig kielégítő, elégtelen;

erkölcsi magaviselet értékelése: jó, szabályszerű, rossz;

kiválóságnál szerepel: éles elme, mindenben, szelídség;

a testi lelki rovatban: selypes, sánta, púpos, siket, nehezen beszél.

A könyvben szereplő anyakönyv hiteles dokumentumként szolgált.

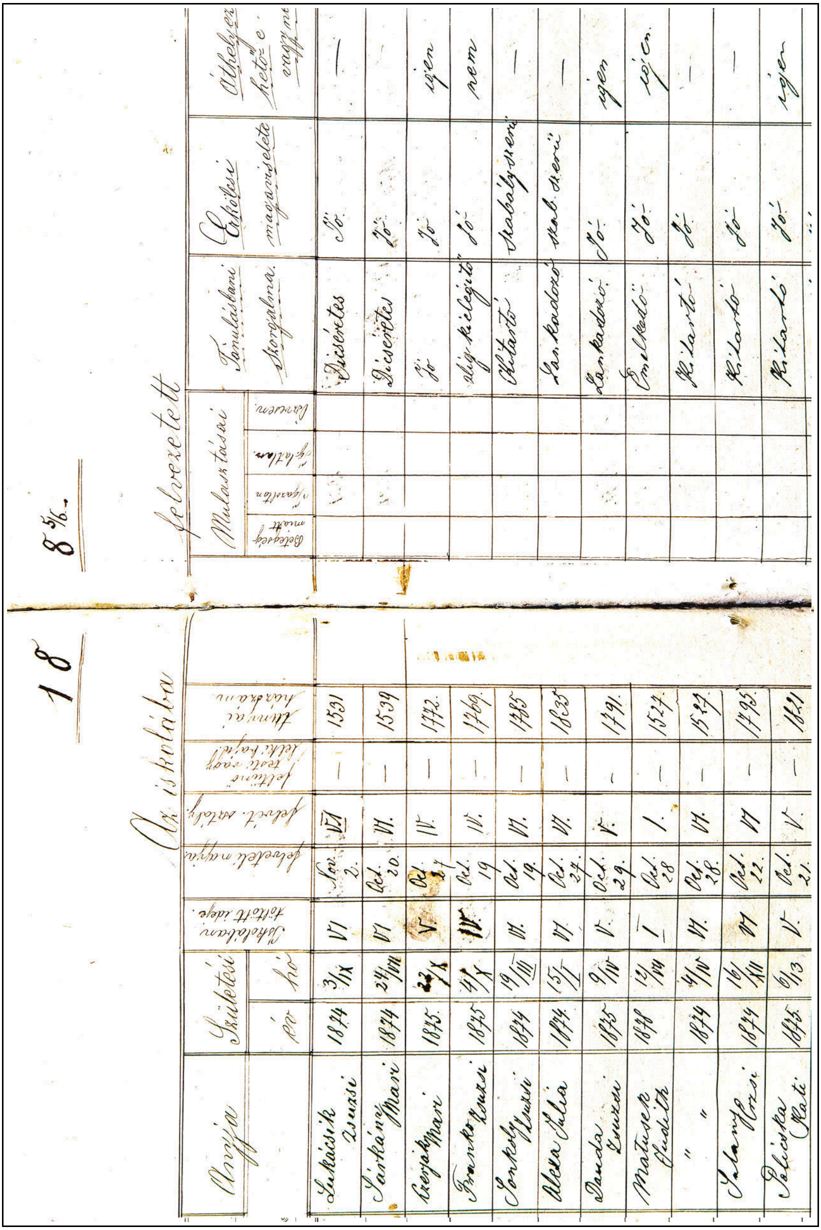

Az iskolába felvezetett 18 8⁵/₆.

Anyja	Születési év	Születési hó	Iskolában töltött ideje	felvételi napja	felvét. osztály	feltűnő testi vagy lelki hajlam	útmutató száma	Mulasztásai: betegség miatt	igazolt	igazolatlan	összesen	Tanulásbani szorgalma	Erkölcsi magaviselete	Áthelyezhető-e vagy nem
Lukácsik Zsuzsi	1874	3/IX	VI	Nov. 2.	VI	—	1531					Dicséretes	Jó	—
Láskány Mari	1874	27/VIII	VI	Oct. 20.	VI.	—	1539					Dicséretes	Jó	
Kerják Mari	1875	22/X	V	Oct. 27	IV.	—	1772.					Jó	Jó	igen
Franko Zsuzsi	1875	4/X	IV	Oct. 19	IV.	—	1769.					alig kielégítő	Jó	nem
Sonkoly Zsuzsi	1874	19/III	VI.	Oct. 19.	VI.	—	1785					Kitartó	Szabályszerű	—
Albert Julia	1874	15/I	VI	Oct. 27.	VI.	—	1835					Lankadozó	szab. szerű	—
Danda Zsuzsi	1875	9/IV	V.	Oct. 29.	V.	—	1791.					Lankadozó	Jó	igen
Matusek Judith	1878	12/VI	I	Oct. 28	I.	—	1527					Emelkedő	Jó	igen
" "	1874	4/IV	VI.	Oct. 28.	VI.	—	1529					Kitartó	Jó	—
Salanky Zsuzsi	1874	16/XII	VI	Oct. 22.	VI	—	1795.					Kitartó	Jó	—
Policska Kati	1875	6/13	V.	Oct. 21.	V.	—	1821					Kitartó	Jó	igen

Részlet az első anyakönyvből

Ezt bizonyítja, hogy az 1886/87. évi jegyzetben olyan adat szerepel, mely bélyegzővel igazolja bizonyítványmásodlat kiadását 1951.VIII. 8-án.

Ugyancsak az 1886/87-es tanévben található az első adat vizsga lebonyolításáról a következők szerint: „A vizsga megtartatott május 22. d.e. 8-12. Nagytiszt. Áchim Ádám ev. esperes úr elnöklete alatt."

A vizsga rendje:

1. Ének és ima után
2. Olvasás tótul és magyarul
3. Nyelvtan
4. Vallás: bibliai történetek, Luther kátéja, annak magyarázata, ev. és epist. részletek, egyháztörténet, énekek
5. Földrajz
6. Magyarország története
7. Természetrajz
8. Számtan
9. A vizsga énekkel és imával befejeztetett.

Tanulók száma:

leányoké: 56
fiúké: 62

A könyvben az 1887/88-as tanévben vezették utoljára részletesen, precízen az anyakönyvet. Ettől kezdve csak jegyzőkönyvek, illetve az iskola mindennapi életével, pénzügyeivel kapcsolatban találhatók bejegyzések. Talán még egy érdemleges adat szerepel 1902-ben, itt találhatjuk az ismétlősökkel kapcsolatos beírást először, amikor is 24 szülő 10 krajcárjával 240 krajcárt fizetett be.

Az örménykúti iskolakönyvben a tanulókról szóló adatokat az 1869/70. tanévtől az 1884/85. tanévig, az anyakönyvet 1885/86. tanévtől az 1887/88-as tanévvel bezárólag vezették.

Iskola születik

A könyv első oldalán található bejegyzést az iskolában 1869-től szolgáló *Bracsok Mihály* tanító tette visszamenőlegesen. Ez nagyon jelentős, mert más hiteles adat 1854-től, az iskola alapításától nem maradt fenn. Ebben az időszakban működő kurátorok nevét sajnos nem örökítette meg. Az általa leírtakból tudjuk, hogy *„A szarvasi Örménkúti tanyai lakosok 1854 évi Szeptember havában a gyermekeik szellemi oktatásáról gondoskodván, s azon czélra Velkí Mátyás tanyáján egy kis szobát béreltek ki Iskolának, ahova is Vitálisz Pált Szarvasi Csizmadia Mestert hívták meg tanítónak.*[1]" Ekkor kezdődött az Örménykúti Iskola története. 1855-ben átköltözött az

[1] A tanítói állás egyetlen követelménye az volt, hogy a tanító tudjon írni, olvasni.

iskola *Sonkoly János* tanyájára. A gyermekek talán kis sámlikkal vonultak az iskolába, hiszen valószínű, hogy a tanító is ott lakott abban az iskolának használt kis szobában, s lehet, hogy a mesterségét is a tanteremnek használt helyiségben folytatta.

Az első iskolaépület[2]

1856-tól 1858-ig *Benczúr Károly* uradalmi ispán váltotta az első tanítót. Az ő idejében nagyon fontos dolgok történtek a kezdetleges iskola életében. 1856-ban 18 család összefogott, 18 négyszögöl földön szoba-konyhás kis iskolát építettek *Valkovszki András* földjén évi öt pengő forintból, közös költségen. Mivel korabeli részletes feljegyzés erről sem maradt fenn, a 18 iskolaépítő nevét sem ismerhetjük meg biztosan, csak következtethetünk az iskolakönyvben foglaltakból. Az első, 1869. évi névsorban 30 családból 38 fő 6–11 éves gyermek szerepel. (2. sz. melléklet) E felsorolt családok között vannak minden valószínűség szerint iskolaépítők, de iskolaalapítók is, hiszen az iskolának akkor még csak 15 éves múltja volt.

A következő előrelépés az új iskolával kapcsolatosan 1863-ban, *Pakan Dániel* tímár mester tanítósága alatt az első harang felállítása volt, melyet 155 fő adományából szereztek be. Érdekes bejegyzést olvashatunk a könyvben arra vonatkozóan, hogyan igyekeztek megakadályozni, hogy bárki is soron kívül megkondítsa a harangot. Azt olvashatjuk egy jegyzőkönyvben, hogy *„…gyűlésen azonnal elhatároztatott, hogy legyen az bárki fia is, személy választás nélkül, aki ezután a fent nevezett harangot akár pajkosságból, akár részeg fővel is megkondítani merészelné, s neve kitudódik, az olyan minden ellenvetés nélkül, s minden feljebezés nékül 5 ft, szóval is öt o. e .forintot a testület pénztárába befizetni köteleztetik, mely összeg az iskolánál szükségeltető költségek fedezésére fordítandó."* Arról nem történt bejegyzés, hogy hány forint gazdagította ilyen jellegű büntetésből az iskolakör pénztárát, csak sejthetjük, hogy a módszer hatásos lehetett.

A második iskolaépület

Bracsok Mihály szabó mester 1869-től 1884-ig volt az Örménykúti Iskola tanítója. Az ő munkássága idején, 1871-ben épült fel az új, második iskola, amely már megfelelt a kor elvárásainak. A *Sonkoly János*tól vett 1 hold földön 169 fő adományaként összegyűlt pénzből és az evangélikus egyház által nyújtott támogatásból létesült összesen 1069 ft és 26 kr ráfordítással. 1872-ben szentelte fel *Sárkány János* szarvasi evangélikus lelkész. A következő évben már kemencére, padokra, katedraterítőre, „Protokolomra" gyűjtöttek.

[2] Az iskola épülete Szarvas VI. külkerületében állt, a mezőberényi kövesúttól egy kilométernyi távolságra, az Iskola soron. Az épület nem maradt fenn. Ezen a helyen bővítették, majd építettek új iskolát.

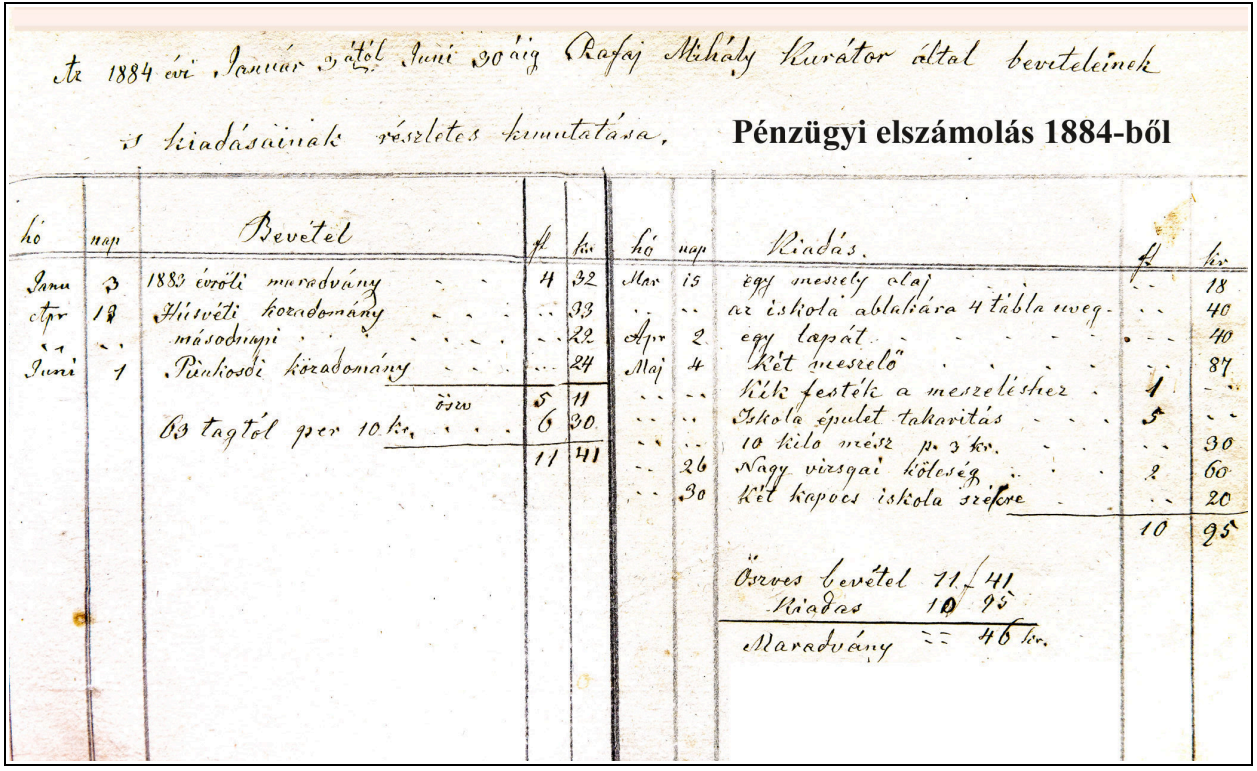

Az 1884 évi Január 3-ától Juni 30-áig Rafaj Mihály kurátor által bevételeinek
s kiadásainak részletes kimutatása.

Pénzügyi elszámolás 1884-ből

hó	nap	Bevétel	ft	kr.
Janu	3	1883 évről maradvány	4	32
Apr	18	Húsvéti kozadomány	..	33
"	..	másodnapi	..	22
Juni	1	Pünkösdi kozadomány	..	24
		összes	5	11
		63 tagtól per 10 kr.	6	30
			11	41

hó	nap	Kiadás.	ft	kr.
Mar	15	egy mesrely olaj	..	18
	..	az iskola ablakára 4 tábla uveg	..	40
Apr	2	egy lapsát	..	40
Maj	4	Két mesrelő	..	87
	..	kék festék a mesreléshez	1	..
	..	Iskola épulet takaritás	5	..
	..	10 kilo mész p. 3 kr.	..	30
	26	Nagy vizsgai köleség	2	60
	30	Két kapocs iskola székre	..	20
			10	95

Összes bevétel 11 ft 41
Kiadas 10 ft 95
Maradvány = 46 kr.

A bevételeket és kiadásokat mindenkor részletesen, pontosan vezették.

Nevezetes esemény volt az 1880 pünkösd másnapi istentisztelet után tartott népgyűlés. Ezen döntést hoztak arról, hogy az iskola tetőjavítására a kör minden tagja 1 forintot fizet be. Elhatározták azt is, hogy a máshonnan beköltözők és gyermeküket az iskolába íratók gyermekenként 2 ft 50 kr-t kötelesek befizetni a kör kasszájába.

Az 1881. január 25-én kelt jegyzőkönyvből tudhatjuk, hogy mivel az Örménykúti Iskola minden akkori követelménynek megfelelt, működtetését az evangélikus egyház átvette. Ezen időtől fogva csak okleveles tanító taníthatott az iskolában.

Közben az iskola szépen, lassan gyarapodott. Kikövezésére 1889-ben került sor. Vettek egy 12 cm átmérőjű „földtekét" is.

1892-ben szükséges lett a harang lecserélése. A régi beváltásából és 173 fő adományából 197 ft 27 kr-ért vették meg a második harangot, amit 1889. január 22-én szenteltek fel. Ekkor döntöttek harangoztatási díjról és arról is – ilyennel először találkozunk –, hogy aki nem teljesíti fuvarozási kötelezettségét, vagy aki fűtő beadásával tartozik, pörölhető legyen. Arra nem találtam utalást, hogy sor került volna ilyen ügyre. Lehet, hogy a perelhetőség lehetősége kellő visszatartó erővel bírt.

1896-97-ben vettek gyertyatartókat, imakönyvet, jegyzőkönyvben olvasható, hogy az egyház adott többek között Magyarország- és Békés megye térképet, kútkalickát, 2 db lócát és a tanító részére 2 db zsákok alá való vastag deszkát. 1901-ben már kerítésre gyűltek az adományok.

Évről-évre fejlődött, gazdagodott az Örménykúti Iskola. A tanulók létszáma is folyamatosan emelkedett.

Érdekesség számba menő bejegyzést olvashatunk *Hanó János* tanítótól 1903-ból. Minősítette az iskolaköri tagok el nem végzett munkáját a következőképpen: *„1903 tavasszal a kerítés és a fák tisztogatásánál dolgoztak a következők: ... Csak az a megjegyezni valóm, hogy ezeknek a munkája vajmi keveset ért, mert a fákról levagdalt galyakat csak úgy dobták a kerítésbe, ahogy hozták a markukban, semmilyen igazítást nem tettek rajta, s az egész úgy nézet ki, mint ha csupa szarkafészek lett volna, azonban nem értve a szarka fészek mesterkélt összerakását. Tehát, ha valamikor szükség lesz munkára, ezek egész biztosan megszólíthatók."*[3]

Azt sem tudjuk, hogy igényt tartottak-e a későbbiek során ezeknek a tagoknak a tevékenységére. Ugyanezen év szeptemberében viszont elégedetten nyugtázza, hogy az építkezés után a takarítók munkája kifogástalan volt. 1912-ben találunk a könyvben utalást az iskola újraépítéséről. Olvashatjuk, hogy a kör tagjai nagy többséggel megszavazták a fuvart az újraépítéshez. Nem derül ki pontosan a könyvből, hogy ez milyen munkálatokat takart.

[3] Az idézetet eredeti „helyesírással" közöljük.

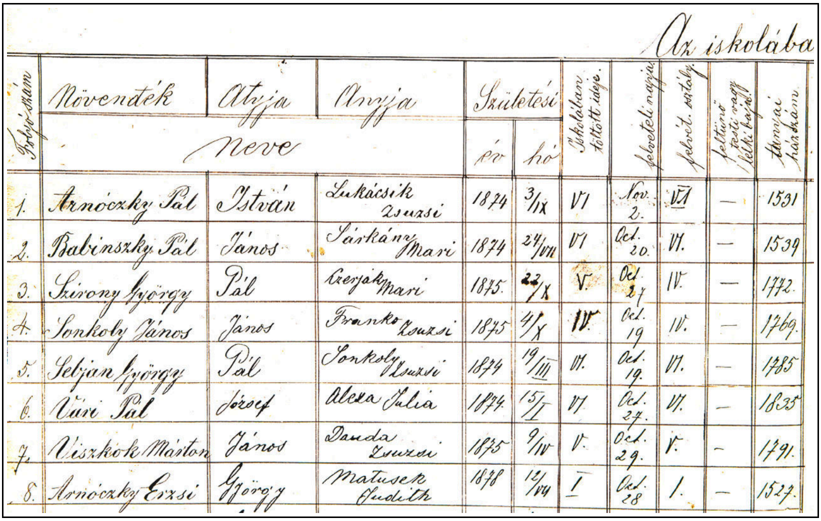

Folyószám	Növendék neve	Atyja neve	Anyja neve	Születési év	Születési hó	Iskolában töltött ideje	Felvételi napja	Felvét. osztály	Feltűnő testi vagy lelki baja	Tanyai házszám
1.	Arnóczky Pál	István	Lukácsik Zsuzsi	1874	3/IX	VI	Nov. 2.	VI	—	1531
2.	Babinszky Pál	János	Sárkány Mari	1874	24/VII	VI	Oct. 20.	VI.	—	1539
3.	Szirony György	Pál	Czerjak Mari	1875.	22/X	V.	Oct. 27	IV.	—	1772.
4.	Sonkoly János	János	Franko Zsuzsi	1875	4/X	IV.	Oct. 19	IV.	—	1769.
5.	Sebjan György	Pál	Sonkoly Zsuzsi	1874	19/III	VI.	Oct. 19.	VI.	—	1785
6.	Vári Pál	József	Alexa Julia	1874.	15/I	VI	Oct. 27.	VI.	—	1835
7.	Viszkok Márton	János	Dauda Zsuzsi	1875	9/IV	V.	Oct. 29.	V.	—	1791.
8.	Arnóczky Erzsi	György	Matusek Judith	1878	12/VII	I	Oct. 28	I.	—	1527.

Az 1885/86-ban beírt tanulók adatai; folytatása a szemben lévő oldalon.

Olvashatunk viszont jegyzőkönyvi köszönetet *Povázsai János* egyháztanácsos részére, mivel: az *„Örménykúti iskola újonnan építése alkalmával 10 koronát adományozott az itteni iskolakörnek.”* *Lelkes Pál* iskolákról írt munkájában azt találjuk, hogy az Örménykúti Iskola 1900-ban épült hozzájárulásokból és adakozásokból. (Szarvasi Krónika 6. sz. 92. o.)

Ismétlőiskolások[4] csoportja az 1930-as években

[4] 1921-től a két világháború közötti időszak sajátos szervezeti formája. Az első hat osztályt elemi iskolának, az utolsó hármat ismétlő (továbbképző) iskolának nevezték. Az ismétlő iskolában nem tanítottak mindennap. Az oktatás télen heti öt, nyáron két órára terjedt. Látogatása a gyermekek 15 éves koráig volt kötelező.

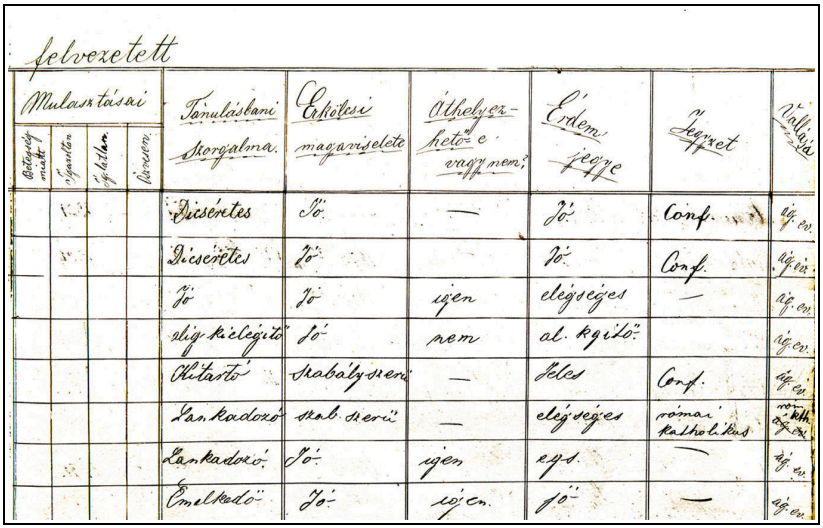

felvezetett

Mulasztásai: Betegségmiatt	Igazolton	Igazolatlan	Rövesen	Tanulásbani szorgalma	Erkölcsi magaviselete	Áthelyezhető-e vagy nem?	Érdem jegye	Jegyzet	Vallása
				Dicséretes	Jó	—	Jó	Conf.	ág. ev.
				Dicséretes	Jó		Jó	Conf.	ág. ev.
				Jó	Jó	igen	elégséges	—	ág. ev.
				elig kielégítő	Jó	nem	al. kgitő		ág. ev.
				Olitartó	szabályszerü	—	Jeles	Conf.	ág. ev.
				Lankadozó	szab. szerü	—	elégséges	római katholikus	rom. kth. ~~ág. ev.~~
				Lankadozó	Jó	igen	egs.	—	ág. ev.
				Emelkedő	Jó	igen	jó	—	ág. ev.

Az előző oldalon lévő táblázat folytatása.

Ezektől az évektől legnagyobb részben jegyzőkönyvek sora van az iskolakönyvben. Rögzítették a megválasztott gondnok és egyházfi nevét (5. sz. melléklet) és a kör anyagi helyzetét. A pénzt mindenkor jegyzőkönyvileg adták át. Gyakran szó esik különböző díjak megállapításáról. Példaként néhány adat ezzel kapcsolatban: harangozó díjazása: 1 q búza évente havi utólagos részletekben; takarítás díja: 1 kg búza tanulónként, majd 50 fillér/tanuló; vizsgai ebédre: 25 kg búza; temetési harangozás: 1 kg búza; tüzelő beadása: 25 kg búza, később 80 fillér/tanuló; „tanító úrnak tisztelet képpen megszavazva kisvizsgai ebéd fedezésére 3 korona, nagyvizsgai ebédre 4 korona.”; több évvel később tintára és kézimunkapapírra 30 fillér tanulónként, majd 12 fillér (1931-től voltak tintatartóval ellátott padok).

Az iskolai élet[5]

Egy pillanatra emeljük fel tekintetünket a könyv lapjairól! Mivel az iskola könyvében az adatokon kívül nem esik szó a gyermekek mindennapjairól, nézzünk rájuk egy-két epizód erejéig, hiszen minden értük volt, értük történt. Értük, akik az iskola 4–5 km-es körzetéből taposták naponta a poros vagy sáros utat. Tanulásukkal kapcsolatosan tanúskodik pl. a vizsgáról leírt anyag, de a mellékletben szereplő anyakönyv is. Olvashatjuk tantárgyaikat, azt is többek között, hogy két nyelven olvastak: magyarul és tótul. Aki nem tanult tovább, az ismétlőt végzett.

[5] Adatközlő: Sztrehovszki Zsuzsa (*1932)

Iskolai élményekben is volt részük. Egykori örménykúti diák visszaemlékezéseiből tudhattuk meg, hogy pl. az 1930-40-es években is igen mozgalmas életet éltek tanuláson kívül. Nevezetes alkalmakkor, anyák napján, március 15-én verseket, kis színdarabokat tanított be *Roszík tanító úr*. Ebbe a munkába még a felesége is besegített. A madarak és fák napját együtt töltötték a tónikai legelőn a Maginyecz-tanyai gyermekekkel. Kirándultak, ismerkedtek. Ehhez hasonló események tarkították hétköznapjaikat.

Az iskola tanulói 1940-ben. Tanító: Roszik János. A felső sorban bal oldalon első Sztrehovszki Zsuzsa, aki ma – nyugdíjasként – a Szarvasi Krónika nyelvi lektora.

És most térjünk vissza az iskolakönyvhöz!

A „nagy háború" után

Az első világháború alatt az itteni tanító, *Podani János*[6] bevonult katonának, így 1914 októberétől 1919 júniusáig helyettes tanítók váltották egymást az iskolában. Miután hazatért, 1919–24-ig Örménykúton tanított.

1923-ban következett be újra nevezetes esemény. A második harangot is le kellett cserélni. Az e célra indított próbagyűjtés oly sikeres lett, hogy egy

[6] Podani (később Patonai) János világháborús élményeiről és fogságáról színes rajzokkal illusztrált naplót vezetett. Ezt dr. Demeter László fedezte fel a naplóíró hagyatékában, és megvásárolta. 2012-ben a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 17. köteteként Egy hadapród naplója az első világháborúból címmel 100 számozott példányban jelent meg, színes, kombinált hasonmás kiadás formájában, digitalizált szöveggel, jegyzetekkel ellátva. Példányai könyvritkaságnak számítanak.

hónap múlva már döntött is a kör a harang megrendeléséről a következők szerint: G hangú, súlya koszorúval és súlyzókkal 115–120 kg, felirata: *„Az Örményzugi ev. hívek adakozásából 1923. „Imádkozzál és dolgozzál!" Szlezák László harangöntő Budapesten".* A harang ötvözete 78% legfinomabb vörösréz és 22% angolón. Bekerülése: 431794 korona. A harang céljára *Podani István* gazda egy métermázsa búzát ajándékozott.

Az iskola harmadik harangját 1923. november 29-én állították fel a *Dobře staví, kdo zná a ví* kezdetű ének[7] hangjainak kíséretében.
A jegyzőkönyvek a továbbiakban is rögzítették a korábban megszokottakat.

Az iskola tanulói 1936-ban. Tanító: Megyeri György. Háttérben az Örménykúti Iskola egykori épülete az Iskola soron.

Az egyház 1931-ben kiadott szabályrendeletével, mely szerint az iskolaköröknek választaniuk kellett volna kültelki iskolai tanácstagokat, kik hivatottak lettek volna segíteni munkájukat, az örménykútiak nem tudtak azonosulni. E rendeletnek nem tettek eleget.

1942, az 1-6. osztály jelmezes mulatsága az Örménykúti Iskolában Rohoska Magda tanítónő szervezésében

Az iskola épületének és melléképületének felújítására 1945-ben, *Dauda Mihály* tanítósága idején került sor. Övé az utolsó bejegyzés is az iskolakönyvben az 1947. december 27-én megtartott évi rendes közgyűlésről. A könyv vezetése eddig tartott, de az Örménykúti Iskola tovább élt és fejlődött

[7]Dobře staví, kdo zná a ví, Jak má v Boha doufati; – ének a Tranoscius énekgyűjteményből. Magyarul: Jó az útja, aki tudja, Hogy kell bízni Istenben. Mótyán Tibor (*1950) közlése.

még 51 évig. Történetében azonban új fejezet kezdődött. Mint minden iskolát, 1948-ban ezt is államosították.

Az iskola az államosítás után

1962: új iskolaépület. Ma óvoda, piac és lakás.

Államosítás után az Örménykúti Iskola 1952-ig Szarvas iskolája volt. Ekkor vált ki Szarvas külterületéből, és alakult meg az önálló új község, Örménykút. Iskolája a községé maradt, de felügyeletileg a rendszerváltásig továbbra is Szarvashoz tartozott.

1962-ben az iskola felső tagozata az új település új épületébe került. Ezután kéttantermes, majd 1974-ben emeletes, négytantermes iskolaépület létesült. Az így nyolctantermessé vált új épületegyüttesbe költöztek be folyamatosan a tanyasori iskolák felső, majd alsó tagozatai is.

Az 1960-as évek: kéttantermes új épület, ma tornaterem és raktár

Ezzel befejeződött a tanyai iskolák körzetesítése. A tanítás itt folyt tovább, az iskola folyamatosan erősödött. 1990-től önkormányzati intézmény lett, és változatlanul Örménykúti Iskola néven működött 2001-ig. Az Örménykúti Önkormányzat döntésével a 2000/2001. tanévvel bezárólag megszüntette a 147 éve működő iskolájának felső tagozatát, 2005/2006. tanévben az alsó tagozatot is. Azóta Örménykútnak nincs iskolája. A közel másfél évszázados Örménykúti Iskolának immár csak múltja van.

1974: négytantermes iskola. Ma az Ótemplomi Szeretetszolgálat Idősek Klubja.

1. sz. melléklet

Az Örménykúti Iskolában tanítók névsora 1948-ig

1854 – 55.	Vitális Pál	csizmadia
1856 – 58.	Benczúr Károly	uradalmi ispán
1859.	Bodorószki Mihály	szabó mester
1860.	Podani János	földész
1861.	Vitális Pál	csizmadia
1862 – 68.	Pakan Dániel	tímár mester
1868.	Chovan János	földész
1869 – 85.	Bracsok Mihály	szabó mester
1885.	Gemniczki Géza	okl. tanító
1886 – 91.	Mathaeides György	okl. tanító
1891 – 92.	Kóczy Mihály	okl. majd rendes tanító
1893.	Szlovák Pál	okl. tanító
1894.	Filyó György	okl. tanító
1894.	Mácsanszky Sámuel	helyettes tanító
1895 – 1902.	Filyó György	okl. tanító
1902.	Szrnka Anna	helyettes tanítónő
1902 – 04.	Hanó János	tanító
1904 – 06.	Rohoska Lajos	tanító
1906 – 09.	Novodomszky János	tanító
1910 – 12.	Rohoska Lajos	tanító
1912.	Gaál Mátyás	helyettes
1913 – 14.	Rohoska Lajos	tanító
1914 – 15.	Kovács György	okl. helyettes
1915 – 16.	Liska János	okl. helyettes
1916 – 18.	Tetlák Etelka	okl. óvónő
1918.	Laurenczy Olga	okl. tanítónő
1919.	Dauda Sándor	okl. tanító
1919 – 24.	Podani János	okl. tanító
1925.	Medvegy György	okl. tanító
1925 – 32	Csatai György	okl. tanító
1932 – 34.	Medvegy György	okl. tanító
1934 – 35.	Megyeri György	okl. tanító
1935 – 38.	Adamik Terézia	okl. tanító
1938 – 40	Roszík János	okl. tanító
1940 – 42.	Rohoska Margit	okl. tanító
1942 – 43.	Janurik György	okl. tanító
1943 – 47.	Dauda Mihály	okl. tanító

2. sz. melléklet

Az első feljegyzés az Örménykúti családokról 1869 /70. tanévben az Örménykúti Iskola iskolakönyvében

30 család (38 gyermek)

Borgulya György	Roksa János
Gaál Istvány	Roksa András
Krajcsi János	Farkas János
Balczo Mátyás	Hugyik Páll
Maczík András	Tóth Páll czifra
Uhljar Páll	Krajcsi Páll
Krajcsi Mihály	Juhos György
Plesko János	Szlanyicska Mihály
Tárnyik Mihály	Melis Mihály
Chugyik Mihály	Mravík Mihály
Borgulya György	Maczík János
Sznyida János	Oravecz János
Sznyida Páll	Karsay Mártony
Osztás Mihály	Tóth Pál
Magyar András	Czesznak György

3. sz. melléklet

Tanulólétszám az Örménykúti Iskolában 1869/70. tanévtől 1887/88-ig

1869-70.	38 fő	1879/80.	75 fő
1870/71	35 fő	1880/81.	66 fő
1871/72.	40 fő	1881/82.	64 fő
1872/73.	48 fő	1882/83.	89 fő
1873/74.	44 fő	1883/84.	101 fő
1874/75.	54 fő	1884/85.	119 fő
1875/76.	54 fő	1885/86.	107 fő
1876/77.	49 fő	1886/87.	118 fő
1877/78.	63 fő	1887/88.	130 fő
1878/79.	65 fő		

Ezek az iskolakönyvben szereplő adatok.
A további évekre vonatkozóan két tanév létszámadatait találtam meg a néhai Lelkes Pál által írt anyagban:

1892-ben a tanulólétszám 103 fő (Szarvasi Krónika 6. sz. 83. o.)
Az 1907/08-as tanévben 103 fő (Szarvasi Krónika 16. sz.73. o.)

4. sz. melléklet

Kurátorok
az Örménykúti iskolában az 1869/70. tanévtől 1948-ig

	esküdt[8]	egyházfi
1869/70.	Borgulya György	Plesko János
1870/71.	Tarnyik Mihály	Krajcsi Mihály
1870/72.	Krajcsi Mihály	Szvák András
1870/73.	Juhos György	Borgulya János
1870/74.	Juhos György	Maczík András
1870/75.	Borgulya György	Demcsák Mihály
1870/76.	Arnóczki András	Bagyín András
1870/77.	Hicz Páll	Tóth György maconka
1870/78.	Hicz Páll	Tóth György maconka
1870/79.	Krajcsi György	Melis Páll
1870/80.	Molnár György	Rohoska András
1880/81.	Roksa András	Sebjan György farkas
1880/82.	Roksa András	Sárkány András
1880/83.	Sárkány András	Sebjan Pál
1880/84.	Rafaj Mihály	Czinkoczki János
1880/85.	Sárkány András	Medvegy János
1880/86.	Sárkány András	Medvegy János
1880/87.	Bagyín András	Babinszky János
1880/88.	Bagyín András	Babinszky János
1880/89.	Povázsay János	ifj. Kársai Mihály
1880/90.	Mravík Mihály	Sznyida György
1890/91.	Arnoczky Mihály	Sznyida Mihály
1890/92.	Sebjan Pál farkas	Osztás András
1890/93.	Klimaj András	Hicz Mihály
1890/94.	Kársay György	Szvák György
1890/95.	Velky Pál	Bagyín Pál
1890/96.	Arnóczki György	Borgulya Márton
1890/97.	Arnóczki György	Borgulya Márton
1890/98.	Krajcsi György	Roszík Pál
1890/99.	Krajcsi György	Roszík Pál
1890/1900.	Kasuba András	Gyemjan András
1900/01.	Gyemjan András	Czesznak György
1901/02.	Czesznak György	Borgulya Mihály
1902/03.	Kondacs János	Maczík András
1903/04.	Farkas János	Medvegy Pál
1904/05.	Tóth György	Demcsák Pál
1905/06.	Hicz János	Molnár János
1906/07.	Arnóczki György	Borgulya Márton

[8] Az esküdt a mai gondnoknak felel meg; az egyházfi a szertartásokat készítette elő. Évente újraválasztották őket.

1907/08.	Medvagy Mihály	Tóth Pál maconka
1908/09.	Szekera György	Valkovszky Mihály
1909/10.	Sonkoly Pál	Janurik János
1910/11.	Janurik János	Sonkoly János
1911/12.	Melis György	Zahorecz János
1912/13.	Sonkoly Mihály	Molnár György
1913/14.	Arnóczky István	Tóth János
1914/15.	Czesznak János	Franko Pál
1915/16.	Franko Mátyás	Osztás János
1916/17.	Melis János	Krajcsi Pál
1917/18.	Melis János	Krajcsi Pál
1918/19.	Valkovszky Mihály	Molnár Pál
1919/20.	Szirony György	Arnóczki Pál
1920/21.	Kozsuch András	Krajcsi Mihály
1921/22.	Farkas Mihály	R. Gál János
1922/23.	Kársai György	Melis Mát
1923/24.	Janurik Mihály	Sárkány Mihály
1924/25.	Janurik Mihály	Folytán János
1925/26.	Tóth Mátyás	Borgulya Pál
1926/27.	Borgulya János	Molnár Pál
1927/28.	Maradék János	Velky Pál
1928/29.	Osztás András	Arnóczki György
1929/30.	Hipszki János	Krajcsi István
1930/31.	Maraék Mihály	ifj Medvegy János
1931/32.	Maraék Mihály	Borgulya Pál
1932/33.	Sznyida György	Maradék György
1933/34.	Maczík András	Farkas András
1934/35.	Bagyín Pál	Szekera György
1935/36.	Demjan Pál	Tóth czifra Mátyás
1936/37.	Vitéz Lelkes János	Sznyida János
1937/38.	Lampert Gábor	Kozsuch András
1938/39.	Sutyinszki István	Farkas György
1939/40.	Sárkány Mihály	Hruska Mátyás
1940/41.	Sonkoly György	Melis Mihály
1941/42.	Gyekeczki György	Czinkóczki János
1942/43.	Válkovszky Mihály	Molnár Pál
1943/44.	Kársai Pál	Borgulya Márton
1944/45.	Kársai Pál	Borgulya Márton
1945/46.	Szekretár Pál	Bobcsek János
1946/47.	Zsabka János	Medvegy János
1947/48.	Tóth M. György	Ladnyík György

Judit néni emlékére

Csapó Imréné Vaskor Anna

Az olvasás és írás gyönyörűsége

Amióta gyerekkoromban elsajátítottam az olvasás és betűvetés tudományát, attól kezdve vagyok szenvedélyes betűfaló. Nem tudom elképzelni napjaimat olvasás és írás nélkül, mint ahogy étel, ital, alvás és baráti kapcsolatok nélkül sem. Létszükségletté, létfontosságúvá vált számomra még most, 75 évesen is.

Ismerkedés a magyar nyelvvel

Vaskor Anka
I. osztályos tanuló

Tanyasi gyerek vagyok: ott születtem, ott éltem, ott jártam iskolába 14 éves koromig. Úgy mentem a hozzánk legközelebb eső Rózsási Iskolába, hogy csak tótul tudtam, otthon ugyanis mindig tótul beszéltünk. Fél év alatt – köszönet érte a türelmes tanítómnak, *Janurik János*nak –, karácsonyra már megtanultam magyarul. Első osztályban volt még egy fiú, aki szintén csak tótul tudott. Így a tanító utasítására, hogy „elsősök vegyétek elő az olvasókönyvet", mi csak ültünk, mert nem értettük az utasítást. De mikor így szólt: Anka, Janko! Otvorte si šl'jabikári! (Annus, Jancsi! Nyissátok ki az olvasókönyveteket!) – azt már mi is értettük.

Igen jó, türelmes tanító volt. Egyszer a tanítás alatt egy elsős kisfiú leborult a padra, és elaludt. Nem kezdett ám ordítozni, hogy: „Otthon aludj édes fiam!", hanem – bennünket, a többieket csendre intve – egy szem cukrot tett az alvó elsős szájába. Erre a gyerek – érezve az édes ízt – felébredt, mosolygott, mi meg mindnyájan jót nevettünk. Ilyen türelemmel vezetett be minket is a magyar nyelv rejtelmeibe.

Ismerkedés az írással

1947-ben a karácsonyi szünet után új tanító néni érkezett. Ő már nem volt olyan türelmes és emberséges, mint az elődje. Emlékszem, hogy számomra milyen nehézséget okozott, mikor a ceruzával való írás után elsőben áttér-

tünk a tollal való írásra. No, nem töltőtollra vagy golyóstollra kell gondolni, hanem a tintába mártogatható, vágott hegyű tollszárra. És bizony az én írásom gyakran tintapacával, betűkihagyással, javítással volt tele.

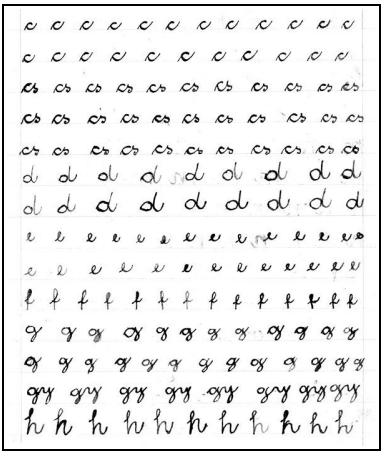

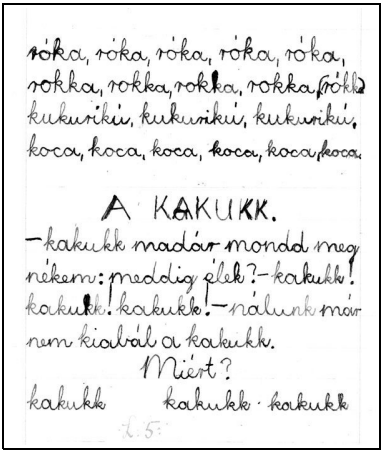

Még most is őrzöm azt az elsős füzetemet, mely a tintával való írás első szárnypróbálgatásaimat tükrözi. Sajnos, sok benne az ötös! Akkor ugyanis a hetes volt a legjobb osztályzat. Mosolyogva olvastam az elsárgult lapon, hogy Esztergom helyett Eszter*gomb*ot írtam. – Esztergom? Ennek így nincs értelme – gondoltam gyerekésszel. Eszter*gomb*, az igen, az értelmes, Esztergomnak a gombja. Ilyen a gyermeki logika!

A sok ötösért, pacáért nem járt dicséret. Kaptam is érte vonalzóval a körmöst! Mintha ettől szebben tudtam volna írni. Nem a fizikai fájdalom fájt, hanem a többiek előtti megszégyenítés.

A csodálatos Középhalmi Iskola

Harmadik osztályos koromban a Középhalmi Iskolába[1] írattak át a szüleim, mivel nővérem felsős lett, és a Rózsási Iskolában csak alsó tagozat működött, az is összevontan[2]. Így továbbra is együtt jártunk iskolába.

Ekkor egy csodálatos tanító nénihez, *Dauda Mihályné*hoz, *Judit néni*hez kerültem. Szünetben körjátékot játszott velünk. Vasárnap délutánonként el lehetett menni hozzá beszélgetni. Volt rá ideje. Itt nem volt „körmös”!

Emlékszem az értékelési módszerére. A tábla két oldalán volt két tabló, melyen egy-egy vár állt. Az egyiken a felirat „ A tudás várát építik”, míg a

[1] Körzeti iskola volt, központját Középhalmon, az Ószőlői Iskola mellett építették Dauda Mihály igazgató kezdeményezésére. Létrejöttétől kezdve a körzetesítésig ide tartoztak a tanyai iskolák.

[2] Erről Lelkes Pál tanyai iskolákról szóló írásában olvashatnak részletesen.

másikon „A tudás várát rombolják”. Ide került a tanulók neve kis cédulára írva, ki hogy teljesített. A neveket bizonyos időközönként cserélte, ahogy azt megérdemeltük. Ez igen! Ez humánus értékelés volt. Mindenki igyekezett, hogy a „várépítők” közé kerüljön.

1949/50, a középhalmi III. osztály. A tanítónéni Dauda Mihályné, Jutka néni. Felülről a második (álló) sorban balról második Vaskor Anna.

A férje, *Dauda Mihály* igazgató bácsi vasárnap délutánonként az iskolai sportpályán focizott a fiúkkal. Neki is volt ránk ideje. Jó volt ebbe az iskolába járni.

Judit néni lett a példaképem. Már negyedik osztályos koromban elhatároztam, hogy tanítónő leszek, erről írtam a „Mi szeretnék lenni?” című fogalmazásomban. A tanítási szünetekben heti két alkalommal lehetett menni gyakorolni az iskolába. No, én mindig ott voltam. Pedig ezért hat kilométert kellett gyalogolnom, sokszor télen, hidegben, hóban, kis gumicsizmában.

Annyira szerettem a tanító nénimet, hogy még ötödikes koromban is elmentem hozzá egyszer-kétszer. Judit néni nem azzal fogadott, hogy „Te meg mit keresel itt, hisz már felsős vagy!” Ezt mondta: „Annuska, te ezt már tudod, ezért te fogod ellenőrizni, javítani a gyerekek munkáit”. Ez volt az első „kistanító-nénis” feladatom. Rettentő büszke voltam rá. Ma is úgy gondolom, hogy neki köszönhetem vonzódásomat a tanítói pályához.

Negyedikes koromban egyszer a következő címmel írtunk fogalmazást „Egy napom története”. Az első mondat után minden továbbit így kezdtem: „aztán”. A tanító néni ezt írta a fogalmazás végére: „Annuska, nem kell minden mondatot „aztán” szóval kezdeni”. Ezt egész életemre megjegyeztem. Gyakorló pedagógusként Judit néni példájára – a tartalom, helyesírás,

külalak osztályzat mellé – mindig névre szóló, egy-két mondatos értékelést írtam, kiemelve a pozitívumot a negatívumra vonatkozó javaslattal együtt. Pl.: „Gabi! A mondataid jól kapcsolódnak egymáshoz. Ügyelj a tulajdonnevek helyesírására!” Tanítványaim mindig izgatottan olvasták, jobban várták a szöveges értékelést, mint az érdemjegyeket.

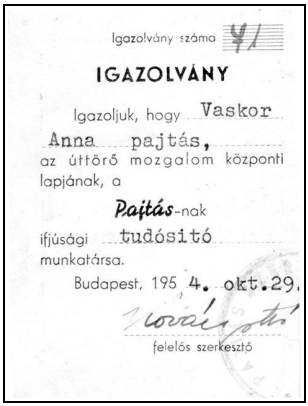

Igazolvány száma 41

IGAZOLVÁNY

Igazoljuk, hogy Vaskor Anna pajtás, az úttörő mozgalom központi lapjának, a

Pajtás-nak

ifjúsági tudósító munkatársa.

Budapest, 1954. okt. 29.

felelős szerkesztő

Az olvasás és írás öröme

Ugyancsak neki köszönhetem, hogy – a nehéz kezdés után – gyermekkoromtól kezdve szenvedélyes olvasó és írogató vagyok. A Pajtás újság[3] iskolai tudósítója voltam. Még most is megvan az igazolványom.

Hetedik osztályos koromban részt vettem a Pajtásban meghirdetett „Nyelvcsiszoló” pályázaton. A többfordulós feladat megoldásával én is első helyezést értem el további hat tanulóval együtt. Az igazgató bácsi, Dauda Mihály is gratulált. Rettentő boldog voltam! Talán ez az eset is hozzájárult ahhoz, hogy egész életemet végigkísérte az olvasás és írás kényszere és öröme.

Mindig vonzottak a könyvek. Az általános iskolában és a tanítónőképzős éveimben is hacsak tehettem, olvastam. Gyomai pályakezdő tanyai tanítóskodásom idején letéti könyvtárt szerveztem és kezeltem az iskolámban. Budapesten tíz éven át voltam iskolai könyvtáros, majd három éven át XIX. kerületi iskolai könyvtáros szakfelügyelő.

Könyvespolcaimon ma is ott sorakoznak az általam kedvelt írók és költők művei. Sorra megveszem és elolvasom minden kötetüket, még a verseskötetet is – az első oldaltól az utolsóig. Ezekből merítettem erőt, amikor férjem halála, majd betegségem miatt életem legnehezebb hónapjait éltem át.

Jobbra Csapó Imréné igazgatóhelyettes, könyvtáros szakfelügyelő (Budapest, 1985)

[3] A Pajtás az Úttörőszövetség nívós gyermeklapja volt.

Gyakorló pedagógus koromban is írtam. A tanítással, neveléssel kapcsolatos módszertani tapasztalataimat adtam közre különböző szaklapokban.

Nyugdíjazásom után Szarvasra költöztünk. Mióta egyedül maradtam, és a lakásomhoz vagyok kötve, minden szabadidőmet olvasással és írással töltöm. Figyelemmel kísérem a sajtóban megjelenő híreket, írásokat, különösen a helyi sajtótermékeket. Véleményemet a világról, a világ eseményeiről olykor meg is írom. Ezek az írások gyakran meg is jelennek a helyi hetilapokban. A szüleim életéről szóló, hosszabb terjedelmű visszaemlékezésemet folytatásban közölte a szarvasi helytörténeti folyóirat.

Zárszó

Minden ősöm földműves vagy juhász volt. Nagyszüleim már írni-olvasni tudó paraszt emberek. Én pedig egy szarvasi parasztcsalád gyermekéből tanítónő lettem. Mindezt az olvasásnak és írásnak köszönhetem.

Egyedül élek, de soha nem vagyok egyedül, polcaimon könyvek százai sorakoznak. Csak kézbe kell vennem valamelyik kötetet.

Lelkes Pál

A szarvasi tanyai iskolák története

16. rész

A tanyasi iskolák működése

A 15. rész a Szarvasi Krónika 31. számában jelent meg. A részletben a szerző a tanyasi iskolák világválság alatti helyzetét, az ezt követő konszolidációt, majd a háború következményeit mutatta be a község felszabadulásáig (1944. X. 7.).

Osztályok, tantárgyak, tananyag, tankönyvek

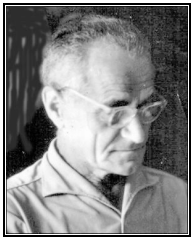

Amikor 1845-ben az első tanyasi iskola létesült, akkor a szarvasi ág. hitv. ev. egyházközség által fenntartott a városban lévő népiskoláinak már szép történelmi múltjuk volt, fejlesztésükre *Tessedik Sámuel,* a nagy népművelő is gondot fordított. Mint a gyakorlati nevelés híve és kiváló művelője megállapította a tanítás anyagát és a tantárgyakat. Tankönyveket is írt, szakkönyveket hozatott, rábírta az akkori tanítókat azok módszereinek alkalmazására oktató-nevelő munkájukban.

Tessedik Sámuel halála után pedagógiájának irányító hatása megszűnt, nevelési elvei feledésbe mentek, tankönyvei elkallódtak, az általa megállapított tantervet az utódai elvetették. Hogy mi lehetett a halálát követő időben az a tananyag, amelyet az akkori iskolákban tanítottak, arra nem lehet hiteles adatokat találni.

Tény azonban, hogy az első szarvasi iskola létesítése idején még nem volt olyan állami tanterv, amely az elemi népiskola tananyagát megállapította volna, így az egyház vezetőségének kellett a tanyasi iskolák részére is a tanítás-nevelés direktíváit meghatározni. Minthogy pedig a korábbi egyházi iratokban semmiféle utalást nem találunk a tanyasi népiskolákban tanítandó tananyagra és tantárgyakra vonatkozóan, feltételezni kell, hogy az állami tantervek megjelenése előtt a tanyasi iskolákban is a presbitérium által a városi iskolák részére előírt tananyag és tantárgy volt kötelező.

Ez a határozat még 10 évvel az első tanyasi iskola megnyitása előtt az iskolát 3 alsó és 3 felső osztályra, két tagozatra osztja, és megállapítja mind a két tagozat tanítási anyagát. Az alsó tagozatban a következő tantárgyak szerepeltek: 1. Ismerkedés; 2. Olvasás tótul és magyarul; 3. Számolás: egyszeregy és fejbeli számolás; 4. Szépírás; 5. Ének: reggeli, esti és temetési énekek; 6. Bibliai mondatok; 7. Káté; 8. Bibliai történetek.

A felső tagozatban az első évben: 1. Hittan; 2. A reformáció története;

3. Hazánk története; 4., Földrajz; 5. Egészségtan.

A második évben : 1. Hit- és erkölcstan; 2. Hazánk története; 3. Fizika; 4. Gazdaságtan.

A harmadik évben: 1. Hittan; 2. A reformáció története; 3. Geográfia; 4. Természettan.

Mind a három év anyaga: 1. Számtan; 2. Olvasás az Újtestamentumból tótul és magyarul; 3. Éneklés; 4. Szépírás; 5. Levelezés; 6. Erkölcstan.

Ez a tantárgybeosztás évtizedeken át maradt érvényben. Az osztálybeosztás azonban a szabadságharc alatt úgy alakult, hogy a tanév első hónapjaiban: szeptemberben, októberben és novemberben, tavasszal április 1-től a tanév végéig, az alsó tagozat tanulói, a téli hónapokban a felső tagozat tanulói tanultak.

Az egyházi iratokból megint nem tűnik ki, hogy ez a rendszer meddig volt használatban. Csak annyit lehet megállapítani, hogy a tanyasi iskolák száma egyre nő. 1863-ban már 9 iskola működött a szarvasi határban, de a tanítás anyagára és rendszerére vonatkozóan semmi adatot vagy utalást nem találunk.

A népoktatási tövény hatása

Hosszabb idő elteltével, 1869. évi január hó 27-én tartott presbiteri gyűlés nagyobb részt tanárokból bizottságot alakított azzal a megbízással, hogy az 1868. évi népoktatási törvény szellemében a kor igényei által megkívánt fejlesztési programot készítsen az iskolák számára. Az egyház mindenben magáévá tette az 1868. XXXVIII. t. c. rendelkezéseit, és annak szellemét lehetőségei szerint megvalósítani igyekezett. Ennek alapján iskoláiban a következő tantárgyak bevezetését rendelte el: a) hit- és erkölcstan; b) olvasás-írás; c) fejbeli és jegyekkel való számolás; d) nyelvtan; e) természetrajz és természettan elemei, figyelemmel az életmódra és a vidékre, melyhez a gyermekek legnagyobb részének szülei tartoznak; f) hazai földleírás és történet; g) gyakorlati útmutatások a mezei gazdaság és különösen a kertészet köréből; h) polgári jogok és kötelességek rövid ismertetése; i) ének; j) testgyakorlat.

A továbbiakban az állami tantervek és utasítások voltak az irányadók mind a tanítási anyag, mind a tantárgybeosztás tekintetében az összes szarvasi ev. népiskolákban, a városiakban és a tanyasiakban egyaránt – kiegészítve az egyházi főhatóság által kiadott tantervek hittananyagával.

Az oktató-nevelő munka; tanítók feladatai

Ezeknek a tanterveknek és utasításoknak alapján minden iskolaegység tanítója készítette el évenként újra és újra a hetekre, napokra és órákra osztott tananyagbeosztását, óratervét és órarendjét, felvéve az egyházi tanterv által

előírt hittananyagot is. Az így elkészített tananyagbeosztást az igazgató tanító átnézte, az iskolaszéki elnök aláírta, és amint a népiskolai szakfelügyeletet bevezették, a körzeti iskolafelügyelő jóváhagyta.

A tanyasi iskolákban a század eleje óta félórákra osztott órarend volt előírva. Ezekben az iskolákban, amelyek hat, majd 1944-től nyolc osztályú (osztatlan) vegyes iskolák voltak, a tanítók nagy gondot fordítottak a csendes foglalkozás jó megszervezésére. Ez abból állt, hogy azalatt, amíg a tanító valamelyik osztállyal közvetlenül foglalkozott, a többi osztály csendben végezte a neki feladott írásbeli feladatát. Jól vezetve a csendes foglalkozást, nagyon hatékony eszköz és igen hasznos módja volt a közvetlen foglalkozásban átvett tanítási egység begyakorolásának, a megtanult ismeretek alkalmazásának, a tanuló önálló munkára való nevelésének, és nem utolsó sorban az iskolai fegyelem fenntartásának.

Az örménykúti iskola és tanulói az 1932/33-as tanévben; a tanító Megyeri György

A tanyasi iskolákban a tanítás mindennap énekkel és imával kezdődött, és ugyanúgy fejeződött is be. A hittanítás rendszerint az első órákra esett. A tanító a szakfelügyelet bevezetése óta minden órára vázlattal készült. A vázlat megjelölte a tanítási egységet, a tanítás célját, a nevelési momentumokat, a szükséges és felhasználandó szemléltető anyagot, eszközöket, a forrásmunkát, a tanítás fokozatait, a tanítás menetét. A vázlat három fő részből állt:
1. Bevezetés (kapcsoló ismétlés, hangulatkeltés, célkitűzés) szemléltetés.
2. Tárgyalás, 3. Befejezés (összefoglalás, begyakorlás, alkalmazás).

A szarvasi iskolaügy fejlődését mind didaktikai, mind metodikai szempontból nagy mértékben lendítette fel az első világháború után bevezetett iskolakörzeti szakfelügyelet.

A tanyasi iskolákban emberfeletti munkát végeztek a tanítók. Heti óraszámuk a népiskolákban 32 volt, de tanítottak a továbbképző iskolában is heti hét órában. Kötelezve voltak vasár- és ünnepnapokon istentisztelet tartásra, és kötelességszerűen foglalkoztak a leventeoktatással. Súlyosbította terhüket a tanyasi iskolák hiányos felszerelése.

A tanítás körülményei

Az iskola bútorzata is rendkívül korszerűtlen volt. Nagyon régi és rossz rendszerű padok, olyan keskeny írólapokkal, hogy a füzet nem fért rá merőlegesen, olyan kényelmetlen ülőkékkel, hogy a gyermek lába nem ért le a padlóra. Egy padba a nagy létszám miatt 8–10 gyermeket kellett bezsúfolni, ami rendkívül nehézzé és kényelmetlenné tette a gyermekek munkájának ellenőrzését. A tanterem padlózata kopott és korhadt volt, amelynek portalanításáról a tanítónak a saját pénzén vásárolt olajjal kellett gondoskodnia. A legtöbbször máshonnan már kiselejtezett kályhát tőzeggel, kukoricacsutkával maguk a gyermekek fűtötték. Ugyancsak a gyermekek végezték a tanterem naponkénti takarítását is.

Az Inkey-kákai iskola az 1930-as évek elején

A tanulók felszerelése is nagyon primitív volt, különösen a 19. században és a 20. század elején. Palatáblán tanult írni a gyermek. Füzetet, tollat, ceruzát nehezen vett a szülő. A rendelkezésre álló is a legolcsóbb, éppen ezért a legsilányabb is volt. A ceruzát, a palavesszőt csak kettévágva, megfelezve kapta a gyermek, a másik felét tartalékban tartotta a szülő. Ezt a felét csak akkor kapta meg, ha már nem tudta az ujjai közé fogni a kopottat.

A legtöbb tanyasi iskola a 20. század első évtizedeiben még beláthatatlan

sártenger közepén állott. Akkor még a Csabai úton kívül nem volt más kövesút, nem volt járda, amelyen az iskolát meg lehetett volna közelíteni. Villany, rádió, televízió, telefon a tanyasi tanító előtt még a mesék birodalmába tartozott. A tanyákra nem járt rendszeresen posta. A községi postán a tanyákra küldött leveleket összegyűjtötték, amikor több is összegyűlt, a postás kivitte az iskolákba, ahol a tanító kiosztotta gyerekeknek, ők továbbították a címzetteknek.

Nem egy iskola 15–20 km-re feküdt a várostól, 5–6 órát kellett sokszor gyalogolnia pl. az örményzugi tanítónak, hogy a városban hivatalos ügyeit elintézze, hogy gyógyszert vigyen ki beteg gyermekének, vagy megvásárolja a konyhához szükséges fűszereket. A mai pedagógusnemzedék el sem hinné, hogy milyen körülmények között éltek, és milyen emberfeletti munkát végeztek a szarvasi tanyasi tanítók a 80–100 tanulóval zsúfolt tanyasi iskolákban[1].

A tanítóeszmény

A rossz körülmények, a külső szegénység és a látszólagos elmaradottság dacára áldásos munka folyt ezekben a tanyasi iskolákban. Az anyagi és a felszerelési hiányokat minden tekintetben és tökéletesen pótolta az a fennkölt szellem, amely a szarvasi tanyasi tanítók lelkét eltöltötte. Ez a szellem eredményezte azt, hogy a két világháború közötti időben már nem volt analfabéta a szarvasi határban. Nem különben azt is, hogy a szarvasi tanyasi lakosság műveltsége jóval meghaladta azt a szintet, amit „városiak" a „tanyasiakról" feltételeztek. Ez megmutatkozott a kulturális életükben, erkölcsi magatartásukban, mezőgazdasági kultúrájukban és egész életmódjukban.

Mulasztás lenne rá nem mutatni arra a bensőséges kapcsolatra, amely a tanítót a néphez kötötte. Ahhoz a néphez, amely a 20. század elején szinte még természetes életformák között élt, és amelynek abban az időben alig jutott valami a kultúra vívmányaiból. Ennek a népnek szolgálatában találta életének célját, értelmét és feladatát.

A társadalom akkori vezető osztályaitól bizony sokszor lenézett munka volt a tanyasi tanító munkája, jelentőségében mégis nagyszerű. Az önfeláldozó tanítói munkának köszönhető, hogy azok az emberek, akiket ezek a szerény, hivatásuknak élő, tanítók neveltek, fel tudták mérni a körülöttük zajló eseményeket, meg tudták találni a maguk helyét a társadalomban.

A 33. számban folytatjuk.

[1] A fentebb leírt körülmények jelentős része a tanyasi iskolák többségét a 20. sz. közepéig, az iskolák elnéptelenedéséig, körzetesítéséig jellemezte. (A szerkesztő megjegyzése, aki a békési határban tanyasi tanítóként kezdte pályáját, és folytatta 1959–71-ig.)

Múltunkat idézve

Dr. Vitális György

Szarvas és környéke a XVIII. századi, nyomtatásban megjelent térképeken

A Szarvasi Krónika 2017. évi 31. számában jelent meg a *„Szarvas és környéke XVI–XVII. századi, nyomtatásban megjelent térképeken”* című múltidéző cikk (*Vitális Gy. 2017)*. Ez az írás e cikk folytatásának tekinthető. Az itt bemutatott térképrészleteket úgy válogattam össze, hogy a területet minél jobban lefedjék, és a korszak híresebb térképkészítőit is lehetőleg jól reprezentálják. A térképek a korábbiakhoz képest egyre pontosabbak, és egyre több adatot tartalmaznak. Remélem, hogy ezzel a közleménnyel is érdeklődést és örömöt tudok szerezni a *Szarvasi Krónika* olvasói számára.

A XVIII. században (1701–1800) nyomtatásban megjelent térképek közül a legkorábbi *Heinrich Scherer* Münchenben élt hebraista filozófus, matematikus és térképkészítő (1628–1704) térképe. Címe: „Totius Hungariae deiparae devotissima nova exhibitio geographica” (Az Istenszülő [Mária] egész Magyarországának leghívebb új földrajzi bemutatása). 1702-ben a Münchenben kiadott Mária kegyhelyek Atlaszában jelent meg, eredetiben 1:1 800 000 ma. [méretarányú]. Ezzel a térképpel Szarvas térségi részletét szemléltetem. (1. ábra)

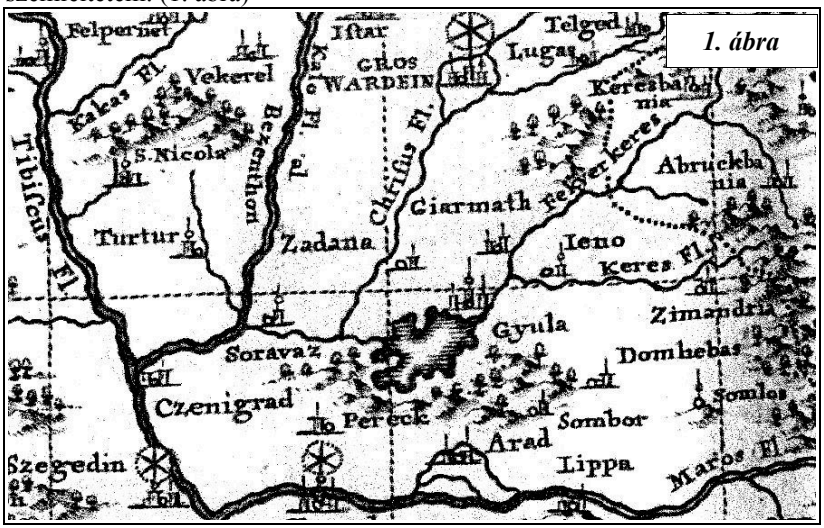

1. ábra

A térképrészletből egyértelműen kitűnik **Czenigrad** [Csongrád], **Soravaz** [Szarvas] és **Gyula**, valamint a Gyula melletti **Sarkadi-tó** ábrázolása.

Csongrádon és Szarvason egy-egy, Gyulán három templomot is jelez.

Igen értékes és tartalmas a Szarvas környéki folyóhálózat névvel ellátott pontosságra törekvő ábrázolása. A Kalo F1 al. Berenthon (A Kalo folyó alias [másként] Berettyó) folyót a Tiszával azonos vastagságúnak ábrázolja.

Guedeville, Nicolas (1652–1721) geográfus „Nouvelle Carte de la Hongrie" (Magyarország új térképe) című, 1705-ben Amsterdamban kiadott, eredetiben 1:1 231 000 ma. Szarvas és környékét ábrázoló térképrészlete (*2. ábra*).

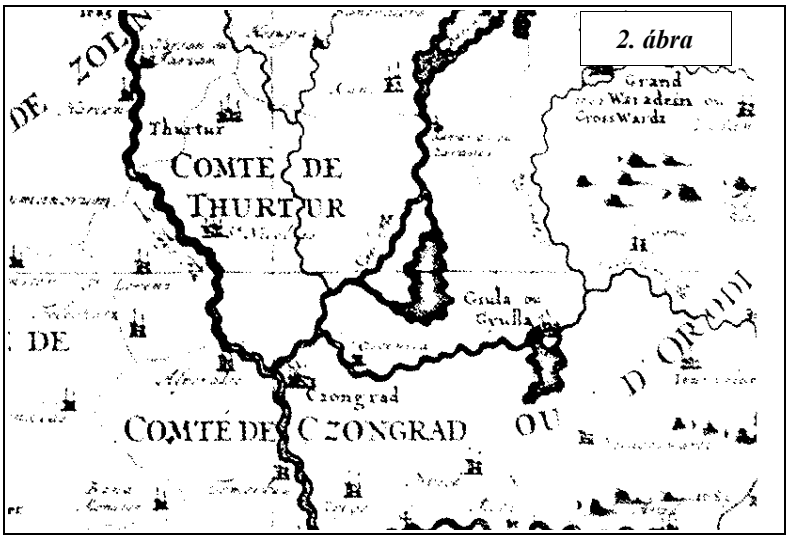

2. ábra

Szarvas közelében, a Körös jobb partján a Czongrad felirat fölött egy *Zetenica* (Cenetica) feliratú települést tüntet fel. A Plihál K. (2009) által közzétett 1706, 1725 és 1771. évi térképeken is szereplő, azonos helyzetű *Zeteruca* település neve a montenegrói *Cetina*-féle kiszáradt folyónévből képződhetett (*Kiss L.* 1980). A XVIII. század utolsó negyedében készült térképeken ez a település már nem szerepel.

A térkép jellemzője a folyóhálózat erőteljes vonalvezetése, a kisebb és nagyobb tavak erőteljes ábrázolása. A folyók mellett az erdőket is feltünteti.

A Kalo folyót a Tiszával azonos vastagságúnak ábrázolja, a mellékágak által körülzárt szigetek a víz lassú folyására utalnak. A Kalo folyó gyakorlatilag a felső-pleisztocén Tisza folyásirányát, illetve helyzetét jelzi (*Vitális Gy*. 1986/, *Sümeghy J*. 1944/, *Somogyi S*. 1961/, *Rónai A*. 1985).

Ha az eredeti térképet módunkban áll megtekinteni, akkor a térkép bal szélén a fontosabb magyar városok jegyzékét, jobb szélén többek között a magyar királyok, a vármegyék és a folyók felsorolását is megtaláljuk.

A Békés megyét ábrázoló 1722-ben megjelent térképrészlet (*3. ábra*) *Leopold Franz Rosenfeld* német császári mérnök *Harruckern János György* földesúr megbízásából Gyula városról és a várról készített részletes térképe bal alsó sarkában található.

3. ábra

Az észak – déli tájolású térkép feltünteti a Szarvas környéki korabeli településeket és pusztákat, valamint a fontosabb utak hálózatát. A HEITEN feliratok nagyobb szabad területeket jeleznek. A HEITEN felirat a die Heide = puszta, pusztaság névből származik. Gyula határában nagyobb erdőséget tüntet fel. Öcsöd és Szarvas között, Békés és Gyula határában a Körös mentén köralakkal határolt területek nagyobb árvízveszélyre hívhatják fel a figyelmet.

* * *

Luigi Ferdinándo Marsigli (1658–1730) olasz származású hadmérnök ezredes „La Hongrie et le Danube" (Magyarország és a Duna) című, 1741-ben Hágában kiadott, eredetileg 1:92 000 ma. térképéből a „Partes Regni Superiores"-t (A Királyság felső részét), illetve Szarvast és környékét kiemelve

pontosan látható és követhető a Körösök teljes vízrendszere, valamint a Tisza és a területre eső mellékfolyói. Nagyvárad a Sebes-Köröstől kissé elcsúszott. (*4. ábra*)

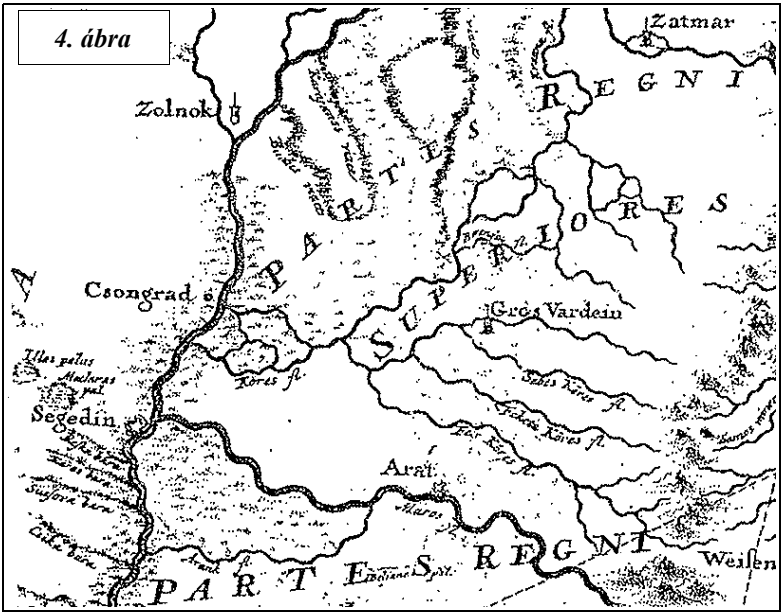

4. ábra

* * *

Mikoviny Sámuel (1700-1750) mérnök, a Selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémia tanára „Mappa Comitatus Békésiensis" (Békés vármegye térképe) című, az 1744. év körül Bécsben kiadott, eredetileg kb. 1:265 000 ma. Szarvas térségi térképrészlete (*5. ábra*) erőteljesen érzékelteti a Körös számos kanyarulatát.

Figyelmet érdemel az általa először ábrázolt, nagyjából a Berettyó mentén haladó „Ager cum Fossa actiguissima incolis Ördög Arka sive Fossa Diaboli Vocata" (Tájékok az igen régi árokkal, melyet a lakosok Ördög Árkának neveznek).

Az egykori földsáncok maradványai többfelé találhatók az Alföld peremén. A nép a Tiszántúlon „Ördög árkának", a Duna-Tisza közén „Csörsz árkának" nevezi ezeket. A Szarvas, illetve a Berettyó menti Ördög árok Ecsegfalva [Etseg] határában levő részét *Molnár Sándor* és *Sümegi Pál* (2004) vizsgálta. Az árok üledékkel kitöltött mélysége 4 m, külső magassága 2,5 m volt.

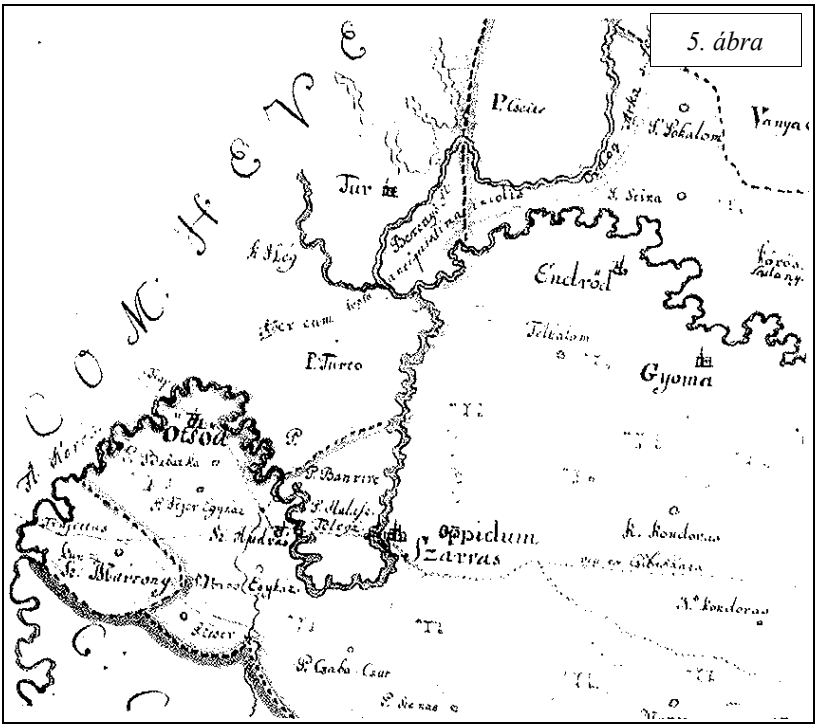

*A Magyar Nagylexikon*ban (1998) leírtak szerint az Alföldön található eredetileg 5–8 m széles és 2–3 m mély árkok az évszázadok folyamán erősen lepusztultak.

A térképrészleten megfigyelhető számos gémeskút ábrázolás a vízszerzési lehetőségekre hívja fel a figyelmet. Feltünteti a területen található fontosabb közutakat, mint pl. a Szarvas oppidumtól (várostól) [Békés] Csabáig vezető, név szerint is megadva a via Czibakházát. A térképrészlet a megyehatárt is feltünteti.

* * *

Müller Ignác (1727–1804) hadmérnök, őfelsége strázsamestere „Mappa Geographica novissima Regni Hungariae" (A Magyar Királyság legújabb földrajzi térképe) Bécsben 1769-ben kiadott, eredetiben 1:370 000 ma. térképrészlete (*6. ábra*) szemlélteti a nagy folyószabályozások előtti vízrajzi állapotokat. Feltünteti a Körös kanyarulatok átvágási javaslatát Szarvas közelében is.

Hasonlóan *Mikoviny Sámuel* az *5. ábrán* bemutatott térképén feltüntetett Ördög Árkához, *Müller Ignác* is „Ageres cum Fossa antiguissima Incolis

Ördög Arka sive Fossa Diaboly Vocata" (Tájékok az igen régi árokkal, melyet a lakosok Ördög Árkának neveznek) felirattal, ugyancsak jelzi a Körös és a Berettyó mentén húzódó árkot. A Körös bal parti területén számos gémeskutat ábrázol.

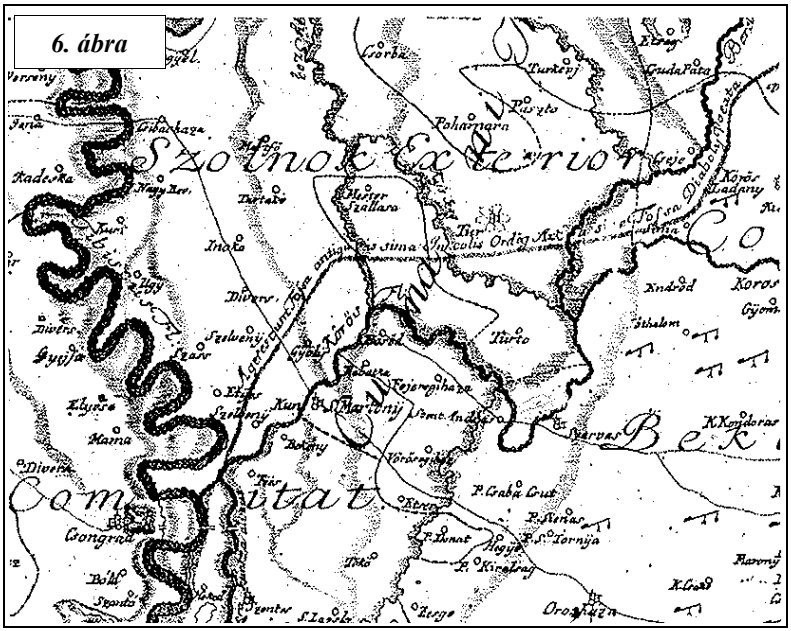

Békés megyében több korabeli földmű tanúskodik az itt folytatott harcokról. Például a több település területén átvezető Ördögárok nyomvonalak, földvár-nyomok és a már csak terület-elnevezéseiben megmaradt többi hagyomány. A Pusztaföldvár mellett ma is látható *Nagy-Tatársánc* és *Kis-Tatársánc* eredete egyelőre ismeretlen, a bronzkor végén keletkezhetett (lásd Békés megye 1:120 000-es turisztikai és információs térképén).

Szentandrás és Szarvas között a Körös két ágán átvezető út látható, ami arra utal, hogy az áthaladást annak idején megoldották.

Szarvastól nagyjából északra levő Tur [Mezőtúr] helység mellett virágsziromszerű hatágú rajzolatban *oppida* (oppidum = város) térképjel szerepel. Ezt a jobb helykihasználás miatt rajzolta oda.

* * *

Szarvas térképe az első katonai felmérés (1762–1785) alkalmával készült 1783. évi 1:28 800 ma. Coll. XX. Sect. XXIV. jelzetű térképrészlete (*7. ábra*) az árterével együtt még az élő Köröst ábrázolja. A tervezett átvágás helyét és a közlekedési utakat is feltünteti.

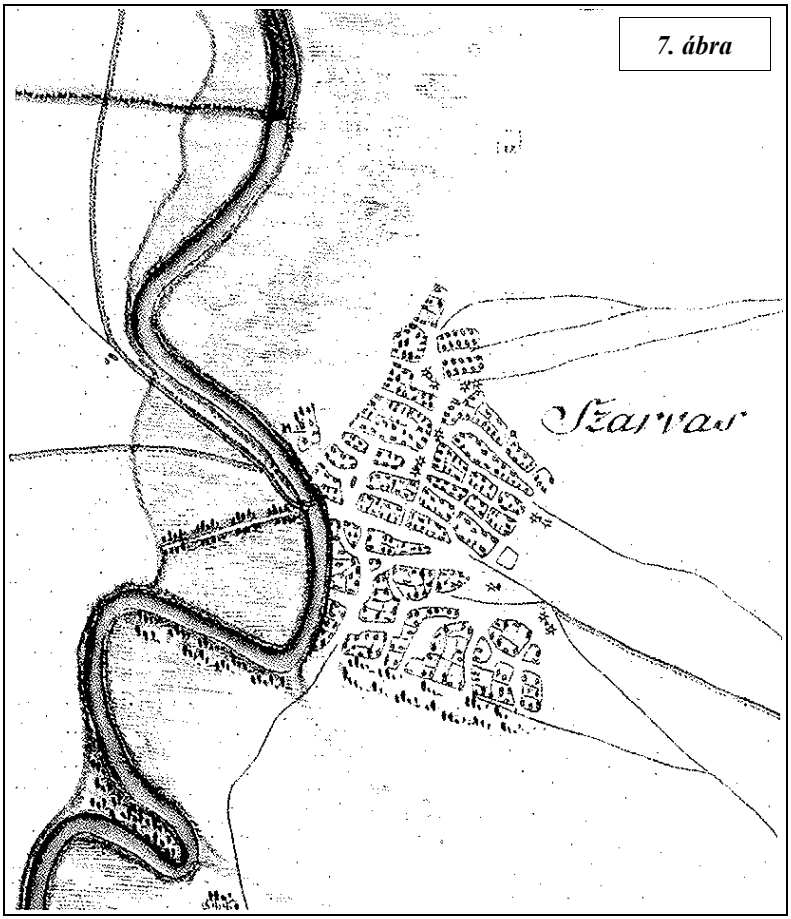

A település rendezetlen utcaképe (utcahálózata) még a XVIII. századi állapotot tükrözi. A településen áthaladó főút és a Körös metszéspontjában ugyancsak egy híd, illetve átjárási lehetőség rajzolata látható. Ez a híd hasonló lehetett a Tessedik Múzeumban látható, 1871-ből származó híd képéhez. A Körös melletti *Bolza*-kastély területe jól kivehető. Az utcákon látható, hat ággal rendelkező kis körök vízszerzési helyeket (kutakat) jelentenek.

Ez az első, már komoly geodéziai mérések alapján szerkesztett térkép Szarvas és közvetlen környékéről.

* * *

Krieger Sámuel (1730 körül–1785-90 körül) m. kir. matematikus, mérnök (Regni Hungariae in suos Circulos et Comitatus divisi Tabula nova ex

recentioribus Astronomorum et Geometrarum observationibus concinnata a Sammuele Krieger" (A Magyar Királyság körzeteibe és vármegyéibe tagolt [osztott] új leírása [képe] az újabb csillagászok és földmérők megállapításaiból összeszerkesztve Krieger Sámueltől) című, 1790-ben Pozsonyban kiadott, eredetiben 1:1 440 000 ma. Szarvas környéki átnézetes térképrészletén (*8. ábra*) közli a Békés vármegyével határos Szolnok és Csongrád vármegyék közelségét. Észak felől a Nagykunság határát is jelzi.

8. ábra

A Körös folyót Szarvas mellett még az eredeti kanyarulatával ábrázolja, Csongrádnál a Tiszát is a szabályozatlan állapotában közli. A folyókat kísérő számos mellékág és lefűződött holtág a holocén ártér elterjedését szemlélteti. A térképrészleten látható N és G betük a HUNGARIA szóból származnak.

* * *

Korabinszky Mátyás (1740–1811) tanár, térképész, könyvkereskedő „New Map of Hungary particularly of its Rivers and Natural productions" (Magyarország új térképe különösen annak folyóié és természeti termékeié) eredetiben 1:1 220 000 ma.-ban *Robert Townson* „Travels in Hungary" (Utazás Magyarországon) című 1797-ben Londonban kiadott könyve mellékletében szerepel.

A *9. ábrán* bemutatott térképrészlet pl. Szarvas térségében tót, a Sebes Körös mentén román nemzetiségi területekre, az állattenyésztésre, a Berettyó és a Körös mentén hajózási lehetőségekre is utal. A tiszántúli mocsaras, illetve vizenyős területek közül egy kisebb folt nyúlik a térképrészlet területére.

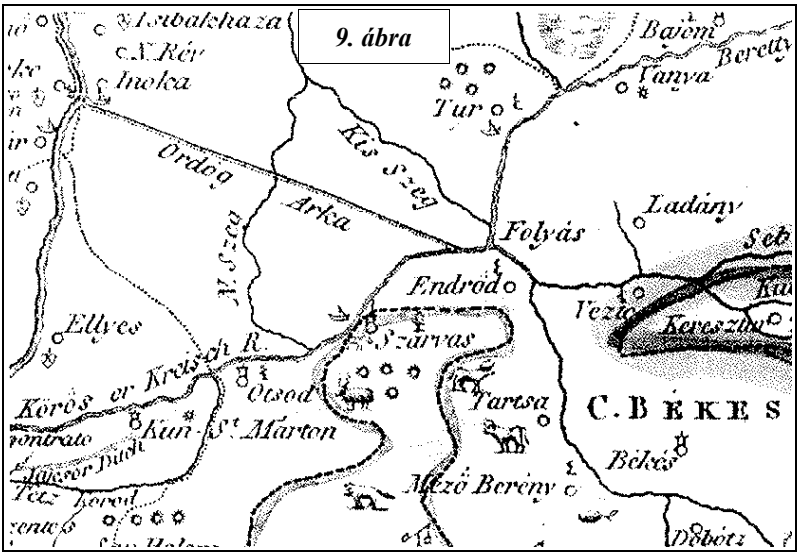

Robert Townson térképe a jelen térképrészleten túl földtani, illetve ásvány-kőzettani és bányászati információkat is tartalmaz (*Vitális Gy*. 1987).

Végül az *5*. és a *6. ábrán* is szereplő „Ördög Árka" más lefutásban, itt is szerepel.

Következtetések

A bemutatott térképrészleteken láthatókat összegezve a következők figyelhetők meg:

1) A vízhálózat valamennyi térképrészleten erőteljesen kitűnik. Csapadékos időszak esetén jelentős vízmennyiségekkel számolhattak.

2) A Tisza és a Körösök mentén a hajózás (szállítás) szempontjából is figyelemre méltó, pl. *9. ábra*.

3) Az eredeti kis méretarányú 1:1 220 000 – 1:1 800 000 ma. közötti öt ábra (*1, 2, 3, 8, 9. ábra*), az itt nagyméretarányúnak tekinthető 1:28 000 – 1:370 000 ma. közöttiek négy példányt (*4, 5, 6, 7. ábra*) képviselnek. A kisméretarányú térképek nagyítása során is számos információhoz juthatunk.

4) Ha összevetjük a két kiváló térképalkotó: *Mikoviny Sámuel* 1744 körüli (*5. ábra*) és *Müller Ignác* 1769. évi (*6. ábra*) térképét, akkor megállapítható, hogy a sajátos szemléletüknek megfelelően, a különböző ábrázolástechnikai megoldásaik ellenére, azok egymással összhangban, a valóságot helyesen szemléltetik.

5) A XVIII. századi térképeken a közigazgatási megoldások is helyet

kapnak, így a települések és az úthálózat fejlődést elősegítő gazdag ábrázolása egyre jobban megközelíti a korszerű követelményeket.

6) Az Ördög árkok ábrázolása a történelmi eseményekre utal, amelyek mind az őstörténet, mind a régészet számára fontos és értékes információkat szolgáltatnak.

7) Ha módunkban áll, akkor érdemes az eredeti, teljes értékű térképeket is megtekinteni. Ezáltal a távolabbi környék földrajzába is bepillantást nyerhetünk.

8) A hivatkozott irodalom az érdeklődők számára további adatokkal, illetve információkkal szolgálhat.

Irodalom

Kiss Lajos (1980): Földrajzi nevek etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, *Budapest*.

Klinghammer István – Pápay Gyula – Török Zsolt (1995): Kartográfia történet. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös Kiadó, *Budapest.*

Molnár Sándor – Sümegi Pál (2004): Ókori vizesárok a Berettyó mentén? *Hidrológiai Közlöny*, 84. évf. 4. sz. 13–14. old.

Plihál Katalin (2009): Magyarország legszebb térképei 1528-1895. Kossuth Kiadó, Országos Széchényi Könyvtár.

Rónai András (1985): Az Alföld negyedidőszaki földtana. *Geologica Hungarica series geologica*, tom. 21. *Budapest*.

Sümeghy József (1944): A Tiszántúl. *Magyar Tájak Földtani leírása VI*. A M. Kir. Földtani Intézet kiadása, *Budapest.*

Vitális György (1986): A régi térképek vízföldtani tanulságai a XVI-XVIII. sz. közepe közötti térképek tanulmányozása alapján. *Hidrológiai Közlöny*, 66. évf. 4–5. sz. 282–289. old.

Vitális György (1987): A régi térképek vízföldtani tanulságai a XVIII. sz. második felében kiadott térképek tanulmányozása alapján. *Hidrológiai Közlöny*, 67. évf. 2–3. sz.140–148. old.

Vitális György (2010): „Magyarország legszebb térképei 1528–1895" hidrológiai tanulságai. *Hidrológiai Tájékoztató*, 54–56.

Vitális György (2017): Szarvas és környéke XVI–XVII. századi, nyomtatásban megjelent térképeken. *Szarvasi Krónika*, 31. szám. 105–114. old.

A térképek jegyzéke

1. ábra. Heinrich Scherer „Totius Hungariae deiparae devotissima nova exhibitio geographica” című 1702-ben kiadott térképrészlete

2. ábra. Guedeville, Nicolas „Nouvelle Carte de la Hongrie” című 1705-ben kiadott térképrészlete

3. ábra. Leopold Franz Rosenfeld „Mappa geographica Békésienser Comitat” című 1722-ben kiadott térképrészlete

4. ábra. Luigi Ferdinándo Marsigli „La Hongrie et le Danube” című 1741-ben kiadott térképrészlete

5. ábra. Mikoviny Sámuel „Mappa Comitatus Békésiensis” című 1744 körül kiadott térképrészlete

6. ábra. Müller Ignác „Mappa Geographica novissima Regni Hungariae” című 1769-ben kiadott térképrészlete

7. ábra. Szarvas az első katonai felmérés alkalmával 1783-ban készült térképrészlete

8. ábra. Krieger Sámuel „Regni Hungariae in sous Circulos et Comitatus divisi Tabula nova ex recentioribus Astronomorum et Geometrarum observationibus concinnata” című 1790-ben kiadott térképrészlete

9. ábra. Korabinszky Mátyás 1797-ben Londonban kiadott – Robert Townson „Travels in Hungary” című művében szereplő – térképrészlete

Dr. Lesfalvi Tibor

Szemelvények a szarvasi polgári intézmények együttműködéséről 1722–1918 között

A Szarvasi Krónika 27. számában megkezdtük dr. Lesfalvi Tibor tanulmányának közlését – folytatásokban. Az első, bevezető rész után a szerző a 2. részben a szarvasi evangélikus egyházközség lelkészeit mutatta be (28. szám). A 3. részben az egyházközségek (29. szám), a negyedikben (30. szám) a népoktatás szerepéről; az ötödikben (31. szám) Tessedik iskolájáról, valamint a gimnáziumi oktatás és a tanítónőképzés létrejöttéről értekezett.

6. rész

Az egyesületek mint kiemelkedő polgári intézmények szerepe a mezőváros életében (1)

Néhány mondat az egyesületekről

Egyesületnek nevezzük a *„valamely célból tömörült személyek társulatát”* [1], mely az alapszabályban meghatározott céllal jött létre az államtól független önkéntes társulásként. Általában érdekvédelmi, kulturális, közösségi, sport vagy hasonló céllal hoztak létre egyesületeket, amelyek nyilvántartásba való bejegyzéssel jöttek létre, önkormányzatuk volt és nyilvántartott tagságuk. A tagok tagdíjat fizettek. Az egyesületek előképei voltak a történelmi Magyarországon a 19. század előtt működő vallási, kulturális, szakmai alapon szerveződött társulások.

Az egyesület mint társadalmi szervezet jogi definíciója vizsgálódásunk szempontjából alapvetően fontos. *Csizmadia Andor* elhatárolja az egyesületeket az alkalmi gyülekezetektől. *„Az egyesület állandó alakulat, amelyet több természetes vagy jogi személy hoz létre a közös kitűzött célnak – az alapszabályokban előre meghatározott keretek között – közös erővel, eszközökkel való megvalósítására”.*

A szociológia az egyesületek esetében az önkéntesség szerepét hangsúlyozza, míg a feudális rendi társadalomba az egyének beleszülettek, addig a polgári átalakulás időszakában alakuló egyesületekbe a tagok személyes mérlegelés után, önkéntesen léptek be.

Alapvető kérdés, miért és miként keletkeztek az egyesületek, mik az

[1] Értelmező szótár: 274 p.

egyesületek kialakulásának társadalmi körülményei és strukturális jellegzetességei. Az első tömörülések (kvázi egyesületek) a középkorban a feudális állam és társadalom szoros összefüggésében jöttek létre. Ebben az időszakban az államhatalom bizonyos közhatalmi funkciókat ruházott át az államhatalommal függő viszonyban lévő szerveződésekre; így jöttek létre a foglalkozási társaságok, majd a céhek[2].

A témakör egyes kutatóinak véleménye szerint már a fent jelzett szerveződéseket is egyesületeknek kell tekinteni[3]. Más felfogás szerint modern értelemben vett egyesületekről csak a rendi társadalom bomlása után, a polgári társadalom kialakulását követően beszélhetünk.

Véleményem szerint bizonyos értelemben az egyesületek előképei az olvasótársaságok. Ezen szerveződések igaz, a rendi társadalom időszakában jöttek létre, így klasszikusan egyesületnek nem tekinthetőek, azonban szellemiségükben már hordozták a polgári egyesületek értékrendjét.

Ezzel párhuzamosan a technikai fejlődés, a felvilágosodás, a merkantilizmus, az abszolutisztikus államberendezkedés együttes hatására az értelmiség, a hivatalnokok szerepe, száma és társadalmi súlya megnő. Ezzel az új kor egyik meghatározó polgári intézményének, az egyesületnek a létrehozói; a tisztviselők, az értelmiség, a tőkések, a kereskedők, az iparosok, a munkások, színre léptek.

Mivel az egyesületek létrehozásában a rendi hovatartozás nem játszott szerepet, széles rétegek számára nyitva állt az alapítás lehetősége. A tagok egyenlő jogokkal vehettek részt a döntések kialakításában, és a többség akarata volt a döntő. A végrehajtást választott, a legfőbb döntéshozatali testületre (közgyűlés) bízták. Döntéseket hozhattak a tisztségviselők is, ezek azonban nem lehettek ellentétesek a tagság akaratával.

A társadalom- és művelődéstörténet ritkán tárgyalta a magyarországi egyesületek történetét, jóllehet az egyesületek rendkívül fontos szerepet töltöttek be a polgári átalakulás idején[4]. Magyarország dualizmuskori történetében a nemzetiségek részaránya különösen fontossá teszi az ekkor alakult nemzetiségi egyesületek vizsgálatát[5], hiszen a nemzetiségek százalékos aránya

---

[2] A csizmadiák 1788-ban megalakították az első szarvasi céhet, melynek fennmaradt szabaduló levele cseh biblikus nyelvű.

[3] Papházi Tibor: A német egyesületi modell és kialakulása, Szociológiai Szemle 1993/3–4 (101–102 p.

[4] A történelmi Magyarországon egyesületek a reformkortól léteznek. Kezdetben kaszinók jöttek létre, az első az 1820-as években. Ezek után az egyesületek száma országos viszonylatban is ugrásszerű növekedést mutatott. Kezdetben a társadalmi differenciáltság fokmérői is voltak (pl. a nemesség kaszinókat alakított). Az egyesületek történetében 1848–1849 törést okozott. Az egyesületeket betiltották, a neoabszolutizmus önkénye a legcsekélyebb jelre is lesújtott. Az egyesülési mozgalom az 1850-1860-as években aktivizálódott újra.

[5] A szlovákok 1880-ban Magyarország össznépességének 13,5%-át alkották, 1.855.451 fővel.

az ország összlakosságához viszonyítva (1900-ig 53,4%-ot tettek ki) együttesen meghaladta az 50%-ot. A nemzetiségi egyesületek mind a polgári átalakulás, mind a nemzeti mozgalom szempontjából elemzést érdemelnek.

A szarvasi egyesületek

Szarvason a „polgári" korszak első egyesületének létrehozása *Tessedik Sámuel* evangélikus lelkész nevéhez fűződik, aki 1780-ban a cseh biblikus nyelvet is művelő, egy évig működő, *Olvasó Társaság*ot alapított. A második egylet is Tessedik kezdeményezésére alakult; a vármegye első *Tanító Egyesülete – Néptanítók Testvéri Szövetkezete* néven – 1804-ben[6], melynek vezetői tanártársai, *Skolka András* és *Kristóffy György* voltak. Az egyesület célja *„a testületi szellem ápolása, s az iskolaügy és a népnevelés fellendítése."* Az alapító tagok között megtalálhatjuk az oktatással kapcsolatos 4. számú szemelvényben felsorolt tanítók közül többek között *Jekel Sámuelt, Poszpis Jánost, Kollár Jánost*. Az egyesület 11 taggal alakult, az evangélikus egyház szüntette meg hatalmi szóval 1815-ben.

A 19. század felétől a vizsgált téma szempontjából kiemelkedő jelentőségű a megélénkülő kulturális, azon belül is különösen az egyesületi élet.

A reformkorban, 1841-ben megalakult Szarvason a *„Szarvasi Gazdasági Egyesület"*. A rendszeres társasélet első jele az 1845-ben alakult *Casinó*, melynek tagjai a helyi értelmiség szűk köréből kerültek ki. A Casinó egyesület nevében is érdekes színfolt a 19. század közepén a még kevéssé polgárosult Szarvason. Ennek magyarázata viszont egyszerű: a közművelődési és az olvasókör alternatív megnevezéseként használták a polgári körökben. A szarvasi Casino 1919-ig létezett, esetenként névváltozáson átesve. A szabadságharc után olvasó egyletként az első szarvasi egylet volt, melynek újbóli működését az elnyomás éveiben engedélyezték, 1850-ben, ekkor elnöke a település lelkésze (idősebb) *Placskó István*[7]. Az egylet könyvtára megközelítette a 3000 kötetet.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a polgári, illetve a polgári-gazdasági egyesületek prototípusai létrejöttek Szarvason 1848 előtt.

A szabadságharc leverését követő önkény időszakában szerveződött 1851-ben a „Szarvasi gazdasági fiók egylet". Az egyesület *Trefort Ágost* elnöklete mellett 1858-ban ismét megalakult, tagjai között találhatjuk *Jancsovics Istvánt, Viskovitz Ignáczot, Mojsissovich Sámuelt, Kollár Jánost.*

A századfordulón (1900) 11,9%-ra csökken az arány, annak ellenére, hogy szám szerint 146.714 fővel gyarapodtak.

[6] Dr. Tóth Lajos: A szarvasi tanítóegyesületi mozgalom története, 19.p.

[7] Lakatos Sándor főszolgabíró 1850 júliusában engedélyezte az első polgári önszerveződést, a helyi Olvasó Egylet létrehozását azzal, hogy politikával nem foglalkozhatnak az egyleti tagok, akik egymás tevékenységéért is felelnek.

Ebből az egyletből jött létre 1860 áprilisától a *„Békésmegyei Gazdasági Egylet[8]”*, mely Szarvason alakult, és elnöke volt *báró Eötvös József* is.

Az egyik legismertebb szarvasi polgári szerveződés a *Benka Gyula* gimnáziumi igazgató által 1862-ben életre hívott *„Szarvasi Férfi Dalkar,”* mely a vizsgált korszak végéig létezett, és a szarvasi ünnepségek, egyesületi, községi rendezvények állandó fellépője volt.

A helyi *Izraelita Nőegylet* 1863-ban alakult, egyik fő céljának tekintette a szegényügy támogatását, az elesettek, árvák segélyezését.

Az 1860-as évek végére a kaszinóval együtt négy társaskör működött, a *„Népkör”* (tagjai helyi iparosok, földművesek), a *„Gazdák Polgári Köre”* (tagjai helyi földművesek), és a szegényebb parasztok, a korabeli történetíró szerint „közművelődési célt szemük elől elvesztő” politikai, társadalmi kérdéseket feszegető köre. Meg kell említeni, hogy a társas élet felfutását, a közművelődést az 1860-as évektől nagyban támogatta, hogy az ifjúsági, kaszinói és népköri egyletek könyvtárai jellemzően kb. 1000-1000 kötetes könyvtárral rendelkeztek.

1874-ben szerveződött a (keresztény, szarvasi) *Nőegylet* is, mely *Sárkány Józsefné* és *Tassy Ferencné* kezdeményezésére alakult. Az egyesület a szegények, elesettek, árvák számára a tagok befizetéseiből és az egyesület által szervezett rendezvények, estélyek bevételéből nyújtott támogatást.

A társasélet megélénkülésével a 19. század derekától több kiházasítási, halálozási (temetkezési) társulat is létesült, ezek azonban az 1870-es évek közepére financiális problémák miatt megszűntek.

A szarvasi kereskedők 1881-ben létrehozták a *„Szarvasi Kereskedelmi Csarnokot”*, mely 1882-ben a tanulók részére iskolát is létesített, amely azonban a csekély érdeklődés miatt megszűnt. Létezett még az Iparos Ifjak Önképzőköre.

A társasélet speciális területét alkották az 1872-ben jogszabályi rendelkezéssel megszüntetett céhek helyébe lépő ipartestületek. A *Szarvasi Ipartestület* 1884-ben alakult *Salacz Ferenc* szolgabíró elnöklete alatt[9], a céhek megszűnését elrendelő 1872. évi törvénycikk szellemében. Az Ipartestület első elnöke *Tepliczky János* volt, jegyzője *ifj. Demcsák János*, pénztárnoka *Konvalina Ferenc.* A tagsági díj kezdetben 40 krajcár volt, ami később 80 krajcárra emelkedett, az Ipartestület rendelkezett saját, a gyűlések megtartását biztosító ingatlannal.

Az egyesületi mozgalom második vonulatából, az 1890-es évekből ki kell emelnünk a Benka Gyula által 1893-ban alapított *Szarvasi Helyi Tanító Egylet*et, melynek 35 helyi tanító lett alapító tagja (az egylet jegyzője az a

[8] Dr. Neumann Jenő: Szarvas nagyközség története, 182. p.

[9] Dr. Palov József: Tessedik városa hajdan és ma, 30. p.

Molnár János volt, aki a szlovák-magyar olvasókönyv egyik szerzője), az egylet magyar és szlovák nyelvű szakkönyvtárral rendelkezett.

A szarvasi 1892-ben alakult önkéntes tűzoltó egylet első főparancsnokának *gróf Bolza Gézá*t választotta az egyesületi tagság. Az egyesület létrejöttét, elfogadottságát nagyban elősegítette, ha egy prominens virilis, főrend a tagok vagy a vezetők között szerepelt. Nem tartom kizártnak, hogy a település életében fontos szerepet játszó Bolza család egyik tagjának a főparancsnoki posztra való felkérése mögött ilyen szándék is meghúzódott. Az egylet első tűzoltó parancsnoka *Oláh Miklós,* az egylet első elnöke *Dancs Béla* volt. Az egyesület nagy elánnal, lelkesedéssel látta el önként vállalt feladatát, ezt érzékelteti, hogy az 1899. esztendőben a Brassóban megrendezésre kerülő tűzoltó kongresszuson a „falusi kocsi-fecskendő" kategóriában első díjat nyert[10]. A főparancsnokot, gróf Bolza Gézát a Belügyminiszter 1903-ban dicsérő oklevéllel tüntette ki. Az egylet még ebben az évben személyes viták miatt feloszlott, és a település állandó községi tűzoltóságot hozott létre.

1899-ben létesült a *„Szarvasi Kereskedők Egyesülete"*, melynek elnöke *Grimm Mór*, pénztárosa *Csapó Soma* volt. Az egylet fellendülése hosszú évek tétlensége után az 1910-es évek elejétől datálható, amikor az egylet elnöke *Réthy Sándor*, alelnöke a korábbi elnök, Grimm Mór lett. 1906-ban a szarvasi kereskedelmi alkalmazottak is egyletet alapítottak Grimm Mór vezetése alatt.

1905-ben létesült a szarvasi írók, hírlapírók, irodalombarátok „Fészek asztaltársasága", első elnöke *Karancsy János*, tiszteletbeli örökös elnöke Benka Gyula volt. Tevékenysége a kezdeti lelkesedés ellenére pár év után lanyhult, majd megszűnt. Kiemelést érdemel az asztaltársaság alapszabályának 44.§-a, mely szerint idegen (szlovák) szó használatáért szavanként 2 fillér büntetést kellett fizetni (az előírás jól illusztrálja a szlovák nyelvhasználat elterjedtségét ezen irodalmi társulásban is).

1906-ban Szarvason megalakult a *„Tulipán Szövetség*[11]*"* helyi fiók egyesülete, díszelnöke Gróf Bolza Pálné, tiszteletbeli elnöke *ifj. Haviár Dániel* és Benka Gyula volt.

1906-ban alakult a *Szarvasi Leányegyesület*, első elnöke a polgári leányiskola igazgatója, *Weinberger Fanny,* védnöke *gróf Bolza Pálné* volt. Az egyesület által szervezett táncmulatságok, irodalmi estek a korabeli szarvasi polgári élet központi eseményei voltak.

---

[10] Dr. Neumann Jenő: Szarvas nagyközség története, 149.p.

[11] Az 1906-os kormányzati válság időszakában a politikusok feleségei önálló iparvédelmi „egyesületet", az ún. Tulipán Szövetséget hozták létre azzal a céllal, ha a magyarországi fogyasztás kizárja a Monarchia másik részéből eredő árukat, olyan nyomást gyakorolhatnak Bécsre, hogy kénytelen elfogadni a magyarországi politikai változásokat. Először az arisztokrata hölgyek hozták létre saját körüket, majd külön megszerveződtek a „polgárnők". A két csoport egyesüléséből jött létre a Tulipán Szövetség, mely sok helyi szervezettel rendelkezett. (Szabó Dániel, Boros Zsuzsanna: Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944) Parlament, pártok, választás (ELTE, Eötvös Kiadó, 2008)

1908-ban Krecsmárik Endre az evangélikus tanítóképző tanára a szarvasi iparosok, földművesek ismereteinek fejlesztésére *„Szabad Lyceum*ot" szervez, melyben számos gimnáziumi tanár is vállalt előadást, oktatást. Ezen felbuzdulva alakította meg *Nemes Béla* gimnáziumi tanár a gimnáziumi tanárok *Szabad Lyceum*át, ami azonban tiszavirág életű volt.

Az önszerveződések speciális formája a munkásegylet volt, mely társadalmi rétegződés alapján létesült, és politikai, gazdasági igényérvényesítési törekvésekből táplálkozott. A Viharsarokban sok kubikos (ezek közül sok a szlovák ajkú), építőiparban foglalkoztatott munkás dolgozott, akik Szarvason munkásegyletet alakítottak.

Az egyesületek további speciális formája a testedző egyesület, melynek kialakulása a megnövekedett szabadidővel és a polgári időtöltéssel hozható összefüggésbe. A polgári korszakban a szabadidő sportolással való eltöltésének lehetőségei egyesületi formában Szarvason is megragadhatóak. 1875-ben Szarvason *Torna és Vívó Egylet* alakult, a gimnázium első tornatanárának *Gottescha Lajos*nak a vezetésével[12]. Az egylet 1878-ban feloszlott, ezt követően nem tartósan, de minden évben tornász egylet jött létre egy-két hónapra, több alkalommal a székesfővárosban is képviselték versenyeken a szarvasi gimnáziumot.

Az új tornatanár *Oláh Miklós* vezetésével 1879 decemberében nagyobb sikerrel működött a községben a Korcsolyázó Egylet[13], melynek a téli időszakban – az egyesület időszakosan több mint húsz évig, 1900-ig létezett – a Körös-holtág okán megvolt a természetes helyszíne is. A női tagok száma 60 fő, a férfiaké 20, a helyi tanulóifjúság közül pedig több mint 100 tagja volt az egyesületnek[14].

Oláh a vívást is felélesztette az 1887-ben létrehozott *Vívó Egyesület*tel, melynek keretében tanulta a vívást az 1928-as olimpia magyar aranyérmese, *Tersztyánszky Ödön*[15] is.

1899-ben kerékpáros egyesület is alakult a környék megismerésére. Az egyesület első elnökének *Szirászky János*t választották. Az egyesület célja az alapszabályzatában rögzítetten „a kerékpározás sportjának fejlesztése és a sportág érdekeinek megvédése." Az egyesület 1910-ig létezett, saját megszűnésének kimondását követően vagyonát a Szarvasi Torna és Atlétikai Clubra hagyta[16].

---

[12] Békés megye sportjának története a kezdetektől a felszabadulásig; szerkesztette Kun László, Békéscsaba, 1987. 48 p.

[13] Békés megye sportjának története a kezdetektől a felszabadulásig; szerkesztette Kun László, Békéscsaba, 1987.49.p.

[14] Dr. Neumann Jenő: Szarvas nagyközség története, 208. p.

[15] Békés megye sportjának története a kezdetektől a felszabadulásig; szerkesztette Kun László, Békéscsaba, 1987. 49.p.

[16] Békés megye sportjának története a kezdetektől a felszabadulásig; szerkesztette Kun László, Békéscsaba, 1987. 60.p.

Szarvason alakult 1898-ban a *Békés Vármegyei Egyetemi Ifjak Köre,* majd Oláh vezetésével a szarvasi gimnázium tanulóiból a település első labdarúgó egyesülete, 1905-ben *Juventus SC* néven[17].

A szarvasi egyesületi élet egy érdekes, egyben sajnálatos esete, hogy 1907-ben a gimnázium és a tanítóképző tanári kara három gimnáziumi tanulót és öt tanítóképzőbeli tanulót, akik pánszláv egyletet alapítottak, és felvidéki pánszláv személyekkel tartottak kapcsolatot, az iskolából kicsapott.

Az egyesületek alakításában a helyi egyházak is jelentős szerepet vállaltak, ezek közül néhány:

A szarvasi ágostai evangélikus vallás keretében szerveződött egyletek:

– Szarvasi Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyházközség Tisztviselőinek Segélyező Egylete,
Protestáns Leányegyesület,
– Békés megyei Ágostai Hitvallású Evangélikus Keresztény Egyházmegyei Tanítóegylet.

A szarvasi katolikus vallási alapokon szerveződött egyesületek:

– Rózsafüzér társulat,
– Jézus Szent Szíve társulat,
– Skapuláré társulat,
– Keresztes Hadjárat (Szent Kereszt Hadseregе),
– Katolikus Népszövetség[18].
– *Izraelita alapon szerveződött egyesület*
– *Szarvasi Izraelita Nőegylet.*

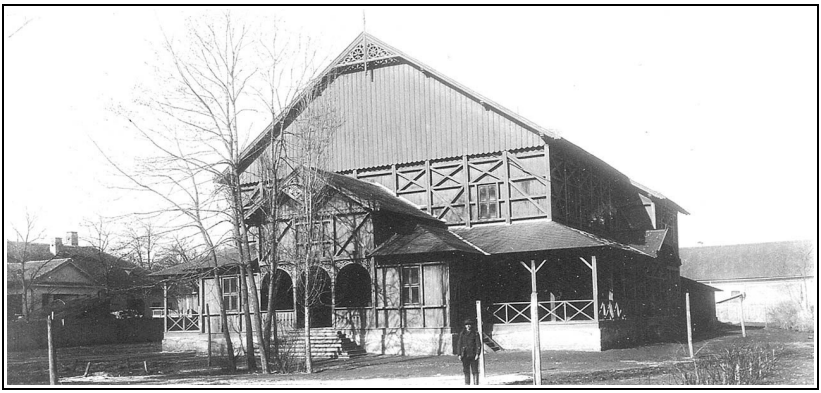

A Nyári Színkör

[17] Békés megye sportjának története a kezdetektől a felszabadulásig; szerkesztette Kun László, Békéscsaba, 1987. 64.p.

[18] Dr. Neumann Jenő: Szarvas nagyközség története, 260–261. p.

A polgári szórakozás emelkedettebb formája a *színház*. A szarvasi polgároknak erről sem kellett lemondani. Az 1860-as években (1862–1866 között) működedvelő színtársulat alakult, mely előadásait a Bárány-fogadó (ma az „Egészségház” épülete) nagytermében tartotta. Az előadások főszervezője, rendezője *Pokomándy Sándor* volt. A színészek között találhatjuk például; *Réthy Vilmát, Ponyiczky Jánost, Komjáthy Györgyöt*. A befolyt bevételt a társulat jótékony célokra fordította.

Az egykori Bárány-fogadó

A dualizmus alatt a színjátszást vándor társulatok hozták el a községbe a nyári hónapok idején, jellemzően kéthetes itt tartózkodással, nyolc-tíz előadással. Az előadások helyszíne a Bárány-fogadó udvarán fából ácsolt nyári színház, az „Aréna” szolgált. 1897-től a millennium tiszteletére emelt Árpád Szállóban, illetve annak udvarán a fából épült Nyári Színkörben tartották az előadásokat.

Az I. világháború idején a szarvasi egyesületek az elöljáróság felhívására gyűjtéseket szerveztek a hadbavonultak családjainak támogatására. A helyi egyletek közül a Szarvasi Kereskedők Egylete: 1000, a Sorompó Egylet 604, a Vörös Kereszt Szarvasi Fiókja 550, a Szarvasi Nőegylet 500, az Izraelita Nőegylet 500 koronás adományt tett.

A szarvasi egyesületek történetét a 33. számban folytatjuk.

„Ne veszítsünk el semmit a múltból, mert csakis a múlttal alkothatjuk a jövendőt.”

(Anatole France)

Brlás Attila

A szarvasi szárazmalom

1. rész

„Az utolsó működő szárazmalom” – az 1954–55. évi kutatómunkájának eredményeképpen írta meg ezzel a címmel tanulmányát *Nagy Gyula*[1] néprajzkutató. S az utolsó pillanatban is: az egykoron több ezer hazai szárazmalomból az 1950-es évekre a szarvasin kívül mindössze négy állt! A szerző részletesen lejegyzetelte a malom épületét, berendezését, működését. Rajzok, fényképek, később filmfelvétel is készült. A Viharsarok Népe megyei lapban megjelent figyelemfelkeltő cikke, majd a Magyar Tudományos Akadémia elé benyújtott gyűjtésanyaga (a díjazott munka a Néprajzi Értesítő 1956-os számában jelent meg) meghatározó mozzanatai voltak a folyamatnak[2], melynek végén az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség a Tomka-féle szárazmalmot műemlékké nyilvánította, és az 1970-es évek elején restaurálttatta.

[1] Nagy Gyula (Orosháza, 1911–Orosháza, 1994) etnográfus, muzeológus, múzeumigazgató. Az orosházi tanyai tanítóból lett néprajzkutató nem sokat törődött a területi határokkal. Egyetlenegy régióban gondolkodott, hazánkban, ha a földművelésről, állattenyésztésről, a pusztai életről gyűjtött anyagot. Nemcsak a szarvasi, a vámosoroszi és a mekényesi szárazmalom sorsának rendeződéséhez is jelentősen hozzájárult fáradhatatlan munkájával, írásaival. A vásárhelyi, a későbbi orosházi pusztáról írt, szerkesztett és fotózott kötetei ma minden olyan hazai egyetemen, főiskolán kötelező vagy ajánlott olvasmányok, ahol néprajzot oktatnak. A második világháború után bízták meg az orosházi múzeum létrehozásával, melynek 1950–78 között volt vezetője. A múzeum 2015-ben felvette egykori igazgatója nevét.

[2] A szárazmalom műemléki védelem alá helyezésről szóló első javaslat a tanulmányt megelőzőleg történt 1953-ban. (Szarvas városképi és műemléki vizsgálata, Városépítési Tervező Vállalat)

A szárazmalom épülete, szerkezete, berendezései

A malom két fő részből áll: a keringősátorból (*šjator*[3]) és a malomházból (*mlimica*).

A **keringősátor** sokszög alaprajzú, sátortetős épület. Gúla alakú tetőzetét – melyet 9 db szabadon álló és két, a malomházhoz közvetlenül csatlakozó pillér (*stlp*) tart – zsindely fedi. A pilléreken nyugszanak a főszarufák és a körbefutó koszorúgerendázat (*veňjec*), melyhez a mellékszarufák csatlakoznak. A főszarufákat fent a csillaggerendázat fogja össze, végeik egy függőleges tölgyfagerendához, a császárfához kapcsolódnak. A császárfa tetőn kinyúló része a malom díszével, a faragott csillaggal fejeződik be. A keringősátort léckerítés (*šránke*) határolja, kivéve a két bejáratot (*vrátka*) és a sátorhoz épített kis műhelyt (*mihel'*).

A keringősátor

A keringősátorban találjuk a malom meghajtását szolgáló járókeretet, a keringőt (*koleso*). Ennek tengelye a hatalmas (4,8 m), tölgyfából faragott bálvány (*val*). A bálvány alsó végére egy acélcsap van illesztve, amely a bálványtalp acélperselyében (*pauňička*) nyugszik; felső faragott vége a járomgerendák (két, a főszarufákhoz erősített, egymást keresztező gerenda) közötti csapházban helyezkedik el. E két pont között forog a keringő.

[3] Itt és a következőkben a zárójelben lévő idegen nyelvű szavak és kifejezések szarvasi szlovák tájszólásban (tótul) szerepelnek. (Nagy Gyula tanulmánya nyomán.)

A bálvány alsó részébe csapolással van rögzítve 12 db küllő, ún. keresztfa (*križe*). A keresztfákat a bálvány felső részébe csapolt fenyőfa karfák (ugyancsak *križe*) tartják vízszintes helyzetben. A karfák által „felkötött" keresztfák tartják a keringő talpát (*bahri*), a tölgyfából készült ívszeleteket, melyek egy több mint 13 méter átmérőjű kört alkotnak. A talpba 420 akácfafog (*zubi*) van ékelve. Ezek a fogak adják át a forgómozgást a malomköveket mozgató orsóknak (*vreťeno*).

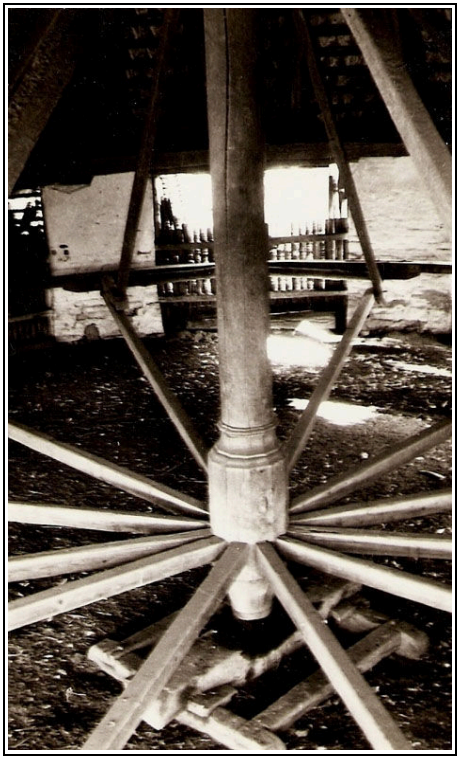

A keringő: középen a bálvány, a hozzá csatlakozó keresztfák, háttérben a keringő talpának egy részlete.

A keringő egy rekeszébe (két keresztfa között) van elhelyezve a húzatófa (*bivňice*), egy kétágú („Y" alakú) hántolt természetes fa. Kettős vége az előtte lévő keresztfán fekszik, másik vége a talpfára van erősítve. A két ágára vannak felfogatva a hámfák (*bivňica*). A húzató rekeszének két keresztfáján nyugszik az ülésdeszka (*sedisko*) – a lovak hajtója, megunva a gyaloglást, erre ülhetett fel (ez csak a malomhoz jól hozzászokott lovaknál történt).

A keringősátorhoz közvetlenül kapcsolódó **malomház** egy nagyjából négyzet alaprajzú, vályogfalú, nyeregtetős, szintén zsindellyel fedett épület. Tetőzetét a keringősátor tetőzetével az íves, az ún. nyaktag köti össze. Három falú építmény, a sátor felőli (keleti) fal hiányzik, mivelhogy a helyén találkozik a keringő a malomház berendezésével: a sátor és a malomház belső terét elválasztó deszkafal 140 cm magasságban 90°-ban megtörik, és a malomház felé galériaszerűen benyúlik. Ez a vaskos faoszlopokon (*stlp*) álló karzat a kőpad (*kipad)*. A kőpadon helyezkedik el a két kőpár: a köles hántolására szolgáló kásakő (*kašovi kemem*); s a daráskő (*kemem*), melyen kukoricát, illetve árpát daráltak. A kőpadra egy falépcsőn lehet feljutni.

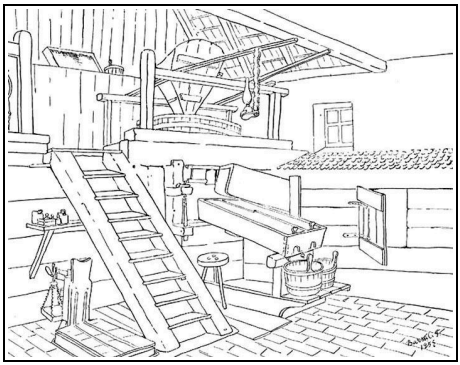

A malomház kásakő felőli részlete. (Bazsali Ferenc rajza, 1955)

A malomházon két ajtónyílás, és két kisméretű ablak található. A padozata téglaborítású. Nyugati bejárata feletti, a falakon nyugvó fiókgerendák (*hriadke*) köze padlásolt, de a belső tér felől nyitott[4] (egyébiránt az épület födém, padlás nélküli). A malomházban vannak elhelyezve az őrlemény mérésére szolgáló eszközök: a 200 kg-os tizedesmérleg (*váha*), több vékás[5] és félvékás edény, és a vámolásra szolgáló kisebb faedény, az ún. finak (*merka*), amellyel a véka 1/10-ed részét tudták lemérni. Továbbiakban: osztályozóláda (*kasovo korito*), rostálóteknő (*korito*), szerény bútorzat (kisszék, pad, asztal). Jelenleg a kőpad mögötti deszkafalon függnek a malom kéziszerszámai. Az északi téglafalon kézi sziták (*malá riešica*) vannak felaggatva, és nemes gesztusként az utolsó molnár, *Tomka Sándor*[6] portréja. A déli fal előtt helyezkedik el a köles héjának tárolására szolgáló polyvás- avagy ondóház (*pleviňec*): bedeszkázott elejű, zsindellyel fedett elzárt rész, középtájékán egy 60×70 cm-es ajtóval.

A látogatóknak szembetűnhet az egyik gerendához erősített díszesen faragott lámpatartó deszka (*svietňik*) – az esti, éjszakai hántolásnál erre került a petróleumlámpa. Kevésbé feltűnő, de annál lényegesebb információt közöl a kőpad egyik gerendájába vésett építési évszám, s számok között az építtető gróf Bolza-család címere[7].

A kásamalom működése

A XIX. század második felében a szél-, a század végén a gőzmalmok elterjedésével a szárazmalmok elvesztették gazdasági szerepüket. Előbb a kenyérgabona őrlése, majd a termények darálása szűnt meg bennük – az épületek funkció nélkül maradtak, elkezdődött rohamos pusztulásuk…

---

[4] Az 1950-es években ez a rész még egy zárt, galambtartásra szolgáló padlás volt, az 1970-es évekbeli restauráláskor nyitották meg, visszaállítva ezzel az eredeti állapotot.

[5] Vékás: az űrmérték, a véka mérésére szolgáló edény. (A véka helyenként és koronként változó mérték volt, legáltalánosabban 31 liter.)

[6] Tomka Sándor (Szarvas, 1883–Szarvas, 1963) molnár, malomtulajdonos. Bővebben *A Tomka-malom története* című fejezetben, a Szarvasi Krónika következő, 33. számában.

[7] Az eredeti címerfaragást egy átalakítás során eltávolították, a ma látható egy 1970-es évekbeli rekonstrukció. (Lásd még *A Tomka-malom története* című fejezetben a Krónika 33. számban.)

A Tomka-féle szárazmalom eredetileg búzaőrlésre és terménydarálásra készült, de 1920 után már csak kizárólag köleshántolásra használták. Ebben az egyben még versenyre tudott kelni a gőzmalmokkal: mennyiségben is többet kapott az ügyfél, s a lassú meghajtású szárazmalomban készült kása tisztább, szebb volt, a főzésnél is nagyobbra dagadt. A köles, az ősi kultúrnövény ez idő tájt még az egyik legfontosabb táplálék volt[8]. Disznóvágáskor a hurkába köleskását használtak, de a hétköznapokon is gyakran került az asztalra különböző formában, és böjti ételként is elfogadott volt. A szarvasi kásamalomnak jó híre volt a környéken, a környező településekről (Békésszentandrás, Öcsöd, Mezőtúr), de akár 20–25 km-ről (Nagyszénás, Királyság[9], Mesterszállás) is ide jártak hántoltatni.

A köles hántolásának – *a kása csinálásának* időszaka, ahogy Szarvason mondták rég – október közepétől május közepéig, de leginkább az őszi munkák befejeződésétől a disznóvágásokig tartott. A hántoltatók a várakozási idő megrövidítése érdekében előre bejelentették (*za hlásja*) a molnárnak szándékukat. Ősszel egyre gyakrabban hallatszott az utcákon: *Voltam a kásamalomban jelenteni!* A szezon megkezdődését az emberekkel, asszonyokkal, kocsikkal hirtelen megtelt malomudvar mutatta a legbiztosabban.

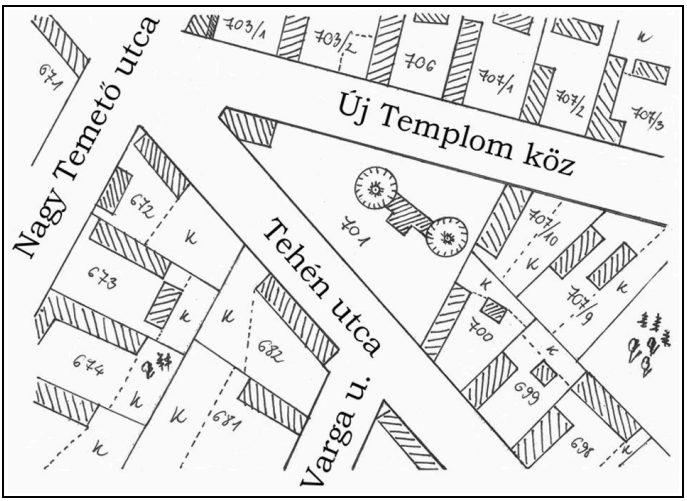

A térképrészleten a még két keringős szárazmalom rekonstruált elhelyezkedése látható a település 1883-ban készült térképe alapján. A korabeli utcanevek és mai megfelelőik: Új Templom köz – Ady Endre u., Tehén u. – Bem József u., Nagy Temető u. – Béke u., Varga u. – Kálvin János u.

[8] A kölest a burgonya, a rizs tömeges megjelenése, és a főtt kásák fogyasztását felváltó kenyérevés szorította ki étrendünkből. Manapság ismét kezdik felfedezni.

[9] A mai Eperjes.

Az előzetes bejelentkezés a várakozás megrövidítését, de nem kizárását jelentette. A malomnál *sort kellett fogni*, eközben az időt beszélgetéssel (*hovorka*), tréfálkozással ütötték el. De természetesen szóba kerültek az ország és a szűkebb lakóhely ügyes-bajos dolgai, gondjai is: zajlott a *malom alatti politizálás*[10].

A soron következő kocsijáról a köles egyenesen a malomházba, ott is a sűrű rostába (*rietká riečica*) került, ahol a kisebb szennyeződésektől (portól, apróbb gyommagvaktól) szabadították meg. Majd az átejtőrostába, ahonnan a köles egy teknőbe hullt, ahol a nagyobb szennyeződések maradtak vissza. A megtisztított kölest a teknőből az alatta lévő vékába szedték át, és ekkor vámolták el a finakkal (a vám[11] 10–20% volt). A vékából történt meg a garat (*hrvot*) felöntése. (Az 1950-es években a rostálás már nem kézzel, hanem a szarvasi konstrukciójú Behan-féle szelelőrostával[12] történt a lakóház melléképületében, az ún. rostaházban, szemben a malomház nyugati bejáratával.)

A köles felöntése után kötötték be a lovakat a keringőbe. Ez, és a keringő ki- és bekapcsolása mindig a malomkezelő[13], a kásás (*kašňikár*) feladata volt. Kikapcsolás előtt a kásás a keringőt addig forgatta, amíg a húzatófa a sátor bejáratával szembe került. A járomgerendák közötti kapcsológerendát egy kötéllel felhúzva a bálvány felső csapja szabaddá vált. Így a keringőt megdöntve, talpát a földig lehetett leereszteni, s a lovak átlépve ezen bekerültek a keresztfák (küllők) közé. Ekkor a keringőt visszaemelve, fent a kapcsológerenda visszaesett a helyére: a keringő be volt kapcsolva (*zodvihnuť hor koleso*). Miután a lovakat befogták a húzatófa hámfái elé, a malomkezelő megadta a jelet, – *Indulhat!* – mondta a lóhajtónak.

A lovak lépésben, egyenletes húzással (*rouno kročom*) kezdték forgatni a keringőt, melynek fogai a két tányérból és tizenhat csőből álló nagyorsó (*velkvo vreťeno*) csöveibe kapaszkodva elindították annak forgását is. A nagyorsó felső tányérjából kiálló fogak ugyanezen módon adták át a forgómozgást a kisorsónak (*malvo vreťeno*). A kisorsó a forgó malomkő tengelyére, szálvasára (*praslica*) volt erősítve, együtt mozdult ezzel. A molnár megvárta, amíg a lovak egy-két kört üresen megtettek, ha mindent rendben

[10] Régen a szárazmalmok üzemen kívül, ünnepnapokon, télen is kedvelt találkozó, hírszerző helyek voltak. A környékbeliek és a messzebbről bevetődő emberek a keringőn ücsörögve (a malom alatt) beszélgettek, politizáltak – innen ered a kifejezés. Más környezetbe áthelyezve a közéletbe dilettáns módon, felületesen való beleszólást jelent.

[11] Vám, malomvám, malomrész: a malomba őrlés, hántolás vagy darálás végett bevitt gabonaneműből természetben visszatartott fizetség, illetve adó. Korábban ennek egy részéből fizette a molnár a malom tulajdonosának a malombért.

[12] Behan Sámuel (Szarvas, 1866–Szarvas, 1903) szarvasi malomtulajdonos, ácsmester találmánya. A terményrosta nagy elismerést és megbecsülést szerzett feltalálójának. Az 1896-os Ezredéves Kiállításon aranyéremmel tüntették ki. A találmány híre Bécsbe is eljutott, 1903-ban Ferenc József udvarába hívatta, ahol az uralkodó szintén kitüntetésben részesítette. Ám a visszaúton megfázott, betegen tért haza. 37 évesen hunyt el tüdőbajban.

[13] A Tomka-malomban a malomkezelő és a molnár ugyanaz a személy volt.

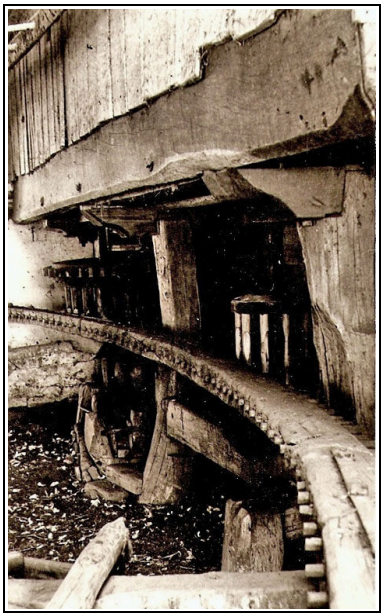

talált, a garat suberját kissé kihúzva a forgókő alá engedte (*pod kemen som pustiv*) a kölest, ezzel megkezdődött a hántolás.

A kásakő (balról) és a darálókő orsói a kőpad alatt. Előttük a keringő talpának egy részlete.

A köles a garatból a forgókő kőlyukán keresztül a forgó- és az állókő közé került. A kölessel együtt a felső kő levegőt is szívott be. Ez a levegőáramlás, huzat terelte az őrleményt a *mejjből* (az állókő agyagbevonatában középen hagyott tányérszerű mélyedés) a kövek széle, a kőtalp alá. A kőtalp rovátkolt felülete hántolta meg a kölest. A hántolás csak úgy történhetett meg, ha a kölesszemek a kő alatt gördültek (*kruťi sa proso pod kemeňom*), ezt nagyban befolyásolta az időjárás, hűvös, hideg idő kedvezett leginkább.

A meghántolt köles a kőtalpról a kőpár és az azt körbevevő fenyőfa burkolat, a kéreg (*lub*) közé került. Ezt megtöltve a *vitorla* (*kridla*), a szálvasra erősített két, egymással derékszögben elhelyezett, forgó nyárfadeszkák elé hullt. A vitorla szele fújta ki a kását és az *ondót* (*prosená pleva*), a köles héját a kőpad alól. A kása az osztályozóteknő rekeszeibe került, a kásánál könnyebb héj és a por az ondócsatornán keresztül az ondóházba.

Az első felöntést mindenféleképpen egy második (*druhiraz sa nasipe*) követte, mert az elsőnél csak a szemek mintegy 75%-ka hántolódott meg. A második után már 95%-ka. A tökéletes hántolás a harmadiknál (*treťiraz sa nasipe*) történt, ez után a kásában legfeljebb 1-2 hántolatlan köles maradt.

A hántolás szakértelmet, nagy odafigyelést igényelt. A kedvezőtlen hőmérséklet esetén elmaradt harmatképződést (ez a kölesszemek kő alatti forgásához volt szükséges) külsőleg, az agyagtalp megnedvesítésével kellett pótolni. A kiröpülő kását állandóan szemmel kellett tartani, szükség szerint az osztályozóládát jobbra-balra csúsztatással, az ondócsatornát a suberral szabályozni. A garatot sem volt szabad teljesen kiürülni hagyni. A malomkövet emelni, süllyeszteni, időnként tisztítani kellett. Bizony, legfőképp a harmadik felöntésnél, „*a molnárnak még a gatyát is a malomházban kellett megoldania!*”

Tomka Sándor (1883–1963), a szarvasi szárazmalom egykori tulajdonosa köleshántolás közben

Forrásanyagok

Emlékezés a szelelőrosta feltalálójára (J.K.) (Szarvas és Vidéke 2003. április 3.)
Nagy Gyula: Az utolsó működő szárazmalom (Néprajzi értesítő, Budapest, 1956)
Szarvas nagyközség Felvételi előrajzai 1883. november 15. (www.hungaricana.hu)
A szarvasi szárazmalom (összeállította: Dr. Palov József), Szarvas, 1976
Szenti Tibor: Több település peremén /Nagy Gyula [1911–1994] néprajzkutató, múzeumigazgató emlékére/ (Tiszatáj, 2007. július)

Képek

Nagy Gyula: Az utolsó működő szárazmalom (Budapest, 1956)
Saját gyűjtemény, saját rajzok
Tessedik Sámuel Múzeum gyűjteménye

A 33. számukban A Tomka-malom történetével folytatjuk.

Dr. Demeter László

Ruzicskay György szabadkőművessége

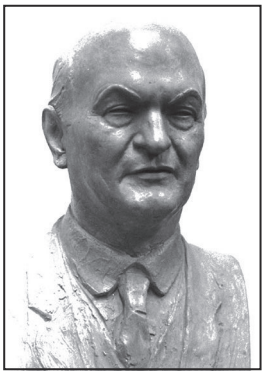

Pátzay Pál mellszobra Ruzicskay Györgyről

Ruzicskay György szabadkőműves volt 1947–1950 között. Ennek dokumentumait 1985-ben juttatta el hozzám, de arra nézve, hogy mit csináljak vele, nem rendelkezett.

2018-ban emlékezünk meg a művész halálának 25. évfordulójáról. Szolgálja ez az írás a város nagy szülöttének jobb megismerését!

2016. október 6-án „Szarvasi értékünk" című rendezvényen a Városi Könyvtárban Orosz György édesapjától örökölt Ruzicskay-képeket ajándékozott a városnak.

Ezt az alkalmat használtam fel, hogy átadjam a könyvtárnak Ruzicskay György szabadkőműves tanonc legénnyé, majd mesterré avatásának okmánymásolatát 1947-ből.

A szabadkőművességről

A titkos szervezetről sokmindent tudhatunk, de a lényegét csak a tagjai ismerhetik. A szabadkőműves elnevezés a XIV. századra vezethető vissza. Angliában a templomépítő céhek titkos társaságokat alkottak (Free Masous). Ezért is szerepel ma is a jelképeik között a körző, szögmérő, vakolókanál és a kalapács – mindegyik szimbolikus erővel felruházva. Az önmagukon való munkálkodás a tökéletesedés felé vezet, mint ahogy a faragatlan kőtömbből egy simafalú kocka lesz. (Erre még a későbbiekben visszatérünk.) Rituális eseményeiket a páholyban végzik, mely egy épület – benne a legfontosabb helyisége a szentély vagy műhely. A páholyokat a Nagypáholy fogja össze. Belső szervezeti felépítésüket szigorú hierarchia jellemzi, élén a főmester és két felügyelő áll.

A tagfelvételt beavatásnak nevezik, ehhez egy szabadkőműves ajánlása szükséges. A beavatást szertartásmester végzi. Az új testvér először az inasfokba lép, ezt követi a legényfok, majd egy év után a mesterfok.

Működésük anyagi fedezetét a tagdíjak és adományok fedezik, ebből tudnak karitatív tevékenységet is végezni.

Az egyes országokban működő nagypáholyok között vannak eltérések, de ha egymást elismerik, akkor létesülhet közöttük hivatalos kapcsolat. *Kiszely Gábor*[1] közlése szerint az ezredfordulón a világ 130 országának 41 ezer páholyában mintegy 6 millió szabadkőműves dolgozik.

1 Kiszely Gábor (Budapest, 1949. július 10 – Budapest, 2011. október 13.) Jeruzsálem-díjas író, történész, állambiztonsági szakértő.

A szabadkőművesség magyarországi történetéből

A történet 1742-ben Bécsben kezdődik, ahol a *Három Ágyúhoz* páholy tagjai között több magyart is találunk. Néhány évre rá Brassóban az erdélyi szászok a *Három Oszlophoz* páholyban kezdik el működésüket. 1777-ben a horvát születésű főúr *Draskovich János* gróf szervez az Alvidéken magyar nyelvű páholyokat.

Az 1700-as évek vége felé már 12 közösséget összefogó magyarországi tartományi nagypáholy – gróf *Pálffy Károly* udvari kancellárral – tevékenykedik. A Martinovics-féle összeesküvésnek voltak szabadkőműves vonatkozásai is – így a megtévesztett testvérek közül többen bűnhődtek – ha nem is fővesztéssel, de súlyos várfogsággal. Pl. *Kazinczy Ferenc* 10 évet kapott.

Működésüknek 1785-ben császári pátens vetett véget, amely rendet vágott a birodalom masonjai között. A császár halála előtt visszavonta, így is 50 év kellett, hogy újraéledjenek.

1848-ban kap engedélyt Pesten a betiltás utáni első legitim páholy – mert azért vagy külföldön, vagy itthon, nagy titokban, a testvérek összejöttek. A forradalom leverése után *Kossuth Lajos* amerikai körutazást tesz – itt lesz szabadkőműves, igaz, páholymunkát sehol nem végzett.

A kiegyezés után életbe lépő egyesületi törvény nem akadályozza már a szabadkőművesség elterjedését. Az emigrációból hazatérő masonok[2] nem kedveztek a két nagypáholy közötti békés együttműködésnek – 20 éves konkurenciaharc kezdődött. A millennium évében a nagypáholy felépíti székházát – egy pazar palotát – a Podmanyiczky utca 45. sz. alatt.

Az 1900-as évek elején radikalizálódnak, bele kívánnak szólni a politikába. 1917-ben már a szélsőbal irányzat kerekedik felül. *Károlyi Mihály* kormányában három szabadkőműves kap miniszteri tárcát és kettő pedig államtitkár lesz. *Horthy Miklós* kormányzóvá választását követően két héttel betiltják a 31 fővárosi és 16 vidéki páholy működését. Ettől kezdve vagy Ausztriába járnak át, vagy a Felvidékre, ill. Erdélybe. Jótékonysági munkát a segélyegyletekben végeznek. A második világháborúban a székházuk súlyosan megrongálódik, melybe a Parasztpárt fészkelte be magát.A mintegy 400 túlélő szabadkőműves rögtön munkához lát. Az amerikai misszió pénzzel és segélycsomagokkal segíti. *Balassa József* nagymester halála előtt *Benedek Marcell*t jelöli utódjának. Megkapják a New York-i nagypáholy elismerését. A pénzarisztokrácia és a nagytőke támogatása ugyan megszűnik, de a kiiktatásra ítélt polgárság még jótékonykodik. Elvi vita bontakozik ki a masonéria helyéről és feladatairól az „újvilágban".

Neves művészek, írók, jogászok és köztisztviselők lépnek be a szabadkőművesek soraiba. Velük együtt szép számmal a karrieristák is, akik pártfeladatot teljesítenek: jelentenek és bomlasztanak.

---

2 Mason (ang., ejtsd: méz'n) a.m. kőműves; masoney, szabadkőművesség. – Pallas Nagylexikon

Supka Géza[3] azért távozik a nagymesteri székből, mert nem hajlandó *Mindszenty József*, bíboros ellen folytatott koncepciós per legitimizálására. A nagypáholy 1949 márciusában választja meg nagymesternek Benedek Marcellt. A kommunisták ekkor már az ország urai: az ellenzéki pártokat vagy szétzilálták vagy beolvasztották, vezetőiket bebörtönözték, internálták. A szabadkőműveseket arra próbálják rávenni, hogy álljanak a hazug „békeharc" mellé. A magyar szabadkőművesség 200 éves évfordulóján tartott megemlékezésen ezt Benedek Marcell kemény szavakkal utasította el.

Következmény: az ÁVO házkutatása a páholyszékházban, miközben a szétzüllesztés érdekében újabb páholyok létrehozását szorgalmazzák.

1950 májusában *Révai József* népművelődésügyi miniszter mocskolja és károsnak ítéli a szabadkőművességet. Ez már nyílt ultimátum, *Kádár János* belügyminiszter feloszlatja a masonériát, vagyonát elkobozva, államosítja. Bevett kommunista szokás szerint erről hivatalos értesítést nem adtak át. A nyolcvanas évek elején már száz szabadkőműves sem él Magyarországon. Igaz, szabadkőműves volta miatt direkt módon senkinek sem lett bántódása – besorolták őket az osztályellenség kategóriába –, így már lehetett gyilkolni, bebörtönözni vagy internálni.

1989-ben újraéledt a magyar szabadkőművesség a folytonosság jegyében. De ez már egy másik történet, és a rendszerváltás eredménye.

Néhány magyar szabadkőműves:

Andrássy Gyula (kormányfő), Balassa József (nyelvész), Bánki Donát (feltaláló), Benczúr Gyula (festőművész), Benedek Elek (író), Benedek István (orvos, író), Bernáth Aurél (festőművész), Devecseri Gábor (költő), Ferenczy Béni (szobrász), Festetich György gróf (földbirtokos), Feszty Árpád (festőművész), Hajós Alfréd (építésztervező, olimpiai bajnok), Heltai Jenő (költő), Karinthy Frigyes (író) Kernstok Károly (festőművész), Kisfaludi Stróbl Zsigmond (szobrász), Kosztolányi Dezső (író, költő), Liszt Ferenc (zeneszerző), Szabolcska Mihály (költő, ref. lelkész) Székely Mihály (operaénekes), Vikár Béla (folklór-kutató), Wekerle Sándor (miniszterelnök), Xantus János (etnográfus)

Ruzicskay György útja a világosság felé

Ruzicskay György az első világháború után Nagyváradon éveket tölt, és festeni tanul. A poros szunnyadó alföldi szülővárosa, Szarvas után ámulatba ejti a Körös-parti Párizs szellemi pezsgése. Kezdi megmutatni munkáit, melyek hamar népszerűséget szereznek neki. Ady Endre városában – Ady maga is szabadkőműves volt, igaz tevékenységének nincs nyoma – eszmél rá az élet nagy kérdéseire, amelyekre egész életében fogja keresni a válaszokat.

3 Supka Géza (Budapest, 1883. április 8. – 1956. május 25.) magyar régész, művészettörténész, író, a Corvin Mátyás szabadkőműves páholy vezetője 1945 után. – Wikipédia

Az, hogy nagyváradi tartózkodása idején kereste-e a helyi László Király szabadkőműves páhollyal a kapcsolatot vagy érkezett-e hozzá innen meghívás, azt nem tudjuk (legalább is ma még nem). Mivel azonban itt is a város vezető értelmisége, művészei, gazdag polgárai voltak a tagjai – így bizonyos, hogy ismerte őket, volt kapcsolatuk. Mecénások, képvásárlók, megrendelők kerülhettek ki közülük.

Nagy utazásokat tett Európában: München, Párizs, Róma, Amszterdam. Sok emberrel találkozik. Sok kézfogás, amiből a beavatottak rátalálnak egymásra.

A két világháború közötti időből is vannak nyomai, hogy kapcsolatot tart szabadkőművesekkel. 1936 októberében és decemberében levelet kap Pozsonyból az ottani szabadkőművesektől.

1937 márciusában Balassa József nagymester hívja meg összejövetelekre.

Nem tudni, hogy mint művész, vagy mint „szabadgondolkodású" kerül a szabadkőművesek vonzáskörzetébe.

És akkor kitört a II. világháború. Zsidókat ment a Kmetty utcai műteremlakása padlásán. Életét kockáztatja feleségével, Etelkával: a nyilasok nem ismernek kegyelmet.

A háború vége az ő életében is új fejezetet nyit, tiszta szívvel és örömmel vesz részt az ország újjáépítésének mozgósításában plakátjaival, színházi díszleteivel, a dolgozók és a munka idealizált ábrázolásával.

Nagy csalódást jelent neki a Rákosi-féle személyi kultusz, a kiépülő diktatórikus berendezkedés, az értelmiség kíméletlen üldözése.

1946-ban Keresztelő Szent János havának 16. napján megtartott Nagypáholy munkán megalapítják a Balassa József nagymester nevét viselő és a „Labor Omnia Vincit" jeligét választó szabadkőműves páholyt, mely 30 éves illegalitás után lép újra színre. Az Alapító Okiratot dr. Supka Géza nagymester és *Gerő Andor* kancellár írják alá.

A művészi alkotásnak is beillő okiratot rajzoló kéz szignója ugyan nem vehető ki, de teljes hitelességgel állíthatjuk, hogy az Ruzicskay György munkája, ami bizonyíték arra: már 1946-ban a páholy közelében volt. Olyannyira, hogy 1947. október 16-án már a tanoncot legénnyé avatják, november 1-én mesterré.

Aktívan vesz részt a páholy munkájában, funkciókat vállal, 1947-ben II. helyettes felügyelő.

A *Balassa József* páholy 1948-ról szóló titkári jelentés szerint a január 22-én tartott tisztújításkor I. felügyelőnek választják. Itt tudjuk meg, hogy *„Ruzicskay György testvérünk ihlettel öntötte művészi formába a páholy alapító levelét"*.

1950 januárjában még kiállítják számára a Magyarországi *Szimbolikus Nagypáholy* 289. sz. igazolványát.

Felesége, Etelka március 18-án, a Nővérünnepen „napirendi pont".

1950. június 1-én még megjelenik a Kelet közlönye, beszámolva a Nagypáholy május 21-i munkájáról. Itt megszakad a Kelet kiadása, bár még

tájékoztat a június 11-én tartandó Szövetség tanácsüléséről. Hogy meg lette tartva, már nem tudjuk meg. Viszont azt igen, hogy június 22-én az ÁVH megszállja a páholyházat és felmutatja Kádár János belügyminiszter felszámoló rendeletét és a vagyonelkobzást.

Zárszó

Itt véget ér a történetünk, melynek forrása Kiszely Gábornak A szabadkőművességről írt könyve és a Ruzicskay hagyatékból maradt anyagok voltak. Így ez egy internetmentes tanulmány. Akinek van kedve, egészítse ki!

Végezetül engedtessék meg magánvéleményem elmondása, melyre az bátorít, hogy rokonok voltunk. Ismertem mint embert és művészt, életét, művészetét, ars poeticáját.

Az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy érdemeit messze alulmúlja életművének elismerése és ismertsége.

Lehet sorolni az ellenérveket: 75 éves születésnapjára 1971-ben a Munka Érdemrend Arany fokozata, szülővárosától Szarvastól a Díszpolgári cím 1975-ben, 80. születésnapjára a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze 1976-ban, 1986-ban 90. születésnapjára a Magyar Népköztársaság zászlórendje.

Valljuk be őszintén, ezeket már szinte a korával érdemelte ki, így aztán kevés is, kései is, mert nem volt a Kádár–Aczél-korszak udvari festője. Lehet, pont a szabadkőművességének „köszönhetően". Mintahogy a Horthy-korszakban a szociáldemokrata gondolkodása csípte a kultúrpolitikát csinálók szemét a két világháború között.

Összefoglalva, mégis választ kell adnunk arra a kérdésre – ami azokban merül fel, akik most ízlelgetik azt a gondolatot, hogy Ruzicskay, szeretett művészünk szabadkőműves volt – és most ehhez hogy viszonyuljunk?

A magam válaszát tudom csak megadni, segítségül hívva ismét Kiszely Gábort: *„Vitathatatlan, a kőműves első dolga, hogy saját magán munkálkodjon, s ennek eredményeként erkölcsi mivoltában példaképpé, értékhordozóvá váljon embertársai számára."* Ezt elfogadva vitathatatlan, hogy Ruzicskay Györgyöt minden tekintetben példaképül állíthatjuk embertársaink elé.

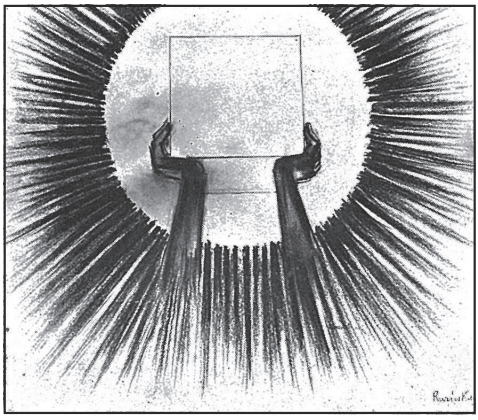

Anyag fénye – 1936

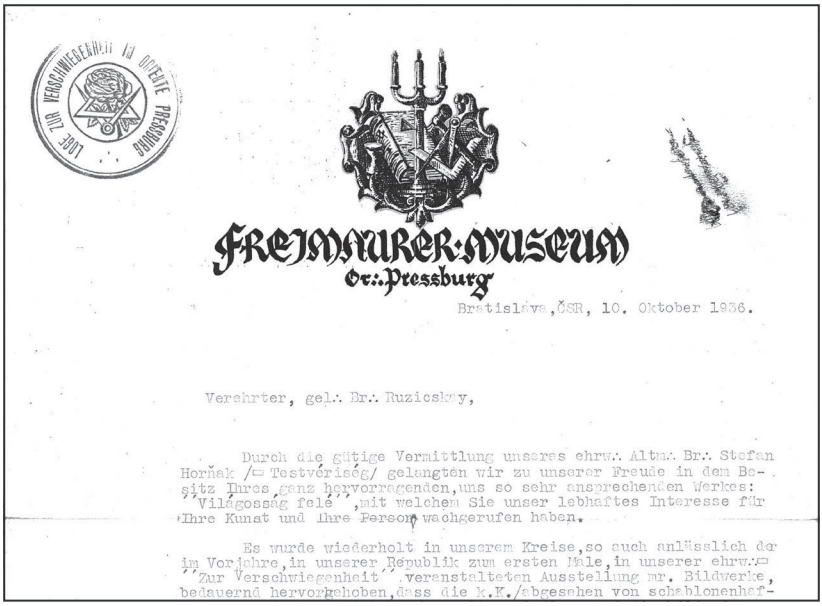

FREIMAURER-MUSEUM
Or.: Pressburg

Bratislava, ČSR, 10. Oktober 1936.

Verehrter, gel:. Br:. Ruzicskay,

Durch die gütige Vermittlung unseres ehrw:. Altm:. Br:. Stefan Horňak /= Testvériség/ gelangten wir zu unserer Freude in den Besitz Ihres, ganz hervorragenden, uns so sehr ansprechenden Werkes: ''Világosság felé'', mit welchem Sie unser lebhaftes Interesse für Ihre Kunst und Ihre Person wachgerufen haben.

Es wurde wiederholt in unserem Kreise, so auch anlässlich der im Vorjahre, in unserer Republik zum ersten Male, in unserer ehrw:. ''Zur Verschwiegenheit'' veranstalteten Ausstellung mr. Bildwerke, bedauernd hervorgehoben, dass die K.K./abgesehen von schablonenhaf-

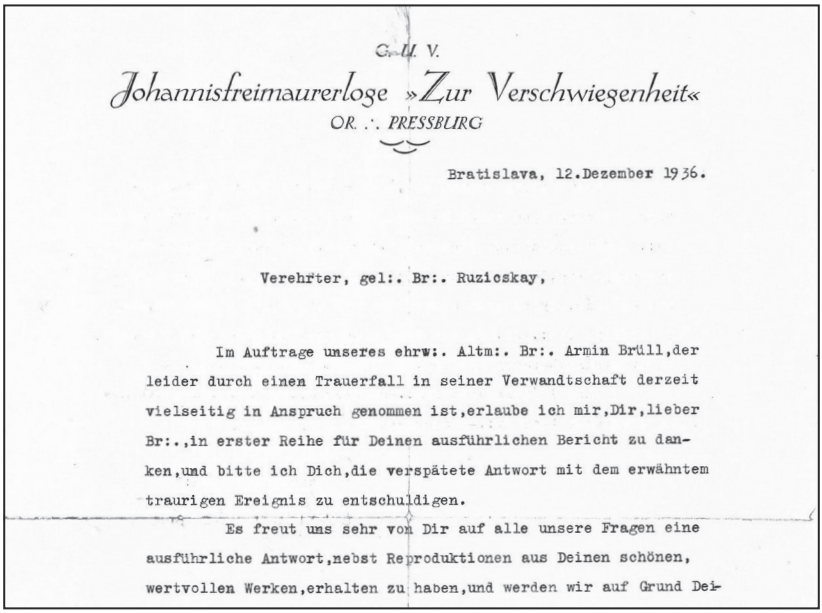

G. d. U. V.

Johannisfreimaurerloge »Zur Verschwiegenheit«
OR. :. PRESSBURG

Bratislava, 12.Dezember 1936.

Verehrter, gel:. Br:. Ruzicskay,

Im Auftrage unseres ehrw:. Altm:. Br:. Armin Brüll, der leider durch einen Trauerfall in seiner Verwandtschaft derzeit vielseitig in Anspruch genommen ist, erlaube ich mir, Dir, lieber Br:., in erster Reihe für Deinen ausführlichen Bericht zu danken, und bitte ich Dich, die verspätete Antwort mit dem erwähntem traurigen Ereignis zu entschuldigen.

Es freut uns sehr von Dir auf alle unsere Fragen eine ausführliche Antwort, nebst Reproduktionen aus Deinen schönen, wertvollen Werken, erhalten zu haben, und werden wir auf Grund Dei-

Szabadkőműves levelek Pozsonyból

A Ruzicskay rajzolta Alapító Okirat

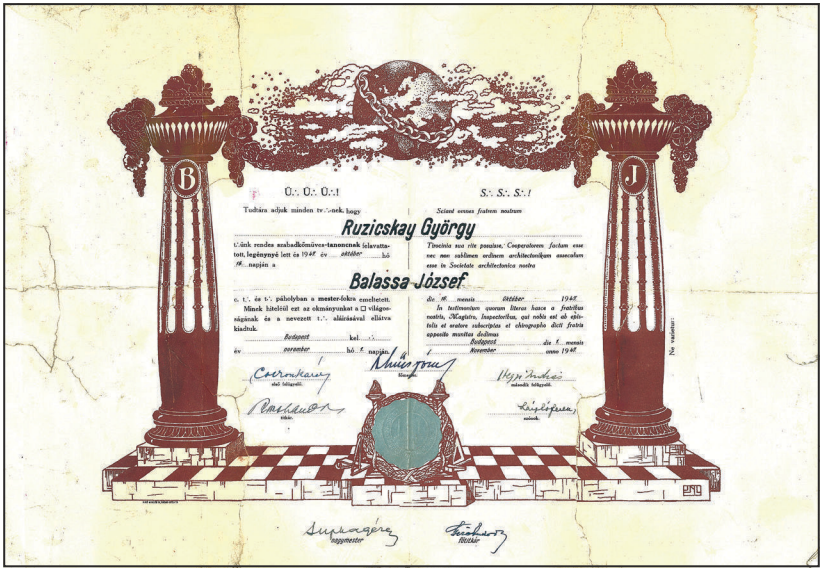

Beavatási oklevele

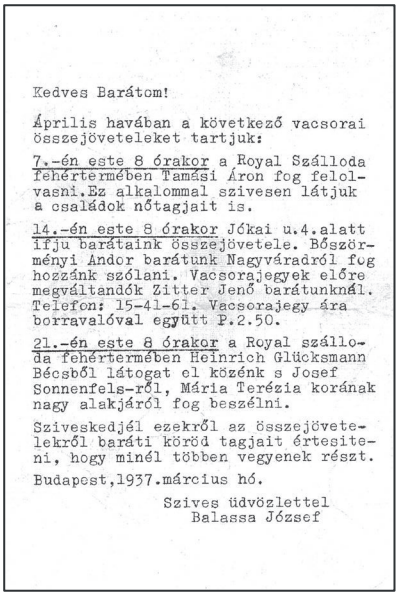

Kedves Barátom!

Április havában a következő vacsorai összejöveteleket tartjuk:

7.-én este 8 órakor a Royal Szálloda fehértermében Tamási Áron fog felolvasni. Ez alkalommal szivesen látjuk a családok nőtagjait is.

14.-én este 8 órakor Jókai u.4.alatt ifju barátaink összejövetele. Bőszörményi Andor barátunk Nagyváradról fog hozzánk szólani. Vacsorajegyek előre megváltandók Zitter Jenő barátunknál. Telefon: 15-41-61. Vacsorajegy ára borravalóval együtt P.2.50.

21.-én este 8 órakor a Royal szálloda fehértermében Heinrich Glücksmann Bécsből látogat el közénk s Josef Sonnenfels-ről, Mária Terézia korának nagy alakjáról fog beszélni.

Sziveskedjél ezekről az összejövetelekről baráti köröd tagjait értesiteni, hogy minél többen vegyenek részt.

Budapest, 1937. március hó.

Szives üdvözlettel
Balassa József

Meghívó Balassa Józseftől

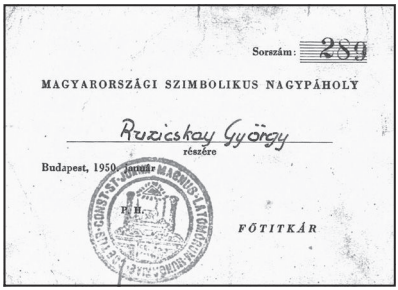

Sorszám: 289

MAGYARORSZÁGI SZIMBOLIKUS NAGYPÁHOLY

Ruzicskay György
részére

Budapest, 1950. január

P. H.

FŐTITKÁR

Tagsági könyve

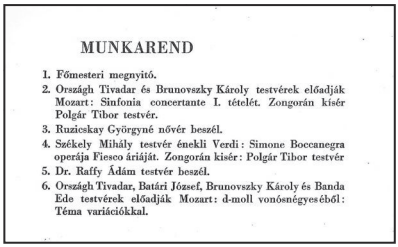

MUNKAREND

1. Főmesteri megnyitó.
2. Országh Tivadar és Brunovszky Károly testvérek előadják Mozart: Sinfonia concertante I. tételét. Zongorán kísér Polgár Tibor testvér.
3. Ruzicskay Györgyné nővér beszél.
4. Székely Mihály testvér énekli Verdi: Simone Boccanegra operája Fiesco áriáját. Zongorán kisér: Polgár Tibor testvér
5. Dr. Raffy Ádám testvér beszél.
6. Országh Tivadar, Batári József, Brunovszky Károly és Banda Ede testvérek előadják Mozart: d-moll vonósnégyes éből: Téma variációkkal.

Meghívó nővérünnepre

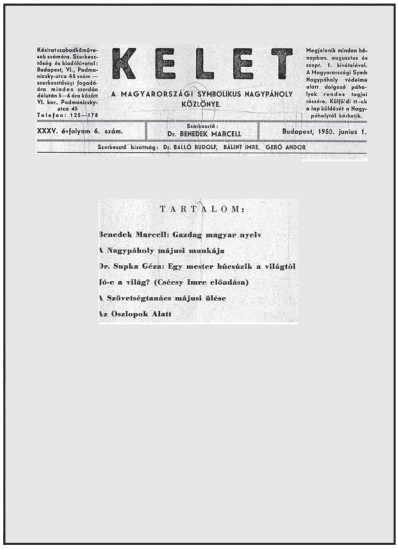

Kézirat szabadkőművesek számára. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Podmanicky-utca 45 szám — szerkesztőségi fogadódra minden szerdán délután 5—6 óra között VI. ker., Podmanicky-utca 45
Telefon: 125—178

KELET

A MAGYARORSZÁGI SYMBOLIKUS NAGYPÁHOLY KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hónapban, augusztus és szept. t. kivételével. A Magyarországi Symb Nagypáholy védelme alatt dolgozó páholyok rendes tagjai részére. Kiállítási tt.-ak a lap küldését a Nagypáholytól kérhetik.

XXXV. évfolyam 6. szám. | Szerkesztő: Dr. BENEDEK MARCELL | Budapest, 1950. junius 1.

Szerkesztő bizottság: Dr. BALLÓ RUDOLF, BÁLINT IMRE, GERŐ ANDOR

TARTALOM:

Benedek Marcell: Gazdag magyar nyelv
A Nagypáholy májusi munkája
Dr. Supka Géza: Egy mester búcsúzik a világtól
Jó-e a világ? (Csécsy Imre előadása)
A Szövetségtanács májusi ülése
Az Oszlopok Alatt

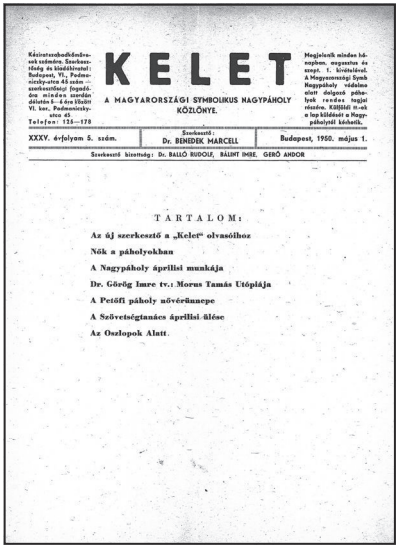

Kézirat szabadkőművesek számára. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Podmanicky-utca 45 szám — szerkesztőségi fogadódra minden szerdán délután 5—6 óra között VI. ker., Podmanicky-utca 45
Telefon: 125—178

KELET

A MAGYARORSZÁGI SYMBOLIKUS NAGYPÁHOLY KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hónapban, augusztus és szept. t. kivételével. A Magyarországi Symb Nagypáholy védelme alatt dolgozó páholyok rendes tagjai részére. Kiállítási tt.-ak a lap küldését a Nagypáholytól kérhetik.

XXXV. évfolyam 5. szám. | Szerkesztő: Dr. BENEDEK MARCELL | Budapest, 1950. május 1.

Szerkesztő bizottság: Dr. BALLÓ RUDOLF, BÁLINT IMRE, GERŐ ANDOR

TARTALOM:

Az új szerkesztő a „Kelet" olvasóihoz
Nők a páholyokban
A Nagypáholy áprilisi munkája
Dr. Görög Imre tv.: Morus Tamás Utópiája
A Petőfi páholy nővérünnepe
A Szövetségtanács áprilisi ülése
Az Oszlopok Alatt.

Az első és az utolsó szabadkőműves közlöny

„Művészet a film, és elsősorban az kell, hogy legyen."

Dr. Wlassics Gyula báró, államtitkár előszavából

Magyar filmgyártás a XX. század derekán

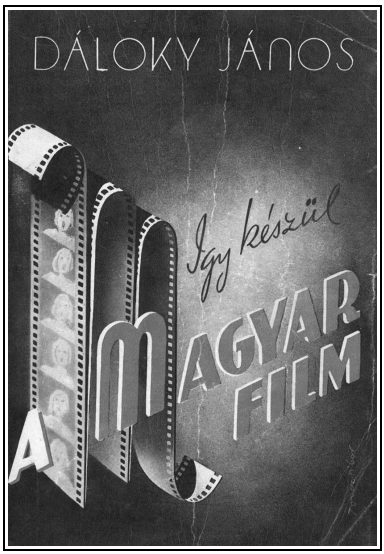

1896. május 10-én a Royal Szállóban történt filmvetítéstől számítjuk a film mint művészeti ág magyar karrierjét tehát *Dáloky János: Így készül a magyar film (1942)* című könyve már majd' félszázadnyi előzménnyel bír. A közel 200 oldalas kiadvány a Hunnia Filmgyár és a Magyar Filmiroda fotó- és szakanyagát közli.

Abban az időszakban, amelyikben ez az összefoglaló mű készült, voltak még filmellenes hangok, a szerző viszont kiáll a mozgókép művészete mellett, hiszen *„megfelel a józanon romantikus mai ember (...) életfelfogásának"*. A magyar filmipar fellendülését 1939-től az Országos Nemzeti Filmbizottság alapozta meg, amely hozzájárult a 200. magyar hangosfilm, a *Dankó Pista* nemzetközi sikeréhez is. Érdekes az a pénzügyi összeállítás, ami egy átlagos magyar film elkészüléséhez szükséges kiadásokat mutatja be: 220 ezer pengő. Érdemes utána nézni, vajon hogy áll a filmipar a XXI. században ezzel a kérdéssel. A gyártás hátterét bemutató fejezetben kézikönyvszerűen olvashatjuk a különböző feladatokat ellátó stábtagok jellemzőit, a filmírók tablóján még *Móricz Zsigmond*ot is felfedezhetjük.

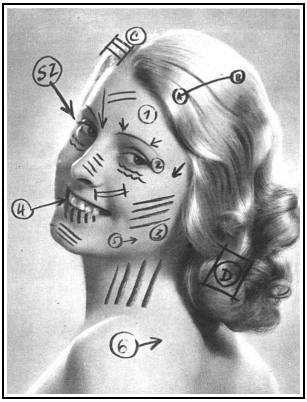

Sminkelés előtt

A legnagyobb fejezetet természetesen a művészek és művésznők kapják. Nevük és képeik alapján sokakban felidézhetnek nosztalgikus érzéseket. Számos, a korszakra jellemző

RAJZOS PILLANATFELVÉTEL A FILMMŰTEREMBEN

gondolattal találkozunk ebben a részben, melyek gyakran a mai világban is érvényes tartalommal bírnak: *„…a női és férfiúi szépség még egyáltalán nem erénye a színésznek, csak lehetőség a művészi tehetség kiteljesítésére.*

Problémaként tárgyalja a színházi színészi játék és a filmszínészet különbözőségét, továbbá a dramaturgia szerepének megváltozását is érinti. Megállapításai jelenleg is értékálló gondolatok. A 20. század dereka aranykor volt a magyar filmszínészet világában, hiszen a művésznők tablóján láthatjuk többek közt *Bajor Gizit*, *Honthy Hannát*, *Tolnay Klárit* és karrierje csúcsát élő *Karády Katalint* is, aki az 1941/42-es évadban négy hazai film főszerepét alakította.

A férfi színészek is igen foglalkoztatottak voltak abban az időszakban. A legnagyobb filmszínészek közt nyilvántartott művészek közül *Bilicsi Tivadar* kilenc, Csortos *Gyula* tíz, *Jávor Pál* nyolc, *Páger Antal* kilenc, *Latabár Kálmán* pedig négy filmben játszott fő- vagy mellékszerepet.

Ezután körbetekint a stúdióban, a stúdión kívüli helyszíneken, megismerkedünk a maszkmesterek technikáival (ma már a CGI-grafika végzi a munkájuk javát), kezdetleges, mégis hatásos filmtrükkökkel, a cselekmény dinamikáját követő filmzenei aláfestés felvételeivel.

A jövő filmjeit a színes filmek megjelenésében látja az író, viszont aggályait is kifejti. Félti a fekete-fehér filmek természetességét a színes filmektől, hiszen az ’50-es évekig nem sikerült maradéktalanul megoldani a színek természetességét. A szakirodalom más-más alkotást jelöl meg ebből a szempontból úttörő hazai alkotásnak. Az 1950-ben bemutatott *Ludas Matyi* számít általánosan elfogadott első, valóban színes filmnek.

Csapó: Felvétel indul!

A könyv utolsó fejezete *A magyar film hivatása és problémái* címet viseli, melyből egy tanulságos részletet idézek: *„A magyar filmművészetnek minden időben, de különösen a mai történelmi napokban végtelenül fontos, hatásában szinte felmérhetetlen hivatása van. A megtisztult, megújhodott magyar élet nem tűrhet léha, üres, frázisokkal, buta viccekkel, érzékiségre spekuláló üzleti számítással készült filmeket."*

Dáloky János *Így készül a magyar film* (Forrás Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat R.T. Budapest, 1942) című filmszakmai ismeretterjesztő könyvét a Városi Könyvtár a felújítás alatt lévő Régi Gyűjteményében őrzi. Egyéb filmművészeti tartalmú kiadványokkal az intézmény olvasótermében találkozhat az olvasó.

Harencsár Balázs

Szentandrási-Sós Zsuzsanna

Gondolatok Erdélyi Attila életéről, művészetéről, rajzairól

Életútja

Erdélyi Attila 1934-ben született szarvasi származású művész. Tudjuk, a sors nem volt kegyes hozzá, hiszen rövid földi tartózkodása mindösszesen 37 évig tartott. Életútja ennek ellenére termékeny volt éppúgy érzelmekben, mint alkotásokban.

Sorsa gyakran útnak indította. Kisebb kitérőktől eltekintve alapvetően három helyszínen élte le az életét: gyermekkorát Szarvason töltötte, tanulmányait Budapesten végezte, hogy felnőtt férfiként, mindezektől elszakadva, Párizsban érjen művésszé. Ezek után érthető, hogy – bár igen fiatalon távozott az élők sorából – nem ez az elsődleges oka annak, hogy nevére a művészvilágban csak kevesen emlékeznek. Sokkal inkább az, hogy döntésének következményeként megszűnt a kapcsolata az itthoniakkal.

* * *

A/3 méretű tusrajz

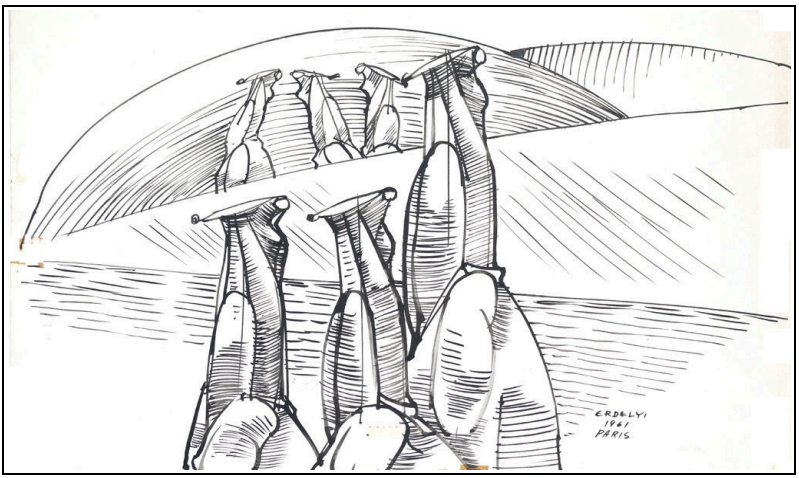

A geometrikus formákból épített stilizált táj részletei síkszerűek. A tér mélységét a rájuk rajzolt ívben hajló vagy egyenes, párhuzamosan megrajzolt vonalak sejtetik. Az így előadott környezetben, az alakok elhelyezésének köszönhetően értelmezhető a fikció határát súroló táj.

De ne rohanjunk előre! Ahhoz, hogy egy művész munkásságát valóban megértsük, tudnunk kell róla sok mindent. Az autonóm, azaz l'art pour l'art, az önmagáért lévő művészet mélyebb megértéséhez ez szinte elengedhetetlen. Erdélyi Attila gyermekévei a háború, illetve az azt követő nehézségek és éhezés miatt zaklatottan és nélkülözésben teltek. Ezen körülmények között szinte barátjaként szegődött mellé a rajzolás szeretete. Az egykori barátok és ismerősök, így *Mihály Árpád* szobrászművész elbeszéléséből lehet tudni, hogy már fiatal éveiben nagyon értett a ceruzához, és érdeklődött is a művészetek iránt. Így ismerte meg *Ruzicskay György* képeit, amelyek igen nagy hatással voltak rá. El is kezdte rajzi tanulmányait, de nem Ruzicskay, hanem *Cs. Pataj Mihály* mellett. Lelkes volt, sok inspirációt kapott, így amellett döntött, hogy ő maga is ezt a pályát választja. Első próbálkozására fölvették a Képzőművészeti Gimnáziumba Budapestre, ahol *Somogyi József* kiváló szobrász és tanár növendéke lett.

* * *

A/3 méretű tusrajz

A háttal fekvő felkönyöklő alak érdekessége, hogy habár világosan értelmezhető a póz és a tömeg, ha jobban megfigyeljük, csípőtől lefelé síkszerű az előadás. Sőt, mire eljut a vonal a talpig, megrövidül, a végtag szinte csökevényessé válik.

Pató Róza, osztálytársa és egyik legjobb barátja így emlékezett vissza az együtt töltött évekre: *„Hogyan kezdődött? Attila csodálatos gyerek volt, fej-fej mellett, barátokként küzdöttünk. Somogyi volt a mesterünk, aki annyira szép, tehetséges és jó ember volt, hogy szinte barátként nőttünk föl az akkor 30-as éveinek elején járó mesterrel. Mindenre megtanított minket: rajzóra, szobrászat, mintázás, ábrázoló geometria és művészettörténet. Csodálatos volt! Mindeközben az orvosi egyetemre jártunk bonctant, az emberi test anatómiáját tanulmányozni, valamint az állatorvosi főiskolára is. Mindez persze délutánonként történt. Mikor eredménnyel csináltuk a dolgokat, akkor Attila fölemelt, megpörgetett, nagyon boldog volt! Amikor viszont nem tetszett neki valami, nem úgy sikerültek a dolgai, jobb volt őt elkerülni. Indulatos lett, de a boldogság az kitörő és örökkön az övé volt. Ha kaptunk egy témát lemásolásra, akkor én azt egy az egyben, pontosan le tudtam másolni. Attila viszont úgy tette mindezt, hogy már az egyénisége is benne volt. Én tehát szolgamód, hűséggel, ő pedig saját művészi világán belül készítette a kópiákat. Óriási tehetséggel indult. Nem gondoltam akkor, hogy ez az ő tehetsége, hanem azt mondtam, hogy nem tud másolni. Ennek a benne rejlő plusznak a megértéséhez fel kellett ugyanis nőni. Később fogalmaztam csak meg magamban, hogy ki is volt az én Attila barátom, aki meghalt, aki eltűnt, aki kéne, hogy legyen! Mennyire lehetett vele szárnyalni, olyan erő és akarat volt benne!”*

* * *

A/3 méretű tusrajz

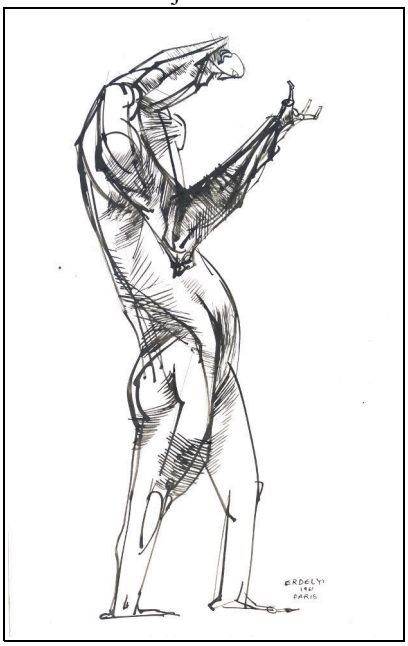

A képen látható alak rendkívül monumentális. Ezt azért érezzük, mert a fej a testhez mérten nagyon apró. Ez az aránytalanság azért nem zavaró, mert az emberi fej - arányosan - születéskor a legnagyobb, és felnőtté válás folyamán egyre kisebbnek látjuk. A rajz másik jellegzetessége, hogy a teljes figura szinte beszorul a papír felületére.

Talán ez a féktelenség is közrejátszott abban, hogy az 1956-os forradalom, és a főiskolán is bekövetkezett sajnálatos halálesetek után néhány társával és feleségével *Generzich Nórá*val együtt disszidált. Az utazásnak azonban lehetett egy másik, meghatározóbb oka a politikain túl.

A főiskolán ismerte meg *Kaufman Ágit*, egy zsidó származású lányt, aki kivételes műveltséggel és extravaganciával rendelkezett, sőt messze híres szépségével óriási hatást gyakorolt a kortárs férfiakra. S volt még egy lényeges tulajdonsága: a szobrászhallgatókat nagyon tudta lelkesíteni és megerősíteni tehetségükben és ihletettségükben. Önbizalmat adott nekik. Attila is a csapdájába esett, szerelmes lett belé – mint sokan mások – de az érzelmekben nincs kegyelem: Ági pár évvel kapcsolatuk után, *Kondor Béla* felesége lett, hogy szintén pár év és viharos válást követően emigrációs útja a Fülöp-szigetekig sodorja őt. Ebbe a társaságba tartozott a szintén fiatalon és tisztázatlan körülmények között elhunyt *Sarkadi Imre* író is. Kérdés, mennyire tárható fel ezeknek a kapcsolatoknak a mélysége és láncolata. Még ha teljességében lehetetlen is, egy biztos: ennek az időszaknak a szenvedélyes és hektikus élményanyaga befolyásolta a tragikus sorsú titán életművét.

Talán ennek a rendkívül mély és szenvedélyes barátságnak az átformálódása, majd széthullása is közrejátszott abban, hogy Attila nem is akart maradni ott, ahol a lány más művész felesége lett. Párizs azonban kegyet gyakorolt, azonnal befogadta őt: az akkor még csak 20. életéve körül járó fiatalembert rajzai és kvalitásának köszönhetően felvették a párizsi Képzőművészeti Főiskolára, az *Ecole Des Beaux Arts*-ba. Tanulmányait azonban el sem kezdte, mert felesége akarata szerint Stuttgartba költöztek. A hölgy építészeti tanulmányokat folytatott, neki is megvolt a maga karrierje.

* * *

A/3 méretű tusrajz

Konkrétan megrajzolt testrészt alig látunk, csak lendületesen odavetett vonalakat, ennek ellenére mégis világosan kirajzolódik a dinamikusan előadott forma. A bal oldali kéz ujjai és ujjpercei: mintha egy karját hátra lendítő táncost látnánk, nagyon izgalmas részlete a teljes kompozíciónak.

Ezen felülemelkedve Attila itt is lelkesedéssel vetette bele magát a munkába, sikereinek csíráit nagy gonddal nevelgette, miközben házassága – talán érthető okok miatt, igaz erről szinte semmi részletet nem tudunk – nem volt felhőtlen, minek okán 1959-ben elváltan, egyedül tért vissza a francia fővárosba.

Szenvedélyesen rajzolt és festett, miközben *André Block* szobrász és építész mellett dolgozott, akit még Spanyolországba is követett 1965–67-ben, amikor is irodáját ide helyezte át. A szebb sors azonban újra elkerülte őt: Block elhunyt, ami hatalmas veszteségként érte, hiszen nemcsak munkaadóját, de egyben munkahelyét is elveszítette. Visszatért hát Párizsba, ahol hamarosan beköszöntöttek a napi megélhetési gondok. Ezt elhárítandó, bizsukészítéssel kezdett foglalkozni, és feltehetően ezzel meg is oldódtak azok, hiszen további munkavállalásairól nem tudunk.

Néhány év elteltével azonban megérkezett legkönyörtelenebb kihívója: 1971-ben daganatos betegséget diagnosztizáltak nála, minek következtében pár hónapon belül, május 6-án távozott közülünk. Sajnos, nem tudott hazajönni, pedig ez lett volna leghőbb vágya. A politikai helyzet ezt a lehetőséget teljesen kizárta. Szintén Pató Róza elbeszéléséből tudjuk, hogy lelkes itthon maradt barátai, szerettei a hazautazást igyekeztek megszervezni, de erre már nem maradt lehetőség. Párizsban nyugszik mind a mai napig.

Édesanyjának köszönhetően azonban sok száz festménye és rajza itthon van. A hagyatékot a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeum őrzi. Szinte hihetetlen, hogy ezt a hatalmas mennyiségű, több mint 800, művészi kvalitásában olykor ingadozó, de jellemzően magas színvonalú tárgyegyüttest sikerült hazaszállítani, és itthon tudhatjuk. Mert ne felejtsük el, hogy minden, amit ma ismerünk, bizony, Párizsban készült!

A/3 méretű tusrajz

* * *

A fordított „S” alakú testtartásban megrajzolt figura spiccben emelt bal lábának szerkesztett formája robotra emlékeztető. A másik láb egyáltalán nem kidolgozott, összességében mégis ott érezzük, mert vízszintesen odakapott alsó vonal jelenti legfőbb támasztékát, egyben a talajjal való kapcsolatát a figurának.

Érdekes azonban, és meg kell jegyezni, hogy ezek a műtárgyak mindegyike festmény vagy rajz, annak ellenére, hogy Attila szobrászatot tanult. Sajnos, mindeddig egyetlen plasztikai műve sem került elő. Értem ezalatt azokat a bizsukat is, amik feltehetően szintén nívós, művészi igénnyel kivitelezett

darabok lehettek. Ami megmaradt számunkra, az nagyon nagy érték, érdemes, sőt kötelességünk vele foglalkozni.

Erdélyi Attila korának egyik legnagyobb tehetségeként indult. Habár szobrásznak készült – a középiskola után a főiskolán szintén szobrász, *Pátzay Pál* volt a mestere – valójában a festészet érdekelte. Főiskolai tanulmányait 1955-ben kezdte, hiszen előtte egy évvel még festészettel próbálkozott, sikertelenül. (Talán ezért is kegyes a sorstól, hogy épp ezek a művek maradtak ránk.) Erdélyi Attilának a munka mellett az emberi kapcsolatok is fontosak voltak, amint erről a fentebbi sorok is tanúskodnak. Meg kell azonban említeni még egy barátságot, ami komoly művészeti kapcsolatot is jelentett. Nem egyébről van szó, mint a már korábban említett és – elsősorban itthon ívelt karrierje miatt jóval nagyobb ismeretségnek örvendő – Kondor Béláról, aki később versekben fogalmazta meg barátja elvesztésének súlyos terhét. Álljon itt e versek közül az, ami épp a művész nevét viseli címként:

Kondor Béla

ATTILA

Az aggodalmak és a hirtelenség
szekrényében, ajtók közt szorongva
hogy engedheted ezt meg?

Literek és félkilók degeszre
tömött fejbólintásod körül; írva
és lerajzolva a döglött rémület.

Majd máskor a kék égboltozat
ami tán megvéd ha semmise nincsen.
Vagy a sűrű borongás odakint, odalent.

Abbahagyom, valaki már csönget és
dörömböl.

Művészet, 1972/1.

Elképzelhető, hogy a költemény utolsó sorai saját magára utalnak, hiszen tudjuk, hogy nem sokkal Attila után ő maga is távozott az élők sorából szintén viszonylag fiatalon, 41 évesen. Igaz, barátja jóval egy év után követte őt a halálba, mégis, az ismeretek okán és azok árnyékában nem tekinthető véletlennek, sőt evidencia, hogy Erdélyi Attilát legfőképp az elmúlás, az emberi sors és végzet, az egyetemes és személyes dráma érdekelte. Figurális kompozíciói biblikus vagy mitologikus képekre emlékeztetők, azonban felismerhető jeleneteket, személyeket vagy attribútumokat nem ábrázolt. Ez arról is tanúbizonyságot tesz, hogy feltehetően nem volt istenhívő.

A/3 méretű tusrajz

A legtöbb rajznál férfiábrázolás sejthető, itt, e portrénál – mely egyedi a teljes anyagban – inkább női modellre gondolunk. Ezt elsősorban a hátul kontyban feltűzött haj valószínűsíti, amely viselet sok esetben előfordul, újra és újra visszaköszön más rajzokon is.

A Biblia vagy egyéb szent szövegek ismerete arra sarkallták volna őt, hogy a kompozíciónak témáit innen merítse, amik által azok ikonográfiailag meghatározhatók és elemezhetők lennének. De nem ez volt a célja: segítségükkel elmondhatta, amit fontosnak tartott a robbanó erőktől feszülő élet elviseléséről. Stílusa az expresszionizmushoz állt a legközelebb, alakjai a lelki vívódások megtestesítői, míg csoport kompozíciói az emberi és társadalmi sorsok fölött meditálnak. Festményei gyakran a manierizmus hagyományait idézik monumentális, a kép előterébe állított figuráival. És itt, a kolorit világában, a színek további lehetőséget, hangulatok tolmácsolását is elősegítik. Talán ennyi bevezetés elegendő legfőbb műfajának, a festészetének az elemzéséről, hiszen nem ez most legfőbb témánk, de mindenképpen fontos, hiszen a rajzokon érlelte későbbi megfestett alakjait és kompozícióit, azokon a rajzokon, amikről essék most egy kicsivel több szó.

Rajzainak két nagyobb csoportját lehet elkülöníteni: az egyikbe a mindkét oldalán telített lapok tartoznak, ezek kisebb méretűek, jellemzően az A/5-ös lapmérethez közeliek, míg a másikba az önálló művészeti alkotásként készített lapok sorolhatók. Ez a fajta megkülönböztetés nem jelenti azt, hogy bármelyik magasabb művészi értéket képviselne, sokkal inkább azt, hogy egészen más helyük van az életműben és ennek megfelelően kell közelíteni hozzájuk.

A kis méretű lapok kísérletek arra, hogy hogyan lehet magával a testtel, mint képépítő elemmel játszani. Jellemző, hogy a lapokon szinte minden üres felületet kihasznált arra, hogy egy-egy új elképzelést papírra vetve is lásson. Emberi alakok, arcok, fejek éppúgy megtalálhatóak rajtuk, mint a csoportos kompozíciók.

A bemutatott rajzok között ez a legsematikusabb. Mivel nem dedikált, felmerülhet, hogy egy félkész alkotással állunk szemben. Ennek ellenére igen értékes, hiszen jól mutatja, hogy pár vonal odavetésével is milyen precízen megtalálta a formát és annak helyét a térben: a vállakon függő felsőtest éppúgy hiteles, mint a vastag combok enyhén feszülő formái. A talaj jelzése nélkül is érzékelhető, hogy a földön stabilan támaszkodó figurát látunk.

Említett festményeinek figurái rendre innen indulnak. Sajnos, a kutatás nem terjedt még ki arra, hogy ezeket konkrétan egybevessük. Talán majd feltárásukkal, amennyiben lehetséges, még többet megtudhatunk munkásságáról.

A rajzokon például sokkal kifejezőbbek a tekintetek, a szemek, mint a festményeken: azokat itt már nem részletezte, mert nagy felületen inkább a kompozíció és a színek hangulatkeltő ereje foglalkoztatta. Precízen, azaz naturalisztikus módon nem állt szándékában azt kifejteni. Ezért is nagyon értékesek tehát ezek a tanulmányrajzok, hiszen a festmények egy jelentős csoportjáról kaphatunk pontosabb képet általuk. Elkészítésükkel mintegy gyakorlatozott: hogyan tud a test különféle mozdulataival, akár torzulásaival, illetve az arcokkal érzelmeket, mondanivalót közvetíteni? Az sem kizárt, hogy a különféle torzulások nemcsak akaratlagosan, hanem ösztönösen, abból a bizonyos személyes tehetségből adódóan kerültek a lapokra, amit a barát, Pató Róza is emlegetett.

A/5 méretű tollrajz

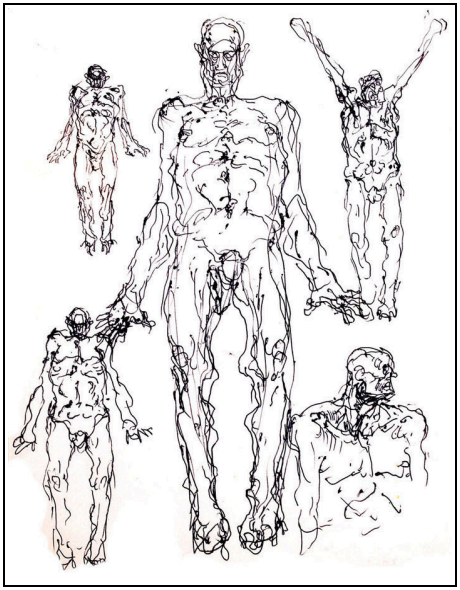

Az öt figura előadásából a megfeszített Krisztusra gondolunk, mert alulnézetből ábrázoltak, s a tekintetük javarészt lefelé fordul. De ez megtévesztő, hiszen valójában aktokat látunk, ami e szakrális témában elképzelhetetlen, mindamellett egyik póz sem veszi föl a latin kereszt formát. Ez a rajz is meggyőz minket arról, hogy habár Erdélyi Attila művészete közelít a vallásos tartalmak megjelenítéséhez, mégis, egészen másról, világias tartalomról van szó.

A rajzok másik jelentős csoportja azokból tevődik össze, amelyek sokkal jobb minőségű, nagy, A/3-as mérethez közeli kartonokon készültek. Rajtuk óriási, a felületen épp hogy elférő alakok láthatók. Néha szinte beszorulnak, az az érzésünk, azért görbülnek, mert másként nem fértek volna fel a papírra. A teljes felület kitöltése – művészeti szaknyelven horror vacui – mindkét műfajban jellemző rá, de ha nem alkalmazta ezt a módszert, figuráit a monumentalizmus járja át: hatalmasnak tűnnek, robusztusak és szoborszerűek. Kontúrvonalai lendületesek, hol hirtelenek, odacsapottak és rövidek, hol sebesen és hosszan, elegánsan követik a test vonalát. Elhelyezésük precizitásának köszönhetően frappánsan érzékeltetik a tömeget. A rajzok csak helyenként árnyékoltak; bizonyos részletek kidolgozottak, máshol szinte vázlatszerűek maradtak. A lapra préselt testtömegek eltorzultak: hosszú, húsos nyakak és törzsek mintha nem tudnának véget érni. Makacsság és gerincesség. A lábak stabilak. Rövidek, nem visznek sehová. (habár sokfelé járt, itt elsősorban a művészi pályán történő lassú kibontakozásra célzok.) Ami viszont mozog, szinte táncol: a kezek, az ujjak, ezek a valódi kibontakozás eszközei, az ecsetet vagy tollat tartó, a mindig hangsúlyosan megrajzolt kéz.

A fejet szinte keresni kell, lapos, alig van. Néha csak azért, hogy legyen hol előbukkanni a szemeknek, amik nélkül nincs látás, látni viszont akart,

mégpedig élesen. Ezek a jellegzetességek mind tükrözik a sorsát és művészi attitűdjét. Szimbolikus naplója ez érzékeny és szenvedélyes lelkületének.

De térjünk vissza a torzításokhoz. Annak ellenére, hogy alakjainak testrészei hol megnőnek, hol szinte eltűnnek, emberiek maradnak, élnek, de egyéniségüktől megfosztottan, humánumuktól elhatárolva olykor robotszerűvé válnak. A művészi gondolkodás épp erre az útra vezet minket, ha megnézzük azokat az alkotásokat, ahol az emberi alakok hüllőszerű figurákká degradálódnak. Érdekes, hogy ezek a kompozíciók – ellentétben a többi rajzokkal – minden esetben táji környezettel egészülnek ki, ahol az alakok oldalt állnak, vagy hátat fordítanak a szemlélőnek – néha kicsit nehéz is eldönteni, melyik a helyes iránya a tekintetnek. De ami bizonyos: mindenképpen elvágyódásra vagy távozásra utalnak. Rejtély, hogy ezek az otthonból az idegenbe, vagy az idegenből hazafelé induló figurák. Összességében viszont nagyon egyediek, sehol máshol, tehát a festményeken sem köszönnek vissza.

* * *

A/5 méretű tollrajz

A *teljes lapot kitöltő tollrajz egy enyhén oldalirányba hajtott fej ábrázolására tesz számtalan kísérletet.*

Nagyon jól látható az anatómia professzionális ismerete: szinte érezzük a fejet tartó nyakizom feszülését. Itt az árnyékrajzolás nem annyira kifinomult: jobban áthatja őket a munka érzete, mint a művészi komponálás szándéka.

A/5 méretű tollrajz

Férfi profilokat mutató lap. Ezen nemcsak a keresett pozitúrákat és fejtartásokat igyekszik tökéletesíteni a művész, a felső részen az egymás mögött zsúfoltan álló figurák viszonyát is vizsgálja. A rajzon jól látható Erdélyi manierizmus iránti érdeklődése.

Erdélyi Attila rajzainak nem adott címet. Úgy gondolom, aki kicsit is meg akarja érteni művészetét, fontos tanulmányozni ezeket a rajzokat, nemcsak a bennük rejlő sok információ miatt, hanem azért is, mert valójában áthatja őket az átgondoltság és a szép iránti érzék, a komponálás képességének megléte.

Budapest, 2018. január 19.

Bartos Pál

evangélikus lelkész, tiszteletbeli esperes

(Mende, 1882. október 14. – Szarvas, 1964. január 8.)

2. rész

Fél évszázad Szarvason

(Aktív lelkész 1914-től 1942-ig, majd nyugdíjas 1964-ig**)**

A szarvasi Újtemplom lelkésze, *Zvarínyi János* (1852–1913) meghalt, négyen pályáztak a helyére. Bartos Pált választották meg. 1914. február 22-én volt a beiktatása. Feleségével, annak édesanyjával és három kisgyermekükkel (*Irén, Valika és Pali*) érkeztek az akkor 25 ezer lelket számláló, jórészt evangélikusok lakta Szarvasra. *Gyurka és Éva* már itt születtek.

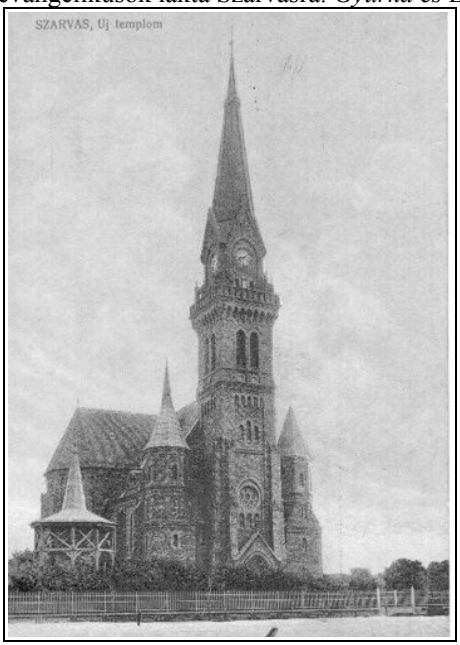

Kedvező volt az első benyomása Szarvasról. Az őt fogadó *Kelló Gusztáv* lelkésztársával végigkocsiztak *„a vasúttól az Anna-ligetig, amelyhez mérhetőt és szépet vidéken még nem láttam, Budapesten is csak az Andrássy út volt ennél szebb, gazdagabb és talán hosszabb*" – írta *Életutam* című gépiratában.

Életének legkiemelkedőbb szakasza volt 28 évi szarvasi lelkészi szolgálata. Az 1788-ban *Tessedik Sámuel* által a település nyugati részén felépített Ótemplomnak körülbelül 14000 lélekre két lelkésze volt: *Placskó István* (1854–1924) és Kelló Gusztáv (1882–1950), majd Placskó halála után *Szelényi János* (1885–1948). A keleti részen 1897-ben elkészült Újtemplomnak pedig csupán egy lelkésze. Bartos Pál emlékezése szerint a 10.000 lelket számláló körzetével a Szarvas – Újtemplomi lelkészi állás a feladatok mennyisége tekintetében az országban a legnagyobb evangélikus lelkészi munkakört jelentette. Számos teendője is erről tanúskodik.

Minden hétköznap reggeli írásmagyarázatot tartott tót nyelven, utána – a kor szokása szerint, a nagy csecsemőhalandóság miatt – jöttek a keresztelések. Minden vasárnap és az ünnepnapokon a délelőtti istentiszteleteket (felváltva magyarul és tótul) egyedül végezte, délután írásmagyarázatot tartott, szintén tót nyelven.

Elmélyülő alkat volt, mindig felkészülten hirdette Isten igéjét. Prédikációinak világos gondolatmenetével igyekezett tanácsokat is adni, tanítani, megválaszolni a híveit foglalkoztató kérdéseket. Ösztönözni őket arra, hogy a vasárnapokat és az ünnepnapokat illő módon megszenteljék. Arra törekedett, hogy minden igehallgató által érthető legyen. Egész életében azon fáradozott, hogy az Istentől kapott ajándékok gazdagabbá tegyék az egyháztagok, családja és saját életét.

1917-ben, a reformáció kezdetének 400. évfordulójára mindkét templomot renoválták, a munka irányításával Bartos Pált bízták meg. Ekkor kezdték meg az újtemplomi önálló anyakönyvek vezetését is. Ugyanakkor hadicélokra elvitték a harangokat, az Újtemplomból a *Kita János és neje* által adományozott 30 mázsás harangot, később még egy harangot.

A román hadsereg 1919. április 28-tól 1920. március 2-ig tartotta megszállás alatt Szarvast. A helyzet normalizálódása után a harangokat pótolni kellett. Bartos Pál gyűjtést kezdeményezett. Egy hatmázsás harangot szereztek be, amire felírták a nevét is. A hívek Bartos-harangnak is nevezték.

A Bartos család 1923-ban
Balról: Bartos Valéria, özv. Dubovszky Nándorné, Bartos György, Bartos Pálné, Bartos Pál, id. Bartos Pál, Bartos Éva, Bartos Irén

Ha maga helyett valakit be tudott állítani, akkor a tanyai terület (Sirató, Ezüstszőlő és a VIII. kerület, valamint 1924-ig Csabacsűd) valamelyik egyházi iskolájába ment istentiszteletet tartani. Ahova tudott, vonattal jutott el, de legtöbbször tanyai hívei küldtek érte lovas kocsit.

Ő tartotta a konfirmációt is, külön csoportban a magyar és külön a tót nyelvűt. Évenként összességében 180–210 gyermek járt hozzá, két hónapig tartó tanításra. Szarvasi évei alatt körülbelül 5.000 konfirmandusa volt, akiket a tanítás vége felé már név szerint ismert.

A napi keresztelések mellett évenként általában ötven-hatvan párt esketett meg, 1919-ben azonban 168, 1920-ban 187, 1921-ben 127 ifjú pár fogadott előtte örök hűséget. Évente szintén változó számú temetést végzett. 1918-ban például 171 főt, 1919-ben 55, 1920-ban 84 elhunytat búcsúztatott.

Igyekezett jó vezető lenni, testvéri kapcsolatot ápolni lelkésztársaival, a tantestület tagjaival, a presbiterekkel. Minden gyülekezeti tagot fontosnak tartott, törődött velük, a legfiatalabbtól a legidősebbekig. Látogatta a családokat, tekintélye volt a település lakói előtt. Nem szerepet játszott, mindig önmagával volt azonos.

Feladatai közé tartozott a három szarvasi evangélikus lelkész között váltakozó három ügykör (igazgató-lelkészi, tanügyi előadói mint iskolaszéki elnök, valamint az árvaházi lelkészi feladatkör) ellátása. Az egyházközségnek általában 35 tanítói állása, illetve tanítója volt.

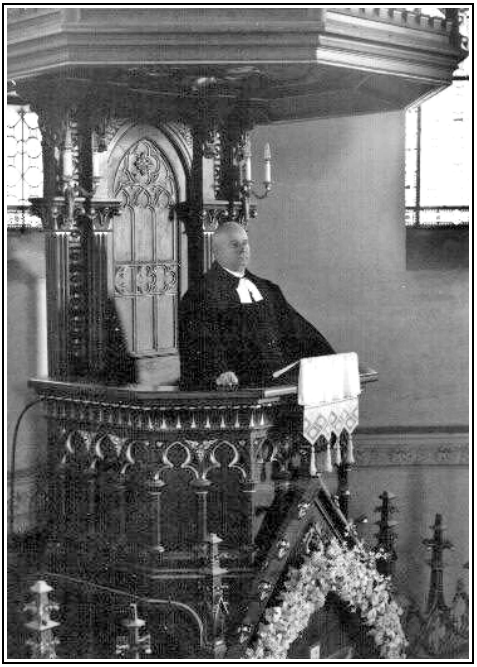

Napi lelkészi munkája mellett hosszú ideig a Luther Tanítónőképző felügyelő bizottságának elnöke volt, több ciklusban szerepelt a községi képviselő-testületben, és a szarvasi Takarékpénztár igazgatóságának is tagja volt.

Budapesten öt alkalommal prédikált, amit a Magyar Rádió is közvetített. Cikkeket írt a Szarvasi Hírlap, a Szarvas és Vidéke, a Szarvasi Közlöny című helyi lapokba. 1921-től két éven át élt az általa (is) elindított Evangélikus Sion című egyházi, társadalmi és szépirodalmi

újság, amelynek főmunkatársa, majd felelős szerkesztője volt dr. Tóth Pál, Kutsinszky Béla, Benka Gyula, Kelló Gusztáv és Piliszky János mellett. Sok feladatot kapott a békési egyházmegyében is mint körlelkész, tanfelügyelő, majd egyházmegyei lelkészi főjegyző.

A bányai egyházkerület vezetésében is feladatokat kapott mint tanügyi előadó, valamint az egyházkerület törvényszékének tagja. Az egyetemes evangélikus egyház presbiterévé választották, ugyanott a tanügyi bizottság tagja és a vallástanítási albizottság tagja is volt.

Szarvason végzett munkái közül az hármat tartotta legnagyobbnak:

1. A Luther-árvaház és a központi iskola felépítésénél végzett munkája

Az épület felépítése az Ó- és az Újtemplom mellett az egyházközség egyik legnagyobb eseménye volt. Bartos Pál igazgató lelkész, a presbitérium támogatását élvezve, már 1916-ban elhatározta, hogy „az édesapjukat elvesztett, esetleg teljesen elárvult gyermekek részére menedéket nyújtó otthont", árvaházat létesítenek. Ugyanakkor kezdeményezték egy központi iskola építését is, hiszen a rozzant iskolaépületek felújítási költségei évről-évre komoly terhet jelentettek az evangélikus egyházközségnek. Létrehoztak 30.000 korona építési alapot, illetve elhatározták, ezt évi 10.000 koronával növelik. (A fenti összeget a nagy háborút követő infláció megsemmisítette).

Aztán 1925-ben a presbitérium már csak az árvaházi rész felépítését szavazta meg, az iskolát nem. Bartos Pál a Szarvason és környékén található minden téglagyárba (Békéscsaba, Mezőberény, Mezőtúr, Orosháza stb.) személyesen ment el tárgyalni, árajánlatokat kérni. A legtöbb helyről kedvező ajánlatokat kapott, illetve több téglagyártól jelentős adományokat is. Kelló Gusztáv és Szelényi János lelkésztársaival együtt felkérték a híveket, hogy az igával rendelkezők a helyi téglagyárakból, illetve a vasútállomásról az építkezési helyre ingyenes fuvarral szállítsák el a téglákat és egyéb építőanyagokat.

A Körös addigi vasúti fahídját éppen ebben az időben bontották szét, hogy a helyére vashidat építsenek. A hosszú és vastag gerendák, egyéb faanyagok a szarvasi vasútállomáson vesztegeltek. Erről értesülve, Bartos Pál azonnal felment a budapesti MÁV központba, a tárgyalás eredményeképpen igen jutányosan sikerült a faanyagot megszerezniük.

Az alapkőletételre 1925. szeptember 27-én került sor dr. Raffay Sándor püspök, dr. Pesthy Pál igazságügyi miniszter, egyben szarvasi egyházközségi felügyelő, számos egyházi és világi kiválóság, valamint a szépszámú szarvasi lakosok jelenlétében. Fennakadás nélkül ment a munka, az épület árvaházi részét 1926-ra felépítették. A beszerzett 183.000 téglából és a faanyagból még a folytatáshoz is maradt. A további teendők intézéséhez az egyháztanács építési bizottságot választott, amelynek előadója Bartos Pál volt. Az igazgató lelkészi teendőket 1926-ban Kelló Gusztáv, 1927-ben

pedig Szelényi János lelkésztársai végezték. Az iskolai rész az 1927–1928-as években épült fel. A fennmaradt hitelektől néhány év alatt megszabadultak.

2. A szarvasi evangélikus keresztyén énekeskönyv szerkesztése és kinyomtatása.

Egyházi munkássága szempontjából ezt tartotta a legmaradandóbbnak. Az énekeket 1933 nyarától kezdte összegyűjteni, illetve új énekek írására a szerzőket felkérni. Az énekeskönyvbe végül bekerült 850 ének. A szarvasi egyháztanács az énekeskönyvet előkészítő 10 tagú bizottságot alakított Bartos Pál elnöklete alatt. Ebben rajta kívül részt vett Kelló Gusztáv és Szelényi János lelkészek, *Pataki János* igazgató-tanító, a négy orgonista: *Borgulya Endre, Brózik Károly, Rohoska Géza* és *Rohoska Jenő,* valamint *Frankó Mihály* és *Jánovszky György* tanítók.

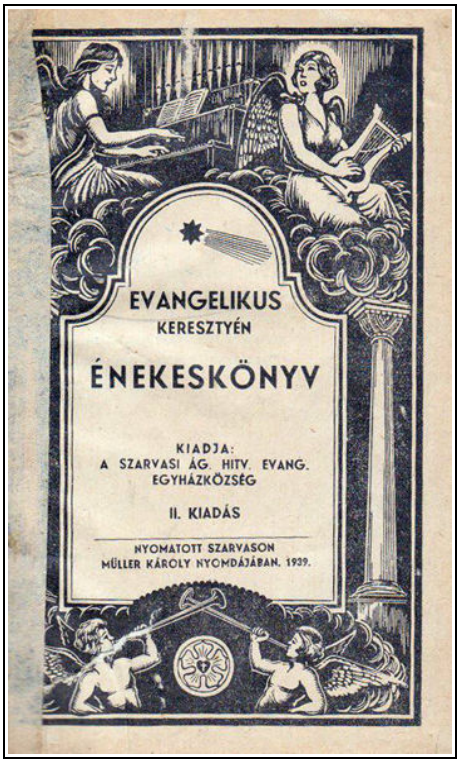

Az evangélikus egyetemes közgyűlés 1935-ben engedélyezte az énekeskönyv kiadását. Bartos Pál az évekig tartó szerkesztési munka mellett négy eredeti éneket írt (lelkésztársai közül Kelló Gusztáv hármat, *Krón Ferenc* egyet), 39 éneket fordított, valamint 171 éneket átdolgozott. 1937-re készült el a nagy munka. A helyi evangélikus egyháztanács Bartos Pál szerkesztői jogát elismerte, az énekeskönyv kiadását azonban – a nagy kockázat miatt - anyagilag nem támogatta. Mindösszesze ahhoz járult hozzá, hogy mint kiadó a szarvasi evangélikus egyházközség szerepeljen. Így az énekeskönyv megjelentetésének teljes anyagi fedezete Bartos Pálra hárult. Körülbelül 10.000 pengőre volt szüksége ehhez. Hitelt vett fel, aminek fedezete feleségének öröksége, rákoskeresztúri háza volt. A szerződésben azt rögzítették, hogy a tulajdonjog egyharmad részben a szarvasi evangélikus egyházközséget, kétharmad részben pedig a munka java részét és az anyagi kockázatot vállaló Bartos Pált illeti meg.

1937-ben megjelent a szarvasi evangélikus énekeskönyv első kiadása 10.000 példányban, nem sokkal később újabb tízezer kötet látott napvilágot. Az első két kiadás hozamából beszerezték az 1944. évi harmadik kiadáshoz szükséges papírmennyiséget.

3. Az *Ez az, Katica!* című színművének megírása

1930-ban írta meg, a mai alföldi történetnek nevezett háromfelvonásos színdarabját. Alapját az adta, hogy az egyik jómódú gazdacsaládban látta az örök probléma felvetődését, a gazdag lány és a szegény fiú nagy szerelméről. Végül mindig győzött az igaz szerelem hatalmas ereje.

Szarvasi műkedvelők többször előadták a darabot szép sikerrel. Elküldte darabját a Népszínházhoz is, ahonnan udvarias levél kíséretében („*szépen kidolgozott, nagy munka"* stb.) azzal juttatták vissza, hogy a téma egyáltalán nem új, nem tudják felhasználni.

A Bartos család 1939-ben
Balról ülnek: Bartos Pálné, özv. Dubovszky Nándorné, Bartos Pál, állnak: dr. Bartos György, Bartos Valéria; Bartos Éva és vőlegénye, Koszorús Oszkár, Bartos Irén, dr. Bartos Pál

1938-ban dr. Raffay Sándor püspök személyes kérésére egy hetet Bulgáriában töltött el, hogy a Szarvasról (is) odavándorolt evangélikusok helyzetét tanulmányozza.

Hatalmas munkabírású volt, szabadságra soha nem ment. Soha nem szabadult ki a sok elfoglaltság polipkarjaiból, sőt olykor maga is szaporította teendőit. Kelló Gusztáv lelkésztársa többször is mondta neki elismerően: *"Pali, te nagyon erős vagy!"*

Aztán 1941. június 8-án, Szentháromság vasárnapján majdnem bekövetkezett a tragédia. Prédikáció közben összeesett, nagy fokú szívizom elfajulást állapítottak meg. A szarvasi orvosok: *dr. Déri Henrik, dr. Plenczner Sándor, dr. Placskó Samu* lemondtak felgyógyulásáról. A jó Isten kegyelmének tartotta, hogy mégis felépült. Azt is, hogy mikor 1942-ben nyugdíjba vonult, a Beliczey utca 192. számú parókiáról volt hova mennie. Részben örökségből, részben megtakarításból, még aktív éveiben szép polgári házat tudtak felépíteni a szarvasi Rákóczi utcában. (Mikor e sorok írójának édesapját 1943 novemberében behívták katonának, édesanyjával és Pál öccsével Szarvasra költöztek a Bartos nagyszülőkhöz, ahonnan csak 1945 nyarán tértek vissza akkori lakhelyükre, az Orosháza mellett fekvő Szentetornyára).

1942 áprilisában a Tessedik Sámuel születésének 200. évfordulójára tartott Ótemplomi díszközgyűlésre ő fogalmazta meg a ünnepi deklarációt a legendás hírű lelkész emlékének megörökítésére, valamint *Tessedik emlékezete* címmel egy verset is írt.

A Bartos – Krón – Koszorús – Gerlai család 1951-ben
Balról első sor: Koszorús Pál, Krón Ferenc, Koszorús László, Krón Ferencné, Gerlai Pál, Bartos Pálné, Gerlai Péter, Bartos Pál, Gerlai Mátyás. Második sor: Koszorús Oszkár, id. Koszorús Oszkár, Koszorús Oszkárné, Bartos Valéria, Gerlai Mátyásné, id. Gerlai Mátyás

28 évi szarvasi szolgálata után egészségi állapotára való tekintettel nyugdíjazását kérte, „a gyülekezet meghatottan vett tőle búcsút.” A július 8-án tartott békési egyházmegyei közgyűlés *„a nyugdíjba vonult Bartos Pál főjegyzőt tiszteletbeli esperessé választotta*.” (Ugyanakkor az orosházi *Kovács Andor* esperes helyét Kelló Gusztáv szarvasi lelkész töltötte be.)

Felgyógyulása és a háború befejezése után továbbra is részt vett a Luther Tanítónőképző és a békési egyházmegye életében. Megválasztották az iskolabizottság, az egyházmegyei jelölő- és a szabályrendeleti bizottság tagjának.

Ünnep volt a Bartos szülők, nagyszülők és a velük együtt élő lányuk, Valika számára, ha *Gerlainé Irén* és férje, valamint a három fiú unoka Békéscsabáról, majd későbbi lakhelyeikről, Kecskemét–Kisfáiból, a Zala megyei Csáford–Dabronyból, illetve Pomáz–Dolináról meglátogatták őket. Ugyanúgy örültek Koszorúsné Éva és férje, valamint a négy szentetornyai, majd orosházi Koszorús fiúunoka érkezésének. Pali fiuk orvos lett, a háború idején Csehszlovákiában rekedt, 1955-ben jöhetett először haza feleségével. Gyurka fiuk jogász, közjegyző, Gyuláról gyakran látogatott Szarvasra feleségével, nyugdíjasként itt is halt meg.

Bartos Pál és Dubovszky Irén 50. házassági évfordulója, 1958.

Ülnek (balról): özv. Krón Ferencné, Bartos Pálné, Koszorús Ferenc, Bartos Pál, Gerlai Pál, Gerlai Mátyásné.

Állnak: Gerlai Péter, Koszorús Pál, id. Koszorús Oszkár, Koszorús Oszkárné, Bartos Valéria, Koszorús Oszkár, Koszorús László, dr. Bartos György és felesége Marosi Júlia, Gerlai Mátyás, id. Gerlai Mátyás.

Bartos Pál 80 éves korától már nem mozdult ki a házból, betegsége elhatalmasodott. Otthonában érte a halál. Az Újtemplomban ravatalozták föl, ahova régi hívei közül talán ezren is elzarándokoltak. Az Ótemetőben, a Tessedik Sámuel sírjával szemben kialakított parcellában helyezték örök nyugalomra a négy szarvasi lelkész (*Pálfi István, Szepesi Károly, Székács Sámuel* és *Kalavszky Kálmán*) szolgálatával.

Születésének 100. évfordulóján, 1982 októberében, az Újtemplomban gyászistentiszteleten emlékeztek meg róla, ahova a család több tagja eljött. Az emlékezést – öt éve ágyban fekvő felesége – egy hónappal élte túl.

1997. június 15-én hálaadó istentiszteletet tartottak a szarvasi Újtemplom felszentelésének századik évfordulóján. Ekkor avatták fel a templom főbejáratánál az egykor itt szolgált lelkészek (Zvarinyi János, Bartos Pál, *Kiss György,* Szepesi Károly és Pálfi István) fekete márványból készült emléktábláját.

Az utóbbi évtizedekben, a családi emlékezeten kívül, néhány *Melis György* Kossuth-díjas operaénekessel készített interjúban és a művész 2009-es halála után megjelent írásokban gyakran föltűnt Bartos Pál neve, aki „*felismerte a fiú zenei tehetségét, első szárnypróbálgatásainak segítője volt.”*

Főbb művei

– Trúchlorec […] Frantiska Jozefa I. […] 1916. nov. 30. […] Gusztáv Kelló a Pavel Bartos; Szarvas, 1916, Müller Károlyné ny. 6 p.
– A szarvasi ág. hitv. evang. keresztyén egyházközség évkönyve az 1916. évről. Összeállította az évi ig. lelkész; Szarvas, 1917, Müller Károlyné ny. 82 p.
– Egyházunk égető sebeiről; Szarvas, 1926, Müller Károlyné ny. 11 p.
– Ez az Katica! Mai alföldi történet dalokkal három felvonásban, Szarvas, 1930, Müller Károlyné ny. 102 p.
– Szent énekek ev. iskolás gyermekek számára Bevezető; Szarvas, 1933, Szarvasi ág. h. ev. egyház, 88 p.
– Evangélikus keresztyén énekeskönyv [Szerk.] Szarvas, 1937, Müller Károly ny. 624 p.
– II. kiadás; Szarvas, 1939, Müller Károly ny. 638 p.
– III. kiadás; Szarvas, 1944, Müller Károly ny.
– Életutam; Szarvas, 1954, gépirat, 94 p.
– A Szarvason 1921–1923 között kiadott Evangélikus Sion c. egyházi, társadalmi és szépirodalmi lap felelős szerkesztője, főmunkatársa.

Róla

– Békés vármegye (felelős szerk. Márkus György), Bp., 1936, 483. p.
– Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái II. kötet Bp., 1940, (új kiadás Bp., 1993), 651. p.
– [id.] Koszorús Oszkár: Halottaink - Bartos Pál (1882–1964)
– Lelkipásztor; Evangélikus Lelkészi Szakfolyóirat, 1964 május, 305–306. p.
– Pásztor Pál: „Utas vagyok e világban”. Emlékezés halottainkra – Bartos Pál (1882–1964)

– Evangélikus Naptár az 1965. évre, Bp., 1964, 63. p.
– A Krón (Koszorús) és a Bartos család leszármazottainak találkozója Pécs– Cserkút, 2008, 96 p. + fotók
– Feljegyzések, levelek, vidám írások a Koszorús (Krón) és a Bartos család történetéből, Pécs, 2012, 101 p. + fotók

Leszármazottai

Gyermekei: Irén (1909–1990), Pál (1910–1911), Valéria (1911–2000), Pál (1913–1984), György (1916–2000), Éva (1919–1988).

Unokái:

– Irén ágán: Gerlai Mátyás (1942), Péter (1943), Pál (1948–1993),
– Éva ágán: Koszorús Oszkár (1942), Pál (1943), László (1947–1963), Ferenc (1954–1991).

Dédunokái:

– Mátyás ágán: Gerlai Orsolya (1978), Gabriella (1978),
– Péter ágán: Gerlai Zoltán (1971), Boglárka (1974),
– Pál ágán : Gerlai Pál (1981), Katalin (1985),
– Oszkár ágán: Koszorús Éva (1966), Csilla (1969),
– Pál ágán: Koszorús Zsófia (1979), László (1981).

Ükunokái*:*

– Gerlai Orsolya ágán: Demeter Lóránt Mátyás (2011), Demeter Mihály (2014),
– Gerlai Gabriella ágán: Hajdu Michaela Anna (2010), Hajdu Borbála Dóra (2015),
– Gerlai Zoltán ágán: Gerlai András, (2002),
– Gerlai Boglárka ágán: Oláh Illés (2006),
– Koszorús Éva ágán: Gavallér Gergő (1987), Petra (1989), Ákos (1993),
– Koszorús Csilla ágán: Tóth Franciska (1999),
– Koszorús Zsófia ágán: Horváth Bálint (2006), Levente (2009), Szemere (2014), Barnabás (2017),
– Koszorús László ágán: Koszorús Károly (2016).

Szépunokái:

– Gavallér Petra ágán: Tóth Zalán (2015), Polett (2017); Szarvason élnek.
– Gavallér Gergő ágán: Gavallér Oszkár (2017).

Az élet- és pályarajzot ismertette:

Koszorús Oszkár, Bartos Pál unokája.

Dr. Vitális György

Apai nagyanyám, Chovan Etelka

Egy polgárfeleség élete a 20. század első felében

Származása

Chovan Etelka

Apai nagyanyám, *Chovan Etelka* 1875. április 7-én Ambrózfalván született, 1966. október 23-án Budapesten hunyt el. **Édesapja** *Chovan József* ev. néptanító (1842–1920), **édesanyja** *Görbe Etelka* (1859-1941). **Apai nagyszülei** *Chovan Zsigmond* (1796–1855) tanító és orgonista, valamint második házasságából származó *Fialka Judit* (1811–1894). **Anyai nagyszülei:** *Görbe Ferencz* (1814–1864) és *Gyöngyösi Terézia* (1820–1900).

Keresztelése 1875. április 10-én az ambrózfalvai ev. templomban *Kosztra Tivadar János* lelkész szolgálatával történt. **Keresztapja** nagybátyja, *Chovan Károly* szarvasi tanár, **keresztanyja** pedig nagynénje, *Chovan Emília* kisasszony volt.

Az Ambrózfalván született *Chovan Etelka* **testvérei** – miután édesapjuk Tótkomlósra került – *Emília* (1876. november 5.), *Kálmán* (1879. január 1.), *Sarolta* (1883. április 8.), *Sarolta* (1884. november 2.), József (1892. március 16.) és Sándor József (1899. március 1.) Tótkomlóson születtek.

Rokonságából kiemelem, hogy *Chovan Zsigmond Kristóffy Juliannáv*al kötött első házasságából származó első gyermek, *Chovan János Sámuel* (*Soma*) (1821–1851) és a harmadik gyermek, *Chovan Zsigmond* (1824–1891) az *egyházi zene kiváló művelője* ugyancsak tanító és orgonista volt. A *Chovan Etelka* rokonságába tartozó *Chovan Zsigmond* (1824–1891) fia, *Chovan Kálmán* (1852–1928), a *magyar zene mestere,* emléktáblája a szarvasi Tessedik Múzeum falán látható.

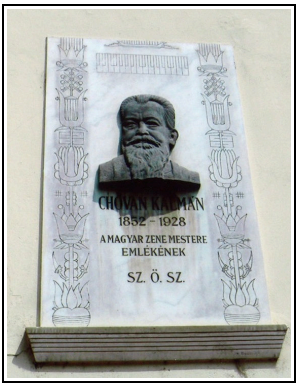

Tanulmányai

Chovan József

Édesapja, *Chovan József* mind elemi, mind gimnáziumi tanulmányait Szarvason végezte. A gimnázium 8. osztályából [Tót] Komlósra hívták meg segédtanítónak, honnan félévi segédtanítóskodás után visszatért Szarvasra, hogy tanulmányait befejezze. Mikor ez megtörtént, az 1865-ik évben Antalfalvára altanítónak, az 1866-ik évben Ambrózfalvára rendes tanítónak hívták meg, ahol 9 évet sok nélkülözés között töltött el. Innen 1876-ban ismét Komlósra hívták meg, hol elsőben a bánáti, később az úgynevezett „olajmalmi", 1884-től az egyik központi iskolában működött (*Gajdos P*. 1896). Így az 1875-ben született *Chovan Etelka* az elemi iskolát Tótkomlóson kezdte, míg a sok nélkülözést szenvedő családot megsegítő *Chovan Károly* nagybátyja gyámapjaként magához vette, majd a szarvasi társulati elemi osztályokkal összekötött polgári leányiskolába íratta be.

A Gyulai Megyei Levéltárban fellelt adatok szerint *Etelka* az elemi iskola második osztálya első félévében az 1883/84-es tanévi bizonyítványa a következő volt:

Magyar *jó*, hit és erkölcstan *kitűnő*, beszéd és értelemgyakorlat *kitűnő*, írás és olvasás *jeles*, nyelv és irálytan [stílus] *kitűnő*, német *jeles*, mennyiségtan *kitűnő*, művészeti tárgyak: ének *jeles*, rajz *kitűnő*, testgyakorlás *jeles*, általános osztályzat *kitűnő*.

Chovan Etelka Szarvason

Egykori osztálytársai az osztály anyakönyve szerint: *Baltazár Lujza*, *Benka Jolán*, *Boros Irma*, *Boros Jolán*, *Kovács Gizella*, *Laukó Irma*, *Marcsek Jolán*, *Nagy Paula*, és *Sárosy Lilla* voltak. Az 1886-87-es tanévben már elsős polgárista volt, gyámapjaként *Chovan Károly*t írták be.

Az 1889/90-es tanév második félévében a polgári leányiskola negyedik osztályában elért eredményei a következők voltak: hit- és erkölcstan *jó*, magyar nyelv és irodalom *kitűnő*, német nyelv *jó*, történelem *jeles*, földrajz *jó*, mennyiségtan *jó*, természettan *jeles*, egészségtan *jeles*, rajz *jeles*, testnevelés *jó*, ének *jeles*, általános jegy *jeles*.

Egykori **polgárista osztálytársai** az anyakönyv szerint: *Benka Jolán* (*Benka Gyula* főgymnáziumi tanár lánya), *Chovan Margit* (*Chovan Kálmán* zeneakadémiai tanár lánya), *Laukó Irma*, *Marcsek Jolán* és *Sárosy Lilla* voltak.

Chovan Etelka ifjúkorára és tanulmányaira nagy hatással volt nagybátyja, keresztapja, gyámapja, a polihisztor *Chovan Károly* (1839–1922) szarvasi főgimnáziumi tanár (*Vitális Gy*. *2016*), aki pályáját és tényked*é*sét atyai szeretettel, következetes figyelemmel kísérte és irányította.

Etelka tanulmányai során 1888. május 20-án, pünkösd első napján konfirmációját is teljesítette. Végül – ami Szarvason természetes volt – a tót nyelvet is elsajátította, amely később Selmecbányán, majd a főváros ostromának idején az oroszokkal való találkozáskor hasznosnak bizonyult.

Ifjú évei

Tanulmányai befejezésétől házasságkötéséig eltelt 6 év során a vidéki élet szokásainak megfelelően elsősorban a háztartásban, illetve annak irányításában vállalt szerepet. Ügyelt a lakással és a kerttel kapcsolatos teendőkre, a beszerzésekre, ápolta a virágoskertet, figyelte a gyümölcsfák fejlődését.

Megtanult kiválóan főzni, amit későbbi élete során számos alkalommal hasznosított. Délután 4 órától fogadta nagybátyja látogatóit, megszervezte a vendéglátást, a látogatások visszaadását.

Eljárt az ifjúság számára tartott alkalmi rendezvényekre, bálokra, barátnőivel a számukra fontos dolgokat megbeszélte. Többször elmondta, hogy a postán szeretett volna dolgozni, de erre nem került sor.

Házassága

A felújított Chovan-ház

1896-ban, 21 évesen kötött házasságot az ugyancsak szarvasi kötődésű *Vitális Istvánnal* (1871–1947), a selmecbányai ág. hitv. ev. líceumi főgimnázium földrajz – természetrajz szakos tanárával.

Családi visszaemlékezésekből tudjuk, hogy már ifjúkorukban is ismerték egymást. Így pl. Szarvason az Arany János utcai (I. ker. 186.) ún. Chovan-ház kertjében a ház előtt egy eperfa állt, amelyre *Chovan Etelka* kislánykorában mindig felmászott, onnan beszélgetett az ifjú *Vitális István*nal, aki ferdén átellenben lakott a szüleivel (*Vitális Gy*. 2008).

Esküvőjüket a szarvasi ev. Ótemplomban tartották. Eskető lelkészük *Áchim Ádám* volt. Az esküvői tanúk: nagybátyja, *Chovan Károly* és *Dancs Béla*, a Szarvasi Ev. Főgimnázium tanárai, illetve az oskolai tanács tagjai voltak.

Az egyházi esküvő anyakönyvi kivonatát *Vitális István*ról írt cikkem *2. ábráján* közöltem (*Vitális Gy*. 2015), a polgári esküvő házassági anyakönyvi kivonatát itt közlöm:

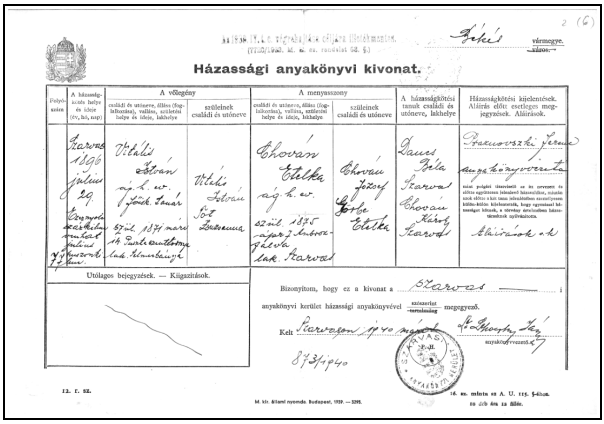

Házassági anyakönyvi kivonat.

Házassága révén került a csodálatos Selmecbányára, ahol mint tanárfeleség beilleszkedett a városban folyó kulturális életbe, és az ottani társaság egyik nagyra becsült kedvence lett. Részt vett „A Selmeczbányai Gyógyászati és Természettudományi Egylet" rendezvényein, ahol férje, *Vitális István* számos előadással szerepelt. A „Selmeczbányai Ág. Hitv. Evang. Líc. Főgimnázium"-hoz kapcsolódó egyesületek rendezvényein is részt vettek.

Nem teljesen ismeretlenül került Selmecbányára, mivel nagybátyja, *Chovan Károly,* aki az 1862/63. tanévtől az 1871/74. tanév végéig a líceum tanára volt, és ezt követően a szarvasi gimnázium tanára lett (*Vitális Gy*. 2016). Így *Etelká*nak már ifjúkorában is számos beszámolót tarthatott a selmeci életről és lehetőségekről. Ebből az is látszik, hogy *Etelka* életébe mind nagybátyján, mind férjén át be volt kódolva Selmecbányára kerülése.

A selmecbányai ház napjainkban

Emellett a rendkívüli szakmai tevékenységet végző *Vitális István* főgimnáziumi, majd főiskolai tanár és kutató geológus számára feleségként meghitt hátteret biztosított, anyaként pedig három fiúgyermeküket (*István*, *Károly* és *Sándor*) gondozta és nevelte.

Közben Selmecbányáról férjével együtt számos alkalommal a Szarvason történt események alkalmával rokonaival és ismerőseivel is kapcsolatban maradt. Selmecbánya cseh megszállását követően a Bányászati és Erdészeti Főiskola Sopronba került, ők is Sopronba költöztek. Amikor férje tudományos pályája felfelé ívelt (a hazai szénlelőhelyek kutatásában ért el jelentős eredményeket, 1920-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1944-ben rendes tagja lett /Vitális 2015/), 1929-ben Budapesten, az Otthon utcában vásároltak lakást. Sopronból majd Budapestről is több alkalommal látogatást tett Szarvason.

Szarvasi kötődései igen erőteljesen az 1944. év nyarán nyilvánultak meg, amikor a bombázások elől Szarvasra kihelyezett *Gyuri* és *Ili* unokáival és férjével együtt áprilistól szeptember 25-ig Szarvason töltötte a nyarat.

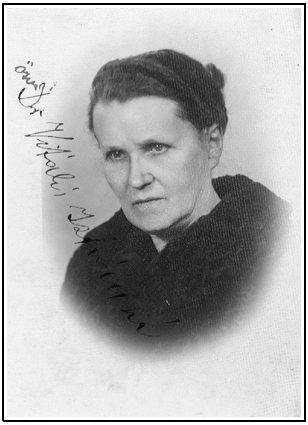

Egyik utolsó fényképe

Gyermekkori élményei és szarvasi kötődései ebben az időszakban elevenedtek meg számára. Így a szarvasi ifjúkorát felidéző Arany János utca 186. sz. alatti volt *Chovan-házban,* – ahol akkortájt *Hajas Endre,* a szarvasi Hitelbank könyvelője és felesége lakott, akik nagy szeretettel fogadták nagyanyámékat – végezte a háztartás irányítását, a feleség és a nagyanya kötelezettségeit. Feleleventette a rokonságával kapcsolatos összeköttetéseit, elmélyedt az emlékeivel kapcsolatos gondolatvilágába.

Megemlítem, hogy a háziállatok: kutyák, macskák iránti vonzalma egész életén át elkísérte – olykor mindkettő társa volt –, ez mind a szarvasi mind a nagyvárosi életszemléletét is meghatározó lelki tulajdonságait is jellemzi. 1944-ben *Matyi* nevű macskáját még Szarvasra is magával vitte.

Férje 1947-ben bekövetkezett halála után is a budai, Otthon utca 6. sz. alatti lakásban élt, és minden idejét családjának szentelte. Példamutató gondoskodással felvállalta mind nagyanyai, mind dédanyai feladatait.

91 éves korában Budapesten hunyt el. Búcsúztatása a budai Farkasréti temetőben 1966. november 19-én *Csengődy László* buda-hegyvidéki ev. lelkész szolgálatával történt.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok *Demeter Jolán* út- és vasútépítő mérnök, családfakutató unokahúgom és *Koszorús Oszkár* könyvtáros, levéltárvezető adatgyűjtő tevékenységéért, valamint hasznos tanácsaiért.

Irodalom

Gajdács Pál: Tótkomlós története. *Gyoma (1896)*
Vitális György: A Vitális család Szarvason. *Emlékalbum*. Kézirat. (2008)
Vitális György: Nagyapám, *dr. Vitális István* szarvasi kötődései. *Szarvasi Krónika*, 29. sz. 96–104. old. (2015)
Vitális György: Emlékezés Chovan Károly selmecbányai majd szarvasi gimnáziumi tanárra. *Szarvasi Krónika*, 30. sz. 105–109. old. (2016)

Képek

1. kép. Nagyanyám, dr. Vitális Istvánné sz. Chovan Etelka
2. kép. Chovan Kálmán, a magyar zene mestere emléktáblája a Tessedik Múzeum falán (Dr. Nagy Éva Anna felvétele 2007-ben)
3. kép. Chovan József tótkomlósi tanító
4. kép. Chovan Etelka elemi iskolai tanuló
5. kép. A Chovan-ház Szarvason az Arany János utcában (Demeter Jolán felvétele 2018-ban)
6. kép. Vitális István és Chovan Etelka állami házassági anyakönyvi kivonata
7. kép. Nagyapámék háza Selmecbányán az Alsó Rózsa utcában (Demeter Jolán felvétele 2015-ben)
8. kép. Nagyanyám egyik utolsó képe Budán

Elődeink életéből

Vass Istvánné Hajdu Ottilia

Hajdu György emlékezete

Hajdu György *id. Hajdu*[1] *György* középbirtokos földműves és *Sovány Mária* legidősebb gyermekeként született Szarvason 1919. augusztus 27-én, ahol szülei tekintélynek örvendő gazdálkodók voltak, s akik gyermekeiket gondos nevelésben részesítették. Kisgyermek korától kétnyelvű volt, magyar anyanyelve mellett tótul is beszélt.

1925 őszén megkezdte tanulmányait a szarvasi ág. h. ev. egyházközség elemi népiskolájában. A jeles eredménnyel befejezett elemi iskola 5. osztálya után 1930 őszén szülei a szarvasi ág. h. ev. Vajda Péter Gimnáziumba íratták be, ahol 1939. szeptember 8-án leérettségizett. A gimnáziumi évek alatt nyelvismerete latinnal, némettel és franciával bővült.

Érettségi után, mint ideiglenes kisegítő napidíjas dolgozott a szarvasi községházán. 1940-ben Budapesten elvégezte a Bőripari és Bőrkereskedelmi Átképző Szaktanfolyamot.

Katonaság, háború, fogság

Sorkatonai szolgálatra 1940. december 2-án hívták be, Orosházára kellett bevonulnia honvédként a 18. tábori tüzérekhez. A tüzéreknél felderítő, bemérő feladatokra képezték ki. Tényleges katonaideje alatt csapattestét a 2. Magyar Hadsereg részeként[2] a Keleti Frontra vezényelték. A frontszolgálat alatt a kegyetlen orosz télben átélte a doni áttörést, a fegyver-, felszerelés-, élelem-utánpótlás hiányát, csapata bekerítését.1943. február 1-én feloszlatták és sorsára bízták a bekerített, szétzilált III. hadtestet. E reményvesztett helyzetben egyedül százados parancsnokuk – akinek ifj. Hajdu Györggyel együtt mintegy 150 katonája köszönheti az életét – biztatta őket: én tudom az utat, kivezetlek innen benneteket. Valóban így történt. Úttalan utakon, hóban-fagyban gyalogolva, ellenségtől körülvéve és üldözve, de kijutottak, és elérték a szétvert magyar hadsereg maradékának gyűjtőpontját, ahonnan április 24-étől megindult az életben és szabadon maradt katonák szervezett hazaszállítása. Tényleges katonai szolgálata 1943. július 20-án ért véget: őrmesteri rangfokozatban tartalékos állományba helyezték.

Hazatérése után közellátási ellenőrként vállalt munkát a Szarvas Községi Elöljáróságnál, illetve szülei gazdaságában dolgozott. A háború vége azonban még messze volt. Hajdu György tartalékos őrmestert 1944. április 10-étől ismét behívták, a tüzérezredet – az újjászervezett, majd német irányítás alá helyezett 2. Magyar Hadsereg részeként – immár a hazai fronton vetették be az előretörő Vörös Hadsereg ellen. Részt vett a dunántúli védel-

mi harcokban. 1945. február 10-én Felsőgallán (ma Tatabánya része) csípőlövés érte, sebesülésével a türjei honvéd csapatkórházban ápolták.

Felgyógyulása után a visszavonuló társaival együtt 1945. május 12-én esett orosz fogságba Ausztriában. Az elfogott magyar katonákat a szovjetek bevagonírozták, és a Szovjetunióba szállították. Hajdu György a hadifogságot a Voronyezs környéki 82. (később átszámozták: 7082.) számú hadifogolytáborban töltötte.

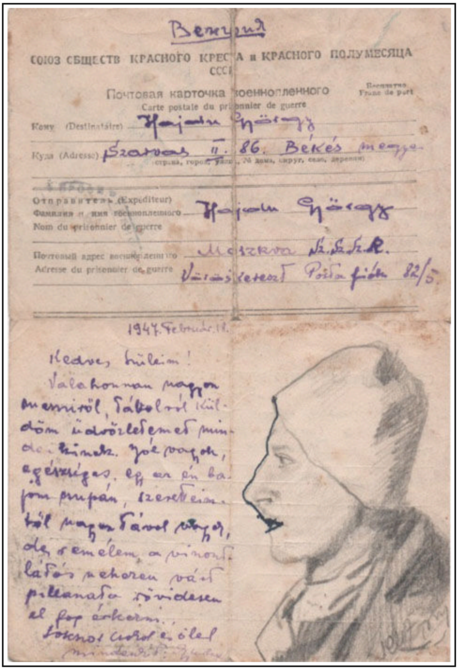
СОЮЗ ОБЩЕСТВ КРАСНОГО КРЕСТА и КРАСНОГО ПОЛУМЕСЯЦА
СССР
Почтовая карточка военнопленного
Carte postale du prisonnier de guerre
Кому (Destinataire) Hajdu György
Отправитель (Expéditeur) Hajdu György
Nom du prisonnier de guerre
Adresse du prisonnier de guerre

Az első fogságban töltött év után már megbízhatóan működött a vöröskeresztes postaszolgálat. Rendszeresen érkeztek a tábori levelezőlapok Szarvasra, és mentek a válaszok a Hajdu családtól a családi történésekről a voronyezsi táborba.

A fogolytáborban a körülményekhez képest kedvező helyzetbe került: a tót nyelv segítségével meg tudta értetni magát az oroszokkal, s könnyen elsajátította az orosz nyelvet. Hamarosan tolmács-összekötő lett a hadifogoly magyarok és az orosz táborparancsnokság között. Ez viszonylag szabad mozgást biztosított számára, de a rossz ellátáson és szerettei hiányán nem segített. A hadifogság több mint három év után, 1948. május 19-én ért véget számára. Ő volt a Szovjetunióból hazatért 8780-adik hadifogoly a debreceni hadifogoly átvevő bizottság nyilvántartásában.

СССР
СОЮЗ ОБЩЕСТВ КРАСНОГО КРЕСТА и КРАСНОГО ПОЛУМЕСЯЦА
СССР
Почтовая карточка военнопленному
Carte postale au prisonnier de guerre
Кому (Destinataire)
Куда (Adresse)
Отправитель (Expéditeur)
Фамилия и имя отправителя
Nom de l'expéditeur Hajdú Györgyné
Почтовый адрес отправителя
Adresse de l'expéditeur B. m. Szarvas.

Fogságból hazatérése után – 1948. június 8-i keltezésű ajándékozási szerződéssel – szülei fel-

osztották földjeiket, családi gazdaságukat öt gyermekük között. Hajdu Györgynek mintegy 31 hold jutott, melyen megkezdte a gazdálkodást.

1948 nyarán ismerkedett meg későbbi feleségével, *Jókövi Ottilia Zsuzsannával* (sz. Orosháza, 1924. december 22.), az orosházi *Jókövi Jenő* – I. világháborús hadirokkant – kiskereskedő és felesége, szül. *Bobek Mária* leányával, aki Szarvason védőnőként dolgozott, és egy tanítóképzős diáklánnyal, *Etelkával* lakott közös albérletben, a Bethlen utcában.

Hajdu György ifjúkora óta barátja volt *Laurik István* mezőtúri tanítónak, aki ekkortájt Etelkának udvarolt. Hétvégi programjaikra (cukrászda, mozi) Etelka elhívta Ottiliát, István pedig Gyurkát. A megismerkedés után gyakran mentek négyesben szórakozni, majd kialakult a szerelem. Jókövi Ottilia (ekkor már) járási vezető védőnő és Hajdu György földműves 1949. október 9-én házasságot kötött. 1950. augusztus 16-án megszületett első gyermekük, *Hajdu Ottilia Edit*.

Sorsfordító volt az 50-es évek eleje. A 30 hold saját föld az akkori viszonyok között a megélhetéshez kevés volt: a borsos földadót és előírt beszolgáltatást sem termelte meg, de ahhoz elég volt, hogy az ifjú földműves és családja kuláklistára kerüljön. Megélni a védőnői fizetésből próbáltak, bár annak is egy részét – harmadát – a földadó vitte el. Emellett a község akkori vezetése gondoskodott a „kulákcsalád" rendszeres zaklatásáról az adók, beszolgáltatások idő előtti követelésével. Ifj. Hajdu György földje zömét (1,5 hold kivételével[3]) felajánlotta hasznosításra az államnak, melyet végül a Békés Megyei Tanács VB. 1951. augusztus 9-ei véghatározatával térítés nélkül – adótartozás címén – átvett.

Ekkorra már kialakult benne a pályamódosítás terve. A tanítást választotta életpályául. Az iskolákban már 1949 őszétől kötelező volt az orosz nyelvoktatás, de kevés volt a nyelvtanár. Ő – a hadifogság éveinek következményeként – kiválóan beszélt és írt oroszul. Nekilátott hát a választott hivatásához szükséges képesítések megszerzéséhez. Még 1950-ben beiratkozott a szegedi Általános Pedagógiai Főiskola levelező tagozatára, az első évfolyamot az 1950/51. tanévben végezte el.

A főiskolai tanulmányok mellett – 1952. január 6-tól – képesítés nélküli óraadó tanító lett a békésszentandrási általános iskolában. 1952. júliusában

orosz nyelvi szaktanári vizsgát tett Debrecenben. 1952 augusztusában a főiskola II. évfolyamának elvégzésével párhuzamosan különbözeti vizsgát tett Szarvason a Tanítóképző I–IV. osztály anyagából. 1952 decemberében tanítóképesítő vizsgát tett a Szarvasi Állami Tanítóképzőben (tanítói oklevél). 1953. július 31-én – befejezve tanulmányait – a Szegedi Általános Pedagógiai Főiskolán átvette orosz nyelv és irodalom szakos általános iskolai tanári oklevelét. Közben a békésszentandrási általános iskolában óraadóból tanító, majd tanár lett. Kiemelkedő szakmai, pedagógiai, osztályfőnöki munkáját elismerték, kollégái becsülték, kedvelték.

1956. február 29-én megszületett második gyermekük, Hajdu György Gábor.

Az 1956. október 23-ai forradalom és az azt követő napok Békésszentandráson atrocitások nélkül, viszonylag békésen zajlottak. A járás iskoláiban október 30–november 5. között tanítási szünetet rendeltek el. Hajdu György kollégái között olyan elismert volt, hogy (távollétében) beválasztották a Békésszentandrási általános iskola forradalmi bizottságába.

November 5. után a tanítás ismét megindult, visszatért a régi vezetés, az élet visszatért a régi kerékvágásba. 1957. március 11-én éjjel házkutatást tartottak otthonukban, melynek során egy röplapot találtak. Letartóztatták[4], és Gyulára vitték kihallgatni. Ezt a család csak jóval később tudta meg. Állapotos felesége a házkutatás alatt erősen meghűlt. A több hétig húzódó betegség és az átélt izgalmak hatására negyedfél hónapos magzata méhen belül elhalt. Harmadik gyermekük kisfiú lett volna.

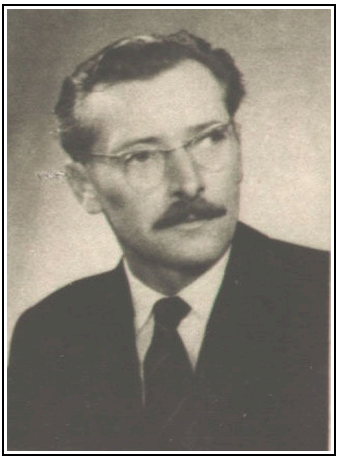

A gyulai fogházban elszenvedett – tettlegességben bővelkedő – vallatásokkal újabb terhelő tényeket nem sikerült rábizonyítani. „Kulák" előélete, a házkutatáskor megtalált röplap, a megválasztása és annak beismerése: *„azt valóban kijelentettem, hogy az oroszok menjenek haza"*, a gyulai bíróságnak elegendő volt, hogy mint felforgatót 10 hónap fogházbüntetésre ítéljék. Büntetését Gyulán töltötte, 2/3-dal szabadult 1957 októberében.

Mint frissen szabadult politikai elítélt, tanári pályáját Békés megyében nem folytathatta. Fogva tartása alatt a Békés Megyei Tanács VB. Művelődési Osztálya munkaviszonyát megszüntette. Hajdani hadifogolytársa segítségével kapott fizikai munkát 1957. október 19-től a szarvasi HAKI-nál. Négy évig dolgozott itt kísérleti betanított munkás munkakörben.

1961 táján enyhülni kezdett a politikai légkör. Több barátja hívta vissza a pedagógusi pályára. Több hasonló előéletű, „származású" család példáját látva feleségével együtt attól tartott, hogy az egykori kulák minősítést ebben a megyében nem fogják elfelejteni, s emiatt hátrány érheti gyermekeiket a tovább-tanulásnál. Ezért a költözés mellett döntöttek.

A korábban már említett ifjúkori jó barát hívta Várpalotára a MüM. 305. sz. Bányaipari Tanuló Intézetbe, ahol ő is tanított. Itt lett nevelőtanár 1961 októberétől. Családja 1962 decemberében költözött utána, miután feleségének felajánlottak egy megürült védőnői állást a városban, és sikerült egy szövetkezeti lakást vásárolniuk. Itt nevelték fel két gyermeküket, akik mindketten a mérnöki pályát választották.

Hajdu György a vájárképzőben 1965 decemberéig dolgozott. A politika még egyszer utánanyúlt. 1965-ben a Munkaügyi Minisztérium egy alkalmazottja – aki a tanintézetben felügyeleti szervként ellenőrzést végzett – kijelentette, hogy a jövendő munkásosztály nevelését nem végezheti politikailag megbízhatatlan, rendszerellenes tevékenységért elítélt személy, és követelte azonnali elbocsájtását. A Várpalotai Városi Tanács VB. Művelődésügyi Osztály vezetője – ismerve odaadó munkáját, felkészültségét – kiállt mellette. Mivel a MüM. nem jutott jobb belátásra, az akkor bővített 7. sz. (Tési dombi) Általános Iskolában ajánlott neki állást.

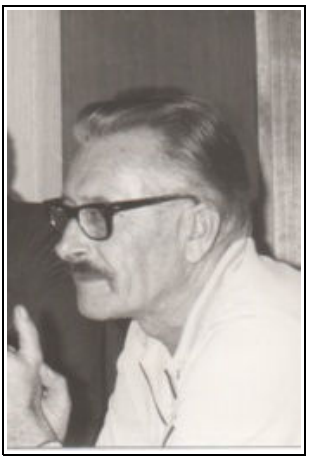

Hajdu György 1966. január 1-jétől kezdett a 7. sz. (Tési dombi) Általános Iskolában tanítani. Innen ment nyugdíjba 1980. november 1-jén. Mivel élete volt az iskola, nyugdíjazása után még közel 10 éven át, 1990 augusztusáig tanított itt részmunkaidőben.

Ízig-vérig pedagógus volt. Tanított, osztályfőnök volt, bélyeggyűjtő szakkört vezetett, tanítványaival go-kartot épített, kirándulni vitte, versenyre készítette fel őket, iskolai rendezvényeket szervezett. Hivatásában fáradhatatlan volt. 1970. július 1-jétől kinevezték az iskola igazgató-helyettesének, az ezzel járó feladatokat nyugdíjazásáig ellátta. Iskolai munkája mellett 1973. január 1-jétől több éven át volt a várpalotai Ifjúsági és Úttörő Ház igazgatója. Eredményes munkájáért és példamutató társadalmi tevékenységéért mindegyik munkahelyén több alkalommal kapott elismerést.

1991. október 23-án az '56-os forradalom 35. évfordulóján *Göncz Árpád* köztársasági elnök a Magyar Köztársaság nevében az (000059. sorszámú) 1956-os emlékérmet adományozta részére.

1992. május 5-én hunyt el Orosházán. A második infarktusa vitte el – valamivel több, mint tíz évvel az első után. Hamvait a várpalotai köztemetőben helyezték örök nyugalomra.

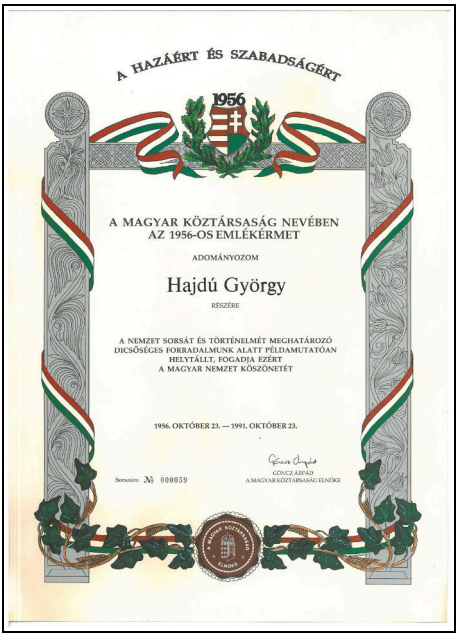
A HAZÁÉRT ÉS SZABADSÁGÉRT

1956

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN
AZ 1956-OS EMLÉKÉRMET

ADOMÁNYOZOM

Hajdú György

RÉSZÉRE

A NEMZET SORSÁT ÉS TÖRTÉNELMÉT MEGHATÁROZÓ
DICSŐSÉGES FORRADALMUNK ALATT PÉLDAMUTATÓAN
HELYTÁLLT, FOGADJA EZÉRT
A MAGYAR NEMZET KÖSZÖNETÉT

1956. OKTÓBER 23. — 1991. OKTÓBER 23.

GÖNCZ ÁRPÁD
A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE

Sorszám: № 000059

Jegyzetek

[1] Bár születésekor Hajd**ú** néven anyakönyvezték, egész életében rövid u-val írta a nevét, minden irata is a rövid változatot tartalmazta. Id. Hajdu György is az u végződésű aláírási formát használta.

[2] 2. Magyar Hadsereg III. (Szombathelyi) Hadtest 7. (Soproni) Könnyűhadosztály közvetlen 7. tábori tüzérezred II. századában.

[3] A megmaradt 1,5 hold földdel lépett be később id. Hajdu György a tsz-be, hogy idős korukra némi jövedelmük legyen.

[4] Harmadik gyermekük kisfiú lett volna. Azokban a napokban vitték el Kistarcsára id. Hajdú Györgyöt /apját/ hangoztatott politikai nézetei miatt, ahonnan hetek múlva feketére összeverve hozta haza másik fia, Hajdú Pál.

Ez az írás részlet Hajdú Pál most készülő „Hajduch – Hajdu család” című családtörténeti kötetéből. A részletet Vass Istvánné Hajdu Ottilia írta.

Szemle

Hartay Csaba

Te szoktad siratni a disznót?

Részlet Hartay Csaba[1] készülő prózakötetéből

De örülök! Megint lehet korán kelni szombaton. Egész héten gyötör minket az iskola, a neonfényes borzalom reggelenként, erre disznóvágás a tanyán keresztapámnál. De most komolyan, miért nem lehet azt a disznót reggel kilenckor leszúrni? Ez valami hülye szokás, hogy hajnalban kell odamenni, odasettenkedni hozzá. Szerintem ebben az is benne van, hogy így akkor már hajnali ötkor lehet kezdeni inni. Tuti. Ezt élvezi apu is.

Nem szeretem ezeket a disznótorokat. Egy az, hogy mindig rohadt hideg van. És keresztapám is direkt kilesi, hogy mikor lesz a leghidegebb, na, akkor lesz a disznótor. Fasza. Amúgy én csak egy-két tálat, vödröt meg rongyot hozok-viszek ilyenkor, ha szólnak, de azt is minek. Feleslegesnek érzem magam. Egy csomót ácsorgok csak, és bámulom a kiterült disznót. Közben meg a rokonok ugratnak az iskolával. A múltkor egyik totál beszopatott. Nagyon megszívtam. Kapásból úgy kérdezte, hogy hány kettesed van a suliban. Basszus, én meg rögtön löktem, hogy irodalomból meg nyelvtanból van kettesem. Matek? Abból is – vágtam rá. Anyu nagyon mérges volt. Hogy lehetek ilyen béna, hogy őszintén elmondom. Most már úgy gondolom, hogy simán hazudni kellett volna. Úgysem tudja az a rokon, mi az igazság. De úgy éreztem a kérdése közben, mintha látta volna a naplót meg az ellenőrzőmet. Mintha a haverja lenne a tanár, az igazgató, vagy nem tudom. Nagyon meggyőzően kérdezett, mintha pontosan tudná, hogy nekem vannak ketteseim. Nekem, kettesem? Négyesem is alig! – ezt kellett volna válaszolnom. Hülye vagyok. Nem csak a tanuláshoz, a válaszoláshoz is. De ezek a disznótorok. Nem tudom, nekem olyan hideg az egész. Meg koszos. Minden ruha meg

---

[1]**Hartay Csaba** 1977. június 16-án született Gyulán. Gyermekkorát Szarvason töltötte. 1996-ban érettségizett a szeghalmi Péter András Gimnáziumban. 2002-ben újságíró-korrektor szakképesítést szerzett Budapesten. Jelenleg Szarvason él. Középiskolás kora óta ír verseket. Írásait közlik jelentős hazai újságok, folyóiratok, antológiák.

Első verseskötete *Vakuljon meg az árnyék* címmel 1996-ban jelent meg a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára sorozat első köteteként. Nyolcadik kötetét, a *Fényképavar*t 2016-ban a Kalligram Könyvkiadó adta ki.

Regényei – *Lerepül a hülye fejetek* (2013); *Nem boci!* (2015); *Holtág* (2016) – országos visszhangot keltettek.

Díjai

– Körösök Gyöngye-díj, 2006
– Bárka-díj, 2010
– Szarvas város kulturális életéért-díj, 2015
– Megyei Prima Díj, 2015
– Szarvasért Alapítvány díja, 2017

rongy hideg, zsíros és vizes. Sár van, meg disznószar. Kenjük azt a véres, sáros, zsíros trutyit egész nap.

Oké, a hagymás főttvér az rohadt finom. De az is olyan sokára lesz kész. Fúj, hogy attól milyen feketét lehet kakálni! De még napokig szinte. De ugye? Jól mondom! De nagyon finom kaja. Anyuék mamával megfőzik a vért, kiveszik a vízből, felvágják darabokra. Úgy néz ki olyankor ez a főtt vértömb, mint valami idegen szerve a disznónak, ami csak főzés után alakul ki. Utána úgy szokták, hogy a feldarabolt vért beleteszik egy nagy lábosba, hozzá a főtt krumplit, meg a hagymát, és sütögetik egy kicsit. Én olyankor már nagyon ennék. De nem lehet, mert meg kell várni a bölléreket.

Egyszerre ülünk asztalhoz. Ott is pálinka. Meg a beszólogatások. Van-e már csajom? Én örülnék a legjobban, ha lenne, ezeket szerintem nem is érdekli igazán, csak játsszák az agyukat. Mindenkinek van egy-egy idegesítő kérdése hozzám. Hány évesnek kell lennem, hogy leszálljanak rólam? Nagyon várom már azt az időt. Hideg a disznótor, meg vizes. Mindent örökké mosni, kenni, lögybölni, és mégsem lesz tiszta semmi. Koszos rongyokkal törölgetni mindent örökké. Én komolyan nem is látom át, hogy lesz itt rend estére. Sehogy. Én úgy is elfáradok, hogy csak ott ácsorgok, és nézem a bácsikat. Vannak ilyen idősebb, kucsmás bácsik is. Azt sem tudom, hogy hívják őket, mindenféle rokonok meg barátok, de ezeket is csak az érdekli, mi van a lányokkal a suliban, és hogy milyen tanuló vagyok. Amúgy meg dehogy érdekli őket, csak nem tudnak mit kérdezni. Egyik rokonunk, a Jani bácsi meg egy nagy üstben süti a tepertőket a garázsban. Oda is félve megyek csak, mert az is örökké kérdez. Miért nem lehet csendben álldogálni? Iskola, mi van az iskolában. Hát szerintük én erről élvezettel beszélek? Hagyjuk már azt a rohadt iskolát. Komolyan, ha egyszer kijárjuk az összes osztályt, nagyon megünnepeljük. Mert akkor már hiába kérdezik, hogy mi van a suliban: semmi, kijártam, pont. Leszakadhatnának már erről a témáról. Miért nem azt kérdezik, merre csavarogtunk mostanában, mikor készítettem utoljára íjat meg csúzlit, mikor voltam pecázni, van-e már újabb kvarcjátékom? De ilyeneket egyik sem kérdez, csak a hülyeség mindig.

Szóval szombat hajnalban disznótor. Elrontják a hétvégémet. Ráadásul a tanyán nincs is kábeltévé, csak egyes meg kettes. Keresztapám szobája meg eleve olyan rohadt hideg, hogy hiába mennék be oda megmelegedni, tovább fázom. Bemegyek, és ott vacogok tovább. Utána anyu rám nyit, hogy haladjak kifele a disznóhoz, ott segítsek, adogassam az akármiket. Ott fekszik a disznó, és kapargatják a fekete bőrét késekkel. Mit kell azt kapargatni? Nem lehetne valahogy lenyúzni azt a disznót? Annyi hülyeség van egy disznótorban is. Te amúgy egyedül le tudnál vágni egy disznót? Én szerintem tudom, hogy mit kéne csinálni hozzá, mikor mi következik, de nem vagyok még elég erős hozzá. Amikor töltik a kolbászt, az már jó. Ott már nyugi van. Keresztapu barátai olyankor már nagyon mosolyognak. Sanyi bácsi, a tanyaszomszéd egyre las-

sabban beszél. Fehér bort iszik pálinkával, de reggel öttől este kilencig, végig. Komolyan, esküszöm, nem áll meg. És ott az a zsíros pohár mellette, anyu meg töltögeti neki a kupából a bort, ha látja, hogy kiürült. Az meg bólint, és halkan mondja: köszi. Apunak bezzeg nem tölt. Anyu is inkább azt szereti, ha a többi férfi iszik, nem apu. Apámon egyébként egyből meglátszik. Úgy hívjuk húgommal, hogy apu „olyan". De én más fazonokon csak azt veszem észre, hogy mosolyognak, meg hülyéskednek.

Nem szeretem ezeket a disznótorokat. Hosszú ott lenni egész nap. Átfagy a lábam. Hiába veszek fel három zoknit, csak még jobban fázom. Apu szokta is mondani, hogy ne húzzak három szűk zoknit, mert elszorítom a lábamban a vérkeringést, és attól még jobban fogok fázni odalent. Apu egyébként tök sok dolgot tud, általában jobban, mint más hasonló korú ember. Vitatkoznak is mindig. Ő már tíz éve tudta előre ezt a rendszerváltozást, mindig azt mondja. A többiek meg lehurrogják, hogy egy nagy lószart tudtad te. Mindig van vita, főleg, ha isznak is.

Te szoktad siratni a disznót? Én nem. Nem tudom, nekem az egy ilyen nagy húshenger. Egy cica az más, az odajön, nyávog, dorombol, egy kutya meg felugrik, rád mászik, majd' fellök, örül neked. De egy disznó, az valahogy ott uralkodik az óljában, hozzá se lehet szólni, csak röfög, semmi kapcsolatunk nincs a disznókkal. Csak etetjük őket, azok meg szarnak. Ránk is. Hosszú egy ilyen disznótor. Már tök sötét van, mire kezdődik a nagy asztal sikálása. Addigra már mindenki fáradt. A szomszéd Sanyi bácsi énekelget mosolyogva. Irigylem. Na, nem az egész Sanyi bácsit, csak ezt az állandó jókedvet. Olyan boldognak látszik, közben meg egyedül él egy tanyán. Te tudnál egyedül ott kuksolni egy ilyen tanyán? Csak az állatok, meg körülötted azok a hülye nagy földek, a pusztaság. Nagyon berezelnék. Ha ott valaki bezörget az ablakon, az tuti nem véletlen, az akar valamit, és nyilván rabolni, mi mást. Az emeleten senki sem tud bekopogni az ablakunkon, rohadt nagy szerencse.

Amúgy meg el lehet lenni a disznótorban. Tavaly keresztapám hideg szobájában találtam Playboy újságokat! Ott voltak az ágya alatt. Tele nagymellű, szőke csajokkal! Csak az volt a baj, hogy abban a hideg szobában még meztelen csajokat se volt valami nagy élmény nézegetni. Szombaton fogok szólni, hogy fűtsenek be rendesen. De már hallom, hogy felkiált keresztapám: mozogjál! És akkor mennem kell kifelé. Az már jó jel, ha a disznónak csak a hűlő helye van az udvaron. Egy sáros-véres tócsa, körülötte a perzselővel felégetett fű. Már tök világos van, végre vége a hajnali derengésnek, és az éles késekkel nyiszált húskupacból lassan lehet elkezdeni darálni. Gyúrni a kolbászhúst, meg ízesíteni. Dédi mindig megkóstolja, és összeveszik apuval, ha nem jó az íze. Átgyúratja egy marék sóért az egészet velük. Anyu szerint ilyen sosem volt, csak apu mondja mindig, hogy egy gonosz boszorkának állítsa be a dédit. Egyébként meg tényleg belekóstol a nyers

kolbászhúsba, és általában fintorog, na, mindegy. Múltkor már én is gyúrtam egyébként egy kicsit. Ez arra volt jó, hogy összekenjem magam zsírral meg paprikával, rögtön mehettem kezet mosni, találtam is meleg vizet egy edényben. De mama meg azonnal rám kiabált, hogy ne abba áztassam, a másikba. Nem tök mindegy, úgyis minden koszos és zsíros. Nem olyan jó buli egy ilyen disznótor. Anyu mindig kiabál mamával, mert nagyanyám ott lábatlankodik, ahová anyu épp menne, anyu tartja a lavór forró vizet, majdnem mamára borítja, mert az meg ott tipeg mindig, ahol nem kéne, a véresvizes ronggyal ide is töröl, oda is töröl, vagy ahogy ő mondaná: türül. Ez az egész disznótor egy kosztenger. Sosem lesz rend és tisztaság utána. Csak a rumli és a káosz végig.

Nyáron viszont olyan jó kimenni keresztapámhoz, mindig vág nekem egy karéj kenyeret pár karika csípős vastagkolbásszal. És ez onnan van, hogy télen mindenki szenved ebben a rohadt hidegben a disznó körül. Ki fogja ezt majd egyszer csinálni, ha ők nem lesznek? Ezt egyébként nem én kérdezem, dédi szokta mindig nekem szegezni a kérdést, hogy tanuljam meg a disznóvágást. De ha csak egy vödörrel küldözgetnek a sparhelthoz forró vízért, akkor hogyan tanuljam meg? Hihetetlen, hogy egy disznó egyik este még szunyókál, másik este meg hurka, kolbász, szalonna és tepertő lesz belőle. Te belegondoltál már?

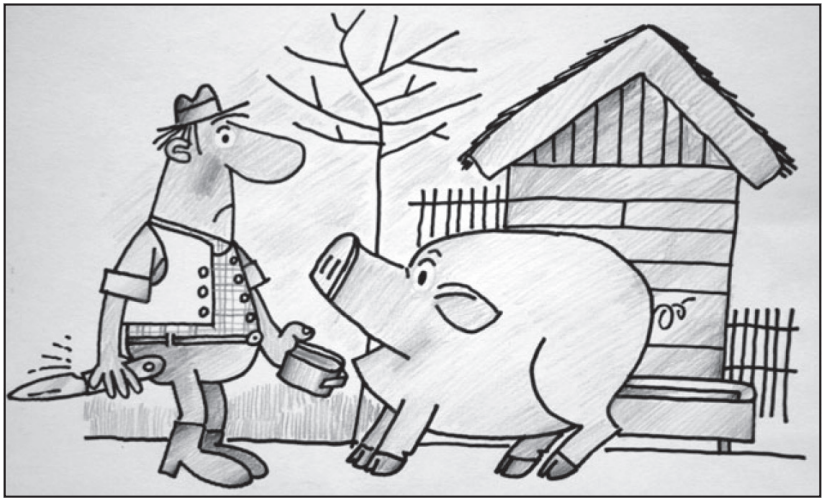

Egy újabb a helyi történelem könyvei között

Rendszerváltás Szarvason 1988–1994
Szarvasi Krónika Alapítvány, 266 oldal

Többször mondta már a nyilvánosság előtt *dr. Kutas Ferenc*, a Krónika felelős szerkesztője, a Krónika Alapítvány ügyvezetője, a Krónika Kiskönyvtár útjára bocsátója, hogy forráskiadványoknak, „történelemkönyveknek" szánja, tekinti a keze alól kikerülő köteteket. A Krónika már a 31. kötetnél, a kiskönyvtár pedig a 21-diknél tart. A könyvek sora a 18. kötettől öltött határozottan „történelemkönyv" jelleget. Addig – bár mindig helytörténeti kapcsolódással – szépirodalom, képzőművészet, memoár is szerepelt a repertoárban. A Szarvasiak a Nagy Háborúban, az Emlékkönyv – szarvasiak a második világháború idején, a Forradalom és megtorlás Szarvason 1956–1963, majd a Rendszerváltás Szarvason 1988–1994 egyértelműen a „történelemkönyv" vonulatot igazolja. Most ez utóbbiról lesz szó.

Kézbe véve a könyvet, tetszetős, színes, keménytáblás kiadvánnyal találkozik az olvasó. Az elő és hátoldalon a címer-parafrázisok és a háttérképnek választott – a szarvasi vasútállomáson készült – fotó mind-mind egyértelmű utalásokkal erősítik a címet: Rendszerváltás Szarvason 1988–1994. Azon persze el lehet töprengeni, hogy miért ezt a két évszámot választották a szerkesztők, de a könyvből kiderül ez is. Az viszont nem, hogy a dátumok kijelölte időintervallumhoz képest miért 1945-ben kezdődik a felvezetés. Persze, kell a történelmi háttér felvázolása, de elképzelhető, hogy ugyanilyen jó lenne a könyv a második fejezet bevezetőjével kezdve is.

Ne feledkezzek meg a polgármester köszöntőjéről, aki hiánypótlónak nevezi a könyvet, egyúttal nehéz feladatnak is a Szarvas, a szarvasiak életét (is) megváltoztató időszakról szóló kötet elkészítését. *„Bizonyára érdekes lesz összevetni, hogy abból, amit akkor célul tűztek ki a pártok, képviselők, mi valósult vagy éppen nem valósult meg. Érdekes olvasmány lesz az is, hogyan alakultak át a város életét meghatározó cégek és szövetkezetek, melyiknek tett jót a változás, melyiknek nem."* – írja a polgármester. Megerősíthetem: érdekes olvasmány, mindenkinek csak ajánlani tudom én is.

A második fejezetben olvashatunk a rendszerváltó pártokról. Az egykori vezetők vették számba a történéseket, nagyjából a kiválasztott időintervallumra korlátozva, de néha túllépve a visszaemlékezéseket. A túllépésekkel

természetesen semmi gond, hiszen az akkori történések nem lógtak a levegőben, voltak előzmények és következmények, illik ezekről szót ejteni, és többségében mértéktartók voltak a szerzők. (Vagy afelé terelgették őket a szerkesztők.)

Az első szabad választásokról szóló fejezetet követi az önkormányzati rendszer kiépítéséről szóló. Mindkettő tényszerű, adatokban bővelkedő. Kiemelkedik az önkormányzatiság első négy évét számba vevő, javarészt a korabeli testületi ülések jegyzőkönyveire alapozott összefoglaló.

A két utolsó fejezet a mezőgazdaság valamint az ipar és kereskedelem terén bekövetkezett változásokról szól. A mezőgazdaság fejezet önálló tanulmány, nagyon érdekes és jó írás, de úgy tűnik, hogy nem ennek a könyvnek készült. Az iparról és kereskedelemről szóló fejezet cégvezetők visszaemlékezése. A „merítés" nem túl bőkezű, talán többen is bekerülhettek volna ebbe a fejezetbe, de kétségtelenül választani kell, és a terjedelmi korlátok is megkötik a könyvkészítők kezét.

Zárszavában Szarvas város címzetes főjegyzője így fogalmaz: *„Nem túlzás azt állítani, hogy e könyv szereplői történelmet írtak, amikor egy új társadalmi rend kiépítői lettek. A mű hat év krónikáját öleli fel, bár az 1994-es év eseményeinek taglalásával abbamarad, korántsem ér véget. E hat év eseményeinek tevékeny részesei alapot építettek a további munkához, mely azóta sem fejeződött be, és elegendő muníciót ad majd a későbbi korok krónikásai számára is."* Amint a korábban idézett polgármesteri szavakkal, a főjegyző szavaival is csak egyetérteni tudok. Bízzunk benne, hogy az eddig még fel nem dolgozott időszakok szarvasi történelemkönyvei is hamarosan elkészülnek, hiszen már nem is kellene túl sok ahhoz, hogy a történelem előtti koroktól napjainkig (mondjuk az ezredfordulóig) összeálljon egy könyvsorozat.

Végezetül arra kérek mindenkit, aki elolvasta ezt a könyvajánlót, hogy egyáltalán ne higgyen nekem. Vegye a kezébe, olvassa el – esetleg a kiskönyvtár többi kötetét; és legyen rendszeres olvasója a Krónika folyóiratnak is – alkosson saját véleményt!

Tatai László

Érem és vers

Molitorisz Pál: Mert Lőwy ember és poéta volt
Digitális Kalamáris, 2017., 130 oldal

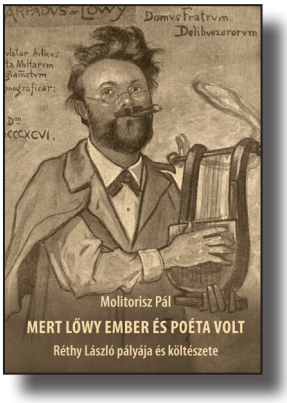

Réthy László, numizmatikus, etnográfus és költő életútja és életműve lázba tudja hozni a posztmodern kor fiataljait, öregjeit? Igen. A kötet második, javított és bővített kiadása bizonyság erre. A szellem embere, a kitűnő helytörténész, *Molitorisz Pál*, tovább szövi a Réthy-Lőwy textust. Újraírja, kiegészíti a *Lővy Árpád*- Réthy László applikációt. Egyre gazdagabban árnyalja a képet. Új színárnyalatokat fest, jelentésgazdag vízjeleket, rejtett gravírozást fedez fel régebbi verstöredékekben. Megláttat eddig fel nem tárt jelentésrétegeket. Egyszóval: reflektál a beszédes életműre. Beszélteti, megszólaltatja a néma igazságot. (Ahogy az 58. zsoltár mondja.) Napvilágra hozza, ami eddig csak a betűk regiszterei között feküdt, a papír húsába oltva létezett, mint potenciális üzenet. Most a Lőwy-szövegek életre kelnek. Elkezdenek Molitorisz Pál tolla alatt kitágulni. Mintha rájuk lehelne egy inspirált lélek. Virágba borulnak a metaforák.

Nem egyoldalú bemutatás tanúi lehetünk. A pajkos Lőwy és a komolyabb, de ugyancsak derűs Réthy László „páros”nem egy zseniális „tudathasadás” két alakja, hanem egy tudatos, organikus személyiség (párbeszédbe lépő alteregóinak) nemes foglalata. Egy harmonikus személyiség, akiben jelen volt a ráció és az emóció. A tudás és a hit. A gnózis és az intuíció együtt. (Nem zavarták egymást. Sőt, segítette egyik énje a másikat.) Valójában önmaga vetítette előre önnön allegóriáját azzal, hogy az érmek szakértője lett. Mert olyan volt, mint egy valódi ezüstérem. Két oldala volt. S az egyik felén az arc, ami az identitás jele. A másik felén a humor, az irónia védjegye, a fény és a líra összeszövődése, az Írás. A Hang, ami világot teremt. A testet öltött szubsztancia.

A főmű továbbra is a *Magyar egyetemes éremtár. Corpus Nummorum Hungariae.* De a mellékszálak, az oldalági, virtuóz nyelvi lelemények hátrahagyott „leletei” is számítanak. Naná! (Életében nem adták ki kötetben.) De az utókor méltányolta. Ennek a nagyszerű dokumentuma e nívójában elsőrangú kiadvány. Mellékletként közli Molitorisz Pál, a Lőwy (Réthy) saját maga által bekötött „könyvének” hű tartalomjegyzékét. A fehér versektől kezdve, a tudományos verseken keresztül, az erotikus, pajzán versezeteken át, egészen a felségsértési kurzusig.

Itt találhatók a kor nagyjainak főhajtás-gesztusai, ódái, laudációi. Többek között *Szép Ernő, Sipulusz*, *Rákosi Viktor* és *Kozma Andor* köszöntői. (Másutt *Supka Géza* is méltatta.) A korabeli irodalom is tisztában volt vele, hogy bármennyire is blaszfémiának számított (volna) Lőwy kánonba emelése, beszédmódja és vehemenciája, radikális igazságvágya és szókimondó kendőzetlensége nélkül vérszegény(ebb) lenne a magyar líra tradicionális vonulata. Másként alakult volna a befogadás. Nála a kimondó, önmagunkat megfogalmazó, szerzői én és az önmagunkat megélő, a gyakorlatban „viselkedő" én fedésbe került. (Legalább is erre törekedett.) Írásai nemcsak szövegek, hanem magatartásformák. S nagy vívmánya az irodalomban való feltűnésének, hogy a filológiai képmutatást lerombolta, a filozófiai finomkodást detronizálta. Nála a narratív ego a praxis humanoidja. Úgy élt, ahogy írt. Ez is egyfajta léten túli etika.[1] Abszurd morál.

A kötetben gazdag képmelléklet és névmutató is található. Nagyban megkönnyíti a tájékozódást. A Digitális Kalamáris Kiadó egyik legszebb (és legjobb) könyve született meg ezzel a korpusszal. Tipográfiailag is exkluzív, impozáns könyvtárgy.

Kántor Zsolt

Lőwy Árpád

K. János barátunk házasodni készül

(1898. szeptember 4.)

János feleséget keres, mert unja már
A rossz kocsmaszagot, mint minden vén szamár:
Nem nagy az igénye, csakis azt kívánja,
Hogy hölgye ifjú legyen, és csakis őt imádja.

Legyen fess, szép, nyájas s mindig takarékos,
A hozománya se legyen fogyatékos.
Ne legyen divatbáb, legyen otthonülő,
Engedelmes, hű és triccs-traccsot kerülő.

Ha a férj éjfélkor jön haza vidámon,
Rajta soha semmi hibát ne találjon.
Tudjon főzni, mosni, nadrágját javítsa,
Rögtön elveszi, ha akad ilyen p…(parti).

1 Levinas kifejezése és könyvcíme: Léten túli etika.

Kántor Zsolt világképe

Cseng-bong a műgond

Digitális Kalamáris, Szarvas, 2017., 72 oldal

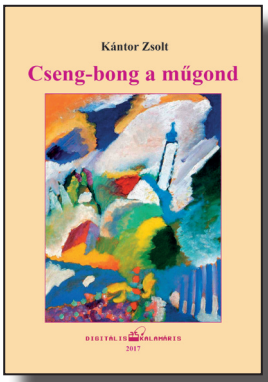

Az ünnepi könyvhét már évek óta a Szarvasi Könyv ünnepe is. Az olvasó ekkor vehette kezébe először *Kántor Zsolt* új kötetét is. Volt alkalmam a szerzővel a könyvről beszélgetni, eszmét cserélni, s ezek megkönnyítették a szövegek elemzését, egyben lehetővé tették autentikus értelmezésüket.

A Kántor Zsolt trilógia (*Must*, 2015., *Az idő szaván fogja a nyelvet*, 2016, *Cseng-bong a műgond*, 2017.) harmadik darabja szerves folytatása az előző kettőnek. Mondhatni, a tézis és antitézis után megszületett a szintézis. A nyelvjáték (a *Must*), a nyelvkritika a szaván fogott nyelvben, a test szöveggé léte pedig a csengő műgondban jelenik meg. Metamorfózisok és antropomorf szóképek karneválja. Mint minden Kántor-mű, ez is friss vért pumpál a kánon megöregedett génjei közé.

A nyelv és a gondolkodás a kötet két főszereplője. A harmadik, ámbár mellékszereplő, az idő, melynek szemüvegén át látjuk a szerzői ént cselekedni, létezni. *„ A pillanat most nem jel, hanem maga a szakadék.” (Észjárás) (38. p.)* Kántor Zsolt minden elvont fogalmat definiál, mielőtt használná. S használat közben is aposztrofálja a jelenségeket. *„Egyenlőségjel-zárójel kombinációk. Stukkók és timpanonok. Az arány előtt megtorpan a szó.”(Össze/forrás Kurtág György-indák) (43 p.)*

Ez az a mozzanat tehát, amikor a modern irodalom forgalmas keresztútjain a meglévő és bevált beszédmód, szemantika **maghasadást** szenved el, hogy hasadékain át bejöjjön egy új szemléletmód. A posztmodern is csak közvetlen előzményként érdekes itt, amit felülmúl, újraír a szívből jövő „tinta”. Ahogy Kántor mondja: a vér. Az arkhé (a kezdet) és az eszkhaton (a végidők) közötti, experimentális rítus.

És persze a szakrális monumentális és az olykor távoliként megtapasztalt ihletettség közel jön ezekben a szövegekben, mintha az olvasót is belevinné a tudott ismeretek és a megszokott körülmények átgondolásába. *„A szavak mélyén ott lappang egy másik, kimondatlan világ.” (Isten mindent érez) (38. p.)*

Az örökkévalóság – amelynek ideáját, lévén semmit sem kölcsönöz a megélt tartamtól, az értelem *a priori* módon hiszi birtokolni, egy olyan létmód „változataként” létezik Kántor Zsolt verseiben, mint ahogy az imákban és

igékben él. Mindennapi, de mégsem profán intenzitással. *„Az emlékezet, valahol lent egy ajak." (A reggeli kávé dicsérete) (12. p.)* És valóban, a struktúraként elgondolt lényegiség előttünk áll. Látjuk, ahogy fogan a költő fejében a metafora. A szerző analitikus gondolkodó. Az egyetemes igazságokat is szétszerelve mutatja be a nagyérdemű olvasóközönségnek. Majd egyetlen oldalvágás: és a részek hirtelen összeállnak egésszé. Mintha egy film peregne. És valóban cseng-bong Kántor minden mondata. És épp ettől olyan más. Mert ez a csengés inkább a riasztócsengők „idillje". Nem az impressziók zöldmezős filozófiája. A hétköznapok, a beletörődés és a szakrális lét, a transzcendencia egyetlen kompozícióként tűnik fel.

„Felöltözi a pillanatot, ami a fű alól kinőtt." (Belegondolja a szóba a létet) (15. p.) Szöveg és beszélő között itt jön létre talán a legszembetűnőbb távolság. Ahogy Heidegger mondta, a nyelv beszél, nem a személy. S a szerző maga is másikként jelenik meg.

A személyiség integritásának biztosítéka az Istenhez való tartozás. S ahogy egy interjúban vallotta a szerző, Jézus Krisztus vére energizálja és működteti a talentumát, mert minden gondolata az evangéliumból táplálkozik. Abból, hogy van halálból való feltámadás, és az Ige valóságosan testté lett. Ez a hit, ami a költői szövegeket is szinte tapintható valósággá konvertálja. *„Ott egy szó-növény. Fehér üvegszálakból. Opál kérdőjellel a szirmai között." (A kommunikáció fikciója) (33. p.)*

Néhol Ady és Juhász Ferenc, másutt Petri hajszálpontos, groteszk világmagyarázatai és Tandori szuggesztív eleganciája. De átszőve a forró derű magabiztos dinamizmusával. Életteli költészet. Életkedvet sugárzó nyelv. Jó böngészni.

Dr. Molitorisz Pál

Kántor Zsolt

Textusopus

Még mindig Tandori Dezsőnek
(részlet)

...Kitörnek a felhők az intertextuális világból. A közvélemény sztrájkol. Becsukta szemét a nép, bevarrta száját a lovaggá ütött vitéz. Ma nem nyitott ki egyetlen újságárus sem, a posta is fölvette a munkabeszüntetést. Kizárólag tíz szót lehet leírni ma minden újságírónak. A csónakázó tóból eltűnt minden csónak. Az állatkertből ellopták a csőgörényt. Szertefoszlott a virtuális sövény. Lejárt az idő szavatossága. Az erdő egy hurrikánt lenyom. A reggeli kifli, akár a hajnali szex, nagyon finom. A hűtőben egyhetes minyon. Itt a színmű. Heidegger és a gond.

Angyalokról angyaloknak

Nagy Böbe – Angyalokról gyerekeknek
Szerzői kiadás, 2018., 40 oldal

Kívül-belül szépséges könyvvel ajándékozta meg a magyar nyelven olvasókat Nagy Böbe első művével. Címe: Angyalokról gyerekeknek. Az alcíme: Nagy angyalhatározó – azt sugallja, nem egyszeri olvasásra szánta, hanem akár mindennapi, vagy minden nap többszöri használatra. Mégpedig azért, amit a fedőlap harmadik sora tartalmaz: Így kérd az angyali segítséget könnyen, hatékonyan!

A könyvből legelőszöris arról szerezhetünk tudomást, kik is az angyalok, kihez tartoznak, mi a dolguk, miként érzékelhetjük a jelenlétüket. A továbbiakban konkrét útmutatás következik, melyből kiderül, hogyan kérjük és hívjuk az angyalokat, hogyan érkezhet meg hozzánk a válaszuk vagy a segítségük. Aztán következnek sorban az arkangyalok. Olvasható nevük jelentése, aurájuk színe, és hogy melyik kristály jellemzi őket. Nem utolsósorban mindegyikükről készült ábra is, hogy könnyebb legyen elképzelni, milyenek is lehetnek ők. Talán nem ártott volna odaírni valahová azt is, hogyan kell kiejteni a neveket. Gyanítható, hogy ez néhány felnőttnek is gondot okoz majd.

A könyv, azaz a szerző egy percig sem feledkezik meg arról, kinek szánta ezt az összefoglalót, útmutatót. Amint megtanulnak olvasni, akár egyedül is használhatják a gyerekek az angyalhatározót. A betűk nagyok, a sorok szellősek. Ami pedig a legfontosabb, a szellősség, a tisztaság, az egyszerűség a mondatok szerkezetében is ott van. Összefogott, könnyen olvasható, felfogható, értelmezhető a fogalmazás, véletlenül sem téved a gügyögés tévútjára. Egyenrangú partnerként kezeli a gyerekközönséget, ettől hitelessé válik, ezért elnyerheti a bizalmukat. Csak a biztos tudás, a témában való otthonosság révén születhet ilyen produktum.Nagy Böbe vallja, hogy gondolatainkkal életünk teremtői vagyunk.

A könyv létrejöttét is egy spirituális élmény előzte meg. Kisgyerekével sétált a ligetben, mikor az őt körülvevő harmónia, az önmagában tapasztalt kiegyensúlyozott állapot megengedte a felismerést: Milyen jó lenne a gyerekek nyelvére lefordítani a spirituális tudást, a nyitott kis lelkek számára átadni azt az útravalót, ami megkönnyítheti számukra, hogy rátaláljanak életük helyes ösvényére.

A megvalósításhoz persze a materiális világ feladványait kellett megoldani. De mint a végtermék mutatja, jól sikerült. A könyvet szépen illusztrálta Tóth Annamária, igényesen tördelték a Digitális Kalamáris Kiadónál, finomtapintású, vajszínű papírra nyomtatták, pontosan, szépen kötötték a Gyomai Kner Nyomdában. A kiadást a családi kasszából finanszírozták. ***Keserű Zsuzsa***

Kicsi könyv nagy lélekkel írva

Árvai Anikó-Dányi Csilla: Pepi Manó meséi
Digitális Kalamáris, Szarvas, 2017., 16 oldal

A Digitális Kalamáris mindig remek érzékkel nyúl helyi szerzők megszólaltatásához, ad teret megnyíló alkotói szándékoknak. Nincs ez másképp az *Árvai Anikó* és *Dányi Csilla* szerzőpáros által jegyzett Pepi Manó meséi című füzetecske megjelenése esetében sem. A kis füzet igazán a szarvasi gyermekek számára hordoz érzelem-többletet, és jó „olvasókönyvi" szándékkal lehet arborétumi bolyongásaik sorkövetője. *Pepi Manó*, aki nevezett *gróf Bolza I. József*ről kapta a nevét nagymamája által, és a mindenki által ismert öreg mamutfenyő alatti pompás kis üregben éldegél, rengeteg izgalmas kalandra és mesére hívja elsősorban a gyermek-korosztály történetéhes olvasóit. Az első füzetecskében három kis írással ismerkedhet meg az olvasó, és meg is elevenedik minden sorával az Arborétum egy-egy ismert, vagy kevésbé ismert szeglete.

A szerzői szándék nemes, hiszen összekötötték a kellemest a hasznossal, mert minden eladott példánnyal az Arborétum működését támogatják. A kötet megszületéséhez kellett az Arborétum „tüneményes", lelkes, kreatív igazgatónője, aki a kötet megszületésének fő támogatója volt. Aki a könyvben irodalmi mélységet keres, csalódni fog. Aki lélekrezdüléseket, szellemes, gyerekízű történeteket, az boldogan veti bele magát a parányi történetekbe. A kötet illusztrátorai *Gerákné Árvai Zsuzsa* és *Kugyeláné Kovács Ágnes*, akik rajzaikkal vizualizálják a történeteket, könnyen érthető, befogadható alkotásaikkal teszik szemléletessé Pepi Manó kalandjait. Az alkotói szándék az első történeteknél nem áll meg. Megvan az elszánás, hogy újabb füzetekkel jelentkezzenek a szerzők, és örvendeztetik meg a szarvasi gyermekeket, kisiskolásokat.

Amikor az Arborétumban járunk, és rábukkanunk egy pici, eldugott szegletre, csöndesen beleülve a pillanatba, figyelve a teremtett világ szépségeit, nagyon csöndesen átadva magunkat az apró lények játékának, a fák suttogásának, a levelek csacsogásának, akkor éljük meg azt a különleges szépséget, ami csodaszép meséket, tündérek puha léptét mondja el, de csak azoknak, akik napsugárfürdőt vesznek, és csöndes elvonulással járják a Szarvasi Arborétum eldugott ösvényeit.

Jó bolyongást – szerzőknek és a parányi betűvadászoknak, de még a szerkesztőnek is –, erdei mókus sisergős szép nyarat kívánva…

Bíró Gyula

Kis-nagy csodák, szívdobbanások…

Árvai Anikó-Dányi Csilla: Pepi Manó téli meséi
Digitális Kalamáris, Szarvas, 2017., 24 oldal

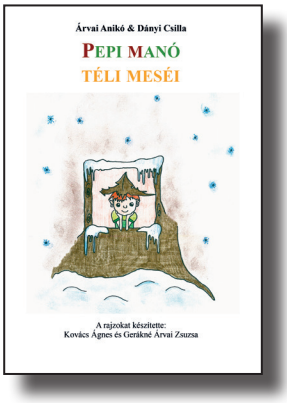

A mai kor embereként előszeretettel a fejünkkel gondolkodunk. Talán nem is annyira meglepő ez így első látásra, mert mi mással is tennénk ezt? Pedig van ennek egy másik gondolati megközelítése, hogy milyen nagyszerű lenne, hogyha nemcsak a fejünkkel, de a szívünkkel is gondolkodnánk néha. A Fej és a Szív nem egymás kizárói, hanem egymás feltételei, és különösen igaz ez az irodalomra, az irodalmi morzsákra, az irodalmi szösszenetekre.

A Digitális Kalamáris második kötetét adja ki Pepi Manó történeteinek, és enged teret annak a helyi szellemi-érzelmi vállalkozásnak, amit *Árvai Anikó* és *Dányi Csilla* szerzőpáros másodszor „követ el”, és bocsát a kisebbek és nem annyira kisebbek érdeklődésére. A kötet főszereplői: Pepi Manó, akivel korábbi kalandjai nyomán szinte már pajtási ismerősként köszöntjük egymást, vagy Frici a mókus, Elton a fehér páva és a csacsogó Joli és Pityu, az Arborétum piros sapkás feketerigói. Négy történet, négy újabb arborétumi bolyongás… Kiforrottabb irodalmi hangzás, játékosság, ugyanazzal a mértékletességgel, mértékkel, amit a Pepi Manó meséi című első kötetben „megkóstolhattunk”. A történetéhség változatlan, mint ahogy a gyermeki „világ-szomj” is. Valamiért abban a negyedórában, amikor a könyvet elolvastam, gyermeki kíváncsisággal gondoltam végig az Arborétum sétaútjait, kerestem a bizonyos „vasfát” Frici kománkkal közös izgatottsággal, majd láttam a szelíd Pepi-nagyit, ahogy a felismerés igaz ösvényére vezet mindhármunkat. Önkéntelenül belefeledkezem a szülinap lelkes forgatagába az öreg fa odvában, a karácsonyfává lenni akaró cukorsüvegfenyő történetébe, azokba a néhol finom didaktikussággal vezetett történetfolyamokba, ahol Pálma is házi korcsolyájával karcolja a Holt-Körös befagyott felszínét.

Téli Arborétum-sétára hívnak mindenkit, hogy hóba burkolózott odvas fát keresve bekopogjunk Pepihez és a szarvasi aprólények társaságához, ahol vidám csacsogás és kacaj, boldog mosoly várja a csöndes elvonulásra vágyódó sétálókat. A kötet illusztrátorai *Gerákné* Árvai *Zsuzsa* és *Kovács Ágnes*, akiknek rajzaiból ízelítőt kapunk az Arborétum álmából, újabb és újabb szereplőinek kalandjaiból. Parányi betűvadászok, újabb kalandra fel! Szív-lélek gondolatnak is egy a vége, várjuk a tavaszt, a kis-nagy csodákat, az apró szívdobbanásokat, és Pepi Manó újabb füzetecskékben megjelenő történeteit! ***Bíró Gyula***

Kéz, a kézbe

I. Szaravasi Tárlat – KÉZ

Tessedik Sámuel Múzeum, Szarvas, 42 oldal

A kiadvány borítóján I. Szarvasi Tárlat 2016 szerepel, de a kiállítás megálmodójának, szervezőjének, *Szuhaj Györgynek* az előszavából kiderül, az ötlet már 2004-ben megfogalmazódott, és ekkor – még csak néhány kiállítóval – már az első tárlat is megvalósult.

2007-től már az adott évre meghatározott tematika szerint fogadták az alkotásokat, a témához kapcsolódott a kiállítás megnyitója és az elmaradhatatlan performansz is.

A katalógusban a 2016-ban bemutatott alkotások szerepelnek, a megadott téma: KÉZ, láb, uszony.

„Ha kíváncsi vagy valakinek az életére, nézd meg a kezét" (Dolores Claiborne c. film). Ez lehetne a kiállításnak és az alkotásokat bemutató kiadványnak is a mottója.

Imára kulcsolt és ökölbe szorított, összefonódó, simogató, alkotó és pihenő, munkában megfáradt kéz. Mindegyik saját történetet mesél, sorsokról, múltról és jövőről „beszélnek", elgondolkodtatnak vagy épp „csak" érzelmeinkre hatnak, megnevettetnek vagy megdöbbentenek.

Változatos az alkotások anyaga, technikai megvalósítása is: fotó, pasztell, olaj, montázs, szén- és grafitrajz, rézkarc éppúgy látható, mint kerámia-, fa- vagy felfújható gumikéz.

51 alkotó, 51 látásmód.

Akik látták a tárlatot, azok bizonyára szívesen újranézik a műveket, akik pedig nem, azok lapozzák végig ezt a katalógust, csodálkozzanak rá a kéz „sokszínűségére".

A szép kivitel, a nyomtatás a Digitális Kalamáris munkáját dicséri.

Reméljük, hogy a továbbiakban kézbe foghatjuk majd a korábbi évek kiállításait megörökítő kiadványt is.

Brachna Irén

Hagyományos alapokon

Polyhistor

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar, Szarvas, 2017., 12 oldal

Egy intézmény életében fontos az állandóság és a folyamatos megújulás szintézise. A Pedagógiai Kar által kiadott Polyhistor újabb kiadványa ezen egységbe foglalt értéket villantja fel újra. Az a puszta tény, hogy a hatodik számot tarthatja kezében az olvasó, egyértelműsíti, a Kar vigyázva figyel tradicionális értékeire, büszkén ad számot a hagyományos pedagógiai alapokra épülő kiemelkedő hallgatói eredményekről. Ezekben az örökérvényű pedagógiai irányvonalat követő tevékenységekben azonban ott bujkál, esetenként mindent elsöprően tör felszínre az innováció igénye, az új társadalmi kihívásokra felelő, az újszerű oktató-nevelő tevékenység metodikai válaszait adó pedagógus-jelöltek kreativitása.

Erről tanúskodnak azok a rezümék, melyek a Győrben rendezett XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia és a Szeged-Csanádi Egyházmegye által rendezett nemzetközi Gerhardus Tudományos Diákköri Konferencia hallgatói előadásait reprezentálják, bemutatva azt a sokszínűséget, mely a Kar hallgatóinak érdeklődését, újító tevékenységét vetítik elénk.

A tudományosság mellett a vibráló alkotótevékenységet a kiadványban már hagyományosnak mondható „Lapoda” mese programmal készült hallgatói mesék és képregények képviselik, amiket a „Legkiválóbb óvodapedagógus és tanító” kari verseny tudósítása és a győztesek bemutatása követ.

A mostani kiadvány egyrészt nagyszerűen prezentálja a Szarvasi Campuson folyó pedagógusképzés értékeit, másrészt jól vezeti be a hallgatók tudományos konferenciákon bemutatott előadásait tartalmazó „Hallgatói Diskurzus” kötet kiadását.

Dr. Lipcsei Imre

Diákdiskurzus

Válogatás a tudományos diákköri dolgozatokból

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar, Szarvas, 2017., 124 oldal

Az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákat kétévente rendezik a felsőoktatásban tanuló hallgatók számára. A Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karának hallgatói minden alkalommal képviseltetik magukat, és szép eredménnyel térnek haza a seregszemlékről. Így volt ez 2017-ben a Győrben rendezett Tanulás- és Tanításmódszertani - Tudástechnológiai Szekcióban is, ahonnan kettő második, egy harmadik és egy különdíjat hoztak haza magukkal. Az OTDK előtt három hallgató a Szeged-Csanádi Egyházmegye által szervezett nemzetközi Gerhardus Tudományos Diákköri Konferencia (GTDK) döntőjében is képviseltette magát, ahol egy második, egy harmadik és egy ötödik helyezést értek el.

A kötetben a két konferencia pályamunkái közül ötöt ismerhet meg az olvasó. A dolgozatok témái a Pedagógiai Karon folyó képzés sokszínűségét villantják fel, hiszen az óvodáskorú gyerekek motoros képességeinek vizsgálata a testnevelés, az énekkari munka az ének-zene, a készségfejlesztés az informatika eszközeivel, az informatika, a televízió, mese, könyv hármasát górcső alá vevő tanulmány a családi nevelés és a média kapcsolatát tárja fel. A néphagyományokkal foglalkozó román nyelvű írás a Pedagógiai Karon folyó nemzetiségi képzést hirdeti.

A dolgozatok között a Kar hallgatóinak alkotásait találjuk, melyek a különböző technikákat felvonultatva a Karon folyó vizuális oktatás erősségét reprezentálják.

Dr. Lipcsei Imre

Átfogó kép a gimnázium életéről

A Vajda Péter Evangélikus Gimnázium évkönyve a 2016/17-es tanévben

Vajda Péter Evangélikus Gimnázium, Szarvas, 356 oldal

A gimnázium hagyományosan megjelenő évkönyve a már megszokott rovatok alapján mutatta be a tanév jeles eseményeit fényképekkel gazdagon illusztrálva.

Az „Iskolánk mozgatórugói" című rovat az intézmény dolgozóinak tablószerű bemutatása után beszámolt a gimnázium kiemelkedő, díjazott diákjairól, akik között Szarvas város ifjú tehetségei, kiváló sportolói kaptak elismerést.

A gimnázium életében meghatározó szerepet tölt be a Szarvasi Vajdás Öregdiákok Baráti Köre. Ebben a tanévben is számos olyan programon vettek részt az öregdiákok, amelyeken az iskola tanulói szerepeltek Nem csupán a diákok versenyeztetését, utazásait, díjazását támogatták anyagilag, hanem részt vállaltak Mendöl Tibor szobrának udvaron történő felállításában is, mely szintén erre a tanévre esett.

A Rákóczi Szövetség pályázatain 1999 óta sikeresen pályázik iskolánk, így a szövetség diákjaink március 15-ei utazását a dévai testvériskolához évről-évre támogatja. Ezen kívül sok programjukon vett részt az intézmény.

Áttekintést kaptunk a nyertes és még elbírálás alatt álló pályázatokról.

Ebben az évben került sor iskolánk egykori igazgatójának, Árvai Pálnak a síremlék avatására.

A tanév rendje rovat végigvezetett bennünket havi lebontásban az iskola eseményein, ezt a részletes beszámolók követik, melyekben olvashatunk minden fontos eseményről: gólyatáborról, versenyekről, testvériskolai kapcsolatokról (Haan, Wittlich, Joroinen) a nyelvi, humán, reál projekthetekről, melyek során az egyes tudományterületek kerülnek reflektorfénybe érdekes rendezvényeken keresztül. Az adventi programok, a nyelvi karácsony Vajda-gála, diáknap, ballagás, érettségi vizsgák elengedhetetlen elemei ennek a rovatnak.

Külön egységet képezett az Öveges laborról szóló beszámoló, hiszen a labor számos programmal népszerűsíti a kémiát, fizikát nem csak a diákoknak, hanem a vállalkozó kedvű kollégáknak, vendégeknek is.

Az ifjú tehetségeink rovata sem szűkölködött beszámolókban. Itt egyértelműen kitűnik, milyen színesek diákjaink, mennyi mindenhez értenek még a

tanuláson kívül. Így megtudhattuk, hogy színjátszóink igen aktív évet zártak, az Ádámok és Évák ünnepén az idén a Vajdáé lett a legjobb előadás díja, de érdekes színfolt volt a Festival d' Italianon, az olasz nyelvű színjátszó versenyén, illetve ennek vers, próza és dal kategóriájában való részvétel.

Néhány diákunk írói vénáját is megmutatta, az ő írásaikat is olvashattuk.

A zene területén nem csupán az énekkar érdemelt említést, szólóénekeseink, néptáncosaink is szépen szerepeltek. Igazán nagyszerű dolog, hogy a gimnáziumnak két diákzenekara is van: egy popzenekar és egy könnyűzenei fúvós együttes. Ők városi szinten is többször léptek már fel igen sikeresen.

Sportban kiemelkedett a röplabdások, kajakosok, sárkányhajósok, karatésok, asztaliteniszezők teljesítménye. Emellett sikeres rajzpályázatokat is magáénak mondhatott az iskola.

Megismerhettük az iskola osztályait írásaik alapján, és búcsút vettünk a végzősöktől, külön bemutatva minden ballagó diákot. Ettől vált a búcsú személyessé, meghitté.

Az évkönyvet az aktuális versenyeredmények, a tanév díjazottjainak a bemutatása és a tavalyi díjazottak első egyetemi évükről szóló beszámolói zárják.

A rengetek fényképpel dokumentált rovatok részletes, átfogó képet nyújtottak a gimnázium életéről.

Pécsváradiné Tóth Anikó, tanár

Egy évvel bővült

Szarvas város kitüntetettjei 1991–2017

Szarvas Város Önkormányzata, 2017. 386 oldal

2016 júliusában, Szarvas Város Napján vehették kézbe első alkalommal az elismerésben részesülők a Szarvas városkitüntetettjei 1991–2016 c. kötetet, és az akkori terveknek megfelelően 2017 júliusában, Szarvas Város Napjára megjelent a Szarvas város kitüntetettjei 1991–2017 c. könyv, ami ötven oldallal több előző évi „kistestvérénél". A második alkalommal természetszerűleg a 2017-es kitüntetettek névsorával, rövid laudációjával bővült a könyv, és a végén ezúttal található egy névjegyzék is, ahol könnyebben megkeresheti az olvasó kitüntetésenként, hogy ki és mikor érdemelte ki a díjat.

2017-ben is az Ótemplom méltóságot sugárzó falai között, a fanfárok hangjára kivonulva, nagy létszámú ünneplő közönséggel szemben állva vehették át a díjazottak a város elismeréseit.

A könyvsorozat további bővülésére lehet számítani, hiszen Szarvas Város Napján 2018-ban – és várhatóan a további években is – lesznek újabb kitüntetettek, így bővül majd évről-évre az elismerésben részesítettek érdemeit bemutató kötet.

Nagyformátumú tanár és kutató

A gyepnemesítő Dr. Gruber Ferenc életútja (1905 – 1971)

Agrártörténeti füzetek 50. Szarvas, 2017. 50 oldal + I–IV. mellékletek

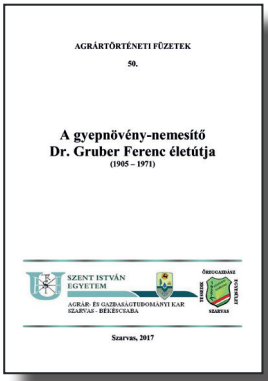

Hosszadalmas, de végül eredményes adatgyűjtés és feldolgozás eredményeként megjelent az Agrártörténeti füzetek sorozat jubileumi, 50. száma. A sorozat küldetését egy Vörösmarty Mihálytól vett idézetnél pontosabban aligha lehetne megfogalmazni: *„A múltat tiszteld a jelenben és tartsd a jövőnek!"*

Dr. Molitorisz Pál valamennyi ismert forrásra kiterjedő adatgyűjtése és az adatok szakszerű feldolgozása pótolhatatlan értékeket mentett meg az enyészettől számunkra, és így tovább adható a jövő nemzedékek számára. A füzet korabeli képekkel gazdagon ellátott.

Ízelítőül a szerző bevezető soraiból idézünk:

„Szarvas város nemcsak a mezőgazdasági szakoktatás jelentős, tessediki hagyományokkal rendelkező bázisa, hanem – elsősorban a XX. század második felében – a mezőgazdasági kutatás fontos központja is volt. Az oktatás és a kutatás szerencsésen kiegészítette egymást, a kutató intézetek tudós munkatársai fontos szerepet vállaltak az agrárszakoktatásban is.

Az Agrártörténeti füzetek egyik fontos célkitűzése, hogy a szarvasi agrárszakoktatás neves tanárainak emléket állítson életrajzuk, pályafutásuk, munkásságuk ismertetésével. (...) Marjai Gyula, Kovács Gábor és Hartyányi László tudományos kutatók után ezúttal az Öntözési Kutató Intézet kimagasló eredményeket elérő növénynemesítőjét, Gruber Ferencet mutatjuk be, aki a '60-as években előadója volt a Felsőfokú Mezőgazdasági Szaktechnikumnak is. (...)

Pályájának utolsó, közel 17 éves, legtermékenyebb szakaszát töltötte városunkban, az Öntözési Kutató Intézet jogelődjeiben. Az Intézet egyik nagyformátumú, eredményes kutatója volt, tanár, növénynemesítő, szakíró. Életét és pályafutását munkája határozta meg, melynek mindent alárendelt. Neve ma is egyet jelent a gyepnemesítéssel, a gyepgazdálkodással, melynek nemzetközileg elismert szaktekintélye volt."

A füzet megjelent a SZIE Agrár és Egészségtudományi Kar, Szarvas-Békéscsaba és a Tessedik Öreggazdász Egyesület, Szarvas közös kiadásában, a Digitális Kalamáris nyomtatásában. Lektorálta *dr. Posgay Elemér* és *dr. Janowszky János*.

Dr. Szitó János

Elsők a kiválók között

Válogatott tudományos diákköri munkák 2016-ban
Agrártörténeti füzetek 51. Szarvas, 2017., 89 oldal

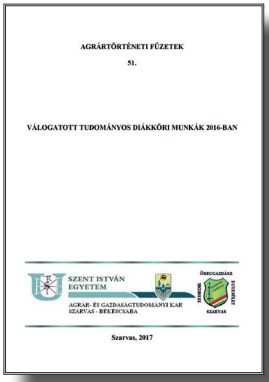

2016. november 23-án tartott Tudományos Diákköri Konferenciát a Szent István Egyetem Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar Tessedik Campusa Szarvason. A konferencia két szekcióban zajlott: a Mezőgazdasági szekcióban hét, a Vidékfejlesztési szekcióban négy téma került ismertetésre és vitára. Az ismertetett munkákat szekciónként kijelölt bíráló bizottság értékelte és rangsorolta. A Tessedik Campus és a Tessedik Öreggazdász Egyesület megállapodása értelmében 2011-től a szekciónként I. helyezett dolgozatokat közzé teszi a közös kiadású Agrártörténeti füzetekben.

A mezőgazdasági szekció I. helyezettje *Vajgely Ildikó*: Az életkor és az eltérő takarmányozás hatása a japán fürj tojástermelő képességére c munkájával. Konzulens: *Dr. Ribács Attila*, főiskolai docens.

Vajgely Ildikó környezetgazdálkodási agrármérnök szakon végzett Szarvason. Témaválasztása időszerű, mivel a hazai fürjtenyésztés jelenleg mélyponton van, és ez a munka is hozzájárulhat a népszerűsítéséhez főleg a háztáji kisgazdaságok körében. Külön kiemelendő, hogy a szerző a szakirodalom feldolgozása során – a magyar nyelvű könyvek mellett – számos külföldi folyóirat-cikket is felhasznált!

Több éves saját vizsgálatainak adatait felhasználva értékeli az életkor, a takarmány összetétel, a tojástermelő képesség közötti kapcsolatot, és az eltérő takarmányozás hatásának megállapításához elvégezte a tojások kémiai, illetve érzékszervi vizsgálatát is, kóstolópróba, ill. kérdőíves felmérés segítségével.

A Vidékfejlesztési szekció I. helyezettje *Arany Ferenc*: Területi egyenlőtlenségek vizsgálata a LEADER források tükrében" c. munkája. A dolgozat *Dr. Glózik Klára* és *Dr. Egri Zoltán* főiskolai docensek irányításával készült el.

Arany Ferenc végzős vidékfejlesztési agrármérnök-hallgató időszerű és aktuális témát dolgozott fel, a vidék fejlesztésére fordított, Európai Unióból érkező források hasznosulását elemezte. Széleskörű statisztikai adatbázist gyűjtött össze, majd ezt többváltozós matematikai-statisztikai módszerekkel elemezte, végül térképi ábrázolással bemutatta a LEADER források abszorpcióját.

A füzet megjelent a SZIE GAEK Tessedik Campus és a Tessedik Öreggazdász Egyesület közös kiadásában, a Digitális Kalamáris nyomtatásában.

Összeállította: ***Dr. Szitó János***

Helytörténeti, helyismereti képes fejtörő

Manapság egyetlenegy valamirevaló folyóiratból – legyen az napi, heti, avagy havilap – sem hiányozhat a keresztrejtvény, szórakoztató feladvány, játékos fejtörő. Ezentúl mi is játékra invitáljuk önöket, bár némiképp formabontó módon. A Szarvasi Krónika arculata egyértelművé tette azt, hogy a benne megjelenő fejtörő helytörténeti jellegű lett, s megoldásához nagyfokú helyismeret is szükségeltetik. Terveink szerint számonként egy-egy archív szarvasi fotón kell majd felismerni készítésének helyét, az utcát, teret, egy ma is álló, vagy azóta lebontott épületet, esetleg a képen szereplő személyeket. A rövid leíráson kívül segítségül szolgálhatnak a Krónika korábbi számai is. Az évenkénti egyszeri megjelenés miatt úgy döntöttünk, hogy a helyes megfejtésre – mely egyetlen jutalma ennek a tudáspróbának – ne kelljen várni a következő májusig: már ebben a lapszámban megtalálható. Ha érdekli Önöket, lapozzák fel!

* * *

A fénykép 1933 májusában készült, a fiatal hölgyek egy szarvasi oktatási intézmény végzős, ötödik évfolyamos tanulói. Az egykori iskolájuknak helyet adó épület – melynek északi, parkosított udvarát láthatjuk – 1791-ben épült, ma műemlék, és kulturális célokat szolgál. A háttérben látható torony sajnos, már a múlté. Néhány fennmaradt társa városképi jelentőségű ipartörténeti műemlék.

Kérdéseink

– Hol készült a fotó?
– Mely intézmény diákjai láthatók rajta?
– Mi volt a torony rendeltetése?

Szarvason történt 2017-ben

Január

05. Egykori élsportolókat és sportvezetőket jutalmazott a város.
07. Kettős győzelemmel indult az U17-es futsalbajnokság az Alkotmány utcai sportcsarnokban.
08. „Angyali segítség": az Ótemplomi Szeretetszolgálat ételosztást tartott.
- A IX. Szarvas-kupa teremlabdarúgó-torna az utánpótlás korosztály számára.
13. „Az origami csodálatos világa" címmel nyílt kiállítás a Múzeumban.
14. A Doni áttörés 74. évfordulója alkalmából megemlékezést tartottak az Ótemetőben.
15 és 22. Istentisztelet után ismét ételosztást tartott az Ótemplomi Szeretetszolgálat.
17. A nagyadózókat köszöntötte a város képviseletében Babák Mihály polgármester.
18. Lakossági fórum, tájékoztató az M 44-es projektről.
19. Testületi ülés. Főbb témái: az Ifjúsági és Sportbizottság tájékoztatója a 2016. évi sportcélú keret felhasználásáról; a hulladékgazdálkodásról szóló önkormányzati rendelet módosítása.
21. Szántosi Dávid aranyérmet nyert a regionális asztalitenisz bajnokságon az U11-es és az U13-as kategóriákban. Felkészítője Fest Attila.
- XV. alkalommal rendezték meg az ifj. Csery István öregfiúk kézilabda emléktornát.
- Megrendezték a sakkozók diákolimpiai döntőjét.
22. A Magyar Kultúra Napján a Cervinus Teátrum művészeinek gálaműsora. Ünnepi köszöntőt Babák Mihály polgármester és Csasztvan András igazgató mondott.
24. Az Ótemplomi Szeretetszolgálat ingyenes ételosztást szervezett.
25. Tóth Péter Lóránt rendhagyó irodalomórája (József Attila) a GFF Gyakorlóban.
26. Monostori László „Szarvastól Afrikáig" címmel a vadászatról és a preparátori munkájáról tartott előadást a GFF Pedagógiai Karán.
- Fekete Pétert, a Vízi Színház műsorának „atyját" az Európai Cirkuszművészeti Szövetség Monte Carlóban az elnöki tanácsába választotta.
27. Dr. Janurik Tamás „Rekviem a magyar helyesírásért" c. előadása a Könyvtárban.
28. Szántosi Dávid aranyérmet nyert az asztalitenisz Budapest Bajnokságon.
- A Sárkányhajó Szövetség magyar bajnokságán bronzérmet szereztek a szarvasiak.

Február

01. Bontovics Petra és Opavszky Márk, két kajakos fiatal lett az év legjobb sportolója.
- A 25. Turisztikai Díjátadó Gálán és Évadnyitó Fogadáson Szarvas város ismét bemutatkozhatott.
03. Dr. Csiky László és Tónió képzőművészek közös kiállítása nyílt meg a Múzeumban.
04. Komár Pálnét 90. születésnapján köszöntötte a város nevében dr. Bankóné Ordovics Katalin anyakönyvvezető.
- Szántosi Dávid aranyérmet nyert a 14 ország részvételével megtartott Molnár János asztalitenisz-emlékversenyen.
05. A transzformátorházak felújításához kért támogatást Szarvas Város Önkormányzata valamint a Város- és Környezetvédő Egyesület az E.ON Zrt.-től.
- Szuhaj György munkáit az Axon Kecskeméti Művésztelep alkotóinak kiállításán tekinthették meg a látogatók.
06. A Körös-Maros Nemzeti Parkban kezdődő fejlesztésről számolt be dr. Rácz András, az FM helyettes államtitkára, Dankó Béla Szarvas térségének országgyűlési képviselője és Tirják László, a KMNP igazgatója.
08. Dobogón végzett a Gyakorló Iskola két csapata is a Békési Érték-Mérő vetélkedő járási fordulóján.

10. Tanyafejlesztési tájékoztatót tartottak a Járási Hivatal tanácskozójában.
11. Két országos finalista: Pósa Réka és Plentri Panna az amatőr sakk diákolimpia győztese.
13-18. Reál hét a Vajdában: rendhagyó biológiai óra, Öveges Nap és informatikai előadás.
14-25. Finn diákok szakmai gyakorlaton voltak a Székelyben.
16. Közmeghallgatás Szarvas Város Önkormányzatának 2017. évi költségvetéséről.
- Testületi ülés. Főbb témái: az Önkormányzat költségvetése; a Szennyvíztisztító rendszer komplex fejlesztése; a Városi Könyvtár szakmai beszámolója.
- Az Aranykor Nyugdíjas Egyesület beszámoló közgyűlést tartott.
- Förgeteges Gyakorlós Farsangi Gála a Cervinus Teátrum színháztermében.
17. Ásványkiállítás nyílt a Vajdában, Heincz Adrián előadásával.
- „Minden, ami Szarvas" szlogennel megnyílt a VI. Rendezvény és Esküvő kiállítás.
17-19. Nagy Béla asztaliteniszező diákolimpiai bajnok lett.
18. Megrendezték a Székely Mihály Szakképzésért Alapítványi Bálját, az est házi-asszonya Novodomszky Éva, a Duna Tévé munkatársa volt.
- Sárkányhajós dzsemborit szerveztek a Szent Klára Gyógyfürdőben.
- Bronzérem jutott a házigazdának (U9-es korosztály) a futsaltornán a Szarvas Kupán.
18-24. Vajdás diákok jártak a finnországi Joroinenben.
21. A kommunista diktatúra áldozataira emlékeztek az Ótemplom mögötti II. világháborús emlékműnél.
- Petrás Márta, Pósa Réka, Plentri Panna és Medvegy Dalma bejutottak a miskolci országos amatőr sakk-olimpiai döntőbe.
21. Rendkívüli testületi ülés. Fő témája: emelkedtek a képviselői tiszteletdíjak.
22. A Város Önkormányzata 300 millió forint támogatást kapott a közfoglalkoztatásra.
23. „Kincses Kultúróvoda 2017" elismerő címet vette át a GFF Gyakorlóintézménye.
24. A Szlovák Iskola egésznapos jelmezes mulatságát farsangi bál zárta.
24-26. A székelyesek sítáborát a romániai Aranyosra szervezték.
25. Baráti Köri jubileumi 35. Farsangi Bálja Makan Zsuzsa és Kósa András versenytáncosok bemutatójával vette kezdetét az Árpád Szálló dísztermében.
A Kajak-Kenu Klub ünnepi közgyűlésén Szűcs Mihály elnök éves beszámolót, Bátor György és Nyerges Attila edzők filmes tájékoztatót tartottak.
- A Vajdás Öregdiákok Baráti Köre sikerrel pályázott a KÖSZ! programra.
- Az Ótemplomi Szeretetszolgálat a Középhalmi Idősek Klubjában farsangi mulatságot szervezett.
28. Tóth Tamásné, a Család- és Gyermekjóléti központ vezetője közgyűlésen számolt be az éves munkájukról. Vendégek: Babák Mihály polgármester, és Gaál Roland hivatalvezető.
- Fotópályázatot hirdetett „A Pepi-kert tavaszi varázsa" címmel az Arborétum.

Március

02. Arany János születésnapján a díszterem irodalmi kávéházzá alakult a Fő Tériben.
04. 12. győzelmét ünnepelte az NKK NB II-es női kézilabda-csapata.
- Kelet-magyarországi aerobik diákolimpia döntőjén eredményesen szerepeltek a szarvasiak.
07. A Polgármesteri Hivatalban megegyeztek a gyalogos híd repedésének javításáról.
- A Művészeti Alapiskola zenészei világutazást tettek a zene segítségével.
- Tavaszi kiállítás a GFF Gyakorlóóvoda galériáján Mihály Zoltánné megnyitójával.
08-09. Nőnapi rendezvényeket tartottak a város intézményeiben és szervezeteiben.
10. A Mini Magyarország kárpátaljai és észak-erdélyi makettekkel gazdagodott.
14. A Szlovák Önkormányzat tulajdonába került a Tájház műemlék épülete.
15. 1848/49-es forradalom és szabadságharc tiszteletére rendezett ünnepi megemlékezés a Cervinus Teátrum közreműködésével. Ünnepi beszédet mondott Babák

Mihály polgármester és Dankó Béla országgyűlési képviselő.
- Uhljár Adrienn (Gyakorló 5. o.) a Zrínyi Ilona matematikaverseny bronzérmese lett.
- Első helyezést értek el a szlovákos 3. osztályosok a csapatversenyben a Zrínyi Ilona Matematikaversenyen.
- Ezüstérmes lett a megyei bajnokságon a helyi sakkcsapat.

16. Babák Mihály polgármester az Önkormányzat képviseletében csatlakozott a Magyarország legszebb konyhakertjei országos programhoz.

17. „Merítkező kikelet" a Víz Világnapja alkalmából a Körös-völgyi Látogatóközpontban.
- A Körös-Maros NPI dr. Tirják László sajtótájékoztatón bejelentette, Európa Uniós pályázatot nyertek: újjászületnek a löszpusztagyepek.
- Dr. Melis János címzetes főjegyző sajtótájékoztatója a gyermekorvosi ellátásról.
- A benkás Kiss Virág a „Szép magyar beszéd" kelet-magyarországi döntőjébe jutott.

18. Egy nap a hosszú, egészséges életért! – kiállítások, bemutatók az Életmód Egyesület szervezésében.
- „Gyógynövényekkel az egészségért" Szabó Gyuri bácsi „A bükki füves ember" előadása.
- 15 vadmalac született a Körös-völgyi Állatparkban.
- „Még zöldebb kalandok... „új módszertani kötetet adott ki a GFF Gyakorlóintézménye.
- A Gym Aerobik felnőtt aerostep csapata megnyerte a Cseh Opent.
- Szántosi Dávid a szlovákiai nemzetközi asztaliteniszbajnokságon párosban ezüst érmet, csapatversenyben bronzérmet nyert.
- A sakktorna, a Géniusz Kupa 5. fordulóján a szarvasiak három aranyérmet szereztek.

19. Gyakorlós táncosok ezüstérmesek lettek a kelet-magyarországi területi diákolimpián.

22. „Séta a Körös-parton" címmel nyílt kiállítás a Terhes család festményeiből és fotóiból a Járási Hivatal galériáján.

22-23. A vajdás fiúk-lányok bajnoki címet szereztek a röplabda diákolimpia megyei döntőjében. Felkészítő tanár: Csilik Attila testnevelő.

22-29 Városi Könyvtári Hét.

23. Testületi ülés. Főbb témái: a Közút Nonprofit Kft. tájékoztatója a közutak állapotáról; a Képviselő-testület szervezeti és működési szabályzatáról szóló rendelet módosítása; a lakásgazdálkodás; beszámoló a TS Múzeum és Szárazmalom 2016. évi tevékenységéről.
- „Tanzánia-úton" - dr. Karikó Sándor előadása a Városi Könyvtárban.

24. Új tűzoltólaktanya európai színvonalú létesítmény avatóünnepségét tartotta a város.
- A Kommunista Diktatúra Áldozatainak Emléknapjára szervezett kiállítás megnyílt a Múzeumban.
- Takács Miklós előadása: „Az 56-os forradalomról más megvilágításban" a Múzeumban.

25. A gyakorlósok a megyei kémiaversenyen dobogós helyet szereztek.
- A körzeti diákolimpia úszóversenyen három úszásnemben 182 induló volt.

26. A megüresedett 2. sz. választókerületben az időközi választáson, Babák Zoltán, a Fidesz-KDNP jelöltje került a képviselő-testületbe.

27. Városnéző kerékpártúra a Könyvtár szervezésében.

29. Kalandtúra a számítógépek világába – vetélkedő a Könyvtárban.
- Mezei futóverseny kétszáznál is több diákkal.

30. „Tesz Vesz Tavasz", tavaszi munkálatok a Gyakorlóban.

31. „Tessék mozogni!" - ajánlja Tóth László futónagykövet megyefutása alkalmával.
- A GFF Gyakorló Iskola játszóudvara újult meg kondieszközök telepítésével.
- A Körös hangulata költözött be Bereznai Péter és Lestyan Goda János alkotásaival a Szolnoki Galériába.
- Táncoltak a benkások az evangélikus gimnáziumok népművészeti találkozóján.
- A Tatami Kupáról 1 arany, 1 ezüst és 2 bronzérmet hozott a 11 szarvasi karatés.
- A XI. Csabagyöngye sakkversenyen érmeket szereztek Patkó Lajos tanítványai.
- A karatés Széki Kupáról négy éremmel tért haza a Harcművész Egyesület csapata.

Április

01. Székelyesek ezüstérmet szereztek a szolnoki Pelikán Kupa gasztronómiai versenyen.
06. Vajda Gála a Cervinus Teátrumban.
07. Grafikák Párizsból – Erdélyi Attila képzőművész munkáiból kiállítás a Múzeumban.
- Színjátszó tehetségek országos versenye a Művészeti Alapiskola rendezésében.
08. A Tessedik Öreggazdász Egyesület tisztújító közgyűlést tartott.
09.-15. Angyali reggelek és esték az Ótemplomban.
10. „Klenoty–ékszerek" címmel tartotta meg a Szlovák Önkormányzat könyvbemutatóját.
- Néprajzi vándorkiállítás mutatja be a juhászságot mesterségként és kultúraként a Cervinus Teátrumban.
- A Körösvölgyi Állatpark fiatal jávorszarvas ünővel gazdagodott.
11. A Költészet Napja alkalmából a Versmaratont megnyitotta Babák Mihály, ünnepi köszöntőt mondott Baginé Tóth Erika a Városi Könyvtárban.
- A Cervinus Teátrum ünnepi műsora színesítette a VI. Versmaratont.
„Költészet napi recept" címmel tartotta meg a Szlovák Iskola a játékos Költészet Napját.
12. Nemzetiségi Konferencia a GFF Pedagógiai Karán.
- Diáknap a Székelyben.
13-17. Húsvéti istentiszteletek és misék a város templomaiban.
15. VI. Esküvő kiállítás: háziasszonya Novodomszky Éva köszöntötte a vendégeket az Árpád Szálló dísztermében.
20. A 275 éve született Tessedik Sámuel: emlékülés a Múzeumban.
- Országos szakmai konferencia a Székely Mihály Szakképző Iskolában.
21. Ruzicskay György festőművész születésének 121. évfordulójára munkáiból kiállítás nyílt. Megnyitóbeszédet a Ruzicskay leszármazott, Nemes Anita grafikus-tipográfus művészettörténész mondott.
- A Génius Kupa hat fordulóból álló utánpótlás sakkversenyén a szarvasi Styecz Laura (U8) és Pósa Réka (U10) az összetettben korosztályos első helyezett lett.
- A diákolimpia aerobik országos döntőit Szarvason rendezték.
22. A Városvédő Egyesület a Föld Napján az egy esztendős környezetvédő program díjátadó és zárórendezvényét, tartották partnereikkel az Arborétumban.
Szántosi Dávid Linzben, az asztalitenisz bajnokságon aranyérmet szerzett.
- Országos sikert értek el Luther zenés életrajzi történetével a benkás színjátszók.
- Peskay Ilona festőművész „Évszakok, színek, hangulatok" című kiállítása a Múzeumban.
A diákolimpia országos döntőjén az V-VI. korcsoportban ezüstérmesek lettek a röplabdás vajdás lányok.
25. A „Legkiválóbb óvodapedagógus Díj"-at Veres Jenifer kapta a GFF Pedagógiai Karán.
26. A bűnügyi-technikusok megyei versenyén III. helyezést szerzett a Szarvasi Rendőrkapitányság rendőrcsapata.
27. Testületi ülés. Főbb témái: a költségvetés végrehajtása; beszámolók: a Polgárőr Egyesület, a KOMÉP és a Gyógy-Termál Nonprofit Kft. 2016. évi gazdálkodásáról; a 2017. évi feladataikról; a közfoglalkoztatás tervei a 2017-ben; tájékoztató a város nyári rendezvényeiről.
- Babák Zoltán az Önkormányzat Képviselő-testülete előtt letette esküjét, megtartotta rövid székfoglalóját.
- Kovács Krisztina tanítványai öt dobogós helyezést szereztek, a Wariors formáció megkapta a zsűri különdíját.
- Plentri Panna az 5. és Medvegy Dalma a 6. helyet szerezte meg korcsoportjában a Miskolcon rendezett sakk diákolimpián. Felkszítőjük Patkó Lajos.
- Mótyan Tibor, a Kertbarát Kör elnöke, Szarvas Díszpolgára nyitotta meg a tavaszi Házi bor és kolbászversenyt a „Tótházban".

29. Csillagászat Nemzetközi Napja a Városi Könyvtárban.
30. Podani Milán a motoros Európa Kupa bajnokságon felnőtt kategória 3. helyezettje.

Május

01. Majális az Erzsébet-ligetben.
02. A mai szlovák nyelvről – előadó prof. Ján Kačala szlovák nyelvtudós, a Szlovák Házban.
06. Középiskolák ballagási ünnepségei.
- Háry János ovikoncert a Gyakorlóóvodában.
- II. Túzokfesztivál a Körös-Maros Nemzeti Parkban.
-- Pályázat és fotókiállítás a Gyakorlóban.
- Pontvesztés nélkül aranyérmesek lettek a lányok az NB II-es női kézilabda bajnokságon.
- Megjelent a Szarvasi Krónika 31. száma.
07. A Szarvasi Kamarazenekar anyák napi koncertet adott az Arborétumban.
- Babilonos siker a csabai táncfesztiválon.
- Gyakorlós bronzérem a labdarúgó diákolimpiáról.
09. A Béke Napján az Ótemetőben emlékeztek meg a II. világháború befejezéséről.
- Az Aranykor Nyugdíjas Egyesület pályázati támogatással tett látogatást a Paksi Atomerőműben.
10. Hodálik Pál alpolgármester és dr. Melis János c. főjegyző a nyertes pályázatokról adtak tájékoztatást.
11. Közlekedésbiztonsági Díjat kapott a város kategóriában Szarvas Város Önkormányzata.
13. „Közösségek Hete”-t rendezett a Nagycsaládosok Szarvasi Egyesülete.
- A Reformáció jubileumára rendezett VIII. Országos Evangélikus Kórustalálkozón, 400 fős alkalmi kórus énekelt az Ótemplomban.
14. Virágok Vasárnapja rendezvényt 4. alkalommal szervezte meg a Komép Kft.
- Elsők lettek: Kizakisz Georgiosz és Szántosi Dávid duó a Zaigping U11-es versenyen Zágrábban.
- Gyakorlósok három napot töltöttek Fonyódligeten.
18. Testületi ülés. Főbb témái: a helyi önkormányzat vagyongazdálkodás szabályzata; beszámolók a 2016. évi gazdálkodásról: a Dél-alföldi Közlekedési Központ Zrt., a Gyógy-Termál Nonprofit Kf; a Körös-szögi Kft., a Cervinus Teátrum, a Hagyományőrző Közalapítvány és a Történelmi Emlékút Közalapítvány.
19. Férfi napi ünnepséget rendezett az Aranykor Egyesület.
- A hulladékgazdálkodásról szóló bejelentés tárgyalása.
- Művészetek délutánja a Gyakorlóban.
- Bodonyi Dóra és Kuli István kajakosaink bekerültek a válogatottba.
20. Öregdiákok Baráti Köre közgyűlése; dr. Misur György visszaemlékezése a Vajdában.
- Író-klub – összejövetel a Ruzicskay Alkotóházban.
- Székelyesek a kunszentmártoni tarhonyafőző versenyen jártak.
21. A XIV. SKIEF Európa-bajnokságon a SKI-csapat 3. helyen végzett. A karatékák felkészítői: Ruzsinszki György és Lovász György.
- A Katalin II. mellett, Boglár nevű új sétahajó szállítja a turistákat a Holt-Körösön.
- Bodonyi Dóra aranyérmet nyert a portugáliai kajak-kenu világkupán.
23. Az Oktatási Hivatal Bázisintézménye nevet vette át a GFF Gyakorlóintézménye.
24. A Mini Magyarország makettpark által hirdetett pályázatot megnyert Pécsi Művészeti Gimn. 11/B tanulóinak „Álom osztálykirándulása” lett Szarvason.
25. Fülöp G. László az író-olvasó találkozó vendége volt a Városi Könyvtárban. Beszélgetőtárs: Tatai László újságíró-szerkesztő.
26. Növények Napja az Arborétumban.
- Árvai Anikó és Dányi Csilla szerzők az Arborétumban bemutatták a Pepi Manó

című mesefüzetüket.
- Gímszarvas született a Körösvölgyi Állatparkban.
27.- A Művészeti Iskola Képzőművészeti Tagozata tanévzáró kiállítást rendezett.
- „Erodált szépségek" - kiállítás Rákos Péter fotóiból a Múzeumban.
- Régi idők nevelőire emlékeztek a Gyakorlóban.
28. Bodonyi Dóra újabb aranyérmet szerzett a szegedi kajak-kenu Világkupán.
- A strandröplabda diákolimpiáról a vajdás lányok, Csilik Attila tanítványai két bajnoki címet nyertek, és egy ezüst érmet hoztak haza.
- „110 éves a DASE". Emlékeztek az egykori agrár egyetemi sportolók.
- Féltucat érmet hoztak a karate magyar bajnokságról Ruzsinszki György tanítványai.
- A prágai nemzetközi versenyen Szántosi Dávid asztaliteniszező az újonc kategóriában egyéniben bronz-, párosban aranyérmet nyert.
- Aranysakál-kölykök születtek a Körös-völgyi Állatparkban.
28. Gyermeknap a Kossuth téri grundon.
- Lurkó-nap a Gyakorlóban.
- „Fürge róka lábak" - Gyermeknap az Állatparkban.
- A SZUSE Kupán Zalán Csaba edző úszócsapata IV. helyezett lett.
29. Vándorsólyom fióka kelt ki a Tűzokvédelmi Állomáson.
- „Nyiss ajtót Erdélyre!" - benkások kirándulása a Határtalanul program keretében.
- A Város- és Környezetvédő Egyesület évzáró közgyűlést tartott.
- Diákolimpia körzeti atlétikai bajnokságon a szarvasi iskolák indították tanulóikat.
30. A Kajak-Kenu Club 2016-os évet lezáró taggyűlése a Vízitelepen.

Június

01. Szarvasi strandröplabda-siker női párosban a dél-alföldi bajnokságon.
- A néhai edzőre, testnevelőre emlékezik a XVIII. Cziglédszky labdarúgó emléktorna.
- A kajakosok a sukorói vidékbajnokságon arany-, ezüst- és bronzérmet szereztek.
- Opavszky Márk és edzője Nyerges Attila gőzerővel készül a győri EYOF-ra.
02. IX. Veterán Kézilabdás találkozót tartottak a Vadászkürtben. Megkoszorúzták Bankó Sándor egykori edző emléktábláját az Alkotmány úti sportcsarnoknál.
- Jutalmazták Csonka István Vajk (7.b) II. helyezett tanulót és felkészítőjét Kántorné Hanzó Ildikót a Könyvtárhasználati megyei versenyen elért eredményért.
04. Ökumenikus istentisztelettel vette kezdetét a Trianoni megemlékezés, a Történelmi Emlékúton érkezett a menet a szélmalomhoz. Lázár János miniszerelnökséget vezető miniszter mondott beszédet.
- Gyakorlósok a szentendrei skanzen pünkösdi fesztiválján szerepeltek.
07. XX. Aratónap. Závoda Ferenc hagyományőrzőként köszöntötte a résztvevőket.
09. X. Könyvheti ünnepség a Múzeumban. Tatai László volt a rendezvény házigazdája.
- Baráti Köri nyárindító kerti party-ját rendezi a Vadászkürt Vendéglő kerthelyiségében.
- A Kajak-Kenu Szövetség beválogatta Opavszky Márkot az EYOF-csapatba.
- A NACSE „Pozitív szenvedélyeink" című rajz- és fotópályázata.
10. Ballagási ünnepség a Gyakorlóban.
- A ballagó Szlovák Iskolásoknak nyelvvizsga bizonyítvány is került a tarisznyájukba.
12. Sajtótájékoztató: 300 milliót kapott a járás, a hátrányos munkavállalók képzésére és elhelyezkedésére.
13. Sajtótájékoztatót tartott Csasztvan András igazgató a nyári Vízi Színházi fejlesztésekről és készülő műsoráról.
14. A Művészeti Iskola tanévzáró ünnepsége a Cervinus színháztermében.
15. Testületi ülés. Főbb témái: a 2017. évi költségvetés előirányzatainak elfogadása; a TS Múzeum régészeti szolgáltatási szerződés elfogadása.
- Vajdás Öregdiákok látogatása a „Nagykönyvtár" gyűjteményében a Múzeumban.

16. A Székely Mihály Szakképző Iskola tanévzáró ünnepséget tartott.
- Sikeres tanévet zárt a Vajda Péter Evangélikus Gimnázium.
A Benka az Ótemplomban tartotta a tanévzáró istentiszteletét.
- Harencsár László író könyvbemutatójának vendége: Székhelyi József színművész- rendező.
17. Az aerobik Magyar Kupa II. fordulóján sikeresen szerepeltek a szarvasi lányok.
- A HC kisiskolásai a szivacskézilabdában tornagyőztesek lettek.
- Lovász György és Ruzsinszki György tanítványai az újvidéki nemzetközi karate versenyen dobogós helyezéseket értek el.
- Töretlen a sikere a Simon-Fiala Tibor kajak emlékversenynek.
21-24. Gubucz Gábor (100 m) mellúszásban, a gyorsváltó: Szécsi Edina, Körösfalvi Dóra, Pályi Petra, Gerzsenyi Luca bronzérmet szereztek a Diákolimpia Fesztiválon.
23. Testületi ülés. Fő témája a 2016. évi költségvetési rendelet.
24. Dr. Kozma Gábor rektor köszöntötte a friss diplomásokat a GFF Pedagógia Karának diplomaosztó ünnepélyén.
- Múzeumok Éjszakája a Tessedik Sámuel Múzeumban.
- A sárkányhajós magyar bajnokságon szépen szerepelt a Körös Dragon legénysége.
- A Szent István Egyetem VI. vízi fesztiválja egyre több résztvevőt mozgat meg.
25. Gyóni Géza költő halálának 100. évfordulója alkalmából ünnepi megemlékezés.
26. Sajtótájékoztatón számolt be dr. Melis János c. főjegyző a testületi zárt ülés döntéseiről.
- Benkások több mint 50-en voltak a Sporttáborban.
26-30. Focitábor, Ökotábor a Benkában.
30. Kós Benedek, Nyerges Attila tanítványa aranyérmes a belgrádi korosztályos Eb-n.

Július

01. Az I. Füzesi villanyfényes teniszverseny 87 mérkőzést követően befejeződött.
02. Születésének 94. évfordulója alkalmából Melis György operaénekesre emlékezett zenekarával Mótyan Tibor, városunk díszpolgára.
04. Szuhaj György művésztanár és Tyerjánszki Mihály mester performansza.
08. Podani Milán koraszülöttekért motoros bemutatót tartott a III. Csaba Napokon.
09. Mini mozdonyok nagy napja a makettparkban.
10. Az M44-es autóút építési munkálatait szemlélte meg Dankó Béla országgyűlési képviselő.
- Több száz régészeti leletet találtak az M44-es út melletti ásatások során.
10-14. Szt. Klára Plébánia hittantábort rendezett.
13. Babák Mihály polgármester megnyitotta a VI. Cervinus Fesztivált.
- Fábri János a pilseni masters erőemelő Európa-bajnokságon nagy fölénnyel aranyérmet szerzett.
15-16. Kajak-kenu Körös Kupa, Sándor Tamás-emlékversenyen 103 futamot tartottak,
- Kós Benedek ifjúsági bajnok hosszútávot és sprintet is nyert.
16-20. Pályázat segítségével Az Aranykor Egyesület Kárpátalja híres városait, tájait és emlékhelyeit kereste fel.
20. Podani Milán motoros bemutatójával indult a Gyulai Vár Metál Fesztivál.
21. II. Képzőművészeti Tárlat megnyitása a Múzeumban.
22. Város Napok Szarvas város újratelepítésének 295. évfordulóján.
- Felvonulás fúvószenekari kísérettel. Hálaadó istentisztelet az Ótemplomban. Koszorúzás a Letelepedési Emlékkőnél. Ünnepi műsorok.
- Furugy napi rendezvények.
25. A „Helyi Foglalkoztatási Együttműködések a Szarvasi Járásban” paktum ünnepélyes aláírása.
26-30. „Kertész leszek” tábor a Városi Könyvtárban.

- Csilik Attila nyári röplabda tábora 5-6. évfolyamosoknak a Vajda tornatermében.
- Olvasótábor a Benkában.
- Kós Beninek ezüstérem jutott az ifi kajak-kenu romániai világbajnokságon.

29. Opavszky Márk bronzérmes lett a EYOF-on.

- A sárkányhajósok junior válogatottjába bekerült három szarvasi a lány bronz-, az öt fiú junior világbajnoki aranyérmet szerezett.
- I. Venásch György tenisz emlékverseny gyermekeknek. 40 nevezés érkezett.
- Benkás sakktábort szerveztek.

31. Nyári kézilabdatábort szervezett a Szarvasi NKK az utánpótláskorúaknak.

Augusztus

01. Védő Attila szarvasi fiatal „Comino"-val Írországból Föld körüli útra indult.
05. VI. Egészségnap: „Civilek az egészségért."
- Körös Völgyi XX. Kenumaraton, versenytáv 21 km.
- Dél-alföldi strandröplabda-bajnokság IV. tornája Szarvason.
- A Körös Dragon SE a franciaországi Európa-bajnokságon bronzérmes lett.

06. Lelkészbúcsúztató az Újtemplomban.
07. Yossi Amrani Izrael nagykövetet Babák Mihály polgármester fogadta a Városházán.
10. Madárritkaságok a Körös-völgyi Állatpark taván.
11. Testületi ülés. Főbb témái: Tájékoztató a gyermekorvosi ellátás helyzetéről; a KOMÉP szerződésmódosítása; a Bacsó Béla utcai óvoda felújítása.
- Orosháza polgármestere megköszönte a szarvasi tűzoltók segítségét.

17. Babák Mihály polgármester a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét vette át a Belügyminisztériumban rendezett ünnepségen.
18-20. Szent István-napi ünnepség.
- Ökomenikus Ünnepi Istentisztelet. Kenyéráldás.
- Utcabál. Lampionos-fáklyás felvonulás a Körösön. Tűzijáték.
- A XXVIII. Körös távúszáson 70-en teljesítették a versenytávot.

19. Podani Milán a Stuntriding Országos Bajnokság 3. fordulóját az V. helyen zárta.
21-25. Néptánc tábor a Cervinus Teátrumban.
23. Nagycsaládosok Országos Egyesületének őszi találkozója 40. születésnapi ünnepség volt. A megnyitóra Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettest és Kardosné Gyurkó Katalin NOE elnököt fogadta Babák Mihály polgármester.
24. Dankó Béla képviselő, Bábiné Sz. Gabriella miniszteri megbízott és a megye védőnői konzultáltak a problémák javításáról.
- A „Bál a víz felett" jótékonysági rendezvény öt fiatal egyetemi tanulmányait támogatja.
- Az Állami Népi Együttes „Megidézett Kárpátalja" c. műsorát látta a közönség a Vízi Színházban.

26. A Művészetek Nyári Táborának munkáiból rendezett kiállítás nyílt a Ruzicskay Alkotóházban.
- „Dagonya a csillagos ég alatt" - Állatkertek éjszakája.
- A Baráti Kör ultiversenyt rendezett a Pedagógus Üdülőben.

27. Bodonyi Dóra kajakos az ötezer méteres távon világbajnok lett.
30. Beruházási fórumra hívta Babák Mihály polgármester a pártok képviselőit .
31. Tanévnyitó ünnepségek az általános-, a közép- és a művészeti iskolákban.

Szeptember

01. Pálinkabemutató: megkezdődött a Szarvasi Szilvapálinka árusítása.
03. A Strandröplabda Vándor Kupát a Bazsó Kitti - Áchim Tamás - Szerb Milán trió nyerte.
04. Babák Mihály polgármester tárgyalt Xu Yiping vezette delegációval a Liget Hotelben.

05.	Szántosi Dávid (asztalitenisz U11) az őszi évadot ezüstéremmel kezdte.
07.	A Kassai Állami Filharmonikusok Koncertje a Vízi Színházban.
08.	Író Klub a Ruzicskay Alkotóházban.
08-10.	A XXV. Szilvanap, egyben XX. Fesztivál rendezvénysorozata.
-	Gasztronómiai bemutatót tartottak a Székelyes diákok.
-	Frankó Dániel és Sindel Márk kapták a „Szarvas jó tanulója – jó sportolója” díjat.
-	Szilvanapi nemzetközi korosztályos sakkversenyen 41 diák vett részt.
-	Erdei tábor, őszi hangulatban a Gyakorlóintézmény óvodásainak.
10.	Terményáldás, hálaadó istentisztelet az Ótemplomban.
-	Gombkötő Sándor, Pljesovszki János, Molnár Zsolt és Jansik István első helyezést értek el a XIII. Polgárőr Közlekedésbiztonsági Verseny megyei döntőjén.
-	A Szlovák Iskola végzősei Szlovákiában gyakoroltak a szlovák nyelvvizsga előtt.
13.	Őszi Arborétumi kirándulást tettek a székelyes kollégisták.
14.	Testületi ülés. Főbb témái: anyakönyvi események szolgáltatási díjainak módosítása; 2017. évi költségvetés teljesítése; beszámolók: a Város Óvodája és Bölcsődéje; a Szarvas és Vidéke Hetilap valamint a Gyógy-Termál Nonprofit Kft.
-	Építőgép-kiállításon, szakmai kiránduláson jártak a székelyesek.
-	A 90 éves vitéz Sinka Brigitta sakknagymester adott szimultánt a Szlovák Iskolában.
16-22.	Az Európai Mobilitási Hét és Autómentes Nap megrendezése városunkban.
16.	Kerékpártúrát és ügyességi versenyt szervezett a Szabadidős és Lövészklub és a NACSE
-	A Kajak-kenu Olimpiai Reménységek világbajnokságán Kós Benedek két érmet nyert.
-	Közétkeztetési Szakácsverseny színhelye volt a Székely.
17.	„Zöld Nap” címmel városszépítés és hulladékgyűjtés a Mezőtúr felé vezető úton az Arborétumig.
-18.	A Baráti Kör szervezésében közlekedésbiztonsági előadás zajlott.
-	Fórum a szelektív hulladékgyűjtésről.
19.	„Ugrálj-mozogj” edzés és ügyességi verseny a Fit-Life Team Sportegyesület tagjaival.
20.	Nordig Walking sportnap Szirony Pál vezetésével.
21.	„Bringás vért az életért” szervezett véradás a Vöröskereszt szervezésében.
-	„Ki nekünk Arany János?” címmel dr. Reisinger János irodalomtörténész, valamint „Arany és Békés megyei kortársai” címmel Szenes János újságíró tartott előadást a Városi Könyvtárban.
22.	Autómentes Nap megnyitója: „Bringás reggeli” a Zenepavilonnál.
-	Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettest és Kardosné Gyurkó Katalint, a NOE elnökét Babák Mihály polgármester fogadta a NOE őszi találkozóján, ami egyben születésnapi ünnepséggé nőtt a Vízi Színházban.
-	A Vajdás Öregdiákok Ószőlőben, Medvegy Mihály szőlőjében baráti találkozót tartottak.
22-23.	A tehetségről elméletben és gyakorlatban – a Tehetséggondozó Társaság szervezése a Benkában.
23.	Díszdiploma átadó ünnepséget rendezett a GFF Pedagógiai Kara az Ótemplomban. Dr. Lipcsei Imre dékán adta át az arany, gyémánt, vas, rubin és gránit diplomákat.
-	Mustoló Kupa elnevezésű futóversenyt rendezett a Gyakorló Iskola.
-	Megnyílt a II. „Asztaltársaság” címen összeállított tárlat a Ruzicskay Alkotóházban.
-	Szántosi Dávid a Dél-alföldi asztalitenisz versenyen az U11 és U13-as korosztály ban is első lett.
-	Székelyes csapat 2. helyezett lett a kunszentmártoni lecsófőző versenyen.
24.	Terméséldó-hálaadó istentiszteletet tartottak a reformáció 500. és az Újtemplom felszentelésének 120. évfordulóján; ünnepi igét hirdetett Gáncs Péter püspök.
-	Idősek Világnapja alkalmából rendezvények a városban.
-	Gyakorlósok vettek részt a Szt. Gellért Nemzetközi Zenei fesztiválon.

- Eckert Roland III. helyen végzett a Szeghalmi Tenisz Egyesület őszi versenyén.
26-28. Néptáncmódszertan a Cervinus Teátrumban.
29. A Zvonkohra (Csengettyűjáték) nevű zenésztársulat köszöntötte a Szlovák Iskola tanulóit a Zene Világnapja alkalmából.
- Nádor Judit vezető óvónő és a Kosariskából érkezett zenészek zenével köszöntötték a családi délutánra összegyűlteket a Szlovák Óvodában.
- „Barangolás a fák csendjében". A kutatók éjszakája rendezvényét az Arborétum és a Város-és Környezetvédő Egyesület szervezte.
30. A Zene Világnapja tiszteletére tanári hangversenyt rendezett a Művészeti Iskola.
- Benedek Elek születésnapja, a Magyar Népmese Napja – hagyományosan iskolások mesélnek az óvodásoknak a Gyakorlóban.
- Atlétikában mérték össze edzettségüket a körzet iskolái.

Október

01. A Szent Mihály napi tűzet a Turul Íjászok csapata lobbantotta lángra.
- Az Ótemplomi Szeretetszolgálat „Enni adok – enni kapok" doboza sikeresen működik.
02-08. Nyitott Könyvtári Hét, az Országos Könyvtári Napok rendezvénysorozata.
- A Zene Világnapján „A romantika bűvöletében" ; a Szabados-Tóth család koncertje a Fő Téri Iskola dísztermében.
03. „Magyar mágnások nyomában a Felvidéken" jártak a „Határtalanul" pályázat jóvoltából a Szlovák Iskola tanulói.
04. Látványetetések az Állatok Világnapján a Körösvölgyi Látogatóközpont Állatparkjában.
05. Dr. Janurik Tamás nyelvész professzor emeritus tartott előadást a Városi Könyvtárban.
06. Az Aradi Vértanúk Napja alkalmából megemlékezés volt a Zenepavilonnál. Az október 6-iki emlékoszlopnál mécsesgyújtással és koszorúzással ért véget az ünnepség.
07. A Baráti Kör jubileumi közgyűléssel ünnepelte 35. évfordulóját az Árpád Szállóban.
- A Magyar Kupa záró fordulóján három érmet szereztek az aerobikosok.
- A Szarvasi Mix Röplabda Kupán a kecskeméti csapatok aratták le a babérokat.
- Hatodszor is világbajnoki címet nyert Fábri János Svédországban, 520 kilogrammos teljesítménnyel.
- Másfél éve veretlenek a szarvasi kézilabdás lányok.
10. Érdekes, izgalmas Izland címmel Babák Mihály polgármester, Prievaráné Mácsár Eszter és Hodálik Pál alpolgármester összefoglalót tartottak útjukról.
12. Négy korcsoport mezei futóversenye az Erzsébet-ligeti sporttelepen.
14. A Vajda Péter Alapítvány bálja az Árpád Szálló dísztermében.
- Természetvédelmi Vetélkedő őszi döntője fő téri iskolások sikerével zárult.
- A reformáció 500. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi hangversenyen vett részt Szentesen a Benka énekkara.
- XI. Szarvasi Töltöttkáposzta-főző és és kolbászkészítő verseny a Piac-csarnokban a Gazdák Hagyományőrző Egyesületének rendezésében. Megnyitotta Závada Ferenc elnök, a rendezvény háziasszonya Szigeti Erika volt.
16. Őszi ovikoncert a Gyakorlóban.
17. Ünnepélyesen átadták a piac pályázati pénzből elkészült két új elárusító csarnokát.
- Az Állatok Világnapja a Gyakorlóban.
19. Bejárás a testületi ülés előtt, anyaggyűjtés az Önkormányzat fejlesztési elképzelései ről a pályázatokhoz.
- Testületi ülés. Főbb témái: a településfejlesztés és -rendezés helyi szabályai; a gyermekjóléti alapellátások; közterület használati díjak megállapításának módosítása; KOMÉP beszámoló út-, híd-, járdafelújítások, a bérlakások kezelése.

20. A SZIE Agrár- és Gazdaságtudományi Karának Díszdiploma átadó ünnepsége az Ótemplomban.
21. A Szarvasi Kajak-kenu Klub 50 éves fennállását ünnepelte – a sportág meghonosítójára, Sándor Tamásra emlékeztek.
- A „Báthory Napok" szilágysomlyói sakkversenyen Patkó Lajos tanítványai közül minden leány korosztályban szarvasi siker született.
21. A Történelmi Emlékút 1956-os oszlopánál tartott megemlékezést a GF. Főiskola.
23. A nemzeti ünnep alkalmából fáklyás menet a templomkertben álló emlékműhöz. Szemerédi Bernadett énekét követően Babák Mihály polgármester emlékezett 56-ra.
- Az Öreggazdász Egyesület emlékezett Lászlóffy Istvánra, megkoszorúzták síremlékét.
- Egerbe ment a „Szarvasiak kiránduljunk" csoport.
- Pro Aquacultura Hungariae Díjat adományozott a földművelésügyi miniszter dr. Csengeri Istvánnak és Bozánné Békefi Emesének a Halászati Kutatóintézetben végzett munkájukért.
24. 90. születésnapján Hóbel Istvánné Ábrahám Juditot köszöntötte Babák Mihály polgármester és dr. Bankóné Ordovics Katalin anyakönyvvezető.
- Járdafelújításokról döntött az Önkormányzat.
26. A Székely Kupát a kispályás labdarúgó tornán újra a székelyesek szerezték meg.
27. Nyílt nap a Székelyben.
- A vajdások Székesfehérváron a Színjátszó Fesztiválon sikerrel szerepeltek.
28. A Blue Gym Aerobik Egyesület serdülőkorú step csoport aranyérmet nyert.
- A Harcművész és Küzdősport Egyesület legjobbjai az Eb-kvalifikációs versenyen továbbjutottak.
30. A Vajda Péter Evangélikus Gimnázium tanulói a „Hagyomány és kegyelet" nevében a tanársírok gondozását, rendbetételét végezték el halottak napjára.

November

04. „Sokszínű hagyományaink", a Tessedik Táncegyüttes rendhagyó néprajzi előadása.
- Rendhagyó ének-zene és történelemóra általános iskolások számára a Cervinus Teátrumban.
- Főhajtás és mécsesgyújtás, koszorúzás az '56-os emlékoszlopnál.
- Tóth Péter Lóránt „Forr a dal már" című előadásával 56-ot felelevenítő órát tartott a Benkában és a Gyakorlóban.
09. Lakossági fórum a Kacsató tervezett fejlesztéséről a Lengyel-palota tanácstermében.
10. Térségi versmondó versenyt szervezett a „Szarvasért" Alapítvány a Székely könyvtárában.
- A digitális fejlesztés keretében 250 tablet került a Gyakorló Iskola tanulóihoz.
- Megkezdődött a mixröplabda-bajnokság a Fakupáért.
11. Márton-napi családi délután a Ruzicskay Alkotóházban.
- Szent Márton nap a Gyakorlóóvodában.
- A szarvasi csapat 6 érmet szerzett a Karate Diákolimpián.
14. Fazekas Sándor fm. miniszter marketingkörútján látogatást tett a Körös-Maros Nemzeti Parkban.
- „Rejtőzködő kincseink" versenyen, négy tudományos diákköri dolgozattal és prezentációval vettek részt a Vajdások.
15. Könyvtárhasználati verseny: Gondolatok – és Gyakorlós sikerek – a Könyvtárban.
15-16. „Arany János és Kodály Zoltán nyomában" a határon túli főiskolák számára találkozót szervezett a GFF Pedagógiai Kara.
16. A képviselő-testület bejáráson megtekintette a Múzeum költözését és a Családsegítőt.
- Testületi ülés. Főbb témái: a 2017. évi költségvetés teljesítése; a közterület használatát szabályzó rendelet módosítása; a hulladékgazdálkodási szállítás rendje nem

változik; a KOMÉP beszámolója a vásárok és piacok üzemeltetéséről; a belvíz- és csapadékvíz elvezető rendszerek üzemeltetése; az építményadó módosítása.
18. XXII. Bóbita Alapítványi Bál az Árpád Szálló dísztermében.
- Podani Milán képviselte városunkat a Motorsport Szövetség idényzáróján.
- Az őszi úszóversenyen 269 fiatal mérte össze tudását a SZÚSE szervezésében.
- Plentri Panna I. helyezett lett a debreceni „Génius Kupa" II. fordulóján.
- „Karolj fel egy családot" elnevezéssel támogatja a tehetséges gyermekeket a GFF Gyakorlóintézménye.
- A transzformátorházak felújítását javasolta a Város- és Környezetvédő Egyesület.
- Megválasztották az Agrárkamara megyei vezetőit, illetve a 15 országos küldöttet.
24. Játékos bibliatörténeti vetélkedőn vettek részt a GFF Gyakorló tanulói.
- A szociális munkásoknak Szociális Munka Napja alkalmából ünnepséget rendeztek.
- Tornagyőztes a „Szarvashiba" a III. KÖD Mix röplabdatornán.
28. Nyolcfős indonéz delegációt fogadott városunk; látogatást tettek a HAKI-ban.

December

01. A „Tiszteld a múltat..." pályázat eredményhirdetésén vettek részt a Szlovák Iskola tanulói.
02. A Körös Dragon SE sárkányhajósai közösen ünnepelték a sok évközi verseny eredményeit.
- Szalagavató a Székelyben.
03. Adventi I. gyertyagyújtás a Szent Klára Katolikus Templom melletti betlehemi jászolnál.
- Bronzérmet szerzett váltóban Ganyecz Zalán a vidéki úszóbajnokságon.
04. A Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat Képviselő-testülete közmeghallgatást tartott.
04-24. Angyali Reggelek – az Ótemplomban.
05. A Somvirág együttessel várták a gyerekek a Mikulást a Zenepavilonnál.
07. Szarvas Város Önkormányzata elismerő oklevelet kapott a Mobilitás Hét eredményeit összefoglaló rendezvényen.
- A „Polgárőr Mikulás"-ok a kerékpárosoknak kerékpár-világítást ajándékoztak.
- Mikulásváró ünnepségek a Gyakorlóban.
- Nagy Máté és Frankó Dániel ott lehet az Eb-n a Tatami Karate Kupán.
- Pósa Réka ezüstérmes lett a „Három Gúnár 2017" sakkversenyen.
08. XIII. Szarvasi 24 órás váltóúszás a Gyógyfürdőben.
- Szántosi Dávid az 5. helyen zárt az asztalitenisz Top24 bajnokságon.
09. Évzáró aerobik gála a Cervinus Teátrumban.
10. Adventi II. gyertyagyújtás a Szent Klára Katolikus Templom melletti betlehemi jászolnál.
- A Szarvasi Kamarazenekar koncertje; koncertmester Vas István, karmester Pechan Zoltán.
- Szalagavató és utolsó gombtűzés a Vajda Péter Evangélikus Gimnáziumban.
14. Testületi ülés. Főbb témái: Szarvas déli-ipartelep fejlesztése, vasúti átjáró létesítése; árvíz-védekezési terv elfogadása; KOMÉP működési szabályzatának módosítása; a TS Múzeum fejlesztési koncepciója.
- Nemzetiségek Napja a Cervinus Teátrumban.
15. Könyvbemutató: „Rendszerváltás Szarvason 1988-1994", a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 21. kötete.
- Könyvbemutató: „Pepi Manó téli meséi" mesefüzet bemutatója a Könyvtárban.
- „Vágj bele" az Erasmus+ pályázatairól ad tájékoztatást a GFF Pedagógiai Kara.
- Országos elődöntőbe jutott a vajdás fiú röplabda csapat.

- Négy érmet hoztak Patkó Lajos tanítványai a"Génius-Kwizda Kupa" sakkversenyről.
16. A Vajdás Öregdiákok Baráti Körének karácsonyi ünnepi közgyűlése.
17. Adventi III. gyertyagyújtás, és Betlehemi Láng érkezése a Szent Klára Katolikus Templom melletti betlehemi jászolnál.
18. Buzás Blanka, a Kentaur Lovas Egylet versenyzője díjugrató bajnok lett.
20. Klubkarácsonyokat rendeztek a város klubjai, egyesületei.
- Bartolák Levente és Sass Júlia, Bencsik Bence és Lipcsei Laura aranyérmes versenytáncosok lettek.
- Megtartotta éves beszámolóját a roma önkormányzat.
23. Idegen nyelvi karácsonyi ünnepséget tartottak a Gyakorlóban.
- A város iskolái megtartották karácsonyi ünnepségüket.
24. Adventi IV. gyertyagyújtás a Szent Klára Katolikus Templom melletti betlehemi jászolnál.
24-31. Karácsonyi és újévi istentiszteletek a város templomaiban.
27. Tessedik Sámuel születésének 275., Szarvasra érkezésének 250. évfordulója – emlékülséssel tisztelgett a város és az Ótemplomi Evangélikus Gyülekezet.
29. A Képviselő-testület rendkívüli, zárt ülésen ingatlanok értékesítéséről döntött.
- A Fúvószenekarok „Vidám, zenés évbúcsúztató koncertje" a Cervinus Teátrumban.
- Öregfiúk terem-labdarúgó-tornára került sor az Alkotmány utcai Sportcsarnokban.
31. Hagyományos szilveszteri futáson 113-an vettek részt.

Szerkesztette dr. Kutasné Szarka Judit

A 181. oldalon olvasható képes fejtörő megfejtése

A fotó készítésének helyén ma a Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karának kollégiumi épülete áll. A képen a Szarvasi Evangélikus Tanítónőképző diákjai láthatók. Az intézmény a mai Tessedik Sámuel Múzeum épületében működött. A háttérben látható torony egy ún. „kőházas" transzformátorállomás. A Vajda Péter utcán, az Ótemplom előtt állt.

A szarvasi tanítóképzésről a Krónika előző, 31. számában több szerzőtől is olvashattunk szemelvényeket, a Tanítónőképző részletes történetét *dr. Lipcsei Imre* taglalta tanulmányában.

A képes fejtörőt Brlás Attila szerkesztette

A Cervinus Teátrum programjaiból
2017

Január

12. Színház: Valahol Európában
14. Valahol Európában
21. Színház: Musical gála
28. Bál

Február

05. Színház: Szerelmem, Sárdy 100.
05. Papagájkiállítás
08. Hungarikum vetélkedő
09. Filharmónia, bérletes hangverseny
10-12. Kultúrházak éjjel-nappal
10. Benka Gyula Ált. Iskola, farsang
10. Hímző szakkör, nyílt nap
11. Színház: Egynapos király, mesejáték
11. Kézműves játszóház
10-12. Filmnapok
16. Gyakorló Iskola, farsangi műsor
18. Sakkverseny
22. Színház: Valahol Európában
23. Mozgáskorlátozottak, farsang
28. Színház: Szigorúan tilos

Március

05. Színház: A halál és a lányka
08. Ünnepi műsor
9-12. Állati jó – filmhetek
09. Nőnap
2-18. Testünk a csoda, interaktív kiállítás
14. Színház: Valahol Európában
15. Március 15-i ünnepi megemlékezés
21. Színház: Vuk, gyerekszínház
23. A víz világnapja
24. Ismeretterjesztő előadás
27. Biliárdverseny
29. Vizeli Csaba: Aranyember
31. Színház: Jó éjszakát, mama!

Április

06. Vajda gála
06. Húsvétoló
06 Filharmónia, hangverseny
7-8. VI. Országos drámajáték-verseny
08. Újtemplomi evangélikus játszóház
08. Színház: Valahol Európában
09. Romkocsma: Egy élet háromszor
10-12. Moziünnep
10-20. Havasi juhászok - néprajzi kiállítás
11. Magyar költészet napja
12. Tessedik-konferencia
15. Minden, ami Szarvas
18. Malek Andrea és Malek Miklós közös estje
20. Tessedik-emlékülés
22. Szlovák nap
27. Szlovák filmvetítés

Május

01. Majális
08. Színház: Száll a kakukk fészkére
11. Tavaszköszöntő műsor
12. Pók- és bogárkiállítás
14. Romkocsma: Vaknyugat
16. Érzelmek fogságában!
19. Szlovák színjátszó találkozó
20. Gyerekek a gyerekeknek - szlovák színjátszó találkozó
23. Egészségmegőrző előadás
24-28. Országos természet- és környezetvédelmi filmnapok
27. Gyereknap
28. Utazó planetárium

Június

03. Trianoni megemlékezés
08. Chován Kálmán Művészeti Alapiskola néptánc bemutatója
09. Fölszállott a páva területi válogató
09. Könyvbemutató
11. Babilon TSE évzáró műsora
14. Chován Kálmán Művészeti Alapiskola tanévzáró műsora
26-30. Szöszmötölő, kézműves alkotótábor

Július

03-7.	Fitness tábor
Július 3-7.	Fafaragó tábor
19.	Szlovák filmvetítés
17-21.	Izgő-mozgó, gyerektábor
20-26.	Nemzetközi bohócképzés
29.	Színház: Valahol Európában

Július 15–24. Cervinus Művészeti Fesztivál

15.	- Valahol Európában
16.	- Holle anyó
17.	- Valami szép kell
18.	- Temetés
19.	-Táncrapszódia
20.	- Tessedik Táncegyüttes: Jeles ünnepi szokások
21.	- Lili bárónő
22.	- Csodaszarvas
23.	- Tótkomlósi fúvószenekar: Kalandozás a fúvószene világában
24.	- Az Alma Együttes koncertje
25.	- Sugarloaf koncert

Augusztus

05.	Körös-völgyi XX. Kenumaraton
14.	Színház: Valahol Európában
17,	Színház: Csodaszarvas
18.	Szent István-napi program
18.	Peres Mihály és zenekara koncertje
19.	Sakkverseny
19-21.	Szent István-napi programok
21-25.	Néptánc tábor
21-31.	Mesés nyárzáró filmnapok
26.	Színház: Csodaszarvas

Szeptember

04.	Színház: Csodaszarvas
07.	Víziszínház: Kassai Állami Filharmonikusok koncertje
08	XX. Szarvasi Szilvanapok -
09.	Színház: Dögölj meg drágám!
21-24.	Horror filmek hétvégéje
22.	Színház: Csodaszarvas
23.	Színház: Holle anyó
24.	Színház: Dögölj meg drágám!
30	Színház: Csipkerózsika
27-30.	Színház: Szigorúan tilos
30.	Nótadélután

Október

04.	Állatok világnapja, filmnap
05.	Biliárd-,/lengőteke-verseny
6-8.	szlovák színjátszó találkozó
07.	Színház: Niečo krásne treba.
09	Színház: Csodaszarvas
10-11	Gyerekszínház: Kutyánszki Kázmér
15.	Színház: Egy disznótor
23.	Ünnepi megemlékezés
27-29	Halloween hét
28.	Animációs filmnap
30.	Szigorúan tilos
30-31.	Szünidős játéknapok

November

03-05	Országos rajzfilmünnep
04.	Rendhagyó néprajzi előadás
07-08.	Gyerekszínház: Pom Pom meséi
07.	Színház: Szigorúan tilos
15.	Manó Muzsika
21.	Sakkverseny
21.	Manó Muzsika
23-25.	Színház: Hotel Menthol
26.	Romkocsma: A nagy kézrablás

December

02.	X. Ifjúsági szólótánc - elődöntő
03.	Advent
06.	Mozi mikulás
07.	Adventi készülődés, mézeskalács sütés
09.	Blue Gym évzáró
10.	Advent
10.	Kamarazenekari hangveseny
14.	Nemzetiségi nap
16.	Mozgáskorlátozottak karácsonya
17.	Advent
19.	Karácsonyi hangverseny
23	Családi lelki napok
24.	Advent
27.	Szilveszteri kabaré
28.	Valahol Európában
29.	Fúvós évbúcsúztató
30.	Szilveszteri kabaré

Szerkesztette: Kugyeláné Décsi Mónika

A Magyar Teátrum Nyári Fesztiválja
Szarvasi Vízi Színház 2017

Június

21. Grimm–Szőke: Az ördög három aranyhajszála – mesejáték; Egri Gárdonyi Géza Színház
23. Shaffer: Black Comedy – vígjáték; Egri Gárdonyi Géza Színház
24. Coward: Vidám kísértet – vígjáték; Szolnoki Szigligeti Színház
28. Fazekas: Lúdas Matyi – mesejáték; Zentai Magyar Kamaraszínház
30. Thomas: Nyolc nő – bűnügyi komédia; Tatabányai Jászai Mari Színház

Július

01. Kušan–Tasnádi: Balkán Kobra – zenés komédia; Békéscsabai Jókai Színház
15. Dés-Nemes-Böhm-Korcsmáros-Horváth: Valahol Európában: Szarvasi Cervinus Teátrum
28. Móricz Zs.: Sári bíró – vígjáték; Újszínház
29. Kollár: Veszek egy éjszakát – zenés komédia; József Attila Színház

Augusztus

02. Szabó–ifj. Mlinár–Lovas: Állat(i)mese – eltáncolt mesejáték; B.csabai Jókai Színház
05. Topolcsányi–Berkes; A férfiak a fejükre estek – zenés vígjáték; Turay Ida Színház
09. Kocsák–Bozsó: Kukac Kata – mesemusical; Veszprémi Petőfi Színház
11. Toledano–Nakache: Életrevalók – igaz mese; Játékszín
13. Világok vándora – táncjáték; ExperiDance
16. Perrault: Csipkerózsika – zenés mesejáték; Turay Ida Színház

A Teátrumi fesztivál díjazottjai
2017. aug. 19.

Teátrumi díjak

A legjobb mesejátékok

Lúdas Matyi – Zentai Kamaraszínház; rendező: László Sándor
Állat(i)mese, Békéscsabai Jókai Színház; rendező-koreográfus: ifj. Mlinár Pál

Prózai előadások

- A legjobb rendezés: Nyolc nő, Tatabánya, Jászai Mari Színház ; rendező: Guelmino Sándor
- A legjobb előadás: Életrevalók, Játékszín, rendező: Horgas Ádám
- A leglátványosabb előadás: Vidám kísértetek, Szolnok, rendező-díszlettervező: Kiss József, jelmez: Juhász Katalin

Zenés játékok

- A legjobb rendezés: Veszek egy éjszakát, rendező: Verebes István, József Attila Színház
- A legjobb előadás: Valahol Európában, Cervinus Teátrum, rendező: Varga Viktor
- A leglátványosabb előadás: A férfiak a fejükre estek, Turay Ida Színház; diszlet, jelmez: Darvasi Ilona

A legjobb férfi főszereplő (megosztott)

- Vadász Gábor, Driss, az ápoló; Életrevalók
- Hirtling István, Philip, az ápolt; Életrevalók, Játékszín

A legjobb női főszereplő

Esztergályos Cecília, Sári, a bíró felesége; Móricz: Sári bíró, Újszínház
Komáromi Anett, Ankica, a főszereplő felesége; Balkán Kobra, Békéscsabai Jókai Színház

A legjobb férfi mellékszereplő

- Újréti László,Veszek egy éjszakát, Varga, a családfő; József Attila Színház

A legjobb női mellékszereplő (megosztott**)**

- Gombos Judit, Madam Arcati spiritiszta; Vidám kísértetek, Szolnoki Szigligeti Színház
- Dósa Zsuzsa, Egyenruhás; Valahol Európában, Cervinus Teátrum, a Polgármester különdíja

A legkülönlegesebb előadás

- Festett mosoly (bohócműsor, ukrán és izraeli vendégművészek részvételével)

A leghűségesebb nézők díja

Kocziha Mihályné és Dr. Janowszky Jánosné (ikertestvérek),
színházlátogatók és közönségszervezők

Szarvasi díjak

A szarvasi Képviselő-testület nagydíja

- A Békéscsabai Jókai Színház társulatának a Vízi Színház nyári műsoraiért

Polgármesteri különdíjak

- Fekete Péter miniszteri megbízottnak a Vízi Színház érdekében végzett tevékenységéért
- Seregi Zoltánnak, a Jókai Színház igazgatójának a Vízi Színház nyári műsorának szervezéséért
- A Valahol Európában gyermekszereplőinek. Szereplők: Bagócsi Jázmin, Bak Zsolt, Czifra Zétény, Csernus Nándor, Domján Anna, Hódos Zsolt, Juhász Gergő, Kepenyes Darida Zoé, Kiss Viktória, Kiss Virág, Laurinyecz Szilveszter, Magyar Jázmin, Mester Dóra, Sebjan Farkas Bianka, Sinka Dominik, Szemenyei Kevin, Uhrin Dóra, Varga Vivien és Vaskor Gergő.
- Kurucz Márknak és a Jókai Színház csapatának a Vízi Színházban végzett háttérmunkájukért.
A hang- és fény technikusok: Festő Zoltán, Kiss Dániel, Tóth Gábor, Szabó Gábor, Csikós László , Nagy Attila.

A Szarvasért Alapítvány különdíja

- A Veszprémi Petőfi Színház és a Magyar Zenés Színház Kukac Kata című előadásáért.
Rendező: Bozsó József.

Józsa Mihály Díj (*Galambos Edit különdíja*)

- Szőke Pálnak Babits-műsoráért

Kiváló színészi játékáért (egyéni felajánlások)

Tege Antalnak *Kobra* szerepéért; Balkán Kobra, Jókai Színház (Dr. Dezső István)
Szemerédi Bernadettnek *Suhanc (Éva)* szerepéért; Valahol Európában, Cervinus Teátrum (*Dr. Dezső István*)
Timkó Jánosnak *Hosszú* szerepéért;Valahol Európában, Cervinus Teátrum. (*Galambos Edit*)

Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc

Kis esti zene”

A ZENEPAVILON MŰSORA

2017. június 16. – augusztus 19.

16. Férfi kórus
17. Harmonika Együttes
18. Szarvasi Rezes Banda
19. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
20 Harmonika Együttes
21. Iváncsó Viola és tanítványai zongorajátéka
22. Terasz Party Duó
23. Harmonika Együttes
24. Férfikórus
25. Városi Fúvószenekar
26. Harmonika Együttes
27. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
28. Terasz Party Duó
29 Babilon TSE
30. Szilágyi Attila énekes-gitáros

Július

01. Blue Gym Aerobik Egyesület
02. Mótyán Tibor és zenekara
03. Iváncsó Viola és tanítványai zongorajátéka
04. Férfi kórus
05. Terasz Party Duó
06. Csabacsűdi Hagyományőrző Népdalkör
07. Mótyán Tibor és zenekara
08. Babilon TSE
09. Szarvasi Rezes Banda
10. Apropó akusztik
11. Balczó Balázs harmonika
12. Terasz Party Duó
13. Szilágyi Attila énekes-gitáros
14. Körös Party Band
15. Jansi&Távoli Rockonok
16. Szarvasi Rezes Banda
17. Iváncsó Viola és tanítványai zongorajátéka
18. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
19. Terasz Party Duó
20. Babilon TSE
21 Apropó zenekar
22. Blue Gym Aerobik Egyesület
23. Talléros együttes
24. Balczó Balázs harmonikázik
25. Terasz Party Duó
26. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
27. Szarvasi Rezes Banda
28. Szilágyi Attila énekes-gitáros
29. Talléros Együttes
30. Jansi&Távoli Rockonok
31. Zima János tárogatózik

Augusztus

01. Terasz Party Duó
02. Férfikórus
03. Flamingó zenekar
04. Harmonikaegyüttes
05. Bloue Gym Aerobik Egyesület
06. Zima Jánost tárogatózik
07. Iváncsó Viola és tanítványai zongorajátéka
08. Csabacsűdi Hagyományőrző Népdalkör
09. Babilon TSE
10. Terasz Party Duó
11. Bloue Gym Aerobik Egyesület
12. Talléros Együttes
13. Balczó Balázs és zenekara harmonikázik
14. Apropó Akusztik
15. Tessedik Táncegyüttes kamaracsoportja
16. Terasz Party Duó
17 Szarvasi Rezes Banda
18. Férfikórus
19. Városi Kamarazenekar

Minden este, hétköznaponként (hétfőtől csütörtökig) 18 órától, hétvégén (péntek, szombat, vasárnap) 19 órától

Szerkesztette Kugyelné Décsi Mónika

A 32. szám munkatársai

Bíró Gyula	iskolaigazgató, mestertanár
Brachna Irén	művészeti alapiskola igazgatója
Brlás Attila	szerkesztő, képeslapgyűjtő
Dr. Búzás László	ny. főiskolai igazgatóhelyettes
Csapó Imréné	ny. tanítónő
Dr. Demeter László	ny. fürdőigazgató
†özv. Fertigné Ploy Hermin	ny. igazgatótanító
Dr. Hanyecz Katalin	az Arborétum igazgatója
Harencsár Balázs	nevelőtanár
Hartay Csaba	költő, író
Kántor Zsolt	költő, író
Keserű Zsuzsa	szerkesztő
Koszorús Oszkár	könyvtáros, könyvesboltvezető
Kugyeláné Décsei Mónika	rendezvényház-vezető
Dr. Kutas Ferenc	ny. középiskolai tanár, szerkesztő
Dr. Kutasné Szarka Judit	ny. középiskolai tanár
†Lelkes Pál	ny. tanító
Dr. Lesfalvi Tibor	kormánytisztviselő, főosztályvezető
Dr. Lipcsei Imre	főiskolai dékán
Dr. Molitorisz Pál	ny. városi vezető ügyész
Dr. Müller Ferenc	a HAKI ny. igazgatója
Pécsváradiné Tóth Anikó	középiskolai tanár
Szebegyinszkiné Makan Zsuzsa	ny. iskolaigazgató
Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsa	ny. ált. iskolai tanár
Szentandrási-Sós Zsuzsanna	művészettörténész
Dr. Szitó János	ny. vízépítő kutatómérnök
Tatai László	a SZVID felelős szerkesztője
Vass Istvánné Hajdu Ottilia	ny. olajipari mérnök
Dr. Vitális György	ny. tanár, geológus, kandidátus

Technikai munkatársak

Bohák Dóra
Roszik Anita
Védőné Gráfik Erzsébet

Tipográfia

Dr. Kutas Ferenc

Nyelvi lektor

Sztrehovszki Zsuzsa
Paraszt Attiláné

Fotó

Babák Zoltán, Kutas Ferenc, Tatai László, Bakula János, archív fotók

A Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma

Dr. Demeter László ny. fürdőigazgató, a Kuratórium elnöke
Kiszely Mihály ny. szövetkezeti elnök, gazdasági szakértő
Dr. Kutas Ferenc szerkesztő, a Kuratórium ügyvezetője

Tartalom

Jelenidőben

Kitüntetettek *(Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc)*
Országos és megyei kitüntetettek....4
Szarvas város kitüntetettjei....10
Szarvas Város Baráti Körének díjai....17
A város legnagyobb adófizetői....20

Köztünk élnek

Dr. Búzás László: Az én történelmem 4. rész....21
Most jön a századik! Közelkép Laci bácsiról *(Szerk. Dr. Kutasné Szarka Judit)*....27
Dr. Müller Ferenc: Életutam *(Szerk. Dr. Reszkető Péter)*....38
Dr. Hanyecz Katalin: Tíz év a Szarvasi Arborétum élén....44

Szemelvények a szarvasi oktatás történetéből

Özv. Fertigné Ploy Hermin: A szarvasi állami elemi iskola története 2. rész *(Szerk. Dr. Kutas Ferenc)*....52
Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna: A lila színező ceruza....57
Szebegyinszkiné Makan Zsuzsa: Az Örménykúti Iskola története....61
Csapó Imréné Vaskor Anna: Az olvasás és írás gyönyörűsége....77
Lelkes Pál: A szarvasi tanyai iskolák története 16. rész....82

Múltunkat idézve

Dr. Vitális György: Szarvas és környéke XVIII. századi térképeken....88
Dr. Lesfalvi Tibor: A szarvasi polgári intézmények együttműködéséről 6. rész....99
Brlás Attila: A szarvasi szárazmalom....107
Dr. Demeter László: Ruzicskay György szabadkőművessége....115
Magyar filmgyártás a XX. század derekán *(Szerk.: Harencsár Balázs)*....123

Elfelejtett szarvasiak

Szentandrási-Sós Zsuzsanna: Gondolatok Erdélyi Attila életéről, művészetéről....126
Koszorús Oszkár: Bartos Pál lelkész, 2. rész: Fél évszázad Szarvason....137

Elődeink életéből

Dr. Vitális György: Apai nagyanyám, Chován Etelka....147
Vass Istvánné Hajdu Ottilia: Hajdú György emlékezete....153

Szemle

Hartay Csaba: Te szoktad siratni a disznót? *(Előzetes a készülő kötetből)*....160
Egy újabb a helyi történelem könyvei között *(Tatai László)*....164
Érem és vers *(Kántor Zsolt)*....166
Kántor Zsolt világképe *(Dr. Molitorisz Pál)*....168
Angyalokról angyaloknak *(Keserű Zsuzsa)*....170

Kicsi könyv nagy lélekkel írva *(Bíró Gyula)*.....171
Kis-nagy csodák, szívdobbanások*...(Bíró Gyula)*.....172
Kéz, a kézbe *(Brachna Irén)*.....173
Hagyományos alapokon *(Dr. Lipcsei Imre)*.....174
Diákdiskurzus *(Dr. Lipcsei Imre)*.....175
Átfogó kép a gimnázium életéről *(Pécsváradiné Tóth Anikó)*.....176
Egy évvel bővült *(Tatai László)*.....178
Nagy formátumú tanár és kutató *(Dr. Szitó János)*.....179
Elsők a kiválók között *(Dr. Szitó János)*.....180

Helytörténeti, helyismereti képes fejtörő *(Szerkesztette: Brlás Attila)*.....181

Szarvason történt 2017-ben *(Szerk.: Dr. Kutasné Szarka Judit)*.....182
A Cervinus Teátrum programjaiból – 2017 *(Szerk.: Kugyeláné Décsei Mónika)*…195
A Magyar Teátrum Nyári Fesztiválja – 2017 *(Szerk.: Dr. Kutas Ferenc)*.....197
A Zenepavilon műsora – 2017 *(Szerk.: Kugyeláné Décsei Mónika)*.....199

A címlapon

Tessedik Sámuel *A Paraszt ember Magyarországban* (*1784–1786)* c. művének falurendezési tervezetéhez készült címer látható. Tessedik reformgondolatainak foglalata. Képi része az egykori szarvasi parasztnép mezei foglalatosságait és az akkori szerszámokat ábrázolja. A felső, latin idézet fordítása: *"Imádkozzál, de dolgozzál, s az Isten is megsegít."* Az alsó felirat magyarul: „*Az embert gyermekkorától kezdve kell hozzászoktatni a tanuláshoz: ilyenformán folyamatosan gyarapítja ismereteit, s nemesebbé és szelídebbé válik az erkölcse."*

A Szarvasi Krónika megjelenéséhez egyszeri támogatást nyújtottak

Örménykút Képviselő-testülete, Csapó Imréné, Paraszt Attiláné, Tusjak Lászlóné, Vitális György.

Adójuk egy százalékával hozzájárultak

Aszódi Antal, dr. Aszódi Gabriella, Cseh Zsuzsanna, Kutas Béla (Szeged), dr. Kutas Ferenc, ifj. Kutas Ferenc és mindazok, akiknek neve nem jutott a szerkesztőség tudomására.

Hírközléssel segítettek

Általános Informatikai Kft., Körös TV, Newjsag.hu, Szarvas és Vidéke.

Ficus elastica, azaz: közönséges szobafikusz a Pepi-kert üvegházában. Ki gondolná? Négy évtizede cserépben növekedett, majd a régi üvegház földjében legyökerezett. Az új üvegházat már a „kedvére” emelték fölé.

Ára: 1300 Ft

Baranyi Ferenc

Fejedelmek figyelmébe

Méghogy vezetni? Megvezetni kell
a tömeget! Hidd: veszteg úgy marad csak,
ha legelőször azt felejti el,
hogy gondolkodni is illő az agynak.
Ki elhiszi, mit szóvivők hadarnak
(például azt, hogy öt gramm öt kiló),
az a poklot nem érzi kárhozatnak –
a bunkónál nincs jobb alattvaló.
A tisztesség senkit nem érdekel,

az boldogul, kit sandaság igazgat,
a különbet folyvást gyalázni kell,
keresztvíz rajta csöppnyi sem maradhat.
Itt öklöző győzelmet nem arathat,
csak mélyütéssel – ez nyilvánvaló.
Adj tápot minden aljas indulatnak –
a hitványnál nincs jobb alattvaló.

Ki félelmeket okosan kezel:
a trónusára holtig rátapadhat,
a sokaság kezes, ha berezel
s úgy véli, hogy békén hagyják, ha hallgat.
Önnön betört fejére parazsat rak,
hogy bocsássa meg az uralkodó,
mi meg se történt. (Titkolt vágy maradt csak.)
A gyávánál nincs jobb alattvaló.

Herceg, tartós csak úgy lehet hatalmad
(s ezt tudja minden bölcs, minden tahó),
ha földbe döngölöd, kik mást akarnak –
itt meg nem él, ki nem alattvaló.

Ezredvég, 2014. április 22.